https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10108

מסגרות·מדיה

כתב עת ישראלי לתקשורת

ISRAELI JOURNAL OF COMMUNICATION

תקשורת ימנית, דתית, וחרדית

| גיליון נושא |

גיליון
28
קיץ 2026

עיצוב עטיפה | נדב אטיאס

מסגרות מדיה

כתב עת ישראלי לתקשורת

28

תקשורת ימנית, דתית, וחרדית

עורכים

פרופ' דורון שולצינר

ד"ר אינס גבל

תשפ"ו (סתיו 2026)

האגודה הישראלית לתקשורת

המחלקה לתקשורת במכללה האקדמית ספיר

החוג לממשל, תקשורת ודיפלומטיה, המרכז האקדמי הרב-תחומי ירושלים

Media Frames
Israeli Journal of Communication
Prof. Doron Shultziner, Editor
Dr. Ines Gabel, Guest Editor

Issue 28
Special Issue:
Right-wing, Religious, and Ultra-orthodox Media
https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10108

עוזר העורך: אבישי גרצ'וק
עיצוב השער: נדב אטיאס
עריכת לשון: חבצלת שפירא
סדר ועימוד: עינת פרלמן רוגל
תרגום לערבית: עלאא שלבייה
בנייה וניהול האתר: מוסטש

מערכת כתב העת
ד"ר האמה אבו־קשק, המכללה האקדמית ספיר
ד"ר סיגל ברק־ברנדס, אוניברסיטת תל אביב
פרופ' אזי לב־און, אוניברסיטת אריאל בשומרון
ד"ר יוסי דוד, אוניברסיטת בן־גוריון בנגב
ד"ר איה ידלין, אוניברסיטת בר־אילן
ד"ר ניסים כץ, המכללה האקדמית כנרת
פרופ' נועה לביא, המכללה האקדמית תל־אביב-יפו
פרופ' ערן פישר, האוניברסיטה הפתוחה
ד"ר ענת פלג, אוניברסיטת תל אביב ואוניברסיטת בר־אילן
פרופ' יריב צפתי, אוניברסיטת חיפה
ד"ר אורנית קליין שגריר, המרכז האקדמי הרב תחומי ירושלים
פרופ' זוהר קמפף, האוניברסיטה העברית בירושלים

© כל הזכויות שמורות לאגודה הישראלית לתקשורת
אוניברסיטת בן־גוריון בנגב
קריית האוניברסיטה ע"ש משפחת מרקוס
שד' בן־גוריון 1 • באר-שבע 8410501
מייל האגודה: contact@isca.org.il
מסת"ב ISSN 2617-5290

האגודה הישראלית לתקשורת נוסדה ב־1996. **מסגרות מדיה** הוא כתב העת האקדמי של האגודה המפרסם דרך קבע, לפחות פעם בשנה, מאמרים מקוריים בעברית בכפוף להערכת עמיתים (Peer Review), העוסקים בחקר התקשורת ובמיוחד בחקר התקשורת הישראלית. לצד המאמרים מתפרסמים גם דוחות מחקר, מסות ודיונים וכן סקירות ספרים. זהו כתב עת אקדמי שפיט, הנכלל ברשימת כתבי העת המוכרים ע"י ות"ת (ISSN: 2617-5290).

עורכי מסגרות מדיה:

פרופ' מוטי נייגר (גיליון 1)

פרופ' עקיבא כהן (גיליונות 2-8)

פרופ' גבי וימן (גיליונות 9-14)

פרופ' הלל נוסק (גיליונות 15-20)

ד"ר יובל גוז'נסקי (גיליונות 21-26)

פרופ' דורון שולצינר (מגיליון 27)

יו"ר האגודה הישראלית לתקשורת: פרופ' עמית שכטר

ראשי האגודה בעבר:

פרופ' דן כספי ז"ל (1996-1999)

פרופ' הלל נוסק (1999-2003)

פרופ' יחיאל לימור (2003-2006)

פרופ' מוטי נייגר (2006-2009)

פרופ' נעם למלשטרייך־לטר (2009-2012)

פרופ' חוה תדהר (2012-2015)

פרופ' איתן גלבוע (2015-2018)

פרופ' חיים נוי (2018-2021)

ד"ר עמית קמה (2021-2024)

חברי הוועד המנהל:

ד"ר יובל גוז'נסקי

פרופ' רועי דודזון

גב' עינבל יצחק

ד"ר שרית נבון

פרופ' ערן פישר

ד"ר חן סבג־בן פורת

פרופ' דורון שולצינר

ועדת הביקורת:

ד"ר רות אבידר

ד"ר מתן אהרוני

פרופ' אורן מאיירס

יו"ר פורום צעירים:

גב' עינבל יצחק

ראש קהילת אוריינות תקשורת ומדיה:

ד"ר רביב נאוה

תוכן העניינים

דבר העורכים 8
דורון שולצינר ואינס גבל

הקדמה 13
בן־ציון ציטרין

סימפוזיון: תקשורת ונסיגה דמוקרטית

נדיב מרדכי, שגיב ברהום 16
תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית

שגיא ברמק 52
תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מבט שמרני

אדם שנער 56
תקשורת, נסיגה דמוקרטית ותפקידה של התקשורת בנסיגה הדמוקרטית

ענת סרגוסטי 60
רק חלק מהתמונה - תגובה למאמר 'תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית'

דניאל זקן 64
נסיגה דמוקרטית בתקשורת: סימני שאלה

נדיב מרדכי, שגיב ברהום 70
תקשורת ונסיגה דמוקרטית בישראל: תשובות למגיבים

סימפוזיון: אנטי־עיתונות

איילה פנייבסקי, שוקי טאוסיג, חן אגרי 78
אנטי־עיתונות: ערוץ 14 כמקרה מבחן למודל חדש

אלעד מן 126
לא רק מהי עיתונות, אלא מדוע הדין מגן עליה

אשר כהן 130
בין שקרים שניתן להפריך למחקרים שניתן להפריך

אורנית קליין־שגריר 136
'אנטי־עיתונות' כחלק מתנועת מלקחיים לפגיעה בתקשורת והשידור הציבורי כגורם מאזן

נסים כץ 140
על כשלי המודל החדש לחקר 'אנטי־עיתונות'

מאמרים מקוריים

144 אלינה ברדץ׳־יאלוב
תקשורת בשפה הרוסית בישראל: מאפיינים, צריכה והשפעה

מעבר למסגרת: מסות בתחום התקשורת

194 אפי פרידמן
המדיום הוא המשמר: עיתונות, צנזורה וגבולות הקהילה החרדית

204 רועי לחמנוביץ
בין בידול להיטמעות: השתקפותה של מלחמת חרבות ברזל בקרב מובילי דעה חרדים ברשת X

מאמרים באנגלית

216 Nadiv Mordechay, Sagiv Barhum
Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis

261 Ayala Panievsky, Shuki Tausig, Chen Egri
Anti-Media Media: Channel 14 as a Case Study for a New Model

318 Elina Bardach-Yalov
Russian-Language Media in Israel: Characteristics, Consumption, and Impact

סקירת ספרים

378 קונילמלים: דתיים בקולנוע הישראלי, **אדם צחי. כרמל, 2024. 201 עמודים.**
יהודה ויטלזון

תקצירים בערבית

384 نديف مردخاي، روت أفيدار، ساغيف برهوم
وسائل الإعلام والتراجُع الديموقراطيّ: إطار مفاهيميّ متعدّد الأبعاد

386 أييالا بانييفسكي, شوقي طاوسيغ, حين إغري
مناهضة الصحافة: القناة 14 كحالة دراسة لنموذج جديد

387 إيلينا برداتش-يالوف
وسائل الإعلام الناطقة بالروسية في إسرائيل: سماتها، واستهلاكها، وتأثيرها

Contents

Editors' Note: Doron Shultziner and Ines Gabel 8

Preface: Ben-Zion Citrin 13

Symposium: Media and Democratic Backsliding

Nadiv Mordechay, Sagiv Barhum
Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis 16

Sagi Barmak
Media and Democratic Backsliding: A Conservative Look 52

Adam Shinar
Media, Democratic Backsliding and the Role of Media in Democratic Backsliding 56

Anat Saragusti
A Partial View: A Response to Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis 60

Daniel Zaken
A Democratic Backsliding of Media: Some Questions 64

Nadiv Mordechay, Sagiv Barhum
Media and Democratic Backsliding in Israel: Response 70

Symposium: Anti-Media Media

Ayala Panievsky, Shuki Tausig, Chen Egri
Anti-Media Media: Channel 14 as a Case Study for a New Model 78

Elad Man
Not Only What Journalism Is, but Why the Law Protects It 126

Asher Cohen
Between Refutable Lies and Refutable Research 130

Oranit Klein-Shagrir
"Anti-Media Media" as Part of a Pincer Movement Against the Media, with Public Broadcasting as a Counterbalance 136

Nissim Katz
On the Flaws of the New Model for Studying "Anti-Media Media" 140

חדשות-מבוא
יולי 28, 2026

Original Articles

Elina Bardach-Yalov
Russian-Language Media in Israel: Characteristics, Consumption, and Impact 144

Beyond the Frame: Essays on Communication

Efi Friedman
The Medium Is the Guardian: Journalism, Censorship, and the Boundaries of the Haredi Community 194

Roei Lachmanovich
Between differentiation and assimilation: The Iron Swords war as reflected among Ultra-Orthodox opinion leaders on X social network 204

Book Reviews

Screening Orthodoxy: Religious Jews in Israeli Cinema
Adam Tsachi. Carmel, 2024. 201 Pages.

Yehuda Witelson 378

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10104

דבר העורכים:
תקשורת ימנית, דתית וחרדית בישראל

Editors' Introduction: Right-Wing, Religious, and Ultra-orthodox Media in Israel

מפת התקשורת הישראלית השתנתה רבות בעשורים האחרונים. אל כלי התקשורת הוותיקים הצטרפו גופי תקשורת חדשים רבים, שחלקם מזוהים במובהק עם הימין הפוליטי, עם הציבור הדתי והחרדי או עם קהילות חברתיות ותרבותיות מובחנות אחרות. לצד זאת, בישראל מתרחשים שני תהליכים חברתיים בולטים בשנים האחרונות, ובמיוחד לאחר השבעה באוקטובר: האחד הוא עליית כוחו של הימין הפוליטי ושל המגזר הדתי־לאומי והחרדי, והשני הוא התעצמות המחלוקת סביב מידת הגיוון בשיח התקשורתי. התפתחויות אלה אינן רק זרז לשינוי במבנה שוק התקשורת. הן משקפות תמורות רחבות בחברה: התחזקותן של קבוצות שבעבר ראו עצמן כמודרות מן המרחב התקשורתי המרכזי, עלייה בקיטוב הפוליטי, היחלשותם של מוקדי תיווך משותפים, ושינוי ביחסים בין התקשורת לזהות פוליטית ולפוליטיקאים.

הגיליון הנוכחי של **מסגרות מדיה** מוקדש לממשק בין שני תהליכים אלה, וכולל מאמרים שעוסקים באמצעי תקשורת ישראליים בעלי השקפת עולם דתית וימנית. בעידן המאופיין בריבוי מקורות מידע שאינם בהכרח מהימנים, בטכנולוגיות שמאפשרות הפצת מידע במהירות, בקיטוב פוליטי ובכרסום מעמדה של התקשורת הממוסדת, גובר הצורך בהבנת פעולתם של מרחבים תקשורתיים אידיאולוגיים וקהילתיים. התקשורת המגזרית נתפסה בעבר כמרחב משלים לתקשורת הממוסדת, מתוך הנחה כי קיים שיח משותף לחברה הישראלית כולה, וכי כלי התקשורת הממוסדים מבנים את סדר היום הציבורי ואת הערכים ההגמוניים. התקשורת הייעודית של קבוצות מיעוט נחשבה משנית, סוכן שדרכו מובנים דגשים או משמעויות ייחודיים למגזר אבל לא מערער על מרכזיותה של התקשורת הממוסדת. בשנים האחרונות גוברת המודעות לחשיבותה של התקשורת המגזרית ככלי להבניית זהות פוליטית וחברתית, ולהשפעתה על השיח הציבורי הכללי ועל אמצעי התקשורת הוותיקים. חלחול השיח המגזרי לתקשורת הממוסדת מחד גיסא, והדומיננטיות של שיח זה בהבניית מרחבים מובחנים לקבוצות

מיעוט מאידך גיסא, מציבים שאלות מחקריות חדשות באשר ליחסי הגומלין בין תקשורת, אידיאולוגיה, דת וחברה.

הגיליון המיוחד שלפניכם מבקש לבחון תהליכים אלה מבלי להניח מראש כי "תקשורת ימנית", "תקשורת דתית" או "תקשורת חרדית" הן קטגוריות אחידות. להפך: המאמרים מדגישים את הצורך להבחין בין תקשורת אידיאולוגית, תקשורת מגזרית ואתנית, תקשורת אלטרנטיבית, עיתונות מפלגתית או מגויסת, ופלטפורמות שבהן הזהות הקבוצתית היא רק אחד מבין כמה גורמים הקובעים אילו תכנים יתפרסמו. השאלה המרכזית איננה היכן ממוקם כלי תקשורת מסוים על הציר הפוליטי, אלא איזה תפקיד הוא ממלא עבור קהלו, כיצד הוא מגדיר מקצועיות עיתונאית, אילו יחסים יש לו עם השלטון ועם מוסדות אחרים, ואיזה סוג של מרחב ציבורי הוא מסייע ליצור.

מאמרה של אלינה ברדץ׳־יאלוב על התקשורת הישראלית בשפה הרוסית ממחיש היטב את המורכבות הזאת. אף שחלק ניכר מהציבור דובר הרוסית בישראל מזוהה עם המרכז והימין, הממצאים אינם מצביעים על שדה תקשורתי בעל מיתוג ימני ברור. במקום זאת מצטיירת תמונה של מודל אתני־מסחרי היברידי, שבו גורמים שונים - שירות לקהילה, שפה, נגישות ואילוצים כלכליים - מעודדים דווקא עמימות אידיאולוגית. המאמר גם מצביע על פער בין־דורי בולט בצריכת תקשורת ברוסית ועל תהליכי היטמעות תקשורתית בקרב צעירים. בכך הוא מזכיר כי זהות פוליטית של ציבור מסוים אינה מתורגמת אוטומטית לזהות אידיאולוגית מוצהרת של כלי התקשורת המשרתים אותו.

מבט אחר על תקשורת מגזרית מוצג במסה של רועי לחמנוביץ׳ על מובילי דעה חרדים ברשת X בחודשים הראשונים למלחמת חרבות ברזל. לחמנוביץ׳ מתאר תנועה בין בידול מגזרי ובין הזדהות עם גורל לאומי משותף, ומציע את המושג "ישראליזציה רכה" לתיאור הניסיון לשמר את גבולות הזהות החרדית תוך פתיחות מסוימת לשיח הישראלי הכללי. המקרה מלמד כי תקשורת חרדית ודיגיטלית אינה רק מנגנון של הסתגרות ושימור גבולות; ברגעי משבר היא עשויה גם לשמש זירת תיווך בין המגזר לחברה הרחבה.

אפי פרידמן מתאר במסה אחרת את תפקידה של העיתונות החרדית בעיצוב גבולות קהילתיים ובשימורם, תוך התמקדות בקשרים שבין התפתחות היומונים החרדיים ובין מנגנוני צנזורה, ייצוג וזהות פנים קבוצתיים.

שני מאמרים נוספים בגיליון עוסקים באופן ישיר יותר ביחסים בין תקשורת, כוח ודמוקרטיה. נדיב מרדכי ושגיב ברהום מרחיבים את הדיון מן הארגון העיתונאי הבודד אל המערכת כולה. מאמרם על תקשורת ונסיגה דמוקרטית מציע מסגרת רב־ממדית

להבנת הדרכים שבהן ממשלות יכולות להשפיע על שדה התקשורת באמצעות דה־לגיטימציה, רגולציה, בעלות, פוליטיזציה של גופי פיקוח והקצאת משאבים.

מאמר זה מלווה בסימפוזיון תגובות, הממחיש כי שאלת היחסים בין ממשלה, תקשורת ודמוקרטיה שנויה בעצמה במחלוקת ונוגעת במישרין לשיח הציבורי הנוכחי בישראל. ענת סרגוסטי מקבלת במידה רבה את הבחנותיהם של המחברים, אך מבקשת להרחיב את התמונה באמצעות התבוננות בהיבטים נוספים שלה - היחסים בין נתניהו לתקשורת, משפטו של ראש הממשלה, החלחול של השיח הפוליטי לרשתות החברתיות, וכן האופן שבו סיקור המלחמה בעזה ממחיש את תרומתה של התקשורת עצמה לנסיגה הדמוקרטית. אדם שנער מוסיף ממד אחר לביקורת: הוא מדגיש כי התקשורת אינה רק מוסד שהשלטון מבקש ללכוד, אלא גם שחקן עצמאי המסוגל לתרום לתהליכי הנסיגה באמצעות נרמול בלתי־סימטרי של עמדות קיצון, הדרתם המתמשכת של קולות ערביים־פלסטיניים מן המיינסטרים התקשורתי, והתגייסותה של התקשורת בעת מלחמה, שעלולה לפגוע בזכות הציבור לדעת.

מנגד, דניאל זקן מציב סימני שאלה ביחס למידת ההתאמה של מודל הנסיגה הדמוקרטית למציאות התקשורתית בישראל. הוא מבחין בין ניסיונות מצד הממשלה לפגוע בעצמאות התקשורת ובין תוצאותיהם בפועל, ומדגיש כי רבים מן המהלכים הללו נבלמו. כמו כן, הוא טוען שבחלק מן הצעדים שהמחברים מפרשים כמנגנוני לכידה ניתן לראות ניסיונות לגיטימיים לביזור שוק התקשורת ולהרחבת הגיוון החברתי והאידיאולוגי בו, ומתייחס לאחריותה של התקשורת לירידה באמון הציבור בה. שגיא ברמק מציע ביקורת יסודית אף יותר, מנקודת מבט שמרנית, על עצם פרדיגמת הנסיגה הדמוקרטית. הוא מערער על ההנחות הנורמטיביות העומדות בבסיס המודל, רואה בחלק מהתחזקותה של הרשות המבצעת תגובת נגד למגמות מוסדיות קודמות, ומציג תפיסה הנשענת במידה רבה על תחרות בין כלי תקשורת ועל שוק רעיונות פתוח בלי התערבות מוסדית ורגולטורית.

איילה פנייבסקי, שוקי טאוסיג וחן אגרי מציעים במאמרם על ערוץ 14 את המושג "אנטי־עיתונות" ומנסים לתרגמו למדדים אמפיריים. באמצעות ניתוח תכנים ששודרו בערוץ הם בוחנים ארבעה קריטריונים: יחס לשקרים בני־הפרכה ולתיאוריות קונספירציה, שיח של שנאה והסתה, מתקפות על עיתונאים וכלי תקשורת, והדהוד בלתי ביקורתי של מסרים ממשלתיים. מלבד הדיון שהמאמר מעורר סביב ערוץ 14, חשיבותו טמונה גם בשאלות הרחבות שהוא מציב בפני המחקר: מה הם המאפיינים של עיתונות מקצועית? והיכן עובר הגבול בין עיתונות בעלת עמדה אידיאולוגית ברורה - שהיא חלק לגיטימי ממערכת תקשורת פלורליסטית - ובין שימוש בחזות ובפרקטיקות של עיתונות החותר תחת הנורמות שעליהן נשענת עיתונות?

בחרנו ללוות גם מאמר זה בסימפוזיון תגובות, החושפות עד כמה עצם ההגדרה של "עיתונות" והאופן שבו יש למדוד את גבולותיה הפכו לעניין שנוי במחלוקת. אורנית קליין־שגריר מקבלת את הגדרתו הבסיסית של המודל ורואה ב"אנטי־עיתונות" חלק מתהליך רחב של החלשת התקשורת המקצועית והשידור הציבורי העצמאי. היא מתארת "תנועת מלקחיים", שבה טיפוח כלי תקשורת מגויסים מתקיים לצד הפעלת לחצים על גופי תקשורת אחרים ודה־לגיטימציה שלהם, ומדגישה את תפקידו האפשרי של שידור ציבורי עצמאי כגורם מאזן. גם עו"ד אלעד מן מסכים עם ההבחנה העקרונית שמציע המאמר, אך מעביר את הדיון אל המישור המשפטי והרגולטורי: לשיטתו, אין להסיק מן המודל הצדקה לשלילת חופש הביטוי, אולם יש לבחון באופן מדורג ושוויוני אילו זכויות יתר, הטבות ומשאבים ציבוריים ראוי לקשור לעמידה בתנאים מקצועיים של שקיפות, תיקון טעויות ואחריותיות.

מנגד, נסים כץ חולק על עצם האפיון הגורף של ערוץ 14 כ"אנטי־עיתונות". הוא טוען שהמאמר מטשטש את הגבול בין חדשות, פרשנות, סאטירה והבעת דעה, וכי בכך מושג זה עלול להפוך לכלי של "עבודת גבולות", הפוגע בלגיטימיות של עיתונות שמרנית ומפלגתית. הביקורת של אשר כהן מתמקדת במתודולוגיה של המודל, ובייחוד בקטגוריות של שקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה. ארבע התגובות מציבות אפוא זו לצד זו שאלות נורמטיביות, משפטיות ומתודולוגיות.

המאמרים והתגובות להם משקפים את סדר היום הפוליטי וסוגיות מרכזיות שעומדות על הפרק בישראל של ימינו, כולל חקיקה לשינוי מפת התקשורת ומתן סמכויות מרחיקות לכת לשר התקשורת. סוגיות אלו עשויות להיות מוכרעות לכאן או לכאן בבחירות הקרובות. הקואליציה הנוכחית התחייבה להמשיך ולעסוק בשוק התקשורת, ובכלל זה לסגור את גלי צה"ל, לפגוע בעיתון **הארץ** ולהקים גופים מפקחים חדשים על כלי תקשורת. האופוזיציה התחייבה לקבור כוונות אלה ולבטל את החקיקה ואת החלטות הממשלה שקודמו בכנסת ה־25. המשך ההתקדמות בכיוון הפוליטי שאליו צועדת ישראל בשנים האחרונות ודאי יעצים ויחדד רבים מהשאלות והאתגרים שבהם עוסקים הכותבים, ושינוי הכיוון הפוליטי יעלה סוגיות חדשות לדיון.

אין ספק שיש צורך בפלורליזם תקשורתי וכי ביכולתו להרחיב את הייצוג של קבוצות מודרות ולהכניס למרחב הציבורי נקודות מבט שבעבר נדחקו לשוליים. עם זאת, השאיפה לפלורליזם אינה מבטלת את הצורך לבחון סטנדרטים עיתונאיים, יחסי כוח, שקיפות ותלות פוליטית, כמו גם את השלכותיהם של קיטוב ושל פיצול המרחב הציבורי. פלורליזם בלי מכנה משותף, ועם כלי תקשורת שמערערים את האמון הבסיסי במוסדות ציבוריים, אשר חותרים תחת אמון הציבור בתקשורת בכללותה, סופו שיוביל

לתוצאות שאינן מקדמות פלורליזם כי אם מחלישות את החברה והמדינה. כאשר שוק התקשורת נופל קורבן לרטוריקה פופוליסטית, הוא נעשה כפוף לאינטרסים פוליטיים ומשמש שופר של השלטון ואמצעי להנצחת כוחו, כפי שקרה בהונגריה בשנים האחרונות. שם, באופן אירוני, המועמד שזכה בשלטון לא קיבל סיקור, וודאי לא סיקור חיובי, באמצעי התקשורת שבשליטת המדינה, ובעיקר לא בכלי התקשורת הציבוריים שהיו בשליטת מפלגת פידז. ההיחלצות ממצב כזה בשוק התקשורת עשויה לקחת שנים רבות במקרה הטוב.

אנו מקווים שהגיליון הנוכחי יתרום למחקר שיטתי ומדויק יותר של התקשורת הימנית, הדתית והחרדית בישראל, ובעיקר יעודד עריכת מחקרים אמפיריים והשוואתיים שיבחנו את המוסדות, הקהלים, התכנים והפרקטיקות המרכיבים את שדה התקשורת המגוון והחשוב הזה.

תודות

תודה לאנשים שמסייעים להפקת כתב העת בהיבט המקצועי: המעצב המוכשר נדב אטיאס, אשר משלב את נושאי המאמרים בעיצוביו המקוריים לעמודי השער של הגיליונות; עורכת הלשון חבצלת שפירא, שמסייעת לכותבים לפרסם מאמרים מדויקים ובהירים יותר במקצועיות רבה; המעמדת והמעצבת הגרפית עינת פרלמן רוגל, אשר דואגת לנראות של המאמרים; תודה גם לגיא נקש ושחר דהן במכללת ספיר על התמיכה הטכנית באתר.

תודה לכל השותפים התומכים בכתב העת: האגודה הישראלית לתקשורת, מכללת ספיר והמרכז האקדמי הרב תחומי ירושלים. תודה לאבישי גרצ'וק, עוזר העורך, שמסייע לקדם את כתב העת ולתפעל אותו. תודה לד"ר האמה אבו־קשק ולמתרגם עלאא שלבייה על תרגום התקצירים ושמות הכותבים לערבית.

תודה מיוחדת לעמותת הצלחה - לקידום חברה הוגנת, על שיתוף הפעולה בהוצאתו לאור של הגיליון המיוחד ובהפקת אירוע ההשקה שלו. אנחנו מצטרפים לדברי ההקדמה לגיליון של עו"ד בן־ציון ציטרין, יו"ר העמותה, ומקווים לשיתופי פעולה נוספים בעתיד בין האקדמיה לחברה האזרחית.

פרופ' דורון שולצינר

ד"ר אינס גבל

עורכי הגיליון המיוחד

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10105

הקדמה

גיליון מיוחד זה של "מסגרות מדיה" רואה אור בתקופה שבה שאלות הנוגעות למעמדה של התקשורת, לעצמאותה, לגבולות כוחה ולאופן אסדרתה מצויות בלב הדיון הציבורי בישראל. אלה אינן שאלות השייכות רק לעולם התקשורת. הן נוגעות במישרין לאיכות ההליך הדמוקרטי, ליכולת הציבור לקבל מידע מגוון ואמין, למבנה שוק הדעות, ליחסים שבין שלטון, רגולטורים וגופי תקשורת - פרטיים וציבוריים כאחד - ולמידת האמון שאזרחים רוחשים למוסדות המתווכים עבורם את המציאות.

משום כך מצאו עמותת הצלחה - לקידום חברה הוגנת והתנועה לרגולציה הוגנת לנכון לחבור יחד ולסייע לאגודה הישראלית לתקשורת בהוצאתו לאור של גיליון זה. החיבור בין גופים מן החברה האזרחית לבין הקהילה האקדמית מבטא בעינינו תפיסה חשובה: מדיניות ציבורית טובה זקוקה לתשתית של ידע, לבחינה אמפירית, למחלוקת מקצועית ולנכונות לבחון הנחות יסוד. בשדה רגיש ומשתנה כמו שדה התקשורת, הצורך הזה מקבל משנה תוקף.

פעילותן של הצלחה ושל התנועה לרגולציה הוגנת עוסקת, בין היתר, בשאלות של תקינות מוסדית, שקיפות, אחריות ציבורית, תחרות, עצמאותם של שומרי סף והבטחת תהליכי אסדרה הוגנים, מקצועיים ושוויוניים. בשדה התקשורת מקבלים עקרונות אלה חשיבות מיוחדת: אסדרה אינה רק מערכת של כללים, רישיונות וסמכויות פיקוח. היא חלק מן התשתית המעצבת את התנאים שבהם מתקיים שיח ציבורי חופשי, פלורליסטי וביקורתי. אסדרה ראויה צריכה להישען על תכלית ציבורית ברורה, על נתונים ועל הליך שקוף; להיות שוויונית, מידתית וצפויה; ולהישמר מפני שיקולים זרים, שבי רגולטורי או שימוש בכוח שלטוני כדי להיטיב עם שחקן מסוים או להכביד על אחר. דווקא משום שהתקשורת היא גם שוק כלכלי וגם מוסד דמוקרטי, האיזון הנדרש בה מורכב במיוחד.

המאמרים המתפרסמים בגיליון ממחישים היטב את רוחב היריעה. המחקר על התקשורת בשפה הרוסית בישראל בוחן דפוסי צריכה, אמון, השפעה ותפיסות ביחס לכלי התקשורת הפונים לציבור זה. המאמר העוסק ב"אנטי־עיתונות" מבקש לבחון את גבולותיה של העשייה העיתונאית ואת האפשרות להבחין בין עיתונות לבין שימוש במאפיינים ובחזות עיתונאיים לצרכים אחרים. בכך הוא נוגע בשאלות יסוד של הגדרת המוסד העיתונאי, תפקידו הציבורי והיחס הראוי אליו במסגרת השיח הציבורי והרגולטורי. המאמר על תקשורת ונסיגה דמוקרטית מציע מסגרת רחבה לבחינת

האופן שבו שינויים במבנה התקשורת, ביחסי שלטון־תקשורת ובהסדרים מוסדיים עשויים להשתלב בתהליכים דמוקרטיים רחבים יותר. לצדם, המסה העוסקת בחרדים ברשת X מדגימה כיצד מרחבים תקשורתיים ודיגיטליים משקפים ומעצבים שאלות של זהות, השתייכות, בידול והיטמעות.

חשיבות מיוחדת יש גם למסות התגובה ולשיח שהן יוצרות סביב המאמרים. מחקר תקשורת משמעותי אינו מתקיים בחלל סטרילי, ובוודאי שאינו מחייב אחידות השקפתית. להפך: מחלוקת עניינית, המבוססת על נתונים, מושגים וטיעון סדור, היא תנאי לשיח אקדמי וציבורי בריא. העובדה שהגיליון מציב זו לצד זו נקודות מבט שונות מאפשרת לקורא לא רק להיחשף לטענה מחקרית, אלא גם לבחון את גבולותיה, את הביקורת עליה ואת התשובות לביקורת. הסיוע בהוצאת הגיליון אינו מבטא אימוץ של כל טענה או מסקנה המופיעות בו, אלא תמיכה בעצם קיומו של מרחב שבו ניתן לבחון אותן באופן רציני, ביקורתי ורב־קולי.

בעת שבה שדה התקשורת הישראלי משתנה במהירות וגוברים בה האיומים על ערכי התקשורת המקצועית והחופשית, וכאשר סוגיות של בעלות, ריכוזיות, פלטפורמות דיגיטליות, שידור ציבורי, עצמאות עיתונאית וסמכויות רגולטוריות עומדות במלוא עוזן על סדר היום, יש ערך ציבורי ממשי לחיבור בין מחקר אקדמי לבין עשייה אזרחית ומוסדית. אנו מקווים כי גיליון זה יתרום לא רק להעמקת הידע המחקרי, אלא גם לדיון ציבורי מדויק יותר ולגיבוש מדיניות תקשורת הנשענת על עובדות, בחינה ביקורתית ומחויבות לעקרונות של הגינות, עצמאות ועניין ציבורי.

עו"ד בן־ציון ציטרין, יו"ר הצלחה - לקידום חברה הוגנת
בשם עמותת הצלחה והתנועה לרגולציה הוגנת

סימפוזיון: תקשורת ונסיגה דמוקרטית

מעריב-מדיה
גיליון 28, 2026

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10089

תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית

נדיב מרדכי ושגיב ברהום*

תקציר

המאמר מציע מסגרת קונספטואלית חדשנית להבנת הקשר המורכב בין תופעת הנסיגה הדמוקרטית (Democratic Backsliding) ובין שדה התקשורת. נסיגה דמוקרטית היא תהליך מוסדי־פוליטי הדרגתי ורב־מישורי, שבו השלטון מבקש לצבור כוח באמצעות לכידה שיטתית של מוסדות המדינה והמרחב הציבורי. המאמר מרחיב את הספרות הקיימת בנושא, שהתמקדה במוסדות חוקתיים, ומציג מודל טיפולוגי המראה כיצד תהליך הנסיגה הדמוקרטית בא לידי ביטוי בהשפעה על התקשורת במדינה, על מרכיביה השונים, ואף בהשתלטות עליה.

הטיפולוגיה המוצעת – המכונה "פלייבוק" לצעדים המשנים את מאזן הכוחות בין השלטון לתקשורת – מתבססת על ראיית התקשורת כמערך מוסדי מבוזר ורב־שחקנים, בשונה ממוסדות חוקתיים ריכוזיים, ולכן מחייב ניתוח הוליסטי. המאמר פורס שורה של מישורים ומנגנונים טיפולוגיים של נסיגה דמוקרטית בתקשורת, ובהם: תנאי רקע סוציו־פוליטיים של פופוליזם; פגיעה בשידור הציבורי; פוליטיזציה במינויים של בעלי תפקידים; לכידה רגולטורית ושינוי מבני של שוק התקשורת; ריכוזיות והטיית משאבים כלכליים בתקשורת המסחרית; מעקף התקשורת המסורתית באמצעות הרשתות החברתיות; וכן יצירת אקלים של עוינות כלפי עיתונאים, המעודד צנזורה

* ד"ר נדיב מרדכי, הפקולטה למשפטים, המרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן (m.nadiv@gmail.com).
שגיב ברהום, מרכז מישאל חשין ללימודי משפט מתקדמים, האוניברסיטה העברית בירושלים (barhumsagiv@gmail.com).
המחקר נערך בתמיכתם האדיבה של מרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים באוניברסיטת רייכמן ומרכז מינרווה למחקר שלטון החוק במצבי קיצון באוניברסיטת חיפה.
אנו מבקשים להודות לד"ר תהילה שוורץ אלטשולר היקרה על הערותיה המעולות לגרסה קודמת של המאמר, ולינאי רמות על עזרתו המצוינת בעריכת המחקר. תודה גם לעורכי הגיליון המיוחד, פרופ' דורון שולצינר וד"ר אינס גבל, ולשופטים האנונימיים, עבור הערותיהם שתרמו רבות לשיפור המאמר. האחריות על הכתוב היא שלנו בלבד.

עצמית. תהליכים אלה, הפועלים במקביל ובאים באינטראקציה זה עם זה, מובילים לארגון מחדש של המרחב התקשורתי באופן המשרת את האינטרסים השלטוניים, ואף מאפשרים היזון חוזר המעמיק את הנסיגה הדמוקרטית.

תוך התבססות על ספרות מתחומי התקשורת, לימודי דמוקרטיה והמשפט הציבורי, המאמר מבקש להרים תרומה תיאורטית כפולה. ראשית, פיתוח טיפולוגיה רב־ממדית של נסיגה דמוקרטית בתקשורת, אשר ממפה באופן שיטתי וכוללני את האפיקים השונים שבאמצעותם השלטון עשוי לפגוע בעצמאות התקשורת – אפיון שנעזר בתיאוריה ובניסיונן של מדינות רלוונטיות, ושיאפשר מחקרי תקשורת השוואתיים לזיהוי דפוסים חוצי מדינות. שנית, המאמר רותם את המודל הטיפולוגי המוצע כדי להראות שהוא רלוונטי ביותר גם בישראל של העת הנוכחית, ואף יותר מכך – שניתן להבחין בתהליכים של נסיגה דמוקרטית אף בעבר הקרוב. בכך, הוא מצרף את ישראל למקרי המבחן שהספרות דנה בהם בהקשר הזה.

Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis

Nadiv Mordechay, Sagiv Barhum

Abstract

The article advances a novel conceptual framework for analyzing the complex relationship between the phenomenon of democratic backsliding and the media. Democratic backsliding is understood as a gradual, multi-layered institutional and political process through which political authorities seek to accumulate power by systematically capturing state institutions and reshaping the public sphere. Extending this body of literature, that has largely focused on constitutional institutions, the article develops a typological model demonstrating how backsliding processes manifest in attempts to influence, constrain, and ultimately control the media across its various sectors.

The proposed typology – conceptualized as a “playbook” of mechanisms that recalibrate the balance of power between the state and the media – conceives

of the media as a decentralized, multi-actor institutional arena, distinct from centralized constitutional bodies and therefore requiring a holistic analytical approach. The article delineates multiple dimensions and mechanisms of media-related democratic backsliding, including: socio-political conditions of populism; erosion of public broadcasting; politicization of appointments; regulatory capture and structural transformation of media markets; concentration and strategic allocation of economic resources in commercial media; the circumvention of legacy media via social media platforms; and the cultivation of hostility toward journalists, fostering self-censorship. Operating simultaneously and interactively, these processes restructure the media environment in ways that serve governing interests and generate feedback loops that further entrench democratic backsliding.

Situated at the intersection of media studies, democratic theory, and public law, the article offers a dual theoretical contribution: first, the development of a multidimensional typology of "Democratic Backsliding in the Media", enabling comparative scholars to identify cross-national patterns; and second, the application of this framework to the Israeli context, demonstrating its strong contemporary relevance and suggesting that such processes have been observable in the recent past.

מבוא

מאמר זה מאפיין מנעד של תופעות העוסקות בקשר שבין נסיגה דמוקרטית לבין התקשורת. אפיון המישורים השונים שבהם ניתן לדון ביחסים בין תקשורת לדמוקרטיה נעשה על יסוד פרדיגמה של נסיגה דמוקרטית (Bermeo, 2016) (Democratic Backsliding). נסיגה דמוקרטית פירושה שחיקה שמקדם השלטון של ערכים ומוסדות דמוקרטיים, המביאה לשינוי של מודל הדמוקרטיה במדינה. תופעה זו מתרחשת במדינות רבות, בעקבות "המיתון הדמוקרטי העולמי" (Lührmann & Lindberg, 2019), תוך שהמחקר מאפיין את התופעה כחמורה יותר בדמוקרטיות מסוימות מאשר באחרות (Wolkenstein, 2022). עד לאחרונה חקר הנסיגה הדמוקרטית התמקד במיפוי והערכה של הדרכים שבהן השלטון מנסה ללכוד את המוסדות החוקתיים של המדינה, תוך התמקדות בתהליכי צבירת הכוח של ראש הרשות המבצעת על חשבון מוסדות מאזנים, שינוי החוקה, לכידת בית המשפט וצמצום המרחב הליברלי (Haggard & Kaufman, 2021; Huq & Ginsburg, 2018; Scheppele, 2018). כיום, נסיגה דמוקרטית מובנת כתהליך רחב יותר מזה החוקתי, אשר במסגרתו שורה של מוסדות חברתיים נוספים עוברים טרנספורמציה לכיוון לא־דמוקרטי, למשל התרבות והאקדמיה. לאחרונה, מחקרים החלו לחבר בין תופעת הנסיגה הדמוקרטית לתקשורת. גוף הידע המתפתח מנסה לשרטט את האפיקים השונים שבהם השלטון יכול לפגוע בשוק התקשורת במסגרת שאיפותיו האנטי־דמוקרטיות, וכחלק מתהליך של צבירת כוח על חשבון מוסדות מדינה, מוסדות פרטיים והמרחב הציבורי.

על רקע זה, מטרתנו במאמר כפולה: ראשית, אנו מבקשים לשרטט טיפולוגיה של נסיגה דמוקרטית בתקשורת, ובתוך כך להצביע על צעדים טיפוסיים שמבצעים שלטונות המבקשים לשחוק את עצמאות התקשורת במישורים שונים ובאופנים שמתגבשים יחד לנסיגה דמוקרטית בתקשורת. המאמר ממפה שורה של מישורים ביחסים בין השלטון לתקשורת, ומראה כיצד שלטון כזה ינסה לשנות את מאזן הכוח בכל הקשור אליהם. תהליכים אלה לא אופיינו באופן מקיף עד עתה. הטיפולוגיה המוצעת מרחיבה את גוף המחקר הקיים, ומשרטטת את תהליך הנסיגה הדמוקרטית בכל הנוגע לתקשורת. נוסף על כך, המאמר ממקם את המקרה הישראלי על ציר הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת. לאחר הצגת כל מאפיין של הטיפולוגיה המוצעת, יובאו בקצרה הקשרים ישראליים המעידים על שאיפותיו של השלטון לצמצם את עצמאותה של התקשורת ואף להשתלט עליה.

תיאור היחסים בין התקשורת לתופעת הנסיגה הדמוקרטית יוביל לשתי תרומות חשובות. האחת היא העמקת יכולתם של חוקרים וחוקרות לזהות את המישורים

השונים שבהם תהליך זה עלול להתרחש ולשרטט תמונה שלמה שתחשוף את חומרתו. לטענתנו, רק מבט כולל על היחסים בין התקשורת לשלטון מאפשר ניתוח כזה, בניגוד לבחינת יוזמות שונות של השלטון במנותק זו מזו. לדוגמה, אין לבחון את התמורות היזומות בשידור הציבורי – שנהוג להציבן במרכז השיח, לפחות בישראל בעת הנוכחית – במנותק מתמורות אחרות. יש להעריך אותן באופן מצרפי, גם בהקשר של תמורות בשדה התקשורת המסחרית ושוק העיתונות.

התרומה השנייה שתעלה מן הניתוח מתמקדת במקרה הישראלי – נראה שניתן לזהות בקלות, גם בישראל, סממנים אנטי־דמוקרטיים מובהקים, שאותם נהוג לייחס לדמוקרטיות המצויות בנסיגה. המאמר מציע מערכת מושגית שתאפשר בהמשך לשוב ולבחון את מיקומה של ישראל על רצף הנסיגה הדמוקרטית.

א. נסיגה דמוקרטית: תהליכים סוציו־פוליטיים מקדמיים

קיומה ועוצמתה של נסיגה דמוקרטית במדינות שונות היא שאלה מורכבת למדידה (Little & Meng, 2024; Knutsen, 2024). מצד אחד, ניתן להצביע על "דמוקרטיות לשעבר", שבהן תהליך זה כבר שחק את איתנות הדמוקרטיה, כמו טורקיה והונגריה (ראו: Bajomi-Lazar & Stępińska, 2019; Benedek, 2024; Polyák, 2019), וכן מדינות נוספות בגוש מרכז ומזרח אירופה (CEE). מצד שני, במדינות אחרות התהליך אינו ליניארי, ולצד אפיזודות של שחיקת הדמוקרטיה מתרחשים חילופי ממשל ואישוש שלטון החוק (למשל, פולין וברזיל). עם זאת, ברמה המוסדית, נסיגה דמוקרטית מתאפיינת בדפוסים של שלטון המנסה להגביר את שליטתו במוסדות וסקטורים של הדמוקרטיה הליברלית. התקשורת היא אחד ממוסדות אלה.

תהליך טיפוסי של נסיגה דמוקרטית מתאפיין בשלטון מתמשך של צד אחד של המפה הפוליטית, שמצליח לשמר את עליונותו לאורך זמן ונוקט גישות פופוליסטיות בעיצוב המרחב השלטוני והציבורי. שלטון כזה ינסה להשפיע על התחום הפוליטי והציבורי לטובתו, במטרה לשמר את כהונתו ולהפוך את האידיאולגיות והערכים שהוא מקדם להגמוניים. בניגוד להפיכה או שינוי חזיתי של המשטר, נסיגה דמוקרטית היא תהליך פנימי, הדרגתי ופוליטי־מוסדי, שבו צבירת הכוח נעשית באמצעות לכידה שיטתית של מוסדות פורמליים ובלתי פורמליים במדינה. תהליך זה מתחיל בהתעצמות פוליטית־תרבותית של צד מסוים במפה הפוליטית. לאחר מכן הוא כולל ניסיונות והצלחות בלכידה של המסגרת החוקתית הפורמלית של המדינה, כמו גם התעצמות מוסדית הדרגתית של הרשות המבצעת "מתחת לחוקה הכתובה", באמצעות

צעדים המגבירים את כוחה על חשבון רשויות עצמאיות, רשויות מאזנות או מרחבים ליברליים אחרים (Luo & Przeworski, 2023).

אלה תהליכי רקע מקדימים לאפשרות של הרחבת הנסיגה הדמוקרטית לתחום התקשורת. כאמור, תחילה שלטונו המתמשך של צד פוליטי אחד, לצד יצירת תנאים סוציו־פוליטיים שמאפשרים זאת, יובילו לשינוי חוקתי ועניינו – התעצמות הכוח של הרשות המבצעת על חשבון מוסדות מאזנים. לאחר מכן השלטון ישאף ללכוד מוסדות מדינה נוספים, כמו השירות הציבורי. תוך כדי כך, ובשלבים שונים של תהליך הנסיגה הדמוקרטית (לעיתים בתחילתו ולעיתים בעיצומו), השלטון יפנה אל התקשורת, אם כדי להשלים תהליכים של שליטה והשפעה שכבר התרחשו, ואם כדי לשלוט בתקשורת ממש.

ב. אפיון מורכב של נסיגה דמוקרטית בתקשורת: ה'פלייבוק'

בחלקים הבאים של המאמר תוצג שורת המאפיינים – "הפלייבוק הטיפולוגי" – של נסיגה דמוקרטית בתקשורת. מאפיינים אלה משקפים תהליכים לא־דמוקרטיים שמתרחשים בשוק התקשורת, בעוצמות משתנות וסדרי התהוות שונים, במהלך נסיגה זו. הצגתם פורסת מצע קונספטואלי שמאפשר לערוך דיון מושכל בשאלה האם נסיגה דמוקרטית המתבטאת בתקשורת מתרחשת גם בישראל, או בכל מדינה שאותה אפשר לבחון בראי הטיפולוגיה המוצעת. למשל, אף שהצעות החקיקה האחרונות של הממשלה בישראל מעמידות את השידור הציבורי במרכז השיח, כמוקד של לכידת התקשורת בישראל ובמקומות אחרים (Neff & Pickard, 2024), לתפיסתנו יש להתמקד באפיקים נוספים (Štětka & Mihelj, 2023), כגון מבנה הבעלות בשוק התקשרות, פוליטיזציה של מינויים בגופי הרגולציה וצנזורה עצמית של עיתונאים.

לטענתנו, תהליך של נסיגה דמוקרטית מוסדית יכלול גם שאיפה שלטונית להשפיע על מוסדות חברתיים נוספים שמעצבים את הזירה הציבורית, או ללכוד אותם. השלטון יסמן כמטרה את השירות הציבורי, האקדמיה, מוסדות התרבות והאומנות וכן מוסדות כלכליים ומסחריים, וינסה לקדם את האידיאולוגיה והאינטרסים שלו דרכם. כחלק ממהלך רחב זה, התקשורת – כלומר התקשורת המסחרית, המרחב הדיגיטלי והשידור הציבורי – תהיה מטרה לניסיונות השפעה ואף לכידה מצד השלטון (Çelik et al., 2024).

נוסף על כך, אנו טוענים שנסיגה דמוקרטית בתקשורת עשויה להיות מורכבת ורב־ממדית יותר מאשר במוסדות אחרים. לא מדובר בסיטואציה מוסדית שבה ניצבים

זה מול זה 'רשות מבצעת מתעצמת' אל מול 'התקשורת'. אין המדובר בבית משפט חוקתי אחד, שאם השלטון הצליח להציב בו נאמנים אזי שליטתו בפרשנות החוקתית הפכה כמעט מוחלטת. בניגוד למוסדות החוקתיים הבכירים ששלטון מתעצם מנסה ללכוד, בתחום התקשורת מערך הכוחות, השחקנים והארגונים מבוזר בהרבה, הן מצד הרשות המבצעת והן מצידם של גופי התקשורת השונים. אם כן, יש לבחון את הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת במבט כלל־מוסדי ומרובד. מצד השלטון, סביבות ההתערבות בתקשורת מרובות, וכוללות את שר התקשורת, ראש הרשות המבצעת עצמו (וסביבתו), משרדי ממשלה, הפרלמנט ורגולטורים שנלכדו. מצד התקשורת מדובר בסביבה מבוזרת, עם שחקנים רבים ובעלי אינטרסים שונים, התואמים לעיתים לשאיפות הלכידה השלטוניות.

מחקרים מהשנים האחרונות מצביעים על האופנים שבהם השלטון ינסה לעצב את התקשורת (McDevitt, 2022; Över, 2021). המחקר של התופעה בהקשר הישראלי החל להתפתח גם הוא, וישנה הבנה של הקשר בין נסיגה דמוקרטית בכלל ובין ביטוייה בתקשורת בפרט. עם זאת, המחקר בנושא מצוי בשלבים ראשוניים ביותר (בן־דוד ואח', 2025). במאמר הנוכחי נאפיין וננתח כמה אפיקים טיפוסיים של תהליך זה, תוך התבססות על הספרות המתהווה בתחום (Culloty & Suiter, 2021). לצורך הבנת התהליך, ותוך הרחבת הטיפולוגיה שהציע דרגומיר (Dragomir, 2019), אנו מציעים מערכת מושגית וטיפולוגיה של התופעה במודל המצורף בטבלה א', אשר נרחיב על מאפייניו בחלקים הבאים של הניתוח.

טבלה א׳: תקשורת ונסיגה דמוקרטית – טיפולוגיה

תהליכי עומק סוציו־פוליטיים	תהליך חוקתי־משטרי של התעצמות הכוח הפוליטי ברשות המבצעת			
	התמקדות בשוק התקשורת לצד לכידת "שווקים שלטוניים" (חוקה ושומרי סף)			
	תהליך פוליטי־חברתי של פופוליזם מדיר ודה־לגיטימציה לתקשורת המסורתית			
מעורבות שלטונית מחריפה בשווקי התקשורת	**לכידת התקשורת המסחרית**	**לכידה רגולטורית**	**לכידת השידור הציבורי**	**ניווט המימון הציבורי**
	ריכוזיות	רגולציה אוהדת לפלטפורמות מועדפות	קריאה ל"גיוון"	קישור בין מימון ציבורי להגבלת חופש הביטוי
	התהדקות של יחסי שלטון־תקשורת	פוליטיזציה באמצעות מינויים	דה־לגיטימציה	ניווט סלקטיבי של משאבי פרסום
	ייזום שליטה על ידי נאמנים	לכידת גופים מפקחים	איום לשנות את התקצוב	העדפה אקטיבית של פרסום בפלטפורמות אוהדות
	שליטה בזיהוי מוחלט עם השלטון	הקמת גופים מקבילים/ חליפיים	הלאמה או הקמת מוסד חליפי	חרם על פלטפורמות המתנגדות לשלטון
	נורמליזציה של קיצוניות בפלטפורמות מרכזיות			
	מעקף פוליטי של התקשורת באמצעות הרשתות החברתיות			
	יחס שלילי כלפי עיתונאים ותרבות של צנזורה עצמית			
היזון חוזר סוציו־פוליטי	ניצול הסדר המוסדי־פוליטי החדש של התקשורת להבניה מחודשת של הנרטיב הלאומי (בדגש על ביטחון, לאומיות ומסורת)			

הממדים השונים המתוארים בטבלה הם "הפלייבוק הטיפולוגי" של נסיגה דמוקרטית בתקשורת על פי ניסיונן של דמוקרטיות שונות. תהליך השחיקה הדמוקרטית בתקשורת מתרחש במסגרת של תהליכי עומק סוציו־פוליטיים רחבים יותר. הוא מתאפיין במעורבות שלטונית מחריפה בשווקי התקשורת המרכזיים השונים: התקשורת המסחרית, הרגולציה על התקשורת, השידור הציבורי וניווט המימון הציבורי. בכל אחד

מאפיקים אלה ניתן להצביע על תהליכים של העמקת המעורבות השלטונית, ובמקרים החמורים ביותר על לכידת הסקטור.

במקביל לכך, נסיגה דמוקרטית בתקשורת תתאפיין בעוד מספר תהליכים, ואלה המרכזיים שבהם: מעקף פוליטי של התקשורת באמצעות הרשתות החברתיות; נורמליזציה של קיצוניות בפלטפורמות תקשורת מסורתיות; ויחס שלילי, ואף עוין, כלפי עיתונאים וכלי תקשורת. התפתחות התהליכים המתוארים בכל אחד מהאפיקים שבטבלה תוביל בסופו של דבר לארגון מחדש של אמצעי התקשורת במדינה ועבודת העיתונאים כך שישרתו את השלטון בצורה טובה יותר. תהליך זה יעבור היזון חוזר, שיאפשר להעמיק את הנסיגה הדמוקרטית גם בזירות נוספות. להלן נפנה לתיאור התהליכים הללו.

1. פופוליזם מדיר ודה־לגיטימציה לתקשורת המסורתית

נסיגה דמוקרטית בתקשורת תתרחש לעיתים קרובות לאחר התבססותה של פוליטיקה פופוליסטית (Manucci, 2017). הפופוליזם הוא תנאי רקע סוציו־פוליטי, אשר במסגרתו מתרחשים תהליכים מוסדיים שונים, ובהם התפתחות שאיפתו של הממשל ללכוד את התקשורת ולתעל אותה לטובת הנצחת שלטונו. כחלק מאידיאולוגיה פופוליסטית רחבה יתרחש תהליך של דה־לגיטימציה לתקשורת, המאפיין את יחסה של פוליטיקה פופוליסטית למוסדות מדינתיים פורמליים ובלתי פורמליים. השלטון יציג כלי תקשורת מרכזיים כאליטיסטיים, מוטים פוליטית, רוויי אינטרסים מעמדיים והגמוניים, ופועלים בניגוד לרצון הציבור. הרטוריקה השלטונית תבדיל בין "העם" ל"אליטות התקשורת". פופוליזם מקטב מסוג זה כלפי התקשורת הוא תופעה שקשה להתמודד עימה באמצעות כלי מדיניות קיימים, על אף שהוא מעודד יחס לא הוגן כלפי התקשורת ומוביל לתפיסתה כמוסד שלא ראוי לעצמאות. ברוח זו, הסיפור הפופוליסטי יציג את ה"תקשורת" בהכללה כמוסד הקשור לאליטות חברתיות נוספות, אשר חותר תחת המנדט של השלטון ופוגע ב"מורל" של "העם". המטרה ארוכת הטווח של מאמץ זה היא שבירת האמון הציבורי בתקשורת המסורתית ופגיעה בעצמאותה. הנרטיב הפופוליסטי הוא בסיס להשתלטות של השלטון על פלטפורמות תקשורת, ומעניק לו לגיטימציה ללכוד פלטפורמות קיימות או לייצר פלטפורמות האוהדות את האינטרסים השלטוניים. ניתן אפוא לתאר את הפופוליזם כתופעת רוחב סוציו־פוליטית שעומדת ברקע כלל הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת, וכקרקע פורייה להרחבתה.

כדי להבין את הפופוליזם לאשורו, יש לציין שמדובר בתופעה על־פוליטית וניטרלית מבחינת תוכן. הפופוליזם עשוי לאמץ אידיאולוגיה פוליטית המזוהה עם עמדות

ימין, אבל גם להשתלב באידיאולוגיות שמאל כלכלי או חברתי מובהקות. בישראל, ההתארגנות הפוליטית של שני העשורים האחרונים הובילה לעלייתו של פופוליזם אתנו־לאומי־ביטחוני שאותו מקדם ומלבה הימין הפוליטי. הפופוליזם הוא רק אחד מהרכיבים שמשפיעים על האופן שבו השלטון שואף לעצב את המדינה, כאשר השלטון המחזיק באידיאולוגיית ימין משתמש בפופוליזם כדי להפחית את האמון הציבורי במוסדות חברתיים ומדינתיים ולהביא לדה־לגיטימציה שלהם.

ראוי לציין ששאלת האמון בתקשורת היא שאלה מורכבת גם במנותק מהמשבר הדמוקרטי. קיטוב פוליטי ומבנים חברתיים קיימים משפיעים על מידת האמון של הציבור בתקשורת. אפשר לטעון שהאמון במוסד התקשורת היה נמוך מלכתחילה, מה שמחייב תגובת מדיניות ומעורבות שלטונית ישירה בתקשורת. לחלופין, אפשר שהמתקפה הפופוליסטית על התקשורת היא הגורם לירידת האמון בה. טענתנו היא שהמנהיג הפופוליסט והרטוריקה הפוליטית שלו יקדמו בזירה הציבורית טענות חריפות לאי־אמון בתקשורת המסורתית, הבוגדת לכאורה באינטרסים של "העם", ושטענות אלה ישמשו את השלטון כאמתלה לניסיון ללכוד את אמצעי התקשורת השונים ובו בזמן להמשיך ולהעצים את הדה־לגיטימציה שלהם.

בישראל ניתן לזהות תהליך ארוך טווח, שהחל שנים רבות לפני השינוי המשטרי של שנת 2023, של מסגור התקשורת כאליטת שמאל רוויית אינטרסים מעמדיים והגמוניים (בדומה למערכת המשפט), הנאבקת בנבחרי "העם" (Rogenhofer & Panievsky, 2020).

2. פגיעה בשידור הציבורי

הכלי המיידי והנגיש ביותר שאותו מכשיר הנרטיב הפופוליסטי נגד התקשורת הוא צמצום הלגיטימציה של השידור הציבורי עד כדי "תביעות" לבטלו ויוזמות לעשות כן (Holtz-Bacha, 2021). לחלופין, המנהיג הפופוליסט יבקש לשלוט בשידור הציבורי – ניסיון המאפיין דמוקרטיות שמצויות בתהליך נסיגה מתקדם. דוגמאות לכך הן דמוקרטיות במזרח ובמרכז אירופה (מדינות ה־CEE; וראו נספח א'), שבהן הממשל שאף ללכוד את השידור הציבורי כבר בשלבים ראשונים של תהליך ההנצחה השלטונית. עם זאת, גם בדמוקרטיות איתנות יותר, שבהן קיים שידור ציבורי במימון ציבורי, כמו אנגליה, שוודיה (Hien & Norman, 2023), דנמרק, שווייץ וארצות הברית, נערכים מאבקים על קיומו ועצמאותו של השידור הציבורי (Połońska & Beckett, 2019). במסגרת זו, ניתן לאפיין כמה מהלכים שלטוניים לשליטה בגופי השידור הציבורי או לפגיעה בהם:

1. **התעלמות ודה־לגיטימציה** – גם במדינות שבהן האיום על הדמוקרטיה אינו נתפס כחריף, מנהיגות פופוליסטית עשויה להתעלם מנחיצותו (ואף מקיומו) של שידור ציבורי, לבטא פקפוק בחיוניותו ובהצדקה למימונו, ואף להשתמש בכוחה כדי להצר את צעדיו. מהלכים כאלה יהיו ציבוריים ויוסברו כחברתיים בעיקרם. המנהיג הפופוליסט ילבה שיח הטוען לחוסר איזון וגיוון בתקשורת בכלל, ובפרט בשידור הציבורי, שאמור לייצג את "העם" המממן אותו ולא רק את האליטה. לרוב, המניע לדה־לגיטימציה של השידור הציבורי הוא פוליטי, וקשור לאי־שביעות רצון של השלטון מאופן הסיקור הנהוג בו. השידור הציבורי חשוף למהלכי דה־לגיטימציה מכיוון שהוא מוסד במימון המדינה. לדוגמה, בוריס ג'ונסון, ראש ממשלת בריטניה לשעבר, ניהל בתקופת כהונתו מאבק ב־BBC, רשת השידור הבריטית הציבורית. המאבק השפיע על יחסם של תומכי ג'ונסון (הימין המתון והעמוק) כלפי תאגיד זה. יחסו של ג'ונסון ל־BBC כלל ליבוי של דיון ציבורי על הטיות בסיקור פוליטי, מה שהוביל לדיון על נחיצותו של התאגיד מלכתחילה ולתהיות אם מודל המימון שלו – באמצעות אגרת שידור – מוצדק. בהתאם לכך, ג'ונסון נהג לפי מדיניות של "כיסא ריק" וסירב להתראיין ל־BBC.

2. **קיצוץ תקציבי** – שלב נוסף בפגיעה בשידור ציבורי הוא שימוש בכלים תקציביים כדי לצמצם את פעילותו. במדינות שונות במערב אירופה מודל המימון עדיין כרוך באגרת שידור, וכמה ממשלות מנהלות מזה כמה שנים מדיניות שמטרתה להפחית את האגרה או לבטל אותה. במדינות שבהן השידור הציבורי ממומן מתקציב המדינה עולות גם הצעות לשליטה תקציבית בתאגידי השידור הציבוריים או להפחתת תקציבם, מה שמנגיש עבור השלטון את המעורבות המעשית בפעולות התאגידים. למשל, בדנמרק – מדינה שאינה מאופיינת בנסיגה מתקדמת – עברה הצעה לקצץ 20% מתקציבו של תאגיד השידור הציבורי, מה שהוביל להפחתה בנפח פעילותו ובכוח האדם שלו. בישראל נרשמים בימים אלה מאמצים רבים מצד שר התקשורת לפגוע ברווחתו הכלכלית של תאגיד השידור הציבורי, באופן שמעלה חשד לצמצום עצמאותו ויכולתו להפיק תכנים. גם הצעות החקיקה בנושא נוטות לעבר העמקת המעורבות השלטונית. בשנת 2023 הועלתה הצעה להגביר את הפיקוח הפוליטי על תקציב התאגיד (הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי, 2023), ובשנת 2024 הועלתה הצעה להפסקת הניהול העצמאי של תקציב התאגיד והכפפתו לתקציב המדינה (הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי, 2024). הצעה זו מקודמת גם עתה (אפריל 2026). תהליך החלשתו של השידור הציבורי בישראל מהותי עבור השלטון גם מכיוון שמוסד זה מהווה בלם מפני ריכוזיות בשוק התקשורת (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 40). כאשר השידור הציבורי מוחלש, הדבר מסייע לגורמים פרטיים (לעיתים כאלה המקורבים לשלטון) להשתלט על תדרים – וזהו מנגנון נוסף המועיל לפוליטיקאים שמסיגים את הדמוקרטיה.

3. **הלאמה באמצעות מינויים או חקיקה** – דרך נוספת להשתלט על השידור הציבורי היא הלאמתו. הלאמה עניינה בביטול מוחלט של החציצה בין התאגיד העצמאי לממשלה. ניתן לבצע הלאמה בכמה דרכים, והנפוצה בהן היא החלפת נושאי המשרות בתאגיד הציבורי במי שמסומנים כנאמני השלטון. מהלכים אלו קודמו בכמה מדינות במזרח

ומרכז אירופה, המאופיינות בנסיגה דמוקרטית מתקדמת. לדוגמה, מאז ניצחונה של מפלגת פידס ההונגרית בבחירות 2010 ועד 2015, יותר מ־1,600 עיתונאים ואנשי תקשורת פוטרו מהתקשורת הציבורית, והוחלפו בעובדים שנחשבו נאמנים יותר לנרטיב הממשלתי. תהליך ההחלפה ההמונית יצר שינוי מבני עמוק, שבמסגרתו איבדה התקשורת הציבורית את עצמאותה והפכה לגוף הנשלט בידי הממשלה. כך התחזק המנגנון שבאמצעותו השלטון מעצב את התכנים ואת מרחב השיח הציבורי (Nemeth, 2025, p. 17). דרך נוספת להשתלט על השידור הציבורי היא ערעור עצמאותו בחקיקה, באופן שפוגע ביכולתו לספק לציבור מוצרים איכותיים ומרובדים (תוכן, סרטים תיעודיים, חדשות). אמצעי רווח להטמיע זאת בדמוקרטיות בנסיגה הוא לשנות את ההגדרה של מטרות (תכליות) השידור הציבורי בחקיקה המסמיכה שלו.

4. **הקמת גוף שידור מקביל/כפיף** – פרקטיקה נוספת היא הקמה של גוף שידור ציבורי חדש או מועצה מפקחת חדשה, באופן שמאיין את התאגיד הציבורי הקיים. למשל, בפולין הועברה חקיקה ייחודית בהובלת מפלגת 'החוק והצדק' (PIS) להקמת תאגיד חדש (NTC), שקיבל סמכויות פיקוח על גוף השידור הציבורי, ובעלי התפקידים בו מונו בידי הממשלה (Surowiec et al., 2021). בהמשך, גם המנדט החקיקתי שניתן לגוף החדש שונה וקבע מימוש של תכליות לאומיות, נוצריות ואחרות, שעולות בקנה אחד עם אידיאולוגיית מפלגת 'החוק והצדק', ונוגדות את עקרון העצמאות של העיתונות (Węglińska et al., 2022). בהונגריה, התקשורת הציבורית מנוהלת בידי השלטון ישירות, ללא כל עצמאות. רפורמת תקשורת שנערכה ב־2010 במדינה זו הביאה לארגון מחדש של מבנה הפיקוח על שוק התקשורת. כמו כן, הרשות הלאומית לתקשורת והמועצה הלאומית לרדיו ולטלוויזיה אוחדו לכדי רשות אחת, הרשות הלאומית לתקשורת ומידע (NMHH), שקיבלה סמכויות פיקוח על התקשורת הכתובה והאלקטרונית גם יחד. בתוך ה־NMHH פועלת מועצת התקשורת (Media Council) – גוף מנהל האחראי על רישיונות שידור, פיקוח על תכנים ואכיפת הוראות חוקי התקשורת. הממשלה שולטת לחלוטין במינויים של ראש הרשות והמועצה. בשנת 2011 ביצעה ממשלת פידס שינוי נוסף בשוק התקשורת והעבירה את כלל הנכסים של גופי השידור הציבוריים לקרן המדינתית MTVA (הקרן לשירותי תקשורת ותמיכה), אשר פועלת תחת ה־NMHH ומועצת התקשורת. תוכני החדשות, המימון, ניהול הנכסים ותפעול גופי השידור הציבוריים רוכזו בידי MTVA, ומאז 2015 גם בידי חברת השידור המאוחדת Duna Media. אף שהתקציב השנתי של הקרן מאושר בפרלמנט (הנשלט בידי פידס), מועצת ה־NMHH קובעת את כללי הניהול והקצאת המשאבים, כך שגוף פוליטי שולט ישירות במנגנוני התוכן והמימון של התקשורת הציבורית – מה שהעמיק את תלותה בשלטון, פגע בעצמאותה והוביל לביקורת בין־לאומית על הצטמצמות הפלורליזם והאיזון בסיקור החדשותי (McNeill & Valentine, 2024). זהו השלב המתקדם ביותר של שליטה ממשלתית ישירה, ללא חציצה או עצמאות כלשהי.

5. **הפרטה** – דרך חמישית היא הפרטת השידור הציבורי. מהלך זה מתבצע מתוך טענה שלטונית כי אין הצדקה לממן שידור ציבורי, אף שלמעשה הוא נובע משאיפה

לשלוט במבנה הבעלות הפרטי והחדש של התאגיד. הפרטת השידור הציבורי נחשבת לעיתים לצעד מהותי והפגנתי, ולפיכך היא עשויה לספוג ביקורת מחמירה יותר מצד שומרי הסף, בהנחה שסמכויותיהם לא נפגעו. לעומת זאת, ביחס ליוזמות הדרגתיות ומצטברות לפגיעה בתאגיד ולכרסום בעצמאותו, ההגנה המשפטית תהיה רפה יותר.

בישראל, המדיניות הנוכחית מבכרת דיון פומבי במודל הפרטה מסוג זה. בשנים האחרונות השלטון מעלה בעקביות ובשיטתיות הצעות להפרטת השידור הציבורי, הן של תאגיד השידור הציבורי (הצעת חוק הפרטת תאגיד השידור הציבורי הישראלי, 2022, 2024) והן של תחנת הרדיו הצבאית גלי צה"ל (הצעת חוק הפרטת גלי צה"ל, 2022, 2023, 2024). ההצעה האחרונה עד כה, מסוף שנת 2024, מבקשת לקבוע כי תאגיד השידור הציבורי יחדל להתקיים בתום שנתיים מכניסת החוק לתוקף. לאחרונה החליטה הממשלה על סגירת גלי צה"ל (החלטה 3661 של הממשלה ה־37) – מהלך שנגד תקפותו תלויה ועומדת עתירה לבג"ץ, אשר הוצא בה צו על תנאי, וטרם התבצע (בג"ץ 61683-12-25).

מכלול האסטרטגיות שמנינו לעיל ביחס לשידור הציבורי יכול לסייע באפיון צעדים ממשלתיים ובהבנתם בהקשר של נסיגה דמוקרטית בתחום התקשורת. הניסיון מראה כי השלטון יכול לנקוט מגוון צעדי מדיניות, שכולם משרתים את המטרה – פוליטיזציה של השידור הציבורי – אך בעוצמות משתנות. בישראל, הממשלה מקפידה להעלות לשולחן הדיונים הצעות מרחיקות לכת להפרטת תאגיד השידור הציבורי – דרך פעולה שמאפיינת דמוקרטיות פגומות המצויות בנסיגה דמוקרטית מתקדמת. עם זאת, חלק מההצעות אינן מקודמות במהירות, ודאי בהשוואה לקצב לכידתו של השידור הציבורי במדינות מרכז ומזרח אירופה. הצעות אלו משמשות איום על התנהלות התאגיד הציבורי, ומשמעותן הצהרתית וציבורית כאחד.

3. רגולציה תומכת לפלטפורמות האוהדות את השלטון

דרך נוספת לחיזוק השליטה בתקשורת היא הטיית הרגולציה לטובת פלטפורמות שאוהדות את השלטון. דרך זו משתייכת לתחום השגרתי של מדיניות רגולציה בשוק התקשורת, ולרוב היא עוטה אצטלה של הסתמכות על נימוקים לגיטימיים, כגון הצורך לגוון את שוק התקשורת ולתת ביטוי לכלל הקולות של הציבור, אך מטרתה לקדם סיקור מוטה לטובת הממשלה.

בישראל, נעשים ניסיונות להטות את השידורים בערוצי הטלוויזיה לטובת האינטרסים של הממשלה באמצעות רגולציה. דוגמאות להעדפה רגולטורית שהובילה לעליית פלטפורמות האוהדות את השלטון הן עלייתם של העיתון **ישראל היום** (והניסיון לאפשר את קיומו באמצעות חקיקה מיוחדת, ולאחר מכן גם הניסיון להגביל את קיומו החינמי

באמצעות חקיקה מיוחדת; שירות גלובס, 2019), וכן ערוץ 14, שהחל לשדר כאפיק 'מורשת', ובהמשך הפך לערוץ חדשות בחסות הטבות רגולטוריות ומימוניות. לצד זאת, לאחרונה מתנהל מאבק על איוש הרשויות הרגולטוריות, כאשר השלטון ממנה דמויות שנויות במחלוקת לתפקידי מפתח ברשויות אלו במטרה להביא לרגולציה אוהדת. המטרה השלטונית של מינויים אלו היא לשלוט בפיקוח על התקשורת, באמצעות שליטה באיוש של גופי הרגולציה.

ישראל מתאפיינת, במיוחד מאז שנת 2023, בהצעות חקיקה מרחיקות לכת מטעם הממשלה, שיש בהן כדי לשנות את האיזונים הדמוקרטיים של מערכות ומוסדות מאזנים. יתר על כן, מאז שנת 2024 עולה החשש שהממשלה מקדמת רפורמה נרחבת המיועדת להטות את שוק התקשורת לטובתה. בהקשר זה בולטת הצעת חוק התקשורת (שידורים) מאמצע שנת 2025 – הצעת חוק ממשלתית המקודמת במהירות בידי שר התקשורת, אשר נדונה בימים אלה בוועדה מיוחדת שהוקמה אד־הוק לצורך חקיקתה בכנסת. ברמה הסמלית, קידום הצעה זו הוא צעד נוסף בשורת צעדים של שר התקשורת, שכולם נכרכים יחד ושמטרתם המוצהרת היא להוביל למהפכה בשוק השידורים. מטרה זו מתאפיינת בחזון לשבור את "מוקדי הכוח" של השחקנים והמוסדות הקיימים. ההצעה מקודמת בחופזה וללא עבודת מטה סדורה מול כל הנוגעים בדבר ומשרדי הממשלה הרלוונטיים, תוך שילוב חלקים שונים של רפורמה – שחלקם כבר הוצעו אך לא נחקקו – לכדי הצעה אחודה, באופן שמעלה חשש לניצול המהלך לשם פגיעה בעצמאותם ובחוסנם של גופי תקשורת. בעת הנוכחית, הליך קידום ההצעה ספג התנגדות מצד שומרי הסף המשפטיים בממשלה ובכנסת, מהסיבה שהיא כוללת רכיבים הפוגעים באיזונים דמוקרטיים. חרף התנגדות זו, הממשלה עקפה את ועדת הכלכלה, כדי לנטרל את התנגדותו של יו"ר הוועדה, והקימה ועדה מיוחדת אד־הוק לקידום ההצעה – מהלך חסר תקדים הפוגע בעקרון הפרדת הרשויות. בימים אלה, ובעיצומה של המערכה מול איראן, מתנהל הליך חקיקה אינטנסיבי שכבר עתה מביא את ההתערבות השלטונית בשוק התקשורת לשיאים שלא נודעו מאז קום המדינה. דבר המעלה פגמים משמעותיים שנטען כי מצדיקים התערבות שיפוטית תקדימית תוך כדי התנהלות ההליך (בר־סימן־טוב ואח', 2025).

רכיב מרכזי של ההצעה נוגע להקמתה של רשות אסדרה חדשה בידי הממשלה, באופן המעלה חשש שבדומה לשירות הציבורי, רשות זו תוקם אך ורק כדי להגביר את השליטה הפוליטית במערך הרגולציה הקיים, בדומה למהלכים שנעשו בהונגריה ופולין. ההצעה כוללת ביטול מנגנונים המגינים על העצמאות וחוסר התלות של שידורי החדשות, באופן שיאפשר התערבות פוליטית וכלכלית של בעלי אינטרסים בשידורים אלה. היא מעלה חשש לזיקה פוליטית במינוי נציגי הציבור ברשות האסדרה החדשה,

וזאת בשל מבנה ועדת האיתור שתוקם, וכן כיוון שתקציב הרשות לא יהיה עצמאי אלא חלק מתקציב המדינה. נוסף על כך, ההצעה הנדונה כוללת רכיב מובהק של פוליטיזציה בנתוני הרייטינג, באמצעות הוראה שמאפשרת לרשות החדשה להתערב בדרך מדידת הנתונים. מאפיינים אלה הובילו את היועצת המשפטית לממשלה להתריע – באופן חריג וחסר תקדים – מפני הפגיעה האפשרית של ההצעה באיזונים ובבלמים הדמוקרטיים של שוק השידורים בישראל.

דוגמה נוספת למאפיין זה היא הניסיון לשליטה פוליטית ברגולציה של הרייטינג. הצעת חוק מהעת האחרונה מבקשת לחייב את ערוצי הטלוויזיה להציג את נתוני הצפייה בהם בזמן אמת במהלך שעות צפיית השיא (הצעת חוק חובת הצגה של נתוני צפייה לצופה, 2024). מעבר לבעיה שב"ריאליטיזציה" של הצפייה, ההצעה מבקשת לבצע רידוד של הצפייה בטלוויזיה ובערך שלה עבור חופש הביטוי. זהו טלה־פופוליזם מסוג חדש, המופיע בישראל על רקע חוסר ההסכמות בין ערוץ 14 ליתר הערוצים בכל הנוגע למידת השפעה ונתוני צפייה.

4. מעורבות פוליטית במבנה הבעלות המסחרי

תופעה מרכזית נוספת שניתן למנות כתשתית ללכידה פוליטית אפשרית של התקשורת היא מעורבות פוליטית גוברת במבנה הבעלות של התקשורת המסחרית, תוך ניצול הריכוזיות ומבנה ההון המונופוליסטי לשם הפיכתה לכלי בשירות השחקן הפוליטי. לתופעה זו יש כמה היבטים. בדמוקרטיות בנסיגה יגברו הניסיונות לדחוף תאגידים בין־לאומיים לצאת משוק התקשורת המקומי ולהפסיק לספק בו שירותים, וזאת לשם הלאמה או ניסיון לעודד גורמים מקומיים המקורבים לשלטון לרכוש תאגידי תקשורת, כפי שקורה במזרח אירופה ובמרכזה (Dragomir, 2019). דמוקרטיות בנסיגה מאופיינות גם בבעלויות צולבות על תאגידי תקשורת, כלומר בשליטה של גורם אחד בכמה כלי תקשורת הפועלים בכמה פלטפורמות (טלוויזיה, רדיו, עיתונות כתובה ורשתות חברתיות). כמו כן, בדמוקרטיות בנסיגה יתגלו קשרים הדוקים בין בעלי תאגידי תקשורת ובין גורמי שלטון, וההנהגה הפוליטית תדרבן בעלי הון המקורבים למפלגת השלטון ולמנהיגיה לרכוש כלי תקשורת פרטיים במטרה להטות את אופן הסיקור הנהוג בהם.

מחקרים בנושא הקשר בין נסיגה דמוקרטית לתקשורת מצאו ששליטה אוליגרכית בשווקי תקשורת מסחרית מנבאת השתלטות של השלטון עצמו על התקשורת בשלב מתקדם יותר (Marius, 2019; Štětka, 2015). אין המדובר במהלך מדיניות או חקיקה קונקרטי שיוביל להשתלטות שלטונית חזיתית ומיידית, אלא בתהליך זוחל, ארוך

טווח לפי רוב, אשר במסגרתו מבנה הבעלות בתקשורת המסחרית מתארגן באופן שמתיישב עם האינטרסים והאידיאולוגיה של השלטון. תהליך זה מתרחש באמצעות השפעה "רכה" ומצטברת, כאשר השלטון מגביר בהדרגה את אחיזתו הבלתי פורמלית בפלטפורמות מסחריות מרכזיות, בדגש על ערוצי חדשות.

הונגריה מוזכרת בספרות כמקרה מבחן לתהליך כזה. שם, החל משנת 2002, הגברת המעורבות הפוליטית במבנה הבעלות קדמה לשליטה ישירה יותר של השלטון בתקשורת הציבורית והמסחרית. כך, אף לפני תקופת הכהונה השנייה של מפלגת פידס (2010), קידם מנהיגה ויקטור אורבן "תקשורת שמרנית", כתגובה להנחה שהתקשורת המסורתית משרתת את האופוזיציה. צעד ראשון בכיוון זה היה חיבור בין בעלות מסחרית למפלגה, בין היתר באמצעות עידוד מקורבים למפלגה לרכוש קבוצות תקשורת מידי תאגידים בין־לאומיים. דוגמה בולטת לכך היא ההשתלטות של לאיוש שימיצ'קה (Simicska), המקורב לאורבן, על תאגיד Hír TV בשנת 2004, והפיכתו לזרוע תקשורתית של פידס, ומאוחר יותר לערוץ המפיץ תעמולה ודיסאינפורמציה דרך קבע. בהמשך, מועצת התקשורת שהקימה פידס מנעה את המיזוג בין שני מוציאי העיתונים הזרים הגדולים Axel Springer ו־Ringier, מה שחייב אותם למכור חלק גדול מנכסיהם והותיר פתח למשקיעים המקורבים לפידס לרכוש נתח נרחב מהשוק. צעד דומה נעשה ב־2017, כאשר המועצה חסמה את המיזוג בין Magyar RTL Televízió Zrt ל־Central Digital Média Kft, במטרה לבלום את התרחבותה הדיגיטלית של RTL. פעולות אלו שינו את מבנה השוק והיטיבו עם גורמי תקשורת פרו־ממשלתיים (Benedek, 2024; Nemeth, 2025, p. 9; Rahmani, 2025).

גם בישראל, הריכוזיות של הבעלות בתקשורת המסחרית היא סוגיה מורכבת מזה שנים, זמן רב לפני שהופיע האיום האנטי־דמוקרטי של העת הנוכחית. מבנה מפת התקשורת מאפשר נסיגה דמוקרטית בשוק התקשורת, ואף מעצים אותה. כידוע, נהוג לנתח את השאלה בדבר קיומה של ריכוזיות בתקשורת מזוויות שונות, תוך בחינת השליטה של גורם דומיננטי אחד על מספר כלי תקשורת הפועלים בפלטפורמות מקבילות – השידורים, העיתונות הכתובה והאינטרנט (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 31-33; ברהום, 2026). עם זאת, המחקר מכיר בכך שבישראל שוררת ריכוזיות במידה בינונית־גבוהה בשוק השידורים, בין שהשווקים נבחנים בנפרד ובין שנבדק המבנה של כולם יחדיו (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 35-38). דוגמאות מקומיות לריכוזיות הבעלות בהקשר הישראלי הן השפעתו של **ישראל היום** על שוק העיתונות המודפסת, וחדירתו לשוק הישראלי באמצעות מימון זר מטעם דמות המקורבת לימין הפוליטי; מעורבות פוליטית בהצעות לרכישת אחזקות בערוצים המסחריים ובמבני הבעלות בערוצים חדשים (כמו ערוץ 14 והרדיו האזורי); וכן הענקת עדיפות שלטונית למספר מצומצם

של כלי תקשורת, באופן המעיד על תמיכה שלטונית בהם עקב קו הסיקור הנוהג בהם. בכל הנוגע למעורבות במבנה הבעלות, התופעה של יחסי הון־שלטון הקדימה בישראל את תופעת הנסיגה הדמוקרטית.

בישראל, המעורבות הפוליטית במבנה הבעלות בתקשורת ובסיקור העיתונאי גופו מטופלת בשנים האחרונות גם באמצעות המשפט הפלילי, לאחר שהכלים הרגולטוריים והמנהליים לא הצליחו להתמודד עם התופעה. מאז שנת 2016 מתנהל במדינה הליך פלילי נגד ראש הממשלה, שחלק נרחב ממנו נוגע לחשדות להטיית סיקור בשתי פלטפורמות מרכזיות בתקשורת המסחרית ("תיק 2000" ו"תיק 4000"). פרשה זו משקפת ניסיון של מערכת האכיפה להתמודד במונחים פליליים עם סוגיות של הטבות רגולטוריות בתמורה לסיקור מוטה, כמו גם סוגיות הקשורות לניסיון לשלוט בשוק העיתונאות המודפסת על רקע מאבק בין **ידיעות אחרונות לישראל היום**, שני העיתונים הבולטים בישראל.

5. לכידת גופים מפקחים

נסיגה דמוקרטית בתקשורת מתאפיינת גם בפוליטיזציה של גופים מפקחים – ניסיונות ללכוד סוכנויות מדינה עצמאיות וגופי רגולציה באופן שמגביר את השליטה של הדרג הפוליטי בהם, על חשבון המקצועיות והעצמאות הנהוגות בהם. לצד השידור הציבורי, עליו לרוב קל להטביע חותם שלטוני כמודגם לעיל, בדמוקרטיה בנסיגה נוכל לצפות שלכידה תתרחש גם בגופים מפקחים שהמחוקק הבחין אותם מהדרג הפוליטי במפורש או במשתמע. בשונה מהשידור הציבורי, גופים אלה מפקחים על ייצור תוכן או מפעילים רגולציה על פלטפורמות.

בישראל, מקרים מייצגים מהעת האחרונה הם הניסיונות של שר התקשורת להגביר את שליטתו במועצת תאגיד השידור (הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי, 2025); למנות מנכ"ל למשרדו תוך הדגשת והעדפת עמדתו האידיאולוגית של הממונה על פני דרישות הסף; ולשלוט במינויים במועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו, עד כדי מינוי תומכי שלטון מובהקים לתפקידים בצמרת הרשות המפקחת. מקרה אחר הוא ביטויו של הרצון לשלוט במינוי מפקד גלי צה"ל – גוף תקשורת הנמצא בשליטת צה"ל – רצון שאפיין את ממשלות ישראל לדורותיהן.

אם תאגידי תקשורת אמורים להיות עצמאיים, נראה שמהלכים כגון אלה מעידים על שאיפה להגביר את שליטת הממשלה באיוש תפקידי מפתח בשוק התקשורת, תוך זניחת שיקולים מקצועיים ותוך קידום עמדות שאינן מתייחסות לעצמאות פיקוחית כערך המרכזי שמתווה את המדיניות. על השאיפה לשליטה בשוק התקשורת מלמדים

גם מהלכים שיטתיים שמשפיעים על מבנה השוק, ובתוך כך על מבנה הגופים המרכיבים אותו. אחד המהלכים האלה הוא הצעת חוק מתחילת שנת 2025, שלפיה הממשלה תחליף את ועדת האיתור למינוי חברי וחברות מועצת תאגיד השידור הציבורי. כלומר, הממשלה, בהמלצת שר התקשורת, תהיה אמונה על מינוי חברי וחברות המועצה. עקב כך, מועצת תאגיד השידור הציבורי – שמופקדת על קביעת מדיניות, דרכי עבודה, תקציב ומינוי מנכ"ל – תוכפף לשיקוליו של השר הממליץ על מועמדים לממשלה.

בדמוקרטיות בנסיגה, הגברת הפוליטיזציה של התקשורת עצמה או של הגופים המפקחים עליה מלווה בטענות שלטוניות בדבר הצורך בגיוון ופלורליזם של פלטפורמות. שיח הגיוון מאפיין את טענות הימין הפוליטי בדיון הציבורי, ורווח במדינות מזרח אירופאיות רבות. בישראל, ראש הממשלה עצמו מוביל שיח זה, ומתגונן במהלך משפטו בטיעונים שלפיהם מעורבותו הנטענת בתקשורת נועדה להגביר את הגיוון בשוק, אשר לשיטתו התאפיין במשך עשורים רבים בחדגוניות, ואף בביטויי עוינות אישית כלפיו וכלפי קרוביו. אין בשאיפה לפלורליזם בתקשורת, כשלעצמה, בעיה דמוקרטית. בחינת ההיסטוריה של התקשורת בישראל, לפחות עד תחילת שנות ה־90, מעלה שיש לכך מקום. עם זאת, המחקר בתחום זה (למשל, בנושא תהליך הורתו של תאגיד השידור בכנסת) מעלה כי טענות ל"גיוון" אינן מקדמות פלורליזם בפועל, אלא משמשות ממשלות המסיגות את הדמוקרטיה להשגת מטרות פוליטיות צרות ומיידיות (Yadlin & Klein-Shagrir, 2024). על פי רוב, טענות להיעדר גיוון בתקשורת משמשות פתח למינויים פוליטיים או מעין־פוליטיים של מועמדים חד־גוניים מטעמו.

6. ניווט המימון הציבורי

דרך נוספת להטיית מערכות תקשורת לטובת השלטון היא ניתוב של משאבי פרסום שלטוניים. השלטון הוא שחקן בולט בשוק הפרסום, שממנו פרסומים מסוגים שונים, החל בפרסומים רשמיים וכלה בקמפיינים שלטוניים של רשויות המדינה השונות. המדינה מנתבת תקציבים, שאמורים להיות מחולקים באופן שוויוני, לפרסום שלטוני מסוגים שונים. תקציבים אלה הם לעיתים נתח ניכר ממקורות הרווח של כלי תקשורת. כוח שלטוני זה הוא בעל משקל במיוחד בשוק העיתונות הכתובה, שסובל מבעיות במודל המימון ונסמך לא אחת על רווחים מפרסום ממשלתי. כאשר השלטון מבקש לפגוע בשחקנים בשוק התקשורת, הוא מחלק משאבי פרסום באופן לא שוויוני, תוך העדפת פלטפורמות אוהדות, ולעיתים תוך הפליה מפורשת של פלטפורמות ביקורתיות או שאינן אוהדות אותו.

תהליך זה עשוי להתאפיין בכמה דפוסי התנהלות שלטוניים בדרגות חומרה שונות. תחילה, השיח הציבורי יקשר בין מימון ציבורי – של משאבי תקשורת ומשאבי מדינה בכלל – ובין הצורך להשמיע את "הדעות הנכונות", כגון הימנעות מביקורת על ערכים ומוסדות לאומיים. תופעה כזו קיימת גם בעולם התרבות ומתבטאת בניסיונות לשלול מימון מפלטפורמות ביקורתיות. כמו כן, עשוי להתבצע ניווט סלקטיבי של משאבי פרסום. ביטוי מחמיר יותר של יחס שלטוני סלקטיבי יהיה מצב של העדפה אקטיבית מצד השלטון – ובמקרים מסוימים אף מוצהרת – לשימוש במשאבי פרסום רק בערוצים מסוימים והפנייתם לפלטפורמות אוהדות. שלב נוסף יכלול קריאות פוליטיות חזיתיות להחרים כלי תקשורת מסוימים לחלוטין ולא לאפשר למוסדות המדינה לבוא איתם במגע כלל, תוך הפסקת מינויים, משיכת פרסומי חובה של מכרזים והפסקת פרסומים שלטוניים.

בהונגריה, אופן השימוש בתקציבים ציבוריים הפך לכלי שגרתי להעדפה של פלטפורמות אוהדות. משרד התקשורת הלאומי, שהוקם באוקטובר 2015, מופקד על תכנון מסרי הממשלה, ניסוחם והפצתם באמצעות קמפיינים במדיה שונים (Benedek, 2024, p. 475). גוף נוסף, NKOH, מרכז מאז 2014 את תיאום חוזי הפרסום והתקשרויות התקשורת של גופים ציבוריים, לרבות התקשרויות עם סוכנויות פרסום. דיווחים עצמאיים מצביעים על כך שסכומי עתק של פרסום ממשלתי מוזרמים מדי שנה לכלי תקשורת המקורבים לממשלה, באופן היוצר השפעה פוליטית עקיפה על השוק. למשל, בשנת 2018 קיבל TV2, הערוץ המזוהה עם הממשלה, כ־67% מתקציבי הפרסום הממלכתיים בתחום הטלוויזיה, בעוד הערוץ העצמאי RTL Klub קיבל כ־1% בלבד (Commissioner for Human Rights, 2021, p. 5).

בישראל, דוגמה בולטת מהעת האחרונה לחרם פרסומי היא החלטת ממשלה רשמית למשיכת משאבי פרסום של משרדי הממשלה השונים מעיתון **הארץ** ולהחרמתו. זאת, בעקבות התבטאויות של מו"ל **הארץ** שנגעו למלחמת חרבות ברזל. זוהי דוגמה למהלך בוטה של חרם שלטוני הצהרתי, אף שבדרך כלל שלטונות נוקטים צעדים כאלה באמצעות החלטות מנהליות, שמתעדפות פרסום בפלטפורמות אוהדות על פני חלוקה שוויונית ומגוונת של משאבי פרסום. בהקשר זה, צעד נוסף שניתן לציין הוא ניסיון להגברת השליטה הפוליטית על לשכת הפרסום הממשלתית וניתוב פוליטי לא־שוויוני של משאבי פרסום.

7. נורמליזציה של עמדות קיצוניות בפלטפורמות מרכזיות

תהליך נוסף הקשור קשר הדוק לביטויים של נסיגה דמוקרטית בתקשורת נובע ממערך התמריצים של התקשורת המסחרית עצמה, שמלבה את ההקצנה של הזירה הפוליטית (Szabó et al., 2018). המדובר בתהליך שהמחקר מאפיין כ'נורמליזציה' (Normalization) של מפלגות ונבחרים המשתייכים לימין העמוק (ובמדינות אחרות, לשמאל העמוק) בתקשורת המסחרית המשודרת, ובעיקר בגופי חדשות בטלוויזיה וברדיו.

נורמליזציה של עמדות קצה פוליטיות כרוכה בשינויים חברתיים־פוליטיים מתמשכים, המביאים לכך שעמדות פוליטיות שנחשבו בעבר קיצוניות נתפסות במידה גוברת כרכיבים נורמליים ובלתי שנויים במחלוקת בשיח הציבורי (Ekström et al., 2020, p. 469). תהליך נורמליזציה זה, המכונה גם מיינסטרימינג (Mainstreaming), מתחיל בתוך הספֵרה הפוליטית והמפלגתית, באמצעות הכללה והכלה של מפלגות קיצוניות במוסדות הדמוקרטיים של המדינה (Ekström et al., 2020, p. 470), לרוב משיקולים פוליטיים צרים. לאחר מכן, תהליך זה מנורמל גם בתקשורת ובאמצעותה. אם כן, שלב מכריע בתהליך זה הוא פוליטי, עוד לפני שהתקשורת מעורבת בו. הוא כולל מתן לגיטימציה לעמדות קיצוניות וטשטוש הגבולות האידיאולוגיים בין שחקנים פוליטיים מהמרכז לאלה המשתייכים לקצה.

לאחר הנרמול הפוליטי, התקשורת והעיתונות ממלאות תפקיד חיוני בהאצת הנורמליזציה באמצעות מתן חשיפה נרחבת ולגיטימציה לעמדות קצה. במדינות רבות שבהן מתרחשת נסיגה דמוקרטית, התקשורת הופכת למתווך המרכזי של עמדות קיצון לציבור, ובכך היא תורמת לתהליך הנרמול. תיווך שכזה נובע במקרים רבים מדבקות יתר בתפיסה שלפיה התקשורת אמורה לשמש במה פלורליסטית ומגוונת, המחייבת איזון פשוט בין דעות מנוגדות, אף ללא בחינה מדוקדקת של תוכן העמדות (Ekström et al., 2020, p. 470). כמו כן, ביסוד הנטייה לחשיפה עקיבה של עמדות קצה ניצב שיקול מסחרי מובהק. ראשית, אם המנהיג הקיצוני זכה לאמון הבוחרים, הטעם להעניק לו במה הוא הרצון למשוך את תשומת הלב של תומכיו (וטעם זה בהחלט מבוסס דמוקרטית). שנית, עמדות הקצה, שרובן פשטניות, פרובוקטיביות וסנסציוניות, מעוררות עניין, ולכן מושכות קהל רחב יותר מאשר עמדות שגרתיות (קרניאל, 2025). ואכן, הכלה לא ביקורתית של נבחרי ציבור המייצגים עמדות קיצון כדבר שבשגרה בראיונות, בחדשות ובסיקור אירועים מעניקה לדעותיהם הכרה סמלית ומעמד רם בנוף הפוליטי. המדובר בתהליך שאינו מאפיין רק פלטפורמות המזוהות עם השלטון, אלא את כלל ערוצי התקשורת במדינה. אומנם הפלטפורמות

השונות מתיימרות לתת במה לקולות מגוונים, וכן להניב מכך תשואות כספיות, אולם תוצאה ישירה של ייצוגים תדירים של עמדות קצה היא קיבוען במרכז השיח כעמדות שגרתיות. השתתפות של גורמים קיצוניים בראיונות בשידור חי, ומתן במה נרחבת מדי לדעותיהם בנושאים כמו הגירה או ביטחון, מנרמלים אותם באמצעות הצבתם כדמויות קונצנזואליות המגיבות על אירועי השעה מזווית ייחודית וקיצונית, שכביכול הכרחי שתישמע. ואכן, כאשר מדובר בנבחר ציבור בכיר, נודעת חשיבות לכך שייתן דין וחשבון לציבור באשר למדיניותו, ומדיניות של "כיסא ריק" היא מצב פגום ביותר בהקשר זה. עם זאת, מתן במה נרחבת יתר על המידה לעמדותיו הקיצוניות, כמו גם יחס מאופק כלפיהן (למשל בשל חשש מהחרמת כלי התקשורת), יוצר אפקט הפוך: שיוך שגוי של העמדה הקיצונית לקטגוריה של העמדות הלגיטימיות הרווחות בציבור. מחקרים ניסויים שנערכו בבריטניה ובאוסטרליה מראים שחשיפה לראיונות כאלה, בייחוד עם פעילי ימין קיצוני, מגבירה את הסכמת הקהל עם אמירות קיצוניות ומטפחת ביותר את האמונה שדעות אלו מקבלות תמיכה רחבה באוכלוסייה (Bolet & Foos, 2025, pp. 1, 3).

תהליך זה מוחרף, בישראל ובעולם, גם עקב השימוש של נבחרי ציבורי בעלי עמדות קיצון בוויראליות של הרשתות החברתיות, דבר שמקטין את היכולת של התקשורת הממוסדת להתעלם מעמדות קיצון ואף גורם לה לאמצן, מחשש לאיבוד הרלוונטיות שלה. נורמליזציה של פוליטיקת קיצון נובעת מהתמריצים של התקשורת המסחרית, אשר מתקיימת באקלים של תחרות ומאבק על משאבי פרסום, מה שמוביל בעת הנוכחית לטלה־פופוליזם. במציאות כזו נודע יתרון למועמדים סנסציוניים שמשקפים שבירה של נורמות חברתיות ופוליטיות. הדבר מציב בפני הפלטפורמות דילמה בין הרצון להימנע ממתן חשיפה לסנסציה ובין הפוטנציאל לרווח כלכלי הנלווה לחשיפה כזו. תהליך זה מבטא תנועה מהתפיסה של עיתונות כחושפת סכנות לדמוקרטיה לעבר תפיסתה ככזו שמסקרת את הקיים, מקבעת אותו ומסתגלת אליו.

דוגמה מייצגת לנורמליזציה של עמדות קיצון בתקשורת היא הסיקור של מי שהתמנה לימים לשר לביטחון לאומי, איתמר בן גביר. בשנים עברו הוצג בן גביר כדמות קיקיונית, בעלת עמדות שוליות ביותר, עד כדי כך שניתן היה לזהות סלידה מופגנת וגורפת של העיתונות מעמדותיו. כאשר הוא סוקר, הודגשו פרטים מסוימים מעברו, כגון הרשעות בפלילים והחזקה בעמדות כהניסטיות, ודיון בדמותו ובמעשיו לא היה חלק אינטגרלי מהנושאים המרכזיים שעל סדר היום, אלא סימון של צד רדיקלי במפה הפוליטית. עם הזמן, כחלק ממגמה גורפת שפשטה בציבוריות הישראלית (Zonszein, 2024) ובתקשורת במדינה, החל בן גביר, לצד מועמדי קיצון אחרים, לקבל זמן מסך רב יותר. הדבר מיצב אותו כדמות לגיטימית ואף מרכזית בסיקור העיתונאי. מטבע הדברים,

הכוח הפוליטי שצבר הביא לכך שהוא אינו מוצג עוד כפוליטיקאי פרובוקטיבי, אלא מתראיין בקביעות באמצעי התקשורת. אכן, הסמכויות הנרחבות שבהן הוא מחזיק מתוקף תפקידו כשר לביטחון לאומי מחייבות את התקשורת להשמיע את קולו בדיון הציבורי. עם זאת, השינוי ביחסה של התקשורת כלפיו לאורך השנים משקף, מבחינת תוצאתו, תופעה רחבה של נרמול ה"קיצוני" של פעם והפיכתו ל"מיינסטרים" בערוצים המרכזיים של ימינו.

המחקר עוד לא הגיע למסקנה גורפת בנוגע לשאלות הקשורות לאופן התרחשותם של תהליכי נורמליזציה בתקשורת. למשל, האם הם קורים מלמטה למעלה, כלומר בהתאם לדרישת צופים; או מלמעלה למטה, כלומר מוכתבים בידי הקשרים בין אליטות פוליטיות לאליטות תקשורתיות. עם זאת, קיים קונצנזוס כי תופעה זו מאפשרת שחיקה ואף שבירה של נורמות פוליטיות יסודיות ומוסכמות של המרכז הפוליטי, בחסות הנרמול של הענקת במה למפלגות קיצון ומועמדיהן בזירה הציבורית.

8. יחס לעיתונאים: מאלימות שלטונית ועד תרבות של צנזורה עצמית

דפוס נוסף שמאפיין דמוקרטיות בנסיגה הוא השינוי ביחס השלטון לעיתונאים שמבקרים אותו. מדינות שעוברות שחיקה דמוקרטית יתאפיינו בצמצום חופש הביטוי ומרחב השיח הליברלי, בין היתר באמצעות הפעלת כוח שלטוני נגד התקשורת, נגד עיתונות חוקרת ונגד השיח הביקורתי והדמוקרטי שהתקשורת מייצרת. במדינות שבהן הנסיגה הדמוקרטית היא תופעה רבת שנים – כמו רוסיה, טורקיה והונגריה – תופעה זו תתבטא בסגירת כלי תקשורת ואף בהפעלת אלימות שלטונית נגד עיתונאים, למשל באמצעות הפעלת לחץ ישיר לפיטורי עיתונאים ורדיפה פלילית, ובמקרים חמורים אף אלימות פיזית נגד עיתונאים, כפי שנעשה בדיקטטורות.

ממצאים מדאיגים בעניין זה, בהקשר ישראלי, הם דיווחיהם של 51 עיתונאים, עיתונאיות וצלמי עיתונות על 35 אירועי אלימות בשנת 2024, שבהם חוו 68 התנהגויות אלימות, הן מצד אזרחים הן מצד שוטרים. חשוב לציין שמספר אירועי האלימות הפיזיים, הכוללים מכות, דחיפות, בעיטות, יריקות והשלכת חפצים, עלה על מספרם של אירועי האלימות המילולית (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 59).

בהקשר שלנו מעניינות יותר לא מדינות שבהן התופעה הגיעה כבר למחוזות האלימות הפוליטית, אלא מדינות שבהן התהליך מתקדם פחות. במדינות אלה השלטון ינסה לפגוע בלגיטימיות ובפעילות של העיתונות החוקרת והעיתונות החדשותית באמצעות כלים רכים ואלגנטיים יותר, כגון מתקפות פוליטיות, איומים ברגולציה ומהלכי דה־לגיטימציה בשיח הציבורי. לעניין זה רלוונטי ביותר ניתוח השאיפה השלטונית

להגביל את עצמאותה של התקשורת ושל בעלי התפקידים בה כחלק ממגמה כוללת של נסיגה דמוקרטית. זאת, מכיוון שהמנהיג המסיג את עצמאות התקשורת מבקש להשתלט במקביל על גופים נוספים אשר עצמאות נדרשת לשם פעילותם התקינה. ואכן, כאשר השלטון יצמצם את עצמאות המשטרה, למשל, וישתלט על מינויים בה, קרוב לוודאי שהאלימות כלפי עיתונאים תגיע, בין השאר, מצד כוחות שיטור שהפנימו את המסר השלטוני. מהלך זה מאפיין את המתקפה על חופש העיתונות בישראל בשנים האחרונות, כאשר מתרבים אירועי האלימות כלפי עיתונאים מצד שוטרים דווקא (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 60, 64).

הספרות בתחום זה מעלה כי בניגוד לדיקטטורות, דמוקרטיות בנסיגה מנסות לשמר מראית עין של מרחב ציבורי פתוח (Václav & Mihelj, 2004), אבל במקביל מפתחות נורמות שמטרתן להחליש את העיתונות באמצעות איומים, השתקה, הפעלת לחץ שלטוני ותודעתי וכן כלים נוספים. אלה מובילים בתורם לתופעה של צנזורה עצמית, שבמסגרתה העיתונאים מקבלים על עצמם כללים לא־כתובים, שמניאים אותם מסיקור ביקורתי ומאתגר של השלטון. כך, עיתונות שתפנים את המסר השלטוני המאיים כלפיה תיטה להימנע מלצאת נגד מדיניות השלטון, להפסיק תחקירנות פוליטית ולדחוק דעות נוקבות לקרן זווית. במקום אלה, היא תתמקד בהשערות באשר למה השלטון ירצה שהעיסוק העיתונאי יניב, ומה השלטון יעדיף שעיתונאים ימשכו ממנו את ידיהם.

ברקע הצנזורה העצמית קיים חשש מתביעות השתקה נגד עיתונאים. בישראל של העת האחרונה נמצא כי השלטון מטפח פרקטיקה זו. נבחרי ציבור רבים נוהגים לתבוע עיתונאים שחשפו התנהלות קלוקלת שלהם במהלך מלאכתם הציבורית, או לעודד תביעות נגדם. דוגמה בולטת בהקשר זה היא קרן שהקים שר הכלכלה והתעשייה, ניר ברקת, שייעודה לממן תביעות נגד חברת החדשות של ערוץ 12. ברקע מהלך זה עמד תחקיר מקיף שביקר את התנהלות השר, וככל הנראה היווה הניעה להקמת הקרן. גם במקרים שבהם התביעה האזרחית של נבחר הציבור חסרת שחר, היא מחייבת את העיתונאי להתגונן במקום להקדיש משאבים לטובת חשיפות נוספות. ראוי לציין שבמהלך השנים 2008-2024 שליש מתביעות הדיבה נגד עיתונאים התקבלו חלקית לפחות, נתון המלמד כי על העיתונות לנהוג באחריות יתרה. עם זאת, מחצית מתביעות אלו נדחו או נמחקו, נתון המצביע על הקלות היתרה של השימוש בהליך משפטי להרתעת עיתונאים (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 70-71).

מטבע הדברים, תהליכים כאלה מובילים לבסוף לאירועים החורגים מצנזורה עצמית. החרפת הנסיגה הדמוקרטית תגרור צעדים חמורים בהרבה, ובהם סגירת כלי תקשורת.

למשל, בשנת 2020 ביטלה מועצת התקשורת בהונגריה את הרישיון של Klubrádió, תחנת הרדיו העצמאית הגדולה במדינה. התחנה, שהייתה אחד המוקדים האחרונים להשמעת קולות האופוזיציה בשידור הציבורי, נאלצה להפסיק את שידוריה בפועל בשנת 2021, לאחר שבית משפט בבודפשט אישר את החלטת המועצה. אף שהנימוק הרשמי לביטול הרישיון היה הפרות רגולטוריות, ארגוני זכויות אדם וגורמי פיקוח בין־לאומיים טענו כי מדובר בצעד פוליטי, כחלק ממהלך ארוך שנים לצמצום המרחב הביקורתי בתקשורת. סגירתה של Klubrádió נתפסה בהונגריה ומחוצה לה כסימן נוסף לשחיקת חופש העיתונות והעמקת הפגיעה בפלורליזם התקשורתי במדינה (McNeill & Valentine, 2024).

בישראל, המחקר מעלה שבשנים האחרונות התפתחה תרבות של צנזורה עצמית בקרב עיתונאים (בעיקר בתחום החדשות) לנוכח הדה־לגיטימציה שמקדמת הממשלה כלפי התקשורת (Panievsky, 2022). מבחינת הדין, אין בספר החוקים הישראלי חוק המאבטח את מלאכתם של עיתונאים ועיתונאיות. אין בנמצא, למשל, חוק המחמיר את הסנקציה העונשית כלפי תוקף כאשר הנתקף הוא עיתונאי, אם במסגרת עבודתו ואם מחוצה לה (הצעות מעין זו לא קודמו; ברהום, 2026).

9. מעקף פוליטי של התקשורת המסורתית באמצעות הרשתות החברתיות

מחקרים רבים מתמקדים בקשר בין עלייתן של הרשתות החברתיות לקיטוב חברתי והשפעות שליליות רחבות יותר על דמוקרטיות, ואין בכוונתנו לפרוס כאן יריעה רחבה בנושא זה. קשר זה משפיע רבות על הנסיגה הדמוקרטית מכל זווית, ונותן אותותיו גם בסממנים הקודמים שמנינו. ראוי לציין את ההיבטים השונים של הרשתות החברתיות בעיקר כדי להדגיש את יכולתן להאיץ תהליכים של נסיגה דמוקרטית כפי שתוארו לעיל.

המחקר בתחום זה מעלה כי במדינות בנסיגה דמוקרטית (כמו ארצות הברית, בריטניה, הונגריה, ברזיל, הודו וישראל – במינונים משתנים), השלטונות נוטים לדפוסים מובחנים של שימוש ברשתות החברתיות, במטרה להחליש פלטפורמות תקשורת מסורתיות. מנהיגים פופוליסטיים מפעילים את עיקר מאמצי ההשפעה שלהם ברשתות, ומקפידים לפנות ישירות לקהל תומכיהם, תוך בידולו מקהל המתנגדים. התנהלות זו מגבירה קיטוב, ובעיקר מאפשרת לאותם מנהיגים להתעלם מהתקשורת המסורתית או להתייחס אליה באופן סלקטיבי. במקרים רבים מנהיגים אלה מבטאים פקפוק כלפי התקשורת המסורתית, מטילים ספק בתוצריה וחותרים תחת הלגיטימיות של תוצרים אלה.

התבטאויות שונות של מנהיגים מבוססות על המציאות המצטיירת ברשת החברתית, בשונה מהמציאות המשתקפת בסיקור העיתונאי המוסדי. תצורה זו, של מציאויות גמישות או מציאויות אלטרנטיביות, מקלה על השחקן הפוליטי, מכיוון שאינו נדרש להתמודד עם התשתית העובדתית הקיימת במציאות האובייקטיבית ועם ביקורת עיתונאית על דרכי פעולתו. יתרה מזו, השיח הרעיל ברשתות החברתיות משמש כר פורה עבור המנהיג הפופוליסט. על רקע דפוסי ההקצנה של השיח ברשתות המנהיג יכול להפיץ מידע שגוי, להדהד תיאוריות קונספירציה ולהשתלח ביריביו, ובהם עיתונאים. הפגנת יחס כזה כלפי עיתונאים נועדה להרתיע אותם מלבצע את מלאכתם (בן־דוד ואח', 2025, עמ' 79-81).

מזווית אחרת, דפוס זה מטה את מחזור החדשות והסיקור לטובת השיח ברשת החברתית, כך שסדר יומן של הפלטפורמות המסורתיות נקבע בידי המסרים של השחקן הפוליטי המופצים ברשתות החברתיות. בעידן שבו הזהות העיתונאית עצמה הופכת נזילה, ובהשפעת הרשתות החברתיות והצורך המובנה של הפלטפורמות בתחרות מולן, גובר הטשטוש בין כתבים לפרשנים, בין עיתונאים ובין מושאי סיקור ומרואיינים מטעם, ובין הנעשה ברשתות לסיקור מבוסס ועצמאי (ברהום, 2026).

בהקשר רחב, אפשר למשל לבחון את מערכת היחסים בין ממשל דונלד טראמפ לרשתות החברתיות בארצות הברית. יחסים אלה הם דוגמה מייצגת להעדפה שלטונית של רשתות מסוימות – במקרה זה X והרשת הייעודית Truth Social, בבעלותו של טראמפ עצמו – על פני פלטפורמות אחרות, כאשר קיימים קשרים הדוקים בין בעלי הרשת לממשל. מערכת יחסים זו אמורה לשרת את שני הצדדים. בישראל, השלטון נוקט מזה זמן מדיניות הדרה מופגנת כלפי ערוצי טלוויזיה ורדיו מרכזיים. שחקנים פוליטיים מסרבים להתראיין בכלי תקשורת מרכזיים ואף מצהירים על מדיניות זו, ככל הנראה במטרה לשלהב את תומכיהם ולעודדם להימנע מצפייה בערוצים המוחרמים. ראשון מקדמי מדיניות זו הוא ראש הממשלה, שחלוקת משאבי הופעותיו בתקשורת נעשית תוך התעלמות מהתקשורת המסורתית והעדפת פלטפורמות אוהדות ולא ביקורתיות, ובכללן הרשתות החברתיות וערוץ 14.

ג. ביטחון, תקשורת ודמוקרטיה – מאפיין ייחודי של המקרה הישראלי

לאחר הצגת הטיפולוגית הכללית של תהליכי נסיגה דמוקרטית בתקשורת, נבקש להצביע על מאפיין ייחודי למקרה הישראלי, והוא מערכת היחסים בין התקשורת לביטחון. במחקר העוסק בנסיגה דמוקרטית ובמשפט החוקתי, מוכרת סוגיית הניצול לרעה של מצבי חירום בידי שלטונות המעוניינים בהרחבת סמכויותיהם. סממן מרכזי

המלמד על נסיגה דמוקרטית בתקשורת הוא ניסיון של שלטון להשתמש במלחמה, ובמצב החירום הנובע ממנה, כדי לפגוע בעצמאותה של התקשורת. מצב זה אינו ייחודי לתקשורת, ומחקרים הראו שמצב ביטחוני מורכב משמש מצע לצמצום עקרונות דמוקרטיים מצד שלטונות מסיגים.

בישראל, נושא הביטחון הלאומי עומד בליבה של הזהות החברתית והחוקתית, ואף עלול להחריף איומים על איתנות הדמוקרטיה. לתפיסתנו, גם בכל הנוגע לתקשורת ההקשר הביטחוני משמש זרז בולט לנסיגה הדמוקרטית. ננסה לעמוד על שני הגורמים העיקריים לכך: התנהלותה של התקשורת בזמן מלחמה והתנהלותו של השלטון. לטענתנו, גורמים אלו אפיינו במידה רבה את פני התקשורת בתקופת מלחמת חרבות ברזל ובמערכות הצבאיות מול איראן, ובכך הם הופכים את ישראל למקרה מבחן ייחודי, שבו המשבר הדמוקרטי מתעצב ומוגדר מחדש לנוכח מלחמה בעצימות גבוהה.

1. הגורם הפנימי: האתוס של הסיקור הביטחוני

סיבה אחת להאצת הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת הישראלית, בהקשר של ביטחון, היא כי מתקיים קשר רציף ומורכב בין גופי סיקור לצבא. קשר זה נוכח ביתר שאת במציאות של מלחמה מתמשכת, ובמהלכה הוא עשוי להשפיע באופן מהותי על התרבות הפוליטית, ולשרת מגמות של נסיגה דמוקרטית.

המחקר מעלה כי ישראל היא דוגמה ייחודית לתופעה המכונה "פופוליזם ביטחוני" (Levi & Agmon, 2020), כלומר פופוליזם גובר סביב יחסים בין יהודים לערבים ובין ישראלים לאויבי המדינה. בדמוקרטיות אחרות בנסיגה ניתן לזהות פופוליזם מדיר המתבסס על סוגיות של לאום, מעמד, הגירה או דת. תרבות של תקשורת מגויסת בעת חירום מעלה שאלות שלהן השלכה ישירה על צמצום המרחב הדמוקרטי. קשרים הדוקים במיוחד בין התקשורת לסוכני הידע הצבאיים עשויים להחליש את האקלים הדמוקרטי, שכן על פי רוב הם משרתים מבחינה תודעתית גם את האתוס השלטוני שמובילה הממשלה.

השילוב בין שלטון מתעצם ובין מסורת תקשורתית ונורמות תקשורתיות קיימות מייצר תהליכים שמקדמים נסיגה דמוקרטית. לאחר פרוץ מלחמת חרבות ברזל חלה בישראל הקשחה ניכרת של התודעה התקשורתית, שהתבטאה במה שניתן לכנות "התכנסות תקשורתית מוחלטת סביב הדגל" (Katz & Liebes, 2009). כללי המשחק העיתונאיים השתנו כמעט בן רגע: כלי תקשורת מרכזיים, לרבות עיתונאים המזוהים בשגרה עם חירות עיתונאית ועמדה ביקורתית, אימצו שיח מגויס, אחיד ומאופק, שנע בין תמיכה מוחלטת בקו הממשלתי ובין הימנעות כמעט מוחלטת מביקורת מהותית.

שינוי זה היה מובן בתחילה, לנוכח המאורעות המזעזעים של טבח השבעה באוקטובר, אך נמשך למעשה עד היום, ללא הצדקה, רפלקטיביות או ביקורת עצמית או ציבורית. בלטה במיוחד הנטייה לאמץ ערכים מיליטריסטיים, הרבה מעבר למקובל בסיקור הצבאי השגרתי, להציג את המלחמה ואת הדרג הצבאי כחסינים מביקורת, ולמסגר ביקורת כמזיקה למאמץ הלאומי. כך חיזקה התקשורת נורמות של נאמנות לשלטון, חשדנות כלפי מחלוקת ציבורית, וצמצום ניכר של המרחב להטלת ספק. התוצאה הייתה שחיקה בולטת של עקרונות יסוד בתקשורת דמוקרטית: עצמאות, ביקורתיות, איזון ושמירה על מרחב דיון פתוח. מצב זה הפך את הסיקור בזמן המלחמה לדוגמה מדאיגה של האופן שבו מצבי חירום מזרזים אימוץ דפוסים תקשורתיים שאינם דמוקרטיים במהותם על חשבון הציבור, הזקוק יותר מתמיד לעיתונות חופשית, אחראית ומפוכחת.

המקרה של היחסים בין תקשורת לביטחון בישראל הוא אף דוגמה לניצול של אירועי מקרו בלתי צפויים לחיזוק מגמות אנטי־דמוקרטיות קיימות. בהקשר זה, אפשר לסווג אירוע חירום כמו מלחמת חרבות ברזל כאירוע שתרם למגמות שפורטו לעיל.

2. הגורם החיצוני: חקיקת חירום

גם פעולותיו של השלטון עצמו תורמות בתורן לנסיגה של הערכים הליברליים שעצמאותה של התקשורת אמורה לשמר. בזמן מלחמת חרבות ברזל גבר השימוש בחקיקת חירום שמסמיכה את השלטון לסגור פלטפורמות תקשורת. בחקיקה, שהתבצעה בעיצומה של המלחמה, הוסמך שר התקשורת להפסיק שידור של ערוץ זר, להורות על סגירת משרדיו הנמצאים בשטח ישראל, לתפוס מכשיר המשמש לשידור תכניו ולהסיר את תכניו מהאינטרנט. אף אם חקיקה זו חלה רק בהקשר של מלחמת חרבות ברזל, היא יכולה ללמד על שינוי מודל הרגולציה ועל הגבולות של הלגיטימציה לשנותו בעיתות חירום. בזמן המלחמה הועלו הצעות חקיקה ומדיניות רבות נוספות הנוגעות לשליטת השלטון באמצעי התקשורת, להגבלות סיקור, למניעת גישה של עיתונאים וליוזמות שונות שיפחיתו את הביקורת על פעילות השלטון בזמן מלחמה (הצעת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה, 2024).

גם מבלי להידרש לעומק המשמעויות של החקיקה המוצגת וההצעות שהועלו בעקבותיה, דומה שסנקציות נגד ערוץ זר – כולל הפסקת שידוריו – יש בהן כדי למנוע מהציבור הישראלי, שעליו ביקש המחוקק להגן, לקבל את התמונה המלאה של המתרחש בזמן מלחמה. סגירת ערוצים זרים (צעד שעשוי להיות לגיטימי כשלעצמו, בהקשרים קיצוניים מסוימים) שימשה את השלטון להגברת הדה־לגיטימציה של גופי תקשורת זרים. אך חמור מכך, מדובר במהלך של תפיסת כוח שלטוני בשעת חירום,

והמגמה הנוכחית מעידה על כך שהוא עלול לגלוש גם לרגולציה של התקשורת הישראלית. בדרך זו בדיוק מתארת הספרות מצבים שבהם שעת חירום משמשת להגברת הכוח השלטוני (Gross & Ní Aoláin, 2006).

סיכום

במאמר זה ניסינו לאפיין כמה ממדים שבעזרתם ניתן להבין את הקשר בין התקשורת לבין תופעת הנסיגה הדמוקרטית. שרטוט קונספטואלי זה ומיפוי המסלולים שבהם התופעה מתרחשת מעמיקים את ההבנה התיאורטית והמוסדית של מאפייני התהליך, ונועדו לסייע למי שמנסים ללמוד את התופעה.

התהליך המתואר במאמר אינו מסתיים בלכידת התקשורת בלבד, אלא מייצר מנגנון מעגלי של היזון חוזר המעצים את עצמו. השלטון פועל לשחיקת עצמאותה של התקשורת באמצעות התהליכים שתוארו במאמר: דה־לגיטימציה, רגולציה מוטה, שליטה בבעלות, פוליטיזציה של גופי פיקוח וניווט משאבים. מרגע שמתגבש סדר מוסדי חדש, שבו לממשלה שליטה מוגברת בשדה התקשורתי, התקשורת עצמה הופכת לכלי בשירות הפרויקט הפוליטי וחיזוק כוחו של השלטון. בשלב זה לא מדובר רק בהחלשת הביקורת או בצמצום הפלורליזם, אלא בשימוש יזום בתקשורת לצורך הבניית מציאות נורמטיבית חדשה: טיפוח נרטיבים פוליטיים מסוימים, נרמול עמדות שבעבר נתפסו כקיצוניות, ומסגור תפיסות אנטי־ליברליות כ"קול העם". כך, התקשורת הלכודה אינה רק תוצר של תהליכי הנסיגה הדמוקרטית בתחום החוקתי ובתחומה שלה; בשלב הבא היא מנוע מרכזי להעמקת הנסיגה, שכן היא מעצבת את התודעה הציבורית באופן שמעניק לגיטימציה מתמשכת לשלטון ולצעדים נוספים של ריכוז כוח. ההיזון החוזר אינו מקרי אלא אינהרנטי: ככל שהשלטון מצליח לעצב את מפת התקשורת ואת אופן פעולתה, כך גוברת יכולתו לעצב דרכה את תפיסות הציבור, וככל שהציבור נחשף לנרטיב זה כך מתבססת יכולתו של הממשל להמשיך ולשנות את כללי המשחק לטובתו ולהנציח את אחיזתו בשלטון לאורך זמן.

לצד השרטוט הקונספטואלי של נסיגה דמוקרטית בתקשורת, הניתוח העלה שתי מסקנות עיקריות.

המסקנה הראשונה היא כי יש לבחון לא רק את התמורות היזומות בשידור הציבורי (שמצויות במרכז השיח בעת הנוכחית), אלא את התקשורת בכללותה, ובפרט תהליכים שמתרחשים בשדה התקשורת המסחרית. מבט מקיף כזה מאפשר לחזות לאן מועדות פניו של תהליך הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת במדינות שונות. התמונה הפנורמית

ששרטטנו מאפשרת למקם את ישראל על רצף הנסיגה הדמוקרטית באופן רב־ממדי. במובן זה, המאמר מאפשר להבחין בתהליך של נסיגה דמוקרטית כללית ורב־ממדית בתקשורת בישראל, להבדיל מבחינת מקטעים שונים שלה כמנותקים זה מזה.

המסקנה השנייה היא שמאפיינים לא־דמוקרטיים בתקשורת, שזוהו במדינות שמצויות בנסיגה דמוקרטית חריפה, ניתנים לזיהוי גם בישראל. על נקודות ההשקה והדמיון הללו עמדנו במאמר, והוספנו כי במקרה הישראלי ההקשר הביטחוני הוא זרז מרכזי של נסיגה דמוקרטית בתקשורת.

אנו מקווים כי הטיפולוגיה שהוצגה במאמר תאפשר לחוקרים למקם ולהעריך מחדש את התהליך המתרחש בישראל, כמו גם תהליכים במדינות נוספות.

נספח א'

הערכת ההיקף של לכידת התקשורת במדינות מזרח אירופה, לפי ארבעה מדדים מרכזיים המאפיינים לכידה שלטונית של שוק התקשורת – במובנו הרחב, לא רק השידור הציבורי (Dragomir, 2019):

Media capture in Central and Eastern Europe: an overview

Country	Regulatory capture	Funding	Commercial media capture	Public media capture
Bosnia & Herzegovina	Full control/decisions on mergers and acquisitions, licensing	Full control: preferential distribution, lack of transparency, state: the largest advertiser	High	Full control: governance structures and funding
Bulgaria	Full control/aligned with the political power	Full control: selective allocation of state advertising, lack of transparency	High	Full control: governance structures
Croatia	Full control/aligned with the political power	Relatively fair	Medium	Full control: governance structures and funding
Czech Republic	Full control/decisions on mergers and acquisitions, licensing	Full control: lack of criteria and transparency over the state advertising resources	High	Partial: governance structures
Hungary	Full control/aligned with the political power	Full control: totally discretionary decision-making, the government is the largest advertiser	High	Full control: governance structures and funding
Poland	Under attack	Full control: lack of transparency over allocation decisions	Medium	Full control: governance structures, funding, editorial decisions
Romania	Full control/aligned with the political power	Full control: total lack of transparency	Medium	Full control: governance structures and funding
Serbia	Full control/aligned with the political power	Full control: preferential distribution, lack of transparency, state: the largest advertiser	High	Full control: governance structures and funding
Slovakia	–	Full control: lack of transparency over allocation decisions	Medium	Full control: political control of governance structures

הערות:

- דרגומיר מציע ארבעה ממדים המאפשרים להעריך באיזו מידה השלטון לכד את התקשורת: לכידה של סוכנויות הרגולציה; צעדים שלטוניים בתחום המימון; לכידה שלטונית של התקשורת המסחרית; לכידה של השידור הציבורי.
- מדינות ה־CEE הן דוגמה למקומות שבהם לכידת תקשורת מתרחשת בעצימות גבוהה ביותר בעשור החולף, כחלק מהתופעה של נסיגה דמוקרטית.

רשימת המקורות

בג"ץ 61683-12-25 **התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ממשלת ישראל** (נבו 2.2.2026).

בן־דוד, ע', צוריאל, ק', טאוסיג, ש', אגרי, ח', גטניו, ש' ובועז, ח' (2025). **מדד התקשורת החופשית בישראל: על סף תהום – כך מושפע חופש העיתונות מנסיגת הדמוקרטיה בישראל.** האוניברסיטה הפתוחה, העין השביעית ומכון ון ליר בירושלים. https://www.vanleer.org.il/wp-content/uploads/2025/12/TEHOM_5-1-26_WEB.pdf

בר־סימן־טוב, א', גן־מור, ג', זנג, ה', מרדכי, נ', רוזאי, י' ורשף, מ' (2025). **עיתוי הביקורת השיפוטית על הליך החקיקה – לפעמים מניעה עדיפה על תרופה.** ICON-S Essays: חיבורים במשפט הציבורי – חיבור מס' 3 לשנת 2025. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=6221678

ברהום, ש' (2026). **העיתונות החדשה והביקורת השיפוטית: סיווג דואלי של עיתונאים ועיתונאיות.** אוניברסיטת חיפה.

החלטה 3661 של הממשלה ה־37 – סגירת תחנת השידור הצבאית "גלי צה"ל" (22.12.2025).

הצעת חוק הפרטת גלי צה"ל, התשפ"ג־2022, פ/178/25.

הצעת חוק הפרטת גלי צה"ל, התשפ"ג־2023, פ/2919/25.

הצעת חוק הפרטת גלי צה"ל, התשפ"ה־2024, פ/5141/25.

הצעת חוק הפרטת תאגיד השידור הציבורי הישראלי, התשפ"ג־2022, פ/181/25.

הצעת חוק הפרטת תאגיד השידור הציבורי הישראלי, התשפ"ה־2024, פ/5142/25.

הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (תיקון – ביטול זיכיון לשידורים או רישיון לשידורים, פקיעתו או התלייתו), התשפ"ג־2023, פ/3769/25.

הצעת חוק הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו (תיקון מס' 49), התשפ"ד־2024, ה"ח הממשלה 3268.

הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי (תיקון – דיווח שנתי לוועדת הכלכלה של הכנסת), התשפ"ג־2023, פ/3776/25.

הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי (תיקון – תקציב תאגיד השידור הישראלי), התשפ"ד־2024, פ/4736/25.

הצעת חוק השידור הציבורי הישראלי (תיקון – דרך מינוי מועצת תאגיד השידור הישראלי), התשפ"ה־2025, פ/5389/25.

הצעת חוק חובת הצגה של נתוני צפייה לצופה, התשפ"ד־2024, פ/4726/25.

הצעת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה (הוראת שעה – חרבות ברזל), תשפ"ד־2024.

הצעת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה (הוראת שעה – חרבות ברזל) (תיקון – אכיפה והארכת הוראת השעה), התשפ"ד־2024.

הצעת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה (הוראת שעה – חרבות ברזל) (תיקון – הארכת תוקף), התשפ"ד־2024.

הצעת חוק מניעת פגיעת גוף שידורים זר בביטחון המדינה (הוראת שעה – חרבות ברזל) (תיקון – מניעת שידורים), התשפ"ד־2024.

קרניאל, י' (2025). האם תיתכן תקשורת בלי פרובוקציה? *קוץ*, *2*.

שירות גלובס (2019, 26 באוקטובר). "צריך לדאוג שתהיה ראש ממשלה": הקלטות נתניהו-מוזס נחשפות, ויש בהן הרבה יותר מאשר דרישה לסיקור חיובי. **גלובס**. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001304677

Audience Data Disclosure Bill, 5784-2024, P/4726/25.

Bajomi-Lazar, P., & Stępińska, A. (2019). The Hungarian media system under political pressure. *Central European Journal of Communication*, *12*, 257-262.

Bar-Siman-Tov, I., Gan-Mor, G., Zeng, H., Mordechay, N., Rozai, Y., & Reshef, M. (2025). The timing of judicial review of the legislative process – Sometimes prevention is better than cure. *ICON-S Essays: Essays in Public Law*, Essay No. 3 of 2025. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=6221678

Barhum, S. (2026). *The new journalism and judicial review: A dual classification of journalists.* University of Haifa.

Ben-David, A., Tsuriel, K., Tausig, S., Agari, H., Gatenio, S., & Boaz, H. (2025). *The Israeli Free Press Index: On the brink of the abyss – How press freedom is affected by democratic backsliding in Israel*. The Open University of Israel, The Seventh Eye, and the Van Leer Jerusalem Institute. https://www.vanleer.org.il/wp-content/uploads/2025/12/TEHOM_5-1-26_WEB.pdf

Benedek, I. (2024). Transforming the political public sphere: The media system of the Orbán regime in Hungary. *Partecipazione e Conflitto*, *17*, 469-489.

Bermeo, N. (2016). On democratic backsliding. *Journal of Democracy*, 27, 5-19.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron), 5784-2024.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron) (Amendment – Enforcement and Extension of the Temporary Provision), 5784-2024.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron) (Amendment – Extension of Validity), 5784-2024.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron) (Amendment – Prevention of Broadcasts), 5784-2024.

Bolet, D., & Foos, F. (2025). Media platforming and the normalisation of extreme right views. *British Journal of Political Science, 55*, 1–25. https://doi.org/10.1017/S0007123425000195

Çelik, B., Radl, M., Ribac, M., Toth, F., & Turnšek, T. (2024). The structural and temporal curb of populism: A cross-country analysis of authoritarian populist influences on journalism. *Journalism Studies, 25*(16), 1990–2010.

Commissioner for Human Rights (2021). *Memorandum on freedom of expression and media freedom in Hungary*. Council of Europe. https://rm.coe.int/memorandum-on-freedom-of-expression-and-media-freedom-in-hungary/1680a1e67e

Culloty, E., & Suiter, J. (2021). Media control and post-truth communication. In A. Sajo, R, Uitz & S. Holmes (Eds.), *Routledge Handbook of Illiberalism* (pp. 365-383). Routledge.

Dragomir, M. (2019, May). *Media capture in Europe*. Media Development Investment Fund. https://www.mdif.org/wp-content/uploads/2023/10/MDIF-Report-Media-Capture-in-Europe.pdf

Ekström, M., Patrona, M., & Thornborrow, J. (2020). The normalization of the populist radical right in news interviews: A study of journalistic reporting on the Swedish democrats. *Social Semiotics, 30*(4), 466–484.

Globes. (2019, October 26). "We have to make sure you'll be prime minister": The Netanyahu–Mozes recordings revealed, and there is much more in them than a demand for positive coverage. *Globes*. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001304677

Government Resolution 3661 of the 37th Government – Closure of the military radio station Galei Tzahal (December 22, 2025).

Gross, O., & Ní Aoláin, F. (2006). *Law in times of crisis: Emergency powers in theory and practice*. Cambridge University Press.

Haggard, S., & Kaufman, R. (2021). The anatomy of democratic backsliding. *Journal of Democracy, 32*(4), 27-41.

HCJ 61683-12-25 *Movement for Quality Government in Israel v. Government of Israel* (Nevo, February 2, 2026).

Hien, J., & Norman, L. (2023). Public broadcasting and democracy's defense: Responses to far-right parties in Germany and Sweden. *Democratization*, *30*, 1160-1181.

Holtz-Bacha, C. (2021). The kiss of death: Public service media under right-wing populist attack. *European Journal of Communication*, *36*, 221-237.

Huq, A., & Ginsburg, T. (2018). How to lose a constitutional democracy. *UCLA Law Review, 65*, 78-169.

IDF Radio Privatization Bill, 5783-2022, P/178/25.

IDF Radio Privatization Bill, 5783-2023, P/2919/25.

IDF Radio Privatization Bill, 5785-2024, P/5141/25.

Israeli Public Broadcasting Bill (Amendment – Annual Report to the Knesset Economic Affairs Committee), 5783-2023, P/3776/25.

Israeli Public Broadcasting Bill (Amendment – Budget of the Israeli Public Broadcasting Corporation), 5784-2024, P/4736/25.

Israeli Public Broadcasting Bill (Amendment – Method of Appointing the Council of the Israeli Public Broadcasting Corporation), 5785-2025, P/5389/25.

Jackson, V. (2022). Knowledge institutions in constitutional democracy: Reflections on 'the press'. *Journal of Media Law, 14*, 275-322.

Karniel, Y. (2025). Is media without provocation possible?. *Kotz*, 2.

Katz, E., & Liebes, T. (2009). "No more peace!": How disaster, terror and war have upstaged media events. In N. Couldry, A. Hepp & F. Krotz (Eds.), *Media events in a global age* (pp. 32-42). Routledge.

Knutsen, C. H., Marquardt, K. L., Seim, B., Coppedge, M. Edgell, A. B., Medzihorsky, J., Pemstein, D., Teorell, J., Gerring, J., & Lindberg, S. I. (2024). Conceptual and measurement issues in assessing democratic backsliding. *PS: Political Science & Politics, 57*(2), 162-177.

Krzyżanowski, M., & Ekström, M. (2022). The normalization of far-right populism and nativist authoritarianism: Discursive practices in media, journalism and the wider public sphere(s). *Discourse & Society, 33*(6), 719–729. https://doi.org/10.1177/09579265221095406

Levi, Y., & Agmon, S. (2020). Beyond culture and economy: Israel's security-driven populism. *Contemporary Politics*, *27*, 292-315.

Little, A., & Meng, A. (2024). Measuring democratic backsliding. *Political Science & Politics*, 57, 149-161.

Lucas, E. (2022). How autocrats undermine media freedom. *Journal of Democracy, 33*, 131-146.

Lührmann, A., & Lindberg, S. I. (2019). A third wave of autocratization is here: What is new about it? *Democratization, 26*(7), 1095–1113.

Luo, Z., & Przeworski, A. (2023). Democracy and its vulnerabilities: Dynamics of democratic backsliding. *Quarterly Journal of Political Science*, *18*(1), 105-130.

Neff, T., & Pickard, V. (2024). Funding democracy: Public media and democratic health in 33 countries. *The International Journal of Press/Politics,* 29, 601-627.

Nemeth, R. (2025). *Media capture monitoring report: Hungary – Measuring EMFA compliance*. IPI-MJRC Report I. https://ipi.media/wp-content/uploads/2025/12/HUNGARY-Media-Capture-Monitoring-Report-Overview-1.pdf

Manucci, L. (2017). Populism and the media. In C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa Espejo & P. Ostiguy (Eds.), *The Oxford handbook of populism* (pp. 467–488). Oxford University Press.

McDevitt, M. (2022). Journalism and democratic backsliding: Critical realism as a diagnostic and prescription for reform. *Political Communication, 39*, 500-516.

McNeill, Z., & Clare, V. R. (2024). Freedom of the press in Hungary & the United States: A comparative review. *City University of New York Law Review, 27*, 1-25.

Över, D. (2021). Democratic backsliding and the media: The convergence of news narratives in Turkey. *Media, Culture and Society*, *43*, 343-358.

Panievsky, A. (2022). The strategic bias: How journalists respond to antimedia populism. *International Journal of Press/Politics*, *27*, 808-826.

Polyák, G. (2019). Media in Hungary: Three pillars of an illiberal democracy. In E. Połońska & C. Beckett (Eds.), *Public service broadcasting and media systems in troubled European democracies* (pp. 279-303). Routledge.

Połońska, E., & Beckett, C. (Eds.). (2019). *Public service broadcasting and media systems in troubled European democracies*. Routledge.

Public Broadcasting Corporation Privatization Bill, 5783-2022, P/181/25.

Public Broadcasting Corporation Privatization Bill, 5785-2024, P/5142/25.

Scheppele, K. L. (2018). Autocratic legalism. *The University of Chicago Law Review, 85*(2), 545–584.

Second Authority for Television and Radio Bill (Amendment – Revocation, Expiration or Suspension of a Broadcasting Franchise or Broadcasting License), 5783-2023, P/3769/25.

Second Authority for Television and Radio Bill (Amendment No. 49), 5784-2024, Government Bills 3268.

Štětka, V. (2015). The rise of oligarchs as media owners. In J. Zielonka (Ed.), *Media and politics in new democracies: Europe in a comparative perspective* (pp. 85–98). Oxford University Press.

Štětka, V., & Mihelj, S. (2004). *The illiberal public sphere: Media in polarized societies*. Palgrave Macmillan.

Štětka, V., & Mihelj, S. (2023). Media and illiberalism. In M. Laruelle (Ed.), *The Oxford handbook of illiberalism* (pp. 870-849). Oxford University Press.

Surowiec, P., Kania-Lundholm, M., & Winiarska-Brodowska, M. (2021). Towards illiberal conditioning? New politics of media regulations in Poland (2015–2018). *East European Politics, 36*, 27-43.

Szabó, G., Norocel, O. C., & Bene, M. (2018). Media visibility and inclusion of radical right populism in Hungary and Romania: A discursive opportunity approach. *Problems of post-communism*, *66*, 33-46.

Węglińska, A., Szurmiński, Ł., & Wąsicka-Sroczyńsk, M. (2022). Politicization as a factor of shaping news in the public service media: A case study on public television in Poland. *Athenaeum Polskie Studia Politologiczne*, *72*, 29-51.

Wolkenstein, F. (2022). What is democratic backsliding? *Constellations, 30*(3), 261–275.

Yadlin, A., & Klein-Shagrir, O. (2024). On political interests and self-serving diversity: How state policymakers envision public service media. *The Communication Review*, *28*, 271-299.

Valentim, V. (2024). *The normalization of the radical right: A norms theory of political supply and demand*. Oxford University Press.

Rahmani, B. (2025). How autocrats use proxies to control the media. *Journal of Democracy*, *36*, 92-105.

Rogenhofer, J. M., & Panievsky, A. (2020). Antidemocratic populism in power: Comparing Erdoğan's Turkey with Modi's India and Netanyahu's Israel. *Democratization, 27*(8), 1394-1412.

Zonszein, M. (2024). *The mainstreaming of Israeli extremism*. Middle East Institute. https://mei.edu/publication/mainstreaming-israeli-extremism

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10094

תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מבט שמרני

שגיא ברמק*

תקציר

מסת תגובה למאמר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית". טענתה העיקרית היא כי המסגרת הקונספטואלית המוצעת במאמר המקורי, מפורטת ומקיפה ככל שתהיה, נשענת על הנחות יסוד אידיאולוגיות שנויות במחלוקת, ובראשן ההנחה שפופוליזם ימני מאיים על הדמוקרטיה ואינו ביטוי שלה. הדיון מתמקד בשלושה מטיעוני המאמר: הפגיעה בשידור הציבורי, הנורמליזציה של עמדות קיצוניות, ועקיפת התקשורת המסורתית באמצעות הרשתות החברתיות. הוא מבקש להראות את החד־צדדיות שבהם, ומזהיר כי הניסיון לגונן על התקשורת עלול בעצמו לסכן את חופש הביטוי והתקשורת בישראל.

Media and Democratic Backsliding: A Conservative Look

Sagi Barmak

Abstract

This essay responds to the article “Media and Democratic Backsliding.” Its central argument is that the conceptual framework proposed in the original article, however detailed and comprehensive, rests on contested ideological premises, foremost among them the assumption that right-wing populism poses a threat to democracy rather than constituting an expression of it. The discussion focuses on three of the article’s arguments: the undermining of public

* ד"ר שגיא ברמק, "העורך הראשי של כתב העת 'השילוח', מכון ארגמן ללימודים מתקדמים (sagibarmak@gmail.com)

broadcasting, the normalization of extreme positions, and the bypassing of traditional media via social networks. It seeks to expose the one-sidedness of these arguments and warns that the very attempt to protect the media may itself endanger freedom of expression and press freedom in Israel.

***

לדעתם של נדיב מרדכי ושגיב ברהום, בישראל ניכרים תסמינים מובהקים לנסיגה דמוקרטית, ויש עדויות מוחשיות לניסיונות השתלטות שלטונית על התקשורת. המאמר, המציע מערכת קונספטואלית הנוגעת לקשר בין השתיים, מרים תרומה לשדה המחקר המתרחב שעניינו נסיגה דמוקרטית לנוכח אתגר הפופוליזם. יותר מכך: זהו ניסיון בלימה מעשי; תרומה למה שהמחברים מזהים כאיום ממשי על החוסן הדמוקרטי הישראלי, שכן "מרגע שמתגבש סדר מוסדי חדש, שבו לממשלה שליטה מוגברת בשדה התקשורתי, התקשורת עצמה הופכת לכלי בשירות הפרויקט הפוליטי וחיזוק כוחו של השלטון".

המפה הקונספטואלית המוצעת לקורא מפורטת ומקיפה. אולם היא גם עמוסה בהטיות אידיאולוגיות ובהנחות יסוד שנויות במחלוקת הפוגמות בחוזק הטענות. יתרה מכך, דומה שהניסיון הזה לגונן על התקשורת מפני המבקשים לכאורה להסיג את הדמוקרטיה לאחור עלול בעצמו להעמיד בסכנה את חופש הביטוי והתקשורת בישראל.

נתחיל ביסודות. המאמר מבוסס על הנחה שהמחברים אינם מטילים בה ספק, ולפיה, בדומה למדינות אחרות, מתרחשת בישראל "נסיגה דמוקרטית". איני מתכוון להתעכב על אקסיומה זו, המשותפת לרבים בעולם האקדמי שאינם רואים בפופוליזם ימני ביטוי של דמוקרטיה בפעולה אלא דווקא איום על הדמוקרטיה. רק אציין כי את מה שהמחברים מזהים כניסיון עקבי מצד הרשות המבצעת להעצים את כוחה תוך סיכון הדמוקרטיה, שמרנים מזהים כתנועה פוליטית המבקשת לענות על "גירעון דמוקרטי" חמור שהינו תוצר של "משפטיזציה" מואצת של הפוליטיקה, נדידת סמכויות שלטוניות לגופים בירוקרטיים, וכן לכידה אידיאולוגית של מוסדות כגון האקדמיה והתקשורת. עלינו להיזהר מאוד שלא להפוך קביעות הנחזות למדעיות לארסנל המייצר מסגור מוטה מראש של השיח האקדמי והפוליטי.

נעבור עתה לתזה המרכזית, המבקשת לאפיין את הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת. מפאת קוצר היריעה, בחרתי להגיב רק לשלושה סעיפים שמעלים המחברים, ולהסתפק בהערות שידגימו את החד־צדדיות בקביעותיהם.

ראשית, לפי מרדכי וברהום, השידור הציבורי הוא הקורבן הראשון של המתקפה הפופוליסטית: הפופוליסטים רואים בשידור ציבורי עצמאי מכשול לכוח והשפעה ועל כן מבקשים לקצץ את כנפיו, לחבל בעצמאותו ואף לסוגרו כליל. תיאור זה מתעלם משאלות הניצבות בלב הוויכוח הציבורי: האומנם צריך לקיים שידור ציבורי? האם השידור הציבורי, במתכונתו הנוכחית, מוטה? אילו אפיקי השפעה יש לקבוצות שונות בציבור, להבדיל מחברי אליטה מקושרת, על תכניו? האם ראוי שהצבא יחזיק בתחנת רדיו המשדרת תכנים פוליטיים? שאלות אלו אינן "מתקפה על השידור הציבורי", כשם שתהיות על הצורך לסבסד ישיבות אינן "מתקפה על עולם התורה". לטעמי, ניתן להיות דמוקרט ימני נלהב ובו בזמן לתמוך בסגירתו של השידור הציבורי, בניגוד לטענת המחברים.

ביטוי מרכזי שני לנסיגה דמוקרטית בתקשורת מזהים המחברים ב"נורמליזציה של עמדות קיצוניות בפלטפורמות מרכזיות". האיום מגיע כמובן מהימין העמוק שעבר בחסות התקשורת תהליך של "מיינסטרימינג". ואומנם, אין להכחיש שברחבי המערב אנו עדים למפלגות ימין המנסות "לאגף מימין" את מפלגות הימין הממסדיות. הדבר נכון לגבי מפלגת עוצמה יהודית בישראל כשם שהוא נכון לגבי מפלגת רפורמה בבריטניה.

אולם, זהו היבט תמוה במיוחד במאמר. בדמוקרטיה חופשית המבוססת על תחרות פוליטית, לשום מפלגה או עמדה אין מונופול, לא על במות תקשורתיות ולא על קולו של הציבור. כשם ששלטון מרכז־ימין או מרכז־שמאל איננו הביטוי הדמוקרטי הלגיטימי היחיד, כך גם המיינסטרים הפוליטי אינו מהות קבועה אלא זרם מתפתח ומשתנה של עמדות פוליטיות המתכתבות עם אתגריה הקונקרטיים של קהילה פוליטית נתונה. מיותר לציין כי דמוקרטיה עניינה העמדת חלופות. בניגוד לטענת מרדכי וברהום, חלופות פוליטיות אלו הן ביטוי לדמוקרטיה בפעולה, ולא איום על הדמוקרטיה הזקוקה נואשות ל"שומרי סף".

בהקשר זה, הנקודה המשונה ביותר בעמדת המחברים היא התעלמותם הגורפת מנורמליזציה של "עמדות קיצוניות" מצד אחר. במפתיע, אין במאמר ולו התייחסות אחת להקצנה חסרת התקדים של השיח הרעיוני והפוליטי בשמאל. האם, לשם הדוגמה, השיח המגדרי, והטרנסג'נדרי בפרט, אינו בגדר "נורמליזציה של עמדות קצה"? הרי לפני דור אחד איש לא היה מעלה על דעתו לטעון כי "אשה טרנסג'נדרית

היא אישה". מדוע נדרשו מרדכי וברהום לדוגמה של איתמר בן גביר ולא למקרה של עופר כסיף המגדיר עצמו קומוניסט?

שלישית ואחרונה אתייחס למה שהמחברים מתארים כ"מעקף פוליטי של התקשורת המסורתית באמצעות הרשתות החברתיות". לגרסתם, מפלגות סמכותניות נוטות להשתמש ברשתות החברתיות להחלשת פלטפורמות תקשורת מסורתיות, ומתוך כך להחלשת ההסדרים הדמוקרטיים. הרשתות מהוות כר פורה לשלהוב המונים ולהפצת מידע מסולף, ומספקות לפוליטיקאים כביש עוקף לתקשורת המסורתית ואף כלי לדה־לגיטימציה שלה.

בתיאור זה יש מידה לא מבוטלת של אמת. ידוע שקבוצות שטנה עושות שימוש רב בכוחה של הרשת. אך זהו תיאור חלקי. הנקודה החשובה ביותר בנוגע לרשתות החברתיות - היותן ביטוי לדמוקרטיזציה הגדולה ביותר שידעה האנושות מאז המצאת הדפוס - נעדרת כליל מן המאמר. יתרה מכך, מאי נפקא מינה מטענת המחברים? אם מעקף פוליטי של התקשורת המסורתית באמצעות הרשתות החברתיות הוא ביטוי לנסיגה דמוקרטית, האם פיקוח מקיף מצד פוליטיקאים או סוכנויות "עצמאיות" הוא ביטוי לדמוקרטיה? מרדכי וברהום לא מציעים דפוסי פעולה, אך מכלל לאו ישמע הקורא הן. לפנינו מקרה קלאסי שבו התרופה עלולה להתגלות כגרועה מהמחלה עצמה.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10095

תקשורת, נסיגה דמוקרטית ותפקידה של התקשורת בנסיגה הדמוקרטית

אדם שנער*

תקציר

מסת תגובה למאמר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית". המסה משבחת את הצבת התקשורת במרכז הדיון ואת הטיפולוגיה המוצעת למהלכים שבאמצעותם השלטון שוחק את עצמאותה. לצד זאת היא מוסיפה כי התקשורת הישראלית עצמה נותנת יד לתהליך. כך היא מנרמלת עמדות קיצון רק מן הצד הימני של המפה הפוליטית ומדירה קולות שמאל וקולות ערביים, ובעתות מלחמה מתגייסת למאמץ הלאומי תוך ויתור על ביקורתיות. לבסוף נטען כי שתיקתה של התקשורת דווקא בעת שעצמאותה מאוימת ראויה לבחינה מחקרית נפרדת.

Media, Democratic Backsliding and the Role of Media in Democratic Backsliding

Adam Shinar

Abstract

This essay responds to the article "Media and Democratic Backsliding." It commends the article for placing the media at the center of the discussion and for its proposed typology of the measures through which the government erodes media independence. At the same time, it adds that the Israeli media is itself complicit in this process: it normalizes extreme positions from the right

* פרופ' אדם שנער, בית ספר הארי רדזינר למשפטים, אוניברסיטת רייכמן (ashinar@runi.ac.il)

of the political spectrum alone while excluding left-wing and Arab voices, and in wartime it enlists in the national effort, relinquishing its critical stance. Finally, the essay argues that the media's silence precisely when its own independence is under threat merits separate scholarly examination.

***

מאמרם החשוב של נדיב מרדכי ושגיב ברהום, "תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית" (להלן - מרדכי וברהום), מציב במרכזו את התקשורת כזירה מהותית בהתבססותה של נסיגה דמוקרטית. עיקר הכתיבה על נסיגה דמוקרטית עוסק במוסדות שלטוניים ובאופן שבו השלטון (בדרך כלל ראש הרשות המבצעת) מבקש להשתלט על מוקדי הכוח במדינה, כגון בתי המשפט והמערך המנהלי בכלל. לא פעם השתלטות זו מוצדקת באמצעות רטוריקה פופוליסטית, המציגה אותה כמאבק בשם הדמוקרטיה נגד אליטות שמסכלות את רצון העם.

הכתיבה הנרחבת על פופוליזם, עליית הסמכותנות, ירידת קרנה של הדמוקרטיה הליברלית והנסיגה בתפקודים דמוקרטיים, הביאה לספרות ענפה המתמקדת בתופעות אלה של "נסיגה דמוקרטית". על רקע זה, הניתוח של מרדכי וברהום, לפחות ביחס להקשר הישראלי, מרענן. הם ממקדים את מאמרם בתקשורת. אף שהשתלטות על התקשורת מוזכרת לא פעם במסגרת ה"פלייבוק" הפופוליסטי, רוב הכתיבה אינה מתמקדת בהיבט זה מעבר לציון עצם קיומו. מרדכי וברהום מפנים מבט אל התקשורת, ומבקשים להציע פרספקטיבה "רב־ממדית", הקושרת בין נסיגה דמוקרטית לתמורות שאותן השלטון חפץ לבצע בזירת התקשורתית. במסגרת ניתוחם הם עומדים, בין היתר, על הפגיעה בשידור הציבורי, הפוליטיזציה במינוי רגולטורים, השינוי המבני של שוק התקשורת, העצמת הרשתות החברתיות על חשבון כלי התקשורת המרכזיים, שלילת מימון מאמצעי תקשורת, למשל באמצעות פרסום ממשלתי, וטיפוח עוינות כלפי גופי תקשורת ועיתונאים, המביא בתורו לצנזורה עצמית. מהלכים אלו, לטענתם, מקילים על השתלטותם של כוחות פוליטיים על מנגנוני התקשורת ומאפשרים אותה. עם השלמת ההשתלטות ניתן להבנות ביתר קלות נרטיב לאומי חדש - יותר לאומני, יותר שמרני, יותר דתי או מסורתי, ויותר ניצי - ולהיעזר בו כדי להשתלט על יתר מנגנוני המדינה.

חידושם העיקרי של מרדכי וברהום הוא בהצעת טיפולוגיה של נסיגה דמוקרטית בתקשורת, כלומר המהלכים שאותם השלטון עשוי לנקוט במטרה לשחוק את העצמאות התקשורתית ובכך לבצר את שלטונו. מרדכי וברהום מתמקדים בתמורות

בשוק התקשורת הישראלי של השנים האחרונות. חלק מרכזי בניתוחם מתייחס לאופן שבו השלטון מציג את התקשורת הממוסדת כאויב הפועל בניגוד לרצון הציבור ונבחריו, וכמייצג אליטות ישנות, המבקשות להנציח את כוחן מול הכוחות הדמוקרטיים החדשים שמבקשים להחליפן. על רקע זה, למשל, ניתן גם להבין את ערוץ 14, המתוגמל בידי השלטון, ואת הכינויים שהוא מעניק לערוצים המתחרים. כך, הבחירה ב"אל־ג'זירה 12" אינה מקרית; מטרתה לצייר את ערוץ 12 כאויב, כשם שקטאר תמכה בחמאס (וכן, יש כאן אירוניה ברורה). כמובן שהמהלכים הננקטים בישראל אינם ייחודיים, וזהו למעשה ה"פלייבוק" שאותו מתארים מרדכי וברהום. המאבק בתקשורת הממוסדת דומה בעיקרו למאבק שמנהל דונלד טראמפ נגד ה־legacy media בארצות הברית, ולמאבק שניהל ויקטור אורבן נגד התקשורת הממוסדת הליברלית בהונגריה, שאותה הוא הצליח במידה רבה להכריע. כך, למשל, הניסיונות לקצץ את תקציבו של תאגיד השידור הציבורי דומים להחלטת הנשיא טראמפ לסגור את ה־Corporation for Public Broadcasting, הגוף שהעניק מימון פדרלי לשידור הציבורי במדינה.

מרדכי וברהום עושים עבודה חשובה כאשר הם מצביעים על דפוסי פעולה שלטוניים המאפשרים לשלטון לחזק את אחיזתו בתקשורת הציבורית והמסחרית. ואולם, יש לציין שגם כלי התקשורת עצמם חשופים להטיות ותמריצים שלעתים מביאים אותם ליישר קו עם השלטון. מרדכי וברהום ערים לכך, מה שמשתקף למשל בדיון על האופן שבו כלי התקשורת מנרמלים עמדות קיצוניות. במובן מסוים התקשורת בסך הכול משקפת את הקיטוב הפוליטי ההולך וגובר, אולם עצם מתן הבמה שקול למתן לגיטימציה, שבתורה מנרמלת את העמדות הקיצוניות ומכניסה אותן למיינסטרים הפוליטי. איתמר בן גביר הוא דוגמה פרדיגמטית. עם זאת, חשוב לשים לב שמתן במה לדמויות קיצוניות והצגתן כקונצנזואליות הוא, לפחות בישראל, מהלך חד־כיווני. איתמר בן גביר, אורית סטרוק או לימור סון הר־מלך משקפים צד אחד של השיח הפוליטי בישראל - הצד הלאומני הגזעני. התקשורת בישראל לא מקדמת את "הצד השני" באותו אופן, כלומר את השמאל הליברלי או השמאל הרדיקלי. כמעט אין, למשל, פאנליסטים מהחברה הערבית, וישנם מעט מאוד דוברים לא ציונים בתקשורת המיינסטרים. התקשורת הישראלית היא למעשה תקשורת יהודית־לאומית, שככלל מדירה ערבים פלסטינים מסדר יומה. אכן, התקשורת מנרמלת עמדות קיצון, כפי שטוענים מרדכי וברהום, אולם רק מהצד הימני, תוך שהיא מקפידה שלא לנרמל עמדות מהצד השמאלי של המפה הפוליטית, ולתת להן במה מצומצמת, בטח ובטח כאשר מדובר בעמדות שמאל מובהקות, להבדיל מווריאציות שונות של "שמאל מרכז".

תופעות אלה, שכאמור קיימות במקומות אחרים בעולם, מוחמרות בישראל על רק משבר ביטחוני מתמשך, מלחמות ומצבי חירום. מצבים אלה הם כר פורה להגברת

האחיזה השלטונית בכלי תקשורת על רקע התגייסותה של התקשורת ממילא, מרצון, למאמץ המלחמתי. לא רק העם "מתכנס סביב הדגל"; גם התקשורת התכנסה סביבו ועודדה מהלכים שלטוניים תוך הפגנת ביקורתיות מינימלית. למשל, כאשר המדינה סגרה את הכניסה לעזה בפני עיתונאים זרים, ולמעשה הטילה איפול תקשורתי, הקולגות הישראלים כמעט ולא מחו על כך. לשיטתם, דיווח בליווי דובר צה"ל משקף נאמנה את הנעשה בעזה, ככל שיש עניין בכלל לדעת מה קורה שם. שיח ביקורתי שנשמע במקומות אחרים על אודות המגבלות של הפעלת הכוח, נשמע אך בקושי בפלטפורמות המרכזיות בישראל.

הנסיגה הדמוקרטית בישראל, שהחריפה בשנים האחרונות, הולכת יד ביד עם הצרת צעדיהם של כלי התקשורת במהלכים שלטוניים מגוונים. למעשה, זהו חלק מהקושי. לעיתים, מהלך שלטוני זה או אחר עשוי להיות הגיוני ואף רצוי, כשהוא נבחן לבדו. אולם בחינת מכלול הצעדים, כפי שעושים מרדכי וברהום, חושפת מציאות בעייתית, של דפוס פעולה אנטי־דמוקרטי עמוק מצד שלטון הרואה בתקשורת אויב ולא חלק הכרחי בדמוקרטיה בריאה. בישראל, מצב זה מוחמר בשל הלהיטות של התקשורת עצמה לתת לכך יד, אם באמצעות נרמול עמדות קיצון - תמיד מהצד הימני של המפה הפוליטית - ואם דרך אימוץ עמדות לאומיות, ואף לאומניות, בסיקור המציאות הביטחונית. דווקא כיום, כאשר הרגולציה מאיימת על עצמאותם של כלי התקשורת הציבוריים והמסחריים, קולה של התקשורת אינו נשמע כמעט, וגם שתיקה זו ראויה לבחינה מחקרית נפרדת. מרדכי וברהום, לעומת זאת, מספקים לנו מסגרת אנליטית בהירה ומועילה להבנת מהלכי הממשלה, כזו שללא ספק תשמש אותנו גם בשנים הבאות.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10096

רק חלק מהתמונה – תגובה למאמר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית"

ענת סרגוסטי*

תקציר

מסת תגובה למאמר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית". על־פי המסה, ניתן לקרוא את המאמר כתיאור מדויק של תוכנית עבודה ממשלתית להחלשת התקשורת החופשית בישראל, אך התמונה שהוא משרטט חלקית. המסה משלימה אותה בכמה היבטים ייחודיים למקרה הישראלי: משפטו של ראש הממשלה בנימין נתניהו בגין שחיתות בשדה התקשורת, יחסו המבזה לעיתונאים ישראלים, והקמפיין המתוזמר ברשתות החברתיות להכפשתם ולהטרדתם. לבסוף נטען כי ההתעלמות הכמעט מוחלטת של התקשורת המרכזית מהמשבר ההומניטרי בעזה מאז 7 באוקטובר 2023 היא תוצאה של תהליך זה, ומונעת מהציבור מידע חיוני.

A Partial View: A Response to Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis

Anat Saragusti

Abstract

This essay responds to the article "Media and Democratic Backsliding." It suggests that the article can be read as an accurate account of a governmental

* עיתונאית ואחראית חופש העיתונות בארגון העיתונאים והעיתונאיות (anat.saragusti@gmail.com).

plan of action to weaken the free press in Israel, yet the picture it presents is incomplete. The essay complements this picture by addressing several aspects unique to the Israeli case: Prime Minister Benjamin Netanyahu's trial on corruption charges in the media sphere, his disparaging treatment of Israeli journalists, and the orchestrated social media campaign to discredit and harass them. Finally, it argues that the mainstream media's near-total disregard of the humanitarian crisis in Gaza since October 7, 2023, is an outcome of this process and deprives the public of vital information.

***

הטיפולוגיה אולי משתנה, גם סדר הדברים, אבל מאמרם של נדיב מרדכי ושגיב ברהום מתאר במדויק את המתרחש בישראל. למעשה, אפשר לקרוא אותו כמעין תוכנית עבודה של הממשלה להשמדת התקשורת החופשית, צעד אחרי צעד: החקיקה, ניסיון ההשתלטות הפוליטית על מוסדות התאגיד, הניסיון להשתלט על ערוץ 13, ניסיון ההשתלטות על מועצת הרשות השנייה - הגוף המפקח על שידורי הטלוויזיה המסחרית והרדיו האזורי - שהוקפא בבג"ץ עד למתן החלטה, ההשתלטות על המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין, ההחלטה על סגירת גלי צה"ל (שנבלמה בינתיים בבג"ץ), הסנקציות על עיתון **הארץ** (שממתינות להחלטת בג"ץ), תביעת ההשתקה של שר הכלכלה ניר ברקת נגד חדשות 12 בגלל תחקיר עיתונאי, ההטבות הרגולטוריות המפליגות לערוץ 14 בשווי מיליונים, וכמובן - חוק התקשורת של השר שלמה קרעי, שיעניק הטבות מפליגות נוספות לערוץ 14 ולפטריק דרהי, טייקון התקשורת המקורב לשלטון, הבעלים של הוט, ערוץ החדשות 24 ואתרי האינטרנט **סרוגים** ו**בחדרי חרדים**, על חשבון הערוצים המסחריים הקיימים קשת 12 ורשת 13.

עם זאת, יש להוסיף כמה נקודות חשובות להשלמת התמונה, שאחדות מהן מבדילות את ישראל ממדינות דמוקרטיות אחרות שמתמודדות עם גל של פופוליזם תוקפני.

ראשית, ראש ממשלת ישראל בנימין נתניהו עומד לדין על שחיתות בשדה התקשורת. כתב האישום מייחס לו ניסיון להשתלט על הנרטיב התקשורתי ולקבל סיקור חיובי בשניים מכלי התקשורת שהיו הפופולריים ביותר באותה תקופה: **ידיעות אחרונות** ואתר **וואלה**. פעולות אלה כשלעצמן מעידות על האובססיה שלו בקשר לתקשורת. האירועים המתוארים בכתב האישום התרחשו לפני שנים, וגם ההתקפות וההשמצות של נתניהו ומפלגתו נגד התקשורת החופשית החלו לפני שנים. למשל, ב־2019 מפלגת הליכוד פרשה שלטי חוצות ענקיים עם פניהם של ארבעה עיתונאים מובילים - רביב

דרוקר, גיא פלג, בן כספית ואמנון אברמוביץ, עם הכותרת "הם לא יחליטו" (ליס, 2019). בעצרת בחירות באותה שנה נתניהו עודד את הקהל לקרוא "הם מפחדים" כלפי עיתונאים וכלי תקשורת (ערוץ כנסת, 2023).

שנית, נתניהו הוכיח גם בשנים שחלפו מאז שהוא בז לעיתונאים ישראלים. כחלק מהבוז שלו כלפיהם, וכחלק מהתוכנית לזרוע בציבור חוסר אמון כלפי העיתונות, הוא לא העניק אף לא ריאיון עיתונאי אחד בעברית מאז מרץ 2021, לעומת אין־ספור ראיונות לתקשורת זרה וכמה ראיונות לתקשורת ישראלית "אנטי־עיתונאית", שמדבררת את מסריו. כמו כן, הוא ממעט לערוך מסיבות עיתונאים, וכאשר הן מתקיימות הוא לא עונה לשאלות עיתונאיות אלא רק לשאלות מטעם נציגי ערוץ 14 - ערוץ שמתמקד בעיקר בהפצת שקרים, קונספירציות וחדשות כזב. הוא משתמש במסיבות העיתונאים ובזכות התגובה שלו כדי להכפיש עיתונאים וכלי תקשורת, להשפיל ולהעליב אותם, ולחזק את חוסר האמון בהם.

שלישית, נושא נוסף שלא מוזכר במאמר, והוא ללא ספק חלק מתוכנית העבודה, וחלק מתוכנית־העל לפגיעה בתקשורת החופשית, הוא הקמפיין ברשתות החברתיות. זהו קמפיין מתוזמר ומאורגן, ולעיתים ממומן, של השמצות והכפשות נגד עיתונאים וכלי תקשורת. צייצנים ומשפיענים תומכי הממשלה מפיצים שקרים, תיאוריות קונספירציה, איומים וקללות ברשתות החברתיות כדי להפחיד ולהטריד עיתונאים, ובעיקר את אלה שמסקרים את משפטו של נתניהו, או מעיזים להביע ביקורת על המדיניות והממשלה, וכמובן כלי תקשורת שמנסים להיות עצמאיים וביקורתיים, כפי שעיתונות אמורה להיות. בקמפיין הזה משתתפים גם שרים שלא בוחלים בשקרים, תיאוריות קונספירציה, עלבונות והשפלה כדי לזרוע כאוס, להחליש את העיתונות העצמאית והאחראית ולערער את האמון בה. המתקפות מצד נבחרי הציבור אף מעודדות חבורות של בריונים ועבריינים להטריד עיתונאים בשטח.

רביעית, את התוצאה ניתן לבחון באמצעות התבוננות בסיקור המלחמה בעזה. מאז טבח ה־7 באוקטובר 2023, אפשר לספור על כף יד אחת את מספר הכתבות שפורסמו בערוצי הטלוויזיה ובאתרי האינטרנט של גופי העיתונות המרכזיים בישראל על המשבר ההומניטרי בעזה. מלבד עיתון **הארץ**, שמקפיד לסקר את המלחמה על כל היבטיה, כולל ההיבט של חיי הפלסטינים בעזה, אף כלי תקשורת מרכזי בישראל לא מיידע את מאות אלפי הצופים, הקוראים והמאזינים שלו על מה שקורה בצד השני של הגבול, מה צה"ל עושה מעבר לקווי העימות ואיך נראית המלחמה משם. כך נכנעה העיתונות הישראלית ברובה לקמפיין ההכפשה והשנאה. היא נכנעה לנוסחה שמנחילה ממשלה פופוליסטית, לפיה יש "אנחנו", "העם" - תומכי הממשלה, הפטריוטים, שעבורם חיילי

צה"ל הם גיבורים קדושים ואין למתוח עליהם ביקורת. הדבר תואם למה שמראים מרדכי וברהום בחלק ג' במאמר: "ביטחון, תקשורת ודמוקרטיה - מאפיין ייחודי של המקרה הישראלי". הם מציינים שבעיתות מלחמה - בכל אחת ממלחמות ישראל ובכל אחד מהמבצעים הצבאיים - התקשורת מיישרת קו, ונוטה לקו מיליטריסטי תומך צה"ל (סרגוסטי, 2025). כך גם הפעם. תופעה זו נובעת בחלקה מאתוס הצבא הרווח בשיח הציבורי בישראל, וביתר שאת בעיתות של עימותים צבאיים. אבל מה שקרה מאז 7 באוקטובר 2023 - ההתעלמות התקשורתית מהצד הפלסטיני, סיקור שממסגר את הפלסטינים רק כאיום ביטחוני ותפיסתם כ"טרוריסטים" בלבד, ובעיקר ההזדהות המוחלטת עם הנרטיב הלאומי־צבאי והאמונה השלמה בצדקת הדרך - העצים את הפרקטיקה הזאת, והוא גם תוצאה של תוכנית־העל להחלשת התקשורת החופשית. אם בזמנים רגילים עיתונאים חוששים למתוח ביקורת על הצבא, הרי הפעם החשש היה מצמית. התוצאה היא מניעת ידע ומידע חיוניים מהציבור, לצד חיזוק התפיסה כי כל ההפגנות והביקורת נגד ישראל בעולם הן גילויי אנטישמיות, ולא ביקורת לגיטימית כלפי פעולות צה"ל, הכרוכות בממדים עצומים של הרג אזרחים חפים מפשע ברצועת עזה - ילדים, נשים, זקנים - ובהיקף בלתי נתפס של הרס.

רשימת המקורות

ליס, י' (2019, 20 בינואר). "אתם תחליטו, דווקא נתניהו!": הליכוד עומד מאחורי שלטי החוצות נגד העיתונאים. **הארץ**. https://www.haaretz.co.il/news/elections/2019-01-20/ty-article/0000017f-e6b2-dc7e-adff-f6bf2df00000

סרגוסטי, ע' (2025). מלחמת הברירה - בשטח ובדיווחים: מלחמת לבנון 1982. **ישראל, 34**, 157-175. https://humanities.tau.ac.il/zionism/israel_34

ערוץ כנסת [@knessettv] (2023, 9 באפריל). **הנאום של בנימין נתניהו "הם מפחדים". האם זה יהיה הנאום של המדינה? הצביעו והשפיעו! #ביבי #נאום #פוליטיקה** [סרטון]. TikTok. https://www.tiktok.com/@knessettv/video/7219952868109913346

KnessetTV (April 9, 2023). *Benjamin Netanyahu's Speech: They are Afraid. Will it be the Speech of Israel? Vote and Make it Count! #Bibi #Speech #Politics* [Video]. TikTok.

Lis, J. (January 20, 2019). "You make the decision. davka Netanyahu!": Likud behind billboards against the journlasits. *Haaertz.*

Saragusti, A. (2025). War of Choice – On the Ground and in the Reprorts: The 1982 Lebanon War. *Israel, 34*, 157–175.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10097

נסיגה דמוקרטית בתקשורת – סימני שאלה

דני זקן*

תקציר

מסת תגובה למאמר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית". המסה מטילה ספק במסקנה שמתרחשת בישראל "נסיגה דמוקרטית בתקשורת". לטענתה, רוב ניסיונות הממשלה בתחום נבלמו, והמסורת הדמוקרטית בישראל מבדילה אותה ממדינות מזרח אירופה. בהישען על ניסיון אישי בשידור הציבורי ובגלי צה"ל, המסה מאתגרת כמה מקטגוריות הטיפולוגיה. היא טוענת שחלק מצעדי הממשלה מכוונים דווקא לביזור ולגיוון של שוק ריכוזי, ושלתקשורת הביקורתית עצמה אחריות ניכרת לשחיקת האמון הציבורי בה. לבסוף נטען כי יש לבחון את מהלכי השלטון לעומקם: חלקם נובעים מצורך מקצועי אמיתי בשינוי, וחלקם משמשים להגברת השליטה בתקשורת.

A Democratic Backsliding of Media: Some Questions

Daniel Zaken

Abstract

This essay responds to the article "Media and Democratic Backsliding." It questions the conclusion that Israel is undergoing "democratic backsliding in the media." It contends that most of the government's initiatives in this area have been thwarted, and that Israel's democratic tradition sets it apart from the countries of Eastern Europe. Drawing on personal experience in public broadcasting and at Army Radio (Galei Tzahal), the essay challenges several

* דני זקן, פרשן **ישראל היום** ותלמיד לתואר שני, אוניברסיטת בן גוריון בנגב (danshalev64@gmail.com)

of the typology's categories. It argues that some government measures are in fact aimed at decentralizing and diversifying a highly concentrated market, and that the critical media itself bears considerable responsibility for the erosion of public trust in it. Finally, it maintains that government measures should be examined in depth: some stem from a genuine professional need for change, while others serve to tighten control over the media.

***

קיים קשר הדוק במיוחד בין תופעת הנסיגה הדמוקרטית, על עליותיה ומורדותיה, למתרחש בתחום התקשורת, ולמאמרם של נדיב מרדכי ושגיב ברהום יש חשיבות מרובה בהארת הקשר הזה כאן, אצלנו בבית. זהו קשר מורכב מאוד, בעיקר בישראל, ולא אחת יש סתירות בין תנועת המטוטלת של רמת הדמוקרטיה למתרחש בשדה התקשורת, ולכן המשימה שלקחו החוקרים על עצמם מסובכת, וההגעה למסקנות קשה במיוחד.

ברצוני להציג סימני שאלה ביחס למסקנה שקיימת "נסיגה דמוקרטית בתקשורת". זאת, בשונה מהנסיגה הדמוקרטית במשטר בישראל, שלגביה המדדים המחקריים יותר ברורים. וגם כאן, האם באמת מתרחשת "נסיגה דמוקרטית"? אין ספק שיש ניסיונות להביא לכך מצד הממשלה והקואליציה בכנסת, ובהיבטים שונים לרבות אלה העוסקים בתקשורת. אבל האם ניסיונות אלה צלחו? ברובם המכריע לא. גם רוב החקיקה בנושא נעצרה בכנסת או מבוטלת בדיעבד בידי בג"ץ. ההתנגדות העממית הרחבה לשינויים שניסתה הממשלה לבצע מעידה גם היא על רמת דמוקרטיה גבוהה במיוחד, ובעיקר לאור ההצלחה המעשית של אותה התנגדות למנוע את רוב החקיקה והשינויים שעמדו על הפרק. בהקשר הזה, טעות נפוצה היא להשוות בין ישראל למדינות מזרח אירופיות שבהן התרחשו תהליכי נסיגה מדמוקרטיה. בעוד מדינות אלה היו נתונות עשרות שנים לשלטון טוטליטרי קומוניסטי, ישראל נולדה כדמוקרטיה, ומסורת החירות ויסודותיה בקרב כל אזרחיה חזקים בהרבה מאשר בקרב אזרחיהן של מדינות מזרח אירופה.

טבלת "הפלייבוק הטיפולוגי", המרכזת את צעדי המעורבות השלטונית בשוקי התקשורת, מעניקה מבט־על, מארגנת צעדים אלה ומחלקת אותם לקטגוריות מובהקות ונכונות. עם זאת, יש בה סתירות והנחות יסוד שאני מבקש לאתגר.

בטבלה מוגדר צעד שלטוני של "ריכוזיות" אל מול התקשורת המסחרית. שוק התקשורת המסחרית והציבורית בישראל ריכוזי למדי, ונתחי הצפייה, ההאזנה והקריאה

מתחלקים בין כלי תקשורת מרכזיים ספורים (ערוץ 12, Ynet־ידיעות אחרונות, רשת ב׳־גל"צ). דומני שרוב צעדי הממשלה בהקשר הזה מעידים דווקא על ניסיון לביזור - הקמת כלי תקשורת נוספים וחיזוק אלה הפריפריאליים החלשים יותר, כמו תחנות הרדיו האזוריות וערוצי טלוויזיה חדשים. כלומר, בפועל מבנה הבעלויות והריכוזיות הישראלי לא משרת את השלטון (וכנראה גם לא את הציבור), ולכן הגדרת צעדי הממשלה לביזור ולפתיחת השוק ככאלה המסייעים לשלטון ופוגעים בדמוקרטיה אינה מדויקת.

בהקשר זה גם ה"קריאה לגיוון", המוזכרת ביחס לשידור הציבורי, סותרת את רעיון הריכוזיות. הקריאה הזו מוצדקת מאין כמותה, שכן ברוב כלי התקשורת המרכזיים היה חוסר גיוון בולט לאורך שנים, ואין הכוונה לעמדות פוליטיות בהכרח, גם אם הן מושפעות מכך מהותית. טענתי מבוססת הן על 23 שנותיי ברשות השידור־רשת ב׳ והן על ניסיוני בתפקיד מפקד גלי צה"ל. היו לי הכבוד והזכות להביא למהפכה בשיטת המיונים לקבלת חיילים־עיתונאים לגלי צה"ל. עד למהפכה זו שיעור המועמדים שהגיעו לתחנה מדי שנה מהפריפריה החברתית והגאוגרפית עמד על 5 עד 10 אחוזים בלבד. בשנה הראשונה לשינוי השיטה הוא קפץ ל־50% כמעט. כיום, לאחר שינויים מינוריים שנעשו, הוא נע סביב 30%. קודם לכן, רוב המתקבלים הגיעו מערים מבוססות כגון רמת השרון, הרצליה, תל אביב ומודיעין. השינוי נועד להביא לגיוון הקולות ו"הראשים החושבים" בתקשורת, ולשלב בתחנה עיתונאים שמכירים מציאות אחרת זולת זו של "מדינת תל אביב". למשל, בשנת 2024 נכנסו לתחנה 10 חיילות מקהילת יוצאי אתיופיה.

בשורה התחתונה, הגיוון אכן נחוץ בתקשורת, גם אם התבטאויות של הפוליטיקאים העוסקים בסוגיה משמשות לעיתים כתירוץ למהלכים אחרים. הטענה כי תירוץ הגיוון משמש פתח למינויים פוליטיים נכונה חלקית, אלא שגם הטענה ההפוכה נכונה: בשל ההתנגדות לכאורה למינויים פוליטיים נחסמים ניסיונות אמיתיים לגוון - כפי שהיה גם באותה מהפכה מדוברת בגלי צה"ל.

טענת המחברים כי ישנה התהדקות ביחסים בין השלטון לתקשורת נכונה רק לכלי תקשורת המזוהים בבירור עם השלטון. בכלי תקשורת אחרים חלה דווקא התרחקות מהותית ממנו. הדוגמה המובהקת היא ישראל היום (גילוי נאות, אני הפרשן המדיני בעיתון). בעבר כונה העיתון "ביביתון", ובצדק, אך לאחר שנוצר קרע בין הבעלים לראש הממשלה נתניהו, השתנה אופיו. זהו עדיין עיתון בעל אופי "לאומי", אבל הקשר שלו עם השלטון טוב פחות מהקשרים הקיימים בין השלטון לרוב כלי התקשורת.

המסגור של לכידת השידור הציבורי, לבד מהגיוון, מדויק ברובו. מתרחש תהליך דה־לגיטימציה המופנה ישירות אליו - הן לגלי צה"ל והן לתאגיד השידור הישראלי - וכולל ניסיונות לשלוט ולפגוע בתקציביו. לפני יותר מעשור, בתפקידי כיו"ר אגודת העיתונאים, נלחמתי בניסיונות דומים לסגירת רשות השידור. המאבק שלנו הביא בין השאר להרחקת הפוליטיקה ממינויי השידור הציבורי החדש ומתקציבו. מה שחסר בפלייבוק הטיפולוגי הוא הצעד השלטוני האולטימטיבי - סגירה. צעד זה התבצע מהותית לגבי גלי צה"ל כאשר שר הביטחון החליט לסגור את התחנה, החלטה שבג"ץ התערב בה. עם זאת, ההגדרה "הלאמה" אינה נכונה כאן. מדובר בגופים שנמצאים בבעלות המדינה - האחד שייך למשרד הביטחון והשני הוא רשות סטטוטורית.

לעניין הפחתת האמון הציבורי בתקשורת, המאמר מתייחס לכך שהאמון הציבורי בתקשורת נמוך מלכתחילה. אין ספק שהשלטון אחראי לכך באופן ישיר (מסיבות עיתונאים של טראמפ ונתניהו) מול עיתונאים וכלי תקשורת, וגם באמצעות כלי תקשורת אוהדי שלטון ומשפיעני רשת. אך גם לתקשורת הביקורתית יש אחריות רבה לירידה באמון. מחקרים מראים שכאשר כלי תקשורת ועיתונאים תומכים בצד מסוים בוויכוח פוליטי, חלה ירידה חדה באמון הציבור בקרב הצד השני. התופעה מועצמת בשל התגברות החדרת דעות אישיות לתחום המקצועי, כגון פתיח אישי לפני תוכנית רדיו, הערות פוליטיות תוך כדי שידור, מסגור לא ניטרלי ("חוק ההשתמטות", "החוק להחלשת התקשורת"), או מתן עדיפות בראיונות ובהרכבי פאנלים לעמדה מסוימת. כל אלה מקילים מאוד על מאמצי השלטון להפחית את האמון הציבורי בכלי התקשורת הביקורתיים.

בהיבט של "לכידת הגופים המפוקחים", המאמר מצביע נכונה על ניסיונו של שר התקשורת להגדיל את השליטה בתאגיד השידור הציבורי, בדומה למה שהיה ברשות השידור, וגם במינויים למועצת הרשות השנייה. אך למועצה זו, המטפלת בגופים השידוריים המסחריים, יכולת מעשית מוגבלת מול הגופים המפוקחים, וראוי היה להבהיר את ההבדל. באשר לגלי צה"ל, מינוי מפקד התחנה היה מאז ומתמיד בידי שר הביטחון, ואין בכך שינוי המצב החוקי או "רצון לשלוט במינוי".

המאמר עוסק גם בנורמליזציה של עמדות קיצוניות בפלטפורמות מרכזיות כסכנה לחברה הישראלית. הדוגמה של השר לביטחון פנים מציגה את התופעה, אבל לטעמי ומניסיוני נורמליזציה זו נובעת משיקולי רייטינג ואינה מוכוונת מלמעלה. יש לומר עוד שהתבטאויות קיצוניות מצד השמאל והאופוזיציה מנורמלות גם הן, ולכך דוגמאות רבות מהמחאה נגד שינוי מערכת המשפט, מההפגנות לשחרור החטופים ומהתבטאויות של פוליטיקאים בכנסת.

המחברים מעלים טענה, המסתמכת על המחקר של פנייבסקי, ולפיה עיתונאים בישראל נוקטים צנזורה עצמית בשל דה־לגיטימציה של הממשלה כלפי התקשורת. האמת רחוקה מכך. חשש של עיתונאים וכלי תקשורת מתביעות תמיד ריחף ברקע (אני עצמי זכיתי לשתיים או שלוש תביעות כאלה), והוא לא גבר בשנים האחרונות. כמו כן, כלי התקשורת הביקורתיים מפרסמים חדשות לבקרים תחקירים בנושא התנהלותם של אישי ציבור, רובם מהקואליציה. מי שעושה עבודה עיתונאית טובה, לא חושש מתביעות.

סוגיית הרשתות החברתיות סבוכה ומאתגרת מאוד את התקשורת הישראלית והעולמית. השימוש של פוליטיקאים ברשתות החברתיות לעקיפת כלי תקשורת מסורתיים נפוץ בכל העולם ובכל הקשת הפוליטית, ואין בו פגיעה של ממש בדמוקרטיה. אומנם, נוצרת פגיעה בכלי תקשורת בשל החרמה או העדפה של כלי תקשורת ידידותיים, אך הדוגמה של הנשיא טראמפ אינה תומכת בטענה זאת, שכן דווקא הוא מדבר מדי יום עם מגוון של עיתונאים, גם מכלי תקשורת שאינם אוהדים.

עוד טוענים המחברים כי כלי תקשורת מרכזיים "אימצו שיח מגויס [...] שנע בין תמיכה מוחלטת בקו הממשלתי ובין הימנעות כמעט מוחלטת מביקורת מהותית". טענה זו הייתה נכונה אולי לשבועות הראשונים של מלחמת חרבות ברזל, אולם אחרי כן הסיקור השתנה מהותית. הדרג המדיני סופג ביקורת קשה לכל אורך המלחמה ובגזרות השונות, לעומת יחס מאופק וכמעט נטול ביקורת כלפי הדרג הצבאי. לא אחת הדרג הצבאי והביטחוני זכה להגנה ולסיקור מוטה לטובתו בוויכוחים מול ראש ממשלה ושר הביטחון או הקבינט. הדבר בלט לרעה במיוחד בהקשר של הדיונים על האחריות לטבח שבעה באוקטובר. מתוך רצון לבקר את הממשלה על אי קבלת אחריות, כלי תקשורת נטו להקל באחריותם של הדרגים המקצועיים. בכל מקרה אין מדובר בחיזוק של מגמות אנטי־דמוקרטיות, אלא לכל היותר בהטיה וחוסר מקצועיות.

בנוגע לסוגיית חקיקת החירום, אפשר בהחלט לטעון כי עיצומים או סגירה של כלי תקשורת (זר במקרה הזה) עלולים ליצור הידרדרות ולתת לגיטימציה לשלטון לפגוע גם בכלי תקשורת ישראליים. אלא שבמקרה זה מדובר בערוץ תעמולה של חמאס וקטאר, שחלק מעובדיו בעזה היו למעשה טרוריסטים בשורות חמאס. דמוקרטיה מתגוננת רשאית להצר צעדיה של תקשורת שהינה אויבת המדינה בפועל.

לסיכום, המאמר המקיף מייצר טיפולוגיה ומסגרת תיאורטית למחקרי המשך פרטניים על הקשר בין תהליכי נסיגה דמוקרטית למהלכי שלטון המגבילים את התקשורת הביקורתית. המקרה הישראלי מורכב ושונה מזה של רוב המדינות במזרח אירופה, הן בשל המסורת הדמוקרטית בחברה הישראלית, הן בשל המצב הביטחוני,

והן בשל הייחודיות של מפת התקשורת הישראלית. השלטון, אם ימני ואם שמאלי, יבקש תמיד להצר את צעדי התקשורת הביקורתית כלפיו, ותפקיד התקשורת הוא לא לתת לו תירוצים לכך. מהלכי השלטון ביחס לתקשורת לא צלחו ברובם, ויש לבחון אותם לעומקם, כי חלקם נובעים מצורך אמיתי ומקצועי בשינוי, תוך שימת לב ל"עיזים" שהשלטון מכניס דרכם כדי להגביר את שליטתו בתקשורת.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10098

תקשורת ונסיגה דמוקרטית בישראל: תשובות למגיבים

נדיב מרדכי ושגיב ברהום

תקציר

מסת תגובה של כותבי המאמר "תקשורת ונסיגה דמוקרטית" למגיבים השונים. מסה זו מחדדת את הטענה שנסיגה דמוקרטית היא תופעה אמפירית רב־ממדית, שאינה נעצרת במוסדות השלטון אלא זולגת אל התקשורת. נטען כי מהלכי ביזור וגיוון המוצגים כחיוביים משמשים לא פעם כלי לשליטה שלטונית, וכי יש לדחות את מודל השוק החופשי לתקשורת בדמוקרטיה, משום שהרגולציה בשדה התקשורת מוצדקת דווקא מכוח תכליות דמוקרטיות. לצד זאת, המסה מקבלת את ההערות על חוסר הסימטריה בייצוג הפוליטי, על סיקור המלחמה בעזה ועל משקלו של המנהיג הפופוליסטי, אך מדגישה כי התופעה גדולה מסך חלקיה.

Media and Democratic Backsliding in Israel: Responses

Nadiv Mordechay, Sagiv Barhum

Abstract

In this essay, the authors of "Media and Democratic Backsliding" reply to their respondents. The essay sharpens the claim that democratic backsliding is a multidimensional empirical phenomenon that does not stop at state institutions but spills over into the media. It argues that decentralization and diversification measures presented as positive often serve as instruments of government control, and that the free-market model of the media in a democracy should be rejected, since regulation of the media field is justified

precisely on democratic grounds. At the same time, the essay accepts the comments regarding the asymmetry in political representation, the coverage of the war in Gaza, and the weight of the populist leader, while stressing that the phenomenon is greater than the sum of its parts.

***

בכבוד גדול ניגשנו לקריאת ארבעת מאמרי התגובה של ארבעה כותבים מכובדים למאמרנו "תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית". כל הכותבים שותפים לרלוונטיות של המאמר למחקר התקשורת בעת הנוכחית, אך גם הציגו ביקורות עניניות ממגוון נקודות מבט. אנחנו מבקשים להודות להם על הנכונות להגיב למחקר שלנו, ולהוסיף תודה לעורכי הגיליון המיוחד, פרופ' דורון שולצינר וד"ר אינס גבל, על הבחירה להעמיד את מאמרנו לדיון. בשל מגבלת המקום השתדלנו להתייחס להערות הביקורתיות ביותר, אבל ברצוננו להודות לכל המגיבים על כך שבהיבטים רבים של תגובותיהם שררה בינינו הסכמה, הן באפיון ובניתוח העובדתי של מצב הדברים בתקשורת הישראלית היום, והן בחיבור התיאורטי שבין מצב זה לתופעת הנסיגה הדמוקרטית.

ניסיונו רב השנים של דני זקן כעיתונאי ומנהל גופי תקשורת מאפשר לו להציב סימני שאלה לגבי חלק מהמאפיינים שהגדרנו לנסיגה הדמוקרטית בתקשורת, בצורה מפרה ומעוררת מחשבה לטעמנו. בטענתו הראשונה זקן מקבל, להבנתנו, את ההנחה הכללית שלפיה מתרחשת בישראל נסיגה דמוקרטית, אבל הוא תוהה לגבי חומרתה, ובפרט שואל האם היא אכן מתרחשת בתקשורת. אנו מסכימים עם טענתו שישראל היא מדינה שבה, בניגוד לאחרות, תגובת הנגד הדמוקרטית הייתה חזקה יחסית, ושגם בעת הנוכחית ניתן להראות שחלק גדול מהרפורמות החוקתיות המרכזיות (עילת הסבירות; מינוי השופטים; סמכויות היועמ"ש) לא הושלמו, לפחות לעת עתה, ולכן אין למקם אותה בקצה הרחוק ביותר על ספקטרום הלכידה הלא־דמוקרטית. ואכן, הדיון שלנו במיקומה של ישראל ביחס למדינות אחרות שאנחנו מתארים במאמר הוא זהיר במודע לנוכח היבטים אלה.

לעומת זאת, איננו מסכימים עם ההנחה שלפיה ניתן להפריד בין הנסיגה הדמוקרטית במוסדות השלטון ובמרחב החוקתי לבין התקשורת. למעשה, זו אחת הסיבות שהובילה אותנו לכתוב את המאמר: תופעת הנסיגה הדמוקרטית היא רחבת היקף ורב־ממדית. משעה שהיא מתפשטת, היא משפיעה בהגדרה על מרחבים גדולים יותר מהמוסדות החוקתיים או בית המשפט, וזולגת אף מחוץ למוסדות המדינה, אל מוקדי

כוח נוספים בחברה, ובהם התקשורת. המאמר מייחס לזירת התקשורת משקל שאינו נופל ממשקלן של זירות אחרות שבהן מתחוללת נסיגה דמוקרטית. זהו מהלך טבעי הן לנוכח התפקיד האינפורמטיבי של התקשורת - לשקף את המציאות; הן לנוכח תפקידה הביקורתי - לאתגר את השלטון; וכמובן מאליו, לנוכח תפקידה הדמוקרטי. במסגרת זו טענו שהתקשורת היא מרחב שמעניין **במיוחד**, מעל ומעבר למרחבים אחרים, מנהיגים שמשקיעים תשומות בפרויקט אי־ליברלי־דמוקרטי של לכידת מוסדות ושינוי אופייה של המדינה לסמכותני יותר.

טענה שנייה שעולה ממאמרו של זקן היא שבכל הנוגע לאמת המידה של ריכוזיות שלטון־תקשורת, הניתוח שלנו מפספס את השאיפה של הממשלות האחרונות דווקא לבזר את התקשורת, באמצעות הקמת כלי תקשורת נוספים וחיזוק אלה הפריפריאליים והחלשים יותר, כמו תחנות הרדיו האזוריות וערוצי טלוויזיה חדשים, וכן באמצעות נקיטת צעדים לגיוון ההרכב האנושי בכלי התקשורת. בתחום זה אין לנו מחלוקת עובדתית על כך שזוהי הרטוריקה הממשלתית בשנים האחרונות, וייתכן שאפילו נסכים כי ברמה האזורית עניין זה מוביל לשינוי פני התקשורת גם בכיוונים שיש בהם היבטים חיוביים ושונים מהמגמה הרחבה שאנו מתארים.

עם זאת, כפי שעולה מהמאמר, קשה להתעלם מכך שהמהלך השלטוני ליצירת כלי תקשורת מרכזיים נוספים כולל - לא רק בישראל - יצירת קשר ותלות הדוקים בין הפלטפורמות החדשות לשלטון. הדוגמאות של **ישראל היום** (עד שנת 2015)[1] וערוץ 14 הן הבולטות בהקשר זה, אך לא היחידות. מהלך הביזור הוא בעצם מהלך של שליטה. כמו כן, בכל הנוגע לגיוון, המחקר מראה, גם בישראל, שטענות לגבי הצורך בגיוון תקשורתי אומנם נובעות לכאורה מסנטימנטים והיסטוריה שמצדיקה אותן, אבל הלכה למעשה הן מתועלות למינויים של בעלי תפקידים בעלי זהות פוליטית אחידה, התואמת את העדפות השלטון - מה שמכונה "גיוון תועלתני" (self-serving diversity) (Yadlin & Klein-Shagrir, 2025). כפי שהראינו במאמר, הטענה להיעדר גיוון בתקשורת היא נימוק שעל פי רוב משמש לשינוי מפת התקשורת ולהעצמת העמדה השלטונית בנרטיב הציבורי.

בעניין זה נבהיר שיש לברך ולהוקיר את פועלו של זקן עצמו בשינוי דפוסי הקבלה לגלי צה"ל - שינוי שמיוחס גם לקודמו בתפקיד, שמעון אלקבץ - שנועד בין היתר להרחיב את מגוון הקולות בתחנה. זו רפורמה חשובה גם בראייתנו. עם זאת, במאמרנו ניסינו להראות כיצד במקביל לכך, במרחבים מרכזיים אחרים של התקשורת, הייצוג הלאומני, הביטחוני, היהודי והמקורב לשלטון השתלט על השיח באופן שסותר טענות בעד גיוון. הנתון המחזק חשדנות זו באשר למניעי השלטון בנוגע לתקשורת הוא הכיוון

הפוליטי של הדרישה לגיוון. לרוב, אמצעי תקשורת שהאידיאולוגיה החדשותית שלהם עולה בקנה אחד עם עמדת השלטון אינם נאלצים להתמודד עם כל תביעה לגיוון. כלומר, הקריאה לגיוון מופנית אך ורק אל כלי תקשורת הנתפסים כביקורתיים כלפי השלטון.

ביקורתו של שגיא ברמק היא במידה רבה יסודית יותר, ונוגעת לעצם פרדיגמת הנסיגה הדמוקרטית. ברמק אינו מכחיש את תופעת התעצמותה של הרשות המבצעת, ורואה בה תגובת נגד אידיאולוגית מוצדקת. קצרה היריעה מלהתייחס בפירוט לטענה בסיסית זו, ובפרט לשאלת היחס בין השלטון המתעצם הנוכחי ובין המגמות שקדמו לו (להרחבה ראו Mordechay, 2026). אבל בהקשר זה חשוב לחדד טענה בסיסית: נסיגה דמוקרטית היא תופעה אמפירית נצפית ולא טענה נורמטיבית. היא מגובה בתיעוד אמפירי ודיון מתודולוגי בעולם כולו, ולמעשה אינה כוללת כל הבחנה בין ימין ושמאל (ראו למשל את המתרחש בוונצואלה ומקסיקו). על אף הריחוק האפיסטמי מגישתו העקרונית של ברמק, אנו רואים בו שותף לשיחה הגונה ונחוצה, שיש בה אי־הסכמה עמוקה.

שלוש נקודות הביקורת הנוספות של ברמק מציגות, להבנתנו, מודל בעייתי של תקשורת בדמוקרטיה, מבית היוצר של שומטפר (Schumpeter, 2006). לפי מודל זה, שוק הרעיונות הפוליטיים מסדיר את עצמו, ולכן אין שום צורך בשידור ציבורי. בדומה לכך, גם "שוק הראיונות" הפוליטיים יסדיר את עצמו, ולכן השאלה מי נמצא במיינסטרים ומי קיצוני אינה ראויה לבחינה.[2] גם שוק הרשתות החבריות יסדיר את עצמו, ואין להטיל עליו מגבלות בגלל השימוש הפסול שעושים בו מנהיגים פופוליסטיים. אולם ידוע שתפיסת היד הנעלמה אינה פותרת כשלי שוק רבים, ובהיעדר פיקוח שחקנים חזקים בשוק מנצלים לרעה את חוסר הרגולציה, יוצרים מונופולים ופוגעים בזכויות הציבור (ברהום, 2026). מבחינה דמוקרטית, תפיסה זו אינה שכיחה בדמוקרטיות ליברליות המחויבות להגנה על ערכי החוקתיות (ערכים שמרניים למדי, שמקורם בתורת השלטון המוגבל). לתפיסתנו, שדה התקשורת ובפרט הרשתות הם מרחבים שבהם רגולציה שלטונית מוצדקת ביותר, בפרט מכוחן של תכליות דמוקרטיות, ובפרט על מנת שלא יהפוך למרחב המזרז את מחיקת ערכי החוקתיות ומשחק פוליטי הוגן במרחבים אחרים.

אנו מודים לאדם שנער על הכרתו בתרומת המאמר וההערות הבונות. הערותיו נוגעות לשתי סוגיות חשובות: האחת היא חוסר סימטריה בנרמול של עמדות קיצון והשנייה היא בהקשרי הביטחון.

בכל הנוגע לדיון שלנו בנרמול של עמדות קיצון באמצעות התקשורת, שנער מפנה מבט ביקורתי לשני היבטים שנעדרו מן הדיון שלנו. ראשית, התיאור שלו את התופעה כולל מבט ביקורתי אל תפקיד **התקשורת כמחוללת תהליכים**, ולא רק אל ההגנה עליה מפני לכידה חיצונית מצד השלטון. שנער טוען שתהליכי הנרמול שאנו מאפיינים - כמו גיוון או הקמת כלי תקשורת - מתאפיינים בחוסר סימטריה מובהק - לא רק כי הימין העמוק מצליח להפגין נוכחות אפקטיבית יותר ביחס לשמאל העמוק, אלא מכיוון ש"ישנם מעט מאוד דוברים לא ציונים בתקשורת המיינסטרים. התקשורת הישראלית היא למעשה תקשורת יהודית־לאומית, שככלל מדירה ערבים פלסטינים מסדר יומה". זאת, חרף היקפו של מיעוט אתני זה - מעל עשרים אחוז מכלל האוכלוסייה (השוו סרגוסטי, 2013; פרסיקו, 2026). ישראל מתאפיינת בחוסר סימטריה כרוני בתחום הייצוג הפוליטי - בניגוד לארצות הברית למשל - עובדה שמביאה מלכתחילה לכך שגם תהליכי נסיגה דמוקרטית יהיו בה חריפים יותר מאשר במדינות אחרות. אומנם, עיקר הקושי שעליו הצבענו במאמרנו נוגע לתהליכים המתרחשים בתקשורת במבט עכשווי, אבל אותו תת־ייצוג בתקשורת של ציבורים מסוימים, שליווה תחום זה בארץ למן היווסדו, מחריף מגמות מקבילות.

הנקודה השנייה של שנער נוגעת לסוגיית הביטחון, מה שמוביל אותנו לדיון כולל בעניין זה גם לאור התגובה של ענת סרגוסטי. שנער וסרגוסטי טוענים באופן נוקב (אולי מעט יותר מאיתנו, בחלק שבו עסקנו באופיו הביטחוני הייחודי של המקרה הישראלי) שסיקור המלחמה בעזה הוא מיקרוקוסמוס של תוצאות הנסיגה הדמוקרטית (ראו קרמניצר ושנער, 2026). שילוב בין תקשורת תחת מתקפה, חלקה מטעם, ובין דעת קהל לא סובלנית, מוביל לכך שהתיווך התקשורתי של המלחמה מאז שבעה באוקטובר, המשבר ההומניטרי ומעמדה של ישראל בעולם, לוקה בחסר במקרה הטוב, ומעיד על תקשורת מגויסת ותרבות של ידע מהונדס במקרה הרע. כפי ששנער מראה במאמר חדש, אין המדובר בהגבלות מסורתיות על חופש הביטוי, אלא ביצירת תשתית שלטונית־מוסדית־חקיקתית שתוצאתה הגבלה מערכתית של הזכות לדעת (שנער, 2026).

קל להבין את תופעת הנסיגה הדמוקרטית בתקשורת הישראלית כמאפיין משטרי־חברתי ישראלי "פנימי" - עניין שאולי חטאנו בו מעט במאמר. קשה ונוקב יותר לטעון שקיים קשר בין החלשת התקשורת ובין הפגיעה באפשרות לקבל תמונה מדויקת של המתרחש. גם הביקורת של זקן ראויה להתייחסות כאן. הטענה שלנו על אופייה מוטה הביטחון של התקשורת לא מבחינה בין הדרג הצבאי והמדיני. לעמדתנו, בחשבון כללי, הסיקור אינו ביקורתי מספיק כלפי שניהם גם יחד בעיתות מלחמה.

באשר לפרקטיקה של סגירת כלי תקשורת בזמני חירום, נבהיר שאין לנו טענות לגופה של ההחלטה להפסיק את שידורי אל־ג'זירה בישראל במהלך המלחמה. הביקורת שלנו מכוונת לעצם קיומה של הפרקטיקה, והיא נובעת מהניסיון ההיסטורי, המראה שבמצבי חירום עלולה להתהוות מגמה של השתקת כלי תקשורת, שאף תהפוך לכדור שלג. הפרקטיקה שמיושמת בשעת חירום עלולה להתרחב, ולפיכך עצם קיומה יוצר אפקט מצנן. במובן זה טענתנו אימצה את ההיגיון המנחה את התמיכה בביטול פקודת העיתונות המנדטורית: כזכור, אף שלא נעשה בפקודה זו שימוש זמן רב, עצם קיומה בספר החוקים נחשב לבעל אפקט מצנן על חופש העיתונות (שוורץ אלטשולר, 2016). את הפרקטיקה הזו, אם כן, יכול לאמץ כל שלטון, ולהחליף את זהותו של כלי התקשורת הביקורתי כלפיו.

סרגוסטי חותמת את תגובתה בהערה שיש כמה משתנים שראוי להוסיף לתמונה שהצגנו. הראשון הוא משפט נתניהו; השני הוא היחס הנצלני של נתניהו כלפי התקשורת; והשלישי הוא ההחלפה השלטונית של התקשורת המסורתית ברשתות החברתיות, נעדרות הרגולציה, שהן מגרש המשחקים החדש של המנהיג הפופוליסט. במאמרנו אומנם התייחסנו למשתנים הללו, אבל דומה שסרגוסטי מבקשת שנדגיש שאין מדובר בגורמים קלי משקל. הנקודה הזו מקובלת עלינו, אבל במקביל - וכמי שעוסקים בימים אלה גם במצבים של "הבראה דמוקרטית" - חשוב לנו להכיר בכך שתופעת הנסיגה הדמוקרטית היא מתפשטת, רב־ממדית, רב־מוסדית וגדולה מסך חלקיה, כולל מדמותו של המנהיג הפופוליסט, גם אם הוא הקטר המוביל אותה. הבנה זו חיונית לשידוד המערכות שנדרש, לטעמנו, כדי להתמודד כראוי עם התופעה.

הערות

1 להתרשמותנו, טענתו של זקן שחלה התרחקות של העיתון מנתניהו בהחלט נכונה, ובעניין זה, העובדה כי הסיקור של ראש הממשלה השתנה ("רק") לאחר שנוצר קרע בינו ובין המו"ל היא מה שביקשנו להוכיח. עם זאת, וכפי שאנו מראים במאמר, טענה זו תקפה גם במדינות אחרות, כאשר קיימת מגמה כללית של שגשוג בקרב כלי תקשורת בעלי אידיאולוגיה התואמת לזו של השלטון, גם אם קיימים ביניהם יחסי "אהבה־שנאה".

2 בהקשר זה, ברמק תוהה מדוע לא התייחסנו למשל ל"שיח המגדרי, והטרנסג'נדרי בפרט", או לח"כ עופר כסיף, כדוגמאות לנרמול של עמדות קצה שמאליות. התשובה לכך היא שהדוגמה הראשונה כלל אינה מאפיינת את הציבוריות הישראלית; זהו שיח אמריקני מובהק. כמו כן, אנו חולקים על הסיווג של שיח מגדרי כעמדת שמאל בהכרח, ויש להבדיל סיווג אוטומטי זה, למשל, מסיווג עמדה קפיטליסטית כימנית או עמדה לאומנית כמשתייכת ל"ימין עמוק". באשר לדוגמה של ח"כ כסיף, מבחינה אמפירית הוא זוכה לסיקור מועט יחסית למידת הסיקור של בן גביר, לכל הפחות לפי נתוני 'יפעת'.

רשימת המקורות

ברהום, ש' (2026). **העיתונות החדשה והביקורת השיפוטית: סיווג דואלי של עיתונאים ועיתונאיות**. אוניברסיטת חיפה.

סרגוסטי, ע' (2013). דעת מיעוט בעיתונות העברית: ייצוג האוכלוסייה הערבית במרחב ציבורי משתנה (סקירת ספר). **מסגרות מדיה**, **11**, 127-136. https://mediaframes.sapir.ac.il/wp-content/uploads/2022/07/media_frames_11_Part9.pdf

פרסיקו, א' (2026, 5 בפברואר). שיעור הייצוג של החברה הערבית הגיע במהלך 2025 לשפל חסר תקדים. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/574995

שוורץ אלטשולר, ת' (2016, 29 בדצמבר). ביטול פקודת העיתונות המנדטורית. **המכון הישראלי לדמוקרטיה**. https://www.idi.org.il/ministerial-committees/12187

שנער, א' (2026). המתקפה האפיסטמית על חופש הביטוי במלחמת חרבות ברזל. בתוך א' שנער ומ' קרמניצר (עורכים), **שקט יורים? חופש הביטוי במלחמה** (עמ' 64-77). המכון הישראלי לדמוקרטיה ומרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים.

שנער, א' וקרמניצר, מ' (2026). הקדמה. בתוך א' שנער ומ' קרמניצר (עורכים), **שקט יורים? חופש הביטוי במלחמה** (עמ' 13-19). המכון הישראלי לדמוקרטיה ומרכז רובינשטיין לאתגרים חוקתיים.

Barhum, S. (2026). *The Judicial Review of the New Press: Due Classification of Journalists as Hybrid Officeholders*. University of Haifa.

Mordechay, N. (2026). The socio-political origins of the Israeli second constitutional revolution. *ICL Journal*, *20*(1), 2564. https://doi.org/10.1515/icl-2025-0058

Persico, O. (February 5, 2026). The representation rate of Arab Society reached an unprecedented low during 2025. *The Seventh Eye*.

Saragusti, A. (2013). Minority opinion in the Hebrew press: representation of the Arab population in a changing public sphere. *Media Frames, 11,* 127–136.

Schumpeter, J. (2006). *Capitalism, socialism and democracy.* Routledge.

Shwartz Altshuler, T. (December 29, 2016). *Abolishment of the Press Ordinance*. The Israel Democracy Institute.

Shinar, A. (2026). The epistemic attack on freedom of expression in the Swords of Iron War. In Shinar, A. & Kremnitzer, M. (Eds.), *Are the muses silent? On freedom of speech in wartime* (pp. 64–78).

Shinar, A. & Kremnitzer, M. (2026). Introduction. In Shinar, A. & Kremnitzer, M. (eds.), *Are the Muses Silent? On Freedom of Speech in Wartime* (pp. iii–xi).

Yadlin, A., & Klein-Shagrir, O. (2025). On political interests and self-serving diversity: How state policymakers envision public service media. *The Communication Review*, *28*(3), 271–299.

סימפוזיון:
אנטי-עיתונות

עמדת-מדיה
גיליון 28, 2026

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10090

אנטי-עיתונות: ערוץ 14 כמקרה מבחן למודל חדש

איילה פנייבסקי, שוקי טאוסיג וחן אגרי*

תקציר

העלייה במתקפות נגד חופש העיתונות ברחבי העולם והשימוש המניפולטיבי שעושים פוליטיקאים פופוליסטיים בכלי תקשורת מגויסים במטרה לפגוע בסביבת המידע הנחוצה לכל חברה ששואפת להיות דמוקרטית, מחייבים חוקרות וחוקרי תקשורת לפתח כלים להבחנה בין עיתונות - החוסה תחת הגנות חופש העיתונות - ובין ניסיונות מניפולטיביים להשתמש בחזות עיתונאית לשם הפצת שקרים, שנאה ותעמולה (Panievsky, 2025, 2026). במאמר זה מוצג ניסיון ראשון ליישם את הקונספט התיאורטי של "אנטי־עיתונות" באמצעות ניתוח תוכן של מדגם משידורי ערוץ 14. בניתוח מיושמים ארבעה קריטריונים מרכזיים לאפיון כלי תקשורת אנטי־עיתונאיים, החותרים תחת התפקידים המיוחסים לעיתונות בדמוקרטיה: (1) יחס לשקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה; (2) הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות; (3) יחס לעיתונאים וכלי תקשורת עיתונאיים; (4) הדהוד נטול ביקורת של תעמולה ממשלתית. מניתוח התוכן של מדגם משידורי ערוץ 14 במהלך שנת 2024 עולים הממצאים הבאים: ראשית, כל אחד מהקריטריונים לזיהוי אנטי־עיתונות הופיע ביותר מעשירית הפריטים במדגם. שנית, הקריטריון הדומיננטי ביותר, "הדהוד תעמולה ממשלתית", הופיע בלמעלה מ־40% מהפריטים במדגם. אחריו, הקריטריון השכיח ביותר היה "שקרים בני־הפרכה", שהופיע ב־34% מהתכנים. שלישית, תיאוריות קונספירציה בלתי מבוססות הופיעו בלמעלה מעשירית הפריטים במדגם, ובראשן תיאוריית הקשר שלפיה טבח שבעה באוקטובר הוא תוצאה של "בגידה מבפנים". לבסוף, כפי שמאמר זה מדגים, המודל לזיהוי אנטי־עיתונות רלוונטי ואפקטיבי למקרה הישראלי. יהיה צורך בקידוד מבוסס תרבות כדי לשכלל את המודל ולהתאימו ליישום במדינות אחרות, אך הקריטריונים הבסיסיים, הנובעים מתפיסה נורמטיבית ביחס לתפקיד העיתונות בחברה דמוקרטית,

* ד"ר איילה פנייבסקי, חוקרת תקשורת פוליטית, אוניברסיטת סיטי בלונדון (Ayala.Panievsky@City.ac.uk)
שוקי טאוסיג, עיתונאי, העין השביעית (shukitausig@gmail.com)
חן אגרי, עיתונאית, העין השביעית (Chenegri@gmail.com)

נותרים בעינם. להבחנה זו משמעויות משפטיות, רגולטוריות ופוליטיות בנוגע לעתיד העיתונות וליכולת להגן עליה.

Anti-Media Media: Channel 14 as a Case Study for a New Model

Ayala Panievsky, Shuki Tausig, Chen Egri

Abstract

The rise in attacks on press freedom worldwide, combined with the populist weaponization of partisan media to undermine our information environment, require that we develop tools for distinguishing journalism – which enjoys press freedom protections – from manipulative attempts to exploit the façade of journalism to spread falsehoods, hatred, and government propaganda (Panievsky, 2025, 2026). This article presents a first attempt to operationalize the theoretical concept "anti-media media", by analyzing a sample of broadcasts from Israel's Channel 14 during 2024. We apply four central criteria for identifying anti-media media that undermine the democratic functions attributed to journalism: (1) approach to false claims and conspiracy theories; (2) the dissemination of hatred, racism, and incitement to violence; (3) approach to journalists and newsrooms; and (4) the uncritical amplification of government propaganda. We find that, first, each of the four criteria appeared in at least one-tenth of the items. Second, the most prevalent criterion – the uncritical amplification of government propaganda – appeared in more than 40% of the items. The second most common criterion was verifiably false claims, which appeared in 34% of the sample. Unfounded conspiracy theories appeared in over one-tenth of the items, most notably the theory claiming that the October 7 massacre was the result of "treason from within". Finally, this article demonstrates that the proposed model for identifying anti-media media is both relevant and effective in the Israeli case. Although local coding will be necessary to apply, refine, and adapt the model for use in other countries, the

underlying criteria (derived from a normative conception of journalism's role in a democratic society) remain. The distinction between journalism and anti-media media carries important legal, regulatory, and political implications for the future of news and the ability to protect it.

הקדמה

לאורך המאה ה־20 חוקרי תקשורת ומדעני מדינה כתבו רבות על התפקיד המרכזי שממלאת התקשורת בכינון חברה דמוקרטית ועיצובה. תקשורת ההמונים נחשבה לכלי חשוב בשמירה על הדמוקרטיה הליברלית וקידומה, דרך מספר תפקידים מרכזיים - ממסירת מידע חיוני לציבור ועד פיקוח על השלטון ובעלי הכוח (Curran, 2011; Gans, 1998; Overholser & Jamieson, 2005). אולם, בעשורים הראשונים של המאה ה־21 עלתה קרנם של כלי תקשורת שיחסם לדמוקרטיה מורכב יותר, אם לא מנוגד בתכלית. בשונה מכלי תקשורת שבהם עיתונאים מקצועיים יותר ופחות שואפים לברר את האמת תוך הצלבת מקורות וביצוע תחקירים עיתונאיים, לשרת את הציבור באמצעות חשיפת עוולות וביקורת על מוקדי הכוח, ולפעול בעצמאות ובחופשיות במטרה לסקר מהימנה את המציאות המשתנה, כמיטב יכולתם ובהתאם למגבלות חיצוניות - כלי תקשורת חדשים, שהופכים יותר ויותר דומיננטיים, מנהלים מערכת יחסים שונה לחלוטין עם הנורמות העיתונאיות הבסיסיות הללו.

מאמר זה נסמך על המושג "אנטי־עיתונות" (Panievsky, 2025, 2026) לשם פיתוח מודל לזיהוי והערכה של כלי תקשורת אנטי־עיתונאיים, המנצלים מראית עין חדשותית וחזות עיתונאית - מגישים בחליפות, אולפן עם שולחן עגול, מבזקים בתחתית המסך וכיוצא באלה - לטובת הפצה שיטתית ומודעת של שקרים ותיאוריות קונספירציה, קידום צנזורה והשתקה של עיתונאים ביקורתיים ומתנגדי שלטון, והעלמת סיפורים שאינם נוחים לנאמני המערכת. בפועל, כלי תקשורת מסוג זה משמשים זרועות תעמולה של פוליטיקאי, מפלגה או מחנה פוליטי, כאשר הם מסתתרים מאחורי מראית עין של עבודה עיתונאית ונהנים מההגנות שנועדו להבטיח עיתונות חופשית משליטה פוליטית או מסחרית ומהיוקרה והאמינות המיוחסים לכלי תקשורת עיתונאיים (Panievsky, 2026, pp. 717-718).

המונח "אנטי־עיתונות" נטבע כאן כתרגום ל־anti-media media (Panievsky, 2025, 2026). לכאורה יש לתרגם אותו "אנטי־תקשורת" ולא "אנטי־עיתונות". אך המושג anti-media media הוא נגזרת של תופעה שנחקרה לאורך שנים המכונה anti-media populism (Bhat & Chadha, 2020; Panievsky, 2021; Soriano & Gaw, 2022) - מושג

המתאר פוליטיקאים, מפלגות ותנועות פופוליסטיות שמקדישים חלק ניכר מסדר היום הפוליטי שלהם למתקפות על עיתונאים ומערכות חדשות, גם אם הם עושים שימוש ברטוריקה של התנגדות ל"תקשורת". כיוון שאין בנמצא גוף מחקר בעברית שעוסק ב"פופוליזם אנטי־תקשורתי", המושג "אנטי־עיתונות" מוצלח ומדויק יותר.

ההבחנה בין כלי תקשורת עיתונאיים ואנטי־עיתונאיים מתבססת על ארבעה מישורים: עובדתיות (facticity), נאמנות (loyalty), פלורליזם (pluralism) וסולידריות (solidarity) (Panievsky, 2026). (1) מישור העובדתיות, כלומר, יחס לעובדות, נובע מהתפקיד המיידע שממלאת העיתונות בדמוקרטיה. מה גישתו של כלי התקשורת הנבחן לעובדות בנות־הוכחה ולטענות בלתי מבוססות? האם מתפרסמים תיקונים כאשר מתגלות שגיאות בפרסום? מה היחס לתיאוריות קונספירציה? (2) מישור הנאמנות נובע מתפקידה של העיתונות כ"כלב השמירה של הדמוקרטיה". מי מושא הנאמנות של כלי התקשורת הנבחן? האם הוא מחויב למפלגה מסוימת, לפוליטיקאי, לתנועה, לרעיון, למדיניות, לציבור כלשהו, לבעלים? ומה מניע את הנאמנות הזו - הזדהות אידיאולוגית, שיקולים מסחריים, נאמנות לאינטרס הציבורי או שחיתות? (3) מישור הפלורליזם נובע מתפקידה של התקשורת כ"שוק הרעיונות". האם ניתן מקום לדעות מגוונות בכלי התקשורת הנבחן? ובפרט - האם יש מקום לדעות המנוגדות למקור הנאמנות של כלי התקשורת (פוליטיקאי, מפלגה או רעיון)? (4) מישור הסולידריות נובע מתפקידה של התקשורת ביצירת לכידות חברתית ובניית קהילה מדומיינת. מה היחס של כלי התקשורת הנבחן לשיח שנאה והסתה? כיצד מסוקרות גזענות ואלימות? האם ניתן ייצוג לקהילות מגוונות בחברה?

מאמר זה מציג ניסיון ראשון ליישם את הקונספט התיאורטי של אנטי־עיתונות. כדי לבחון את מידת השימושיות שלו נתייחס למקרה המבחן האמפירי של ערוץ 14. נְפַתח כאן ארבעה קריטריונים מרכזיים לאפיון כלי תקשורת אנטי־עיתונאיים, החותרים תחת התפקידים המיוחסים לעיתונות במחקר. הקריטריון הראשון נובע מהמישור העובדתי: יחס לשקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה, לפני הפרסום ואחריו. הקריטריון השני נובע ממישור הסולידריות: הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות. הקריטריון השלישי נובע ממישור הפלורליזם: יחס לעיתונאים וכלי תקשורת עיתונאיים. הקריטריון הרביעי נובע ממישור הנאמנות: הדהוד נטול ביקורת של תעמולה ממשלתית.

זהו מודל מקורי המתבסס על הקונספט התיאורטי של אנטי־עיתונות (Panievsky, 2026), ונועד לפתח דרכים ליישם אותו במחקר ובניתוח תוכן של כלי תקשורת קיימים. הוא נועד למלא פער בחקר התקשורת, המתקשה להתמודד עם צמיחתה של עיתונות מסוג חדש - כזו שאינה נמנית על הטיפוסים השונים של עיתונות אובייקטיבית אך גם

אינה עיתונות מפלגתית עם סדר יום אידיאולוגי מובהק, אלא פועלת לפי סט ערכים שונה בתכלית, תפיסה אפיסטמית נפרדת, ואתוס שאיננו אתוס עיתונאי. מדובר באתגר גדול, ומאמר בודד לא יוכל לענות על כל השאלות ולפתור את כל הדילמות הכרוכות בו; אנו מקווים שהתרומה המקורית שנציג כאן תסייע לחוקרות וחוקרים נוספים להעמיק את ההבנה בנוגע לתופעה הבולטת הזו.

המאמר יתמקד בערוץ 14 כמקרה מבחן, וינתח את התוכן המשודר בו בהתאם לקריטריונים שנגזרו מהספרות המחקרית הענפה על תפקידיה החברתיים של עיתונות, ובפרט ממחקרים חדשים על אנטי־עיתונות. הערוץ, שהוקם בשנת 2014 בשם "ערוץ המורשת היהודית" (ערוץ 20), הואשם בכך שהפך עם השנים לזרוע תעמולה מובהקת של ממשלות נתניהו, כשהוא משתמש בכלים של הסתה, מניפולציות וחדשות כזב. על רקע אישומיו הפליליים של נתניהו, מערכות הבחירות התכופות, ההפיכה המשטרית ומלחמת שבעה באוקטובר, עיתונאים וחוקרים הזהירו כי הערוץ משדר בעקביות דברי הסתה נגד פעילי אופוזיציה, משפחות חטופים, פלסטינים, עיתונאים, כלי תקשורת וצמרת מערכת הביטחון, המשפט והשירות הציבורי, מעודד בגאון פשעי מלחמה ומפיץ תיאוריות קונספירציה כגון "בוגדים מבפנים", "תפירת התיקים" ו"הדיפ סטייט" (אגרי, 2024א; פרסיקו, 2023, 2025א). במקביל, ממשלות נתניהו תגמלו את ערוץ 14 (עוד כשנקרא "ערוץ 20") בכך שפטרו אותו מרוב חובות הרגולציה המוטלות על כלי תקשורת מתחרים, ולמעשה יצרו עבורו מערכת אסדרה נפרדת המעניקה לו הטבות בשווי מצטבר של עשרות מיליוני שקלים, כאשר אפילו מצב החירום מנוצל כתירוץ להעניק לו הטבות נוספות (ב"ז, 2022, 2024; טאוסיג, 2023). באמצעות הסתמכות על הספרות העוסקת בתפקידה החברתי של העיתונות, לצד בחינה שיטתית ראשונה מסוגה של התוכניות המובילות בלוח השידורים של ערוץ 14 בשנת 2024, מאמר זה משתמש במקרה הישראלי כדי לבסס את המושג החיוני "אנטי־עיתונות", להכיר באיום שהיא מציבה בפני החברה - במיוחד בזמן מלחמה או משבר - ולהציע סדר יום למחקר ומדיניות עתידיים.

רקע תיאורטי: עיתונות ושקרים אחרים

עיתונות מפלגתית במחקר

בעשור האחרון פורחים המחקר האקדמי והדיון הציבורי סביב שאלת העיתונות המפלגתית וההטיות בתקשורת. לנוכח התחזקותם של ערוצים מזוהים פוליטית, במיוחד בארצות הברית, חוקרים רבים ביקשו לתעד ולנתח את מאפייניה של ההטיה האידיאולוגית בתוכן התקשורתי ואת השפעותיה על צופות וצופים, על השיח הציבורי

ועל דפוסי הצבעה (Bauer et al., 2022; Levendusky, 2013a; Morris & Morris, 2022). היו אף מי שטענו כי "התקשורת המפלגתית הפכה למרכיב המכריע של סביבת התקשורת הפוליטית בארצות הברית" (Druckman et al., 2019, p. 291; כל התרגומים שלנו - א"פ, ש"ט, ח"א).

גוף המחקר העשיר העוסק בתקשורת מפלגתית (partisan media או hyperpartisan media), התמקד בעשרים השנים האחרונות במספר סוגיות מרכזיות. ראשית, חוקרים רבים בחנו את הקשר בין תקשורת מוטה ובין הפצת דיסאינפורמציה ומיסאינפורמציה (Garrett et al., 2016; Simonov et al., 2022; Weeks et al., 2021), בפרט בעקבות מגפת הקורונה ושלל תיאוריות הקונספירציה שליוו אותה (Ash et al., 2024; Wu & Shen, 2022). שנית, חוקרים רבים, בארצות הברית ומחוצה לה, בדקו את הקשר בין תקשורת מוטה לעלייה בקיטוב הפוליטי והרגשי (Iyengar et al., 2019; Levendusky, 2013b; Martin & Yurukoglu, 2017; Stroud & Curry, 2015). שלישית, חוקרות וחוקרים שאלו מה הקשר בין צריכת תקשורת מוטה ובין מודעות פוליטית, השתתפות בחיים הציבוריים ודפוסי הצבעה (Broockman & Kalla, 2022; Casas et al., 2022; DellaVigna & Kaplan, 2007; Dilliplane, 2011; Suk et al., 2022; van Kempen, 2007). לצד זאת נחקר הקשר בין צריכת תקשורת מוטה ובין פגיעה באמון בתקשורת המרכזית (Guess et al., 2021; Ladd, 2011), יצירת תיבות תהודה ובועות מידע (Bell et al., 2022; Jamieson & Cappella, 2008), ועיצוב סדר היום של מקבלי החלטות וגופי תקשורת אחרים (Arceneaux et al., 2016; Nygaard, 2021; Stevens & Allen, 2017).

במילים אחרות, רבות מהסוגיות המרכזיות והמטרידות בחקר התקשורת ומדעי המדינה כיום נקשרות לשאלת התקשורת המפלגתית וההטיה בתקשורת. זרם מחקרי נוסף התמקד בהיסטוריה ובתולדות העיתונות המפלגתית, בעיקר בארצות הברית (Campbell, 2019; Kuypers, 2013; Ladd, 2011; Sheppard, 2007), על אף שעיתונות מפלגתית התקיימה במדינות רבות לאורך השנים (Artz, 2026; Deacon & Wring, 2002; Labarre, 2024). גם בישראל נכתבה היסטוריה עשירה של העיתונות המפלגתית, בעיקר בשנותיה הראשונות של המדינה (Meyers, 2005; Neiger, 2023; Soffer, 2014), לפני שאומצו נורמות מקצועיות בהשראת האתוס העיתונאי שצמח בארצות הברית במאה ה־20 (Markowitz-Elfassi et al., 2018; Peri, 2004; Tsfati & Meyers, 2012).

אך על אף שפע המחקרים בתחום, המושג "תקשורת מוטה", או partisan media, נותר מעורפל. רוב החוקרים בתחום נמנעו מלספק לו הגדרה ברורה, או להבחין בינו ובין מושגים חופפים כמו advocacy media, political parallelism או congruent

media. חוקרים שהגדירו את המושג "עיתונות מוטה" כללו בהגדרה זו כל כלי תקשורת החורג מאתוס האובייקטיביות של העיתונות המודרנית כפי שהתעצב בארצות הברית בראשית המאה ה־20 (Hackett & Zhao, 1998; Maras, 2012; Schudson, 1981). ג'יימיסון וקאפלה, למשל, התייחסו לתקשורת מוטה ככזו שמתמקדת בדעות במקום בדיווחים אובייקטיביים ו"עקבית מבחינה אידיאולוגית" (Jamieson & Cappella, 2008, p. 4). דרוקמן ועמיתיו תיארו תקשורת מוטה ככזו ש"נמנעת מאובייקטיביות לטובת נקודת מבט מסוימת" (Druckman et al., 2019, p. 99). ארסנו וג'ונסון השתמשו במונח "חדשות בעלות נטייה אידיאולוגית" (Arceneaux et al., 2013, p. 227), ולבנדסקי סיכם כי "במילים פשוטות, תקשורת מפלגתית היא תקשורת בעלת דעות: תקשורת שלא רק מדווחת על החדשות אלא גם מציעה נקודת מבט ברורה עליהן" (Levendusky, 2013b, p. 2). שולצינר וסטוקלין הגדירו הטיה פוליטית כ"הצגת תוצרי תקשורת בדרך שמעדיפה, מבקרת, מדגישה או מקטינה סיפור חדשותי בהתאם לאינטרסים פוליטיים ואידיאולוגיות" (Shultziner & Stukalin, 2021, p. 373).

אולם לצד גוף המחקר המתפתח הזה עלתה תופעה החורגת מגבולות ההטיה בסיקור. אף שכלי תקשורת יכולים להפגין הטיה אידיאולוגית מסוגים שונים בנושאים מסוימים, תוך שמירה על כללי האתיקה ועל מקצועיות עיתונאית, בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה גוברת של כלי תקשורת אשר חוצים את הקווים מעיתונות מפלגתית, מוטה או מזוהה אידיאולוגית אל מה שיכונה כאן "אנטי־עיתונות" (Panievsky, 2025, 2026). בהמשך המאמר נישען על תיאוריות העוסקות בתפקיד העיתונות בדמוקרטיה לשם פיתוח מודל חדש להבחנה בין עיתונות לאנטי־עיתונות. נמחיש את שימושיותו של המודל התיאורטי הזה באמצעות ניתוח תוכן ביחס למקרה מבחן ישראלי - ערוץ 14.

תפקידי העיתונות בחברות דמוקרטיות במאה ה־21

חוקרי תקשורת, מדעני מדינה ופילוסופים פוליטיים יצרו גוף מחקר ענף העוסק בקשר בין מוסד העיתונות לחברה דמוקרטית. בספרם האחרון, ג'יימס קוראן וג'ואנה רדן מסכמים את התפקידים המרכזיים המיוחסים לתקשורת בתיאוריה הדמוקרטית־ליברלית: (1) תפקיד אינפורמטיבי: ליידע את הציבור לגבי ענייני דיומא, כך שיוכלו להשתתף בחיים הפוליטיים ולהצביע למועמדים המועדפים עליהם; (2) תפקיד מפקח: לשמש חלק ממערכת של איזונים ובלמים אל מול בעלי הכוח בחברה, ובראשם השלטון; (3) תפקיד חברתי: ליצור קהילה מדומיינת משותפת, לאכוף חוקים ונורמות, לגבש זהות משותפת וליצור תחושת קרבה בין אנשים שמעולם לא נפגשו; (4) תפקיד הפורום הציבורי: במה או פלטפורמה לניהול ויכוח ציבורי ותחרות על רעיונות לגבי שלל עניינים שעל

סדר היום (Curran & Redden, 2025). תפקידים אלה נידונו בעבודותיהם של חוקרי תקשורת רבים לאורך השנים (Anderson, 2007; Bennett & Serrin, 2005; Carey, 1989; Carpentier & Wimmer, 2024; Curran, 2011; Rosen, 1999; Schudson, 2008, 2018; Strömbäck, 2005). אלו תפקידיה הנורמטיביים, האידיאליים, של תקשורת המונים בחברה דמוקרטית; היישום שלהם, כמובן, איננו אופטימלי, והביקורת על תפקודם של עיתונאים וכלי תקשורת בחברות דמוקרטיות היא ותיקה, דינמית ומגוונת (Goldstein, 2007; McChesney, 2004). עם זאת, כדי להעריך את תפקודם של כלי תקשורת בחברה ולמדוד סוגים שונים של תוכן תקשורתי באופן שיטתי וקוהרנטי, יש לגבש קריטריונים ברורים ומדידים.

נקודת המוצא של מחקר זה היא שעל אף הפגמים הרבים במימוש תפקידיה הנורמטיביים של העיתונות בדמוקרטיה, עיתונות עודנה אלמנט מרכזי - ואף הכרחי - בחברות ששואפות לקיים דמוקרטיה במאה ב־21. זו עמדה שמתבססת על המסורת הנורמטיבית של אחריות חברתית, אשר מדגישה את תפקידיה המיידעים, המפקחים והמאפשרים של התקשורת (Christians et al., 2010; Wyatt, 2007). זו אינה גישה חריגה בחקר התקשורת, אך היא גם איננה מובנת מאליה: הכתיבה על עיתונות ודמוקרטיה התמזגה לאורך העשורים האחרונים (Anderson, 2007; Starr, 2008), ועברה מגישה פוזיטיביסטית ביחס ליכולת לשקף את המציאות (Habermas, 1991; McNair, 2012), דרך גישה צינית וספקנית בנוגע ליכולתה של התקשורת לשרת את הדמוקרטיה (Baker, 2001; Usher, 2021; Zelizer, 2013), ועד ניסיונות להראות כיצד העיתונות יכולה לשרת חברות דמוקרטיות, על אף הפגמים, הטעויות והכשלים שבדרך (Pickard, 2019; Schudson, 2018; Zelizer et al., 2022).

רוב הכתיבה והמחקר שעסקו בתפקידיה של התקשורת בדמוקרטיה נוצרו במהלך המאה ה־20, כאשר סביבת המידע נראתה אחרת - לפני עליית הטלפונים החכמים, הרשתות החברתיות, האלגוריתמים המנתבים את סביבת המידע ופיתוחי הבינה המלאכותית למיניהם. כיום, כל כתיבה על דמוקרטיה ומידע נדרשת להתייחס לשינוי הדרמטי שהתחולל בעולם העיתונות בעקבות העלייה בשימוש ברשתות חברתיות לשם מילוי צרכים שאותם מילאה בעבר תקשורת ההמונים.

לאור השינויים הדרמטיים בסביבת המידע, ובפרט עליית הרשתות החברתיות כאפיק לצריכת תוכן (חדשותי ואחר), תפקידיה המרכזיים של העיתונות בדמוקרטיה על פי המודל הליברלי - כלומר, ליידע את הציבור, לפקח על בעלי הכוח וליצור קהילה מדומיינת משותפת - הפכו חיוניים ודחופים אף יותר. בעוד הרשתות החברתיות מבוססות האלגוריתמים מהוות תחליף חלקי סביר לתפקיד האחרון (פורום ציבורי

שבו ניתן לנהל ויכוח ציבורי ותחרות על רעיונות לגבי שלל עניינים שעל סדר היום), הן באופן מובהק מהוות תחליף גרוע מאוד לתפקידיה הראשונים של עיתונות בדמוקרטיה (לספק מידע אמין, לבקר את בעלי הכוח בחברה וליצור קהילה מדומיינת ברמה הלאומית). הן מקדמות תכנים שאינם מבוססים, ולא על סמך האיכות או האמינות של התוכן או הדוברים (Hameleers, 2020; Pickard, 2019; Tripodi et al., 2023; Tucker et al., 2018). הן בנויות כך שיבליטו תוכן פרובוקטיבי ושנוי במחלוקת, וגם שיח שנאה. כלומר, בכוחן לבנות קהילות סביב תחומי עניין מוגדרים, אך הן מפלגות ומקטבות ביניהן (Gerbaudo et al., 2023; Banaji & Bhat, 2022; Heltzel & Laurin, 2024; Lajevardi et al., 2022; Vasist et al., 2023). כמו כן, הרשתות החברתיות הגדולות הביאו לריכוז הון שלא היה כמותו בהיסטוריה האנושית, ולקרבה מסוכנת בין מספר זעום של מולטי־מיליארדרים, שהאלגוריתמים שהם מעצבים כראות עיניהם קובעים לאיזה מידע ולאילו דעות ייחשף הציבור, ובין מנהיגים עם נטיות אוטוריטריות במגוון מדינות בעולם (Akbari, 2025; Fuchs, 2018). אם כן, בעשור הנוכחי הרשתות החברתיות מעצבות מחדש את סביבת המידע, ובעוד הן מחליפות כלי תקשורת עיתונאיים בחיי היום־יום של המשתמשים, הרי רוחן, מדיניותן והשפעותיהן על החברה אינן תואמות לתפקידיה של עיתונות בדמוקרטיה, ואף מנוגדות להם בתכלית.

כדי למדוד את תפקידם של כלי תקשורת בקידום הדמוקרטיה או הסגתה, ובפרט את מילוי התפקידים המרכזיים של העיתונות כפי שסוכמו לעיל, פיתחנו את המודל לזיהוי אנטי־עיתונות. המטרה במודל זה איננה רק לסמן כלי תקשורת כעיתונאיים, אנטי־עיתונאיים, או על הרצף העיתונאי, אלא גם לתרום למאבקים בניסיונות להשתמש בכסות עיתונאית (Panievsky, 2025, 2026) לטובת קידום והפצה של שקרים ותיאוריות קונספירציה, תעמולה פוליטית, שיח שנאה, גזענות והסתה לאלימות; ואף לסייע לארגונים הפועלים למען חופש העיתונות, לבתי משפט ולמקבלי החלטות במערכת הפוליטית לזהות אילו כלי תקשורת עונים על הפרמטרים הללו באופן שמזכה אותם בהגנה על חופש הביטוי וחופש העיתונות ומעניק להם יוקרה ואמינות של כלי תקשורת עיתונאיים.

בין עיתונות לאנטי־עיתונות: קריטריונים להבחנה

המושג "אנטי־עיתונות" מתייחס לכלי תקשורת העושים שימוש בכסות עיתונאית לשם הפצת תכנים שאינם עיתונאיים, ואף מנוגדים לפרקטיקות המקצועיות ולתפקידיה של עיתונות בדמוקרטיה. "כסות עיתונאית" פירושו שלל המאפיינים הסגנוניים של תוכן חדשותי שמאמצים כלי תקשורת אנטי־עיתונאיים: עיצוב הפריים, עיצוב הסאונד, הלבוש, האינטונציה, פלטת הצבעים, עיצוב הכותרות, הפונטים ועוד. מדובר בכל אותם

"סיגנלים" (cues) אשר חוקרים רואים בהם כלים סגנוניים המסייעים לקהל להעריך את מידת האמינות של הטקסט (Rashkin et al., 2017; Panievsky, 2026). אלמנטים סגנוניים עשויים לסייע בהערכת מידת אמינותו של טקסט, וכך בתהליך בדיקת העובדות; יוזמות רבות של אוריינות תקשורת עושות שימוש במאפיינים סגנוניים מסוג זה. שחקנים מסחריים גילו כבר לפני עשרות שנים את כוחם של אותם אלמנטים סגנוניים ועושים בהם שימוש תדיר, לדוגמה בתחום הפרסום הסמוי (תוכן שיווקי) שתפס אחיזה בעיתונות המסחרית. בהמשך גם שחקנים פוליטיים שונים אימצו דרך פעולה זו. על כן, במיוחד בסביבת המידע הנוכחית, יש מקום להידרש לשאלת גבולות המקצוע ולבסס קריטריונים להבחנה בין כלי תקשורת עיתונאיים לאחרים.

המודל שנציע כאן מבוסס על תפקידיה המרכזיים של העיתונות בחברות דמוקרטיות בסביבת המידע הנוכחית. כל אחד מהקריטריונים נובע מאחד מתפקידיה החיוניים של העיתונות, שבגינם יש להגן על חופש העיתונות בחקיקה ובנורמות:

(1) יחס לשקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה (מנוגד לתפקידה של העיתונות ליידע את הציבור כך שיוכל להשתתף בחיים הפוליטיים; קשור למישור העובדתיות).

(2) הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות (מנוגד לתפקידה החברתי של העיתונות בעיצוב קהילה מדומיינת וזהות משותפת, וכן לעקרון ה־do no harm; קשור למישור הסולידריות).

(3) יחס לעיתונאים וכלי תקשורת ביקורתיים ועצמאיים (מנוגד לתפקיד העיתונות כפורום ציבורי לניהול ויכוח ותחרות על רעיונות לגבי שלל עניינים שעל סדר היום; קשור למישור הפלורליזם).

(4) הדהוד תעמולה ממשלתית (מנוגד לתפקיד העיתונות לבקר ולפקח על בעלי הכוח בחברה, ובראשם השלטון; קשור למישור הנאמנות).

בחלק הבא נפרט מה תפקידו של כל אחד מהקריטריונים הללו בבואנו להבחין בין כלי תקשורת עיתונאיים לאנטי־עיתונאיים.

(1) יחס לשקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה

הקריטריון הראשון במודל שנציע כאן נועד ללכוד את התפקיד האינפורמטיבי של התקשורת (Aalberg & Curran, 2011). עד כמה כלי התקשורת הנבחן מיידע את הציבור באופן אמין לגבי החיים הציבוריים? אין זה קריטריון פשוט ליישום, אך הוא קריטי. איך נקבע מה מדויק עובדתית? למי ניתנת הסמכות לקבוע את רמת הדיוק והאמינות של התקשורת? וכיצד ליצור מדד יעיל בשלל פלטפורמות והקשרים? בשנים

האחרונות, עם התפתחות הטכנולוגיה ולנוכח קלות ההקמה של אתרי חדשות, צמחו תופעות חדשות של התחזות עיתונאית - אימוץ פסאדה עיתונאית לטובת הפצת תכנים אנטי־דמוקרטיים כמו שקרים, הסתה ותעמולה (Panievsky, 2025, 2026). אנו מתבססים כאן על ההבחנה בין אתרי חדשות מוטים לאתרי חדשות בלתי אמינים: "אתרים בלתי אמינים שונים בכך שהם מציעים תוכן שאיננו מדויק עובדתית, ולעיתים קרובות מעוצבים כך שהם מטעים בכוונה את הקהל שלהם" (Guess et al., 2021).

כאשר חברות הטכנולוגיה הגדולות ניסו להתמודד עם ביקורת ציבורית בגין הפצת שקרים ותיאוריות קונספירציה בפלטפורמות שלהן, הן פנו לבודקי עובדות מקצועיים ברחבי העולם (Andersen & Søe, 2020; Bachmann & Valenzuela, 2023; Booth, 2025). אך בשנים האחרונות, אפילו ארגונים שנועדו לכאורה להצליב מידע ולברר עובדות הוקמו בידי שחקנים פוליטיים במדינות שונות במטרה להכשיר תעמולה (Jackson, 2017; Lee, 2019). להערכתנו, הקושי המתודולוגי הזה הוא אחד המניעים לאינפלציה במחקרים רלטיביים, אשר מעדיפים לבחון את ההטיה בתקשורת באופן יחסי - כלומר, על הטווח שבין ימין לשמאל - ולא באופן אמפירי, כלומר ביחס למציאות. עם זאת, גם כאשר מדד יחסי שכזה מיושם באופן אופטימלי, הוא איננו מועיל בזיהוי שקרים או תיאוריות קונספירציה, או בבחינת הקשר בין התיעוד בתקשורת למציאות בשטח. על אף הקושי, נציע כאן מסלול להחזרת היחס לעובדות למרכז הבמה.

בשנים האחרונות נערכו ניסיונות שונים למפות את הטיב וההיקף של השקרים המופצים בכלי תקשורת. כך, למשל, במהלך מגפת הקורונה ניתחו סטנדר ועמיתיה (Staender et al., 2024) למעלה מ־1,600 פוסטים שפורסמו בעמודי הפייסבוק של 25 ארגוני תקשורת אלטרנטיביים בחמש מדינות מערביות (צרפת, גרמניה, שווייץ, בריטניה וארצות הברית). על בסיס הניתוח הזה בנו החוקרים ספר קידוד ממוקד דיסאינפורמציה, שהבחין בין ארבעה סוגים של דיווח שקרי: הטיה מתונה, הטיה כבדה, מיסאינפורמציה אידיאולוגית ומיסאינפורמציה קיצונית. במקרים שנבחנו במסגרת אותו מחקר, ההטיה המתונה וההטיה הכבדה היו השכיחות ביותר, ואילו מיסאינפורמציה אידיאולוגית ומיסאינפורמציה קיצונית היו נדירות יחסית. בהמשך נבדוק אם זה המצב גם במקרה הישראלי.

חשוב לציין כי בכל מדד לבחינת יחסו של כלי תקשורת כלשהו לעובדות, שקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה, יש להתבסס על היכרות קרובה עם ההקשר הנחקר. כפי שנדגים בהמשך, במקרה של ערוץ 14 ספר הקידוד שלנו נבנה על סמך היכרות מעמיקה ורבת שנים עם התכנים המשודרים בערוץ ותיאוריות הקונספירציה המופצות בו (אגרי, 2024א; פרסיקו, 2023). הזיקה בין ערוץ 14 לתיאוריות קשר בלתי מבוססות

כבר עוגנה בעבר: חוקרי הפסיכולוגיה הפוליטית נמרוד ניר, נמרוד זלדין ואסא שפירא סקרו לאחר שבעה באוקטובר 2023 מדגם מייצג של האוכלוסייה היהודית הבוגרת בישראל (במקביל לעריכת מחקר נפרד בקרב החברה הערבית), ומצאו כי תיאוריית הקונספירציה לגבי "הבגידה מבפנים" - שלפיה גורמים ב"מדינת הצללים" בישראל היו מעורבים במתקפת חמאס על יישובי עוטף עזה - הולכת ומתפשטת בחברה הישראלית. כמו כן, הם גילו הלימה בין הצפייה בערוץ 14 ובין אמונה בתיאוריית קונספירציה זו, גם כאשר שולטים במשתנים כמו גיל, מגדר ועמדה פוליטית (פרסיקו, 2023).

עם זאת, על אף הניואנסים המקומיים, הקריטריון העקרוני שאותו אנו מפתחים כאן - היחס לעובדות בנות־הפרכה - חוצה גבולות ותרבויות ועשוי להיות שימושי גם בשפות, מדינות ותרבויות עיתונאיות אחרות. גם אם האתוס העיתונאי והנורמות המקצועיות משתנים ממדינה למדינה, החתירה לייצוג המציאות נוטה להיות גורפת (Mellado, 2020; Waisbord, 2013). ניתוח תוכן מהסוג שנדגים בהמשך ביחס לערוץ 14 הוא הדרך לבחון את היחס של כלי תקשורת לעובדות בנות־הפרכה ולתיאוריות קונספירציה.

(2) הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות

הקריטריון השני להבחנה בין עיתונות לאנטי־עיתונות הוא היחס של כלי התקשורת להפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות. קריטריון זה מתייחס לתפקידה החברתי של התקשורת בגיבוש קהילה מדומיינת, אכיפת חוקים ונורמות חברתיות, בניית זהות משותפת ויצירת תחושת קרבה בין מי שמעולם לא נפגשו (Anderson, 2008). על אף שלתפקיד זה ניתן משקל נמוך יחסית לתפקידים חברתיים אחרים של העיתונות - כמו יידוע הציבור בענייני היום ופיקוח על בעלי הכוח - חוקרים מסכימים שזהו תפקיד מרכזי של תקשורת ההמונים. עבור מי שמטילים ספק בחשיבות תפקידה של העיתונות בעיצוב וגיבוש "מדורת השבט" או זהות קולקטיבית, הסוציולוג כריס אנדרסון קבע עקרון־על עיתונאי נוסף הרלוונטי לכלי תקשורת המפיצים שנאה, גזענות או הסתה: do no harm (Anderson, 2021). אנדרסון, בכתיבתו על "עיתונות של פחד" - מושג שטבעה הפילוסופית הפוליטית ג'ודית שקלאר - טוען כי עיתונאים צריכים לראות את צמצום האכזריות בעולם כתפקידם הראשוני, בהסתמך על עקרון מניעת הפגיעה. בהיבט החוקי והאתי, כלי תקשורת במדינות שונות מחויבים מבחינה משפטית להימנע מלהפיץ שנאה, גזענות או הסתה נגד אדם או קבוצה, וניתן להפעיל סנקציות משפטיות כלפי עיתונאים וכלי תקשורת העושים זאת. בישראל, למשל, חוק איסור לשון הרע, תשכ"ה־1965, קובע בין השאר כי אין "לבזות אדם בשל גזעו, מוצאו, דתו, מקום מגוריו, גילו, מינו, נטייתו המינית או מוגבלותו"; וחוק העונשין, תשל"ז־1977, כולל "איסור פרסום הסתה לגזענות", ואחת היא אם הפרסום "הביא לגזענות או לא, ואם היה בו

אמת או לא". גם בתקנון האתיקה המקצועית של העיתונות, שאושר במליאת מועצת העיתונות והתקשורת (2020), נכתב מפורשות: "לא יפרסמו עיתונאים דבר שיש בו הסתה או עידוד לגזענות".

שימוש בתקשורת לצורכי הסתה הוא אלמנט מרכזי, ולעיתים עיקרי, בתנועות ומשטרים קיצוניים. כפי שמראים המקרים של השימוש שעשתה המפלגה הנאצית בגרמניה בשידורי רדיו להפצת שנאה ותעמולה לפני מלחמת העולם השנייה ובמהלכה, וכן "הרדיו החופשי של אלף הגבעות", ששימש להפצת תעמולה והסתה במהלך רצח העם ברואנדה בשנות ה־90 - ההשלכות של גיוס כלי תקשורת להפצת שנאה כלפי קבוצות שונות בחברה עלולות להיות הרסניות (Bromley, 2011). בשני המקרים ההיסטוריים האלה נרשמו תקדימים בולטים, כאשר עורכי עיתונים, מגישי חדשות ואפילו ציירי קריקטורות שהשתתפו בהפצה של תעמולת שנאה גזענית ובהסתה לאלימות, נשפטו ונענשו בידי בתי משפט בבריטניה וגרמניה ובערכאות בין־לאומיות בגין השתתפותם בעידוד והסתה לביצוע פשעי מלחמה. במקרה אחר, תחנת הרדיו הסרבית RTS (Radio Television of Serbia), ששימשה את סלובודן מילושביץ להפצת תעמולה ולרדיפת מתנגדי משטר במדינה בשנות ה־90, פרסמה בחודש מאי 2011 התנצלות רשמית על כך ששידוריה "פגעו ברגשות, ביושרה המוסרית ובכבוד של אזרחי סרביה, אינטלקטואלים הומניסטים, חברי מפלגות האופוזיציה, עיתונאים עם גישה ביקורתית, מיעוטים שונים בתוך סרביה, וכן מדינות ועמים שכנים" (Tanjug, 2011).

אולם זיהוי ומדידה של הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות אינן משימות פשוטות. ראשית, ההגדרה החוקית של שיח שנאה, גזענות והסתה לאלימות איננה אוניברסלית, אלא משתנה ממדינה למדינה. בגרמניה, למשל, המחוקק העניק תשומת לב מיוחדת לשיח שנאה אנטישמי, לאור ההיסטוריה של השואה והשמדת היהודים במדינה (Glaun, 2021). במדינות אחרות, כמו ניו זילנד, החקיקה נגד שיח שנאה ופשעי שנאה אינה מתמקדת במושג האנטישמיות, אלא במושגים רלוונטיים יותר להיסטוריה המקומית, כמו גזענות או הומופוביה (Vergani et al., 2024). בחלק ממדינות אירופה היחס לקהילות נוודים מקבל מקום בולט בהגדרות הקבועות בחוק לשיח שנאה, ואילו בישראל אין זה נושא מרכזי (Vergani et al., 2024). המשמעויות והדגשים ביחס לשיח שנאה והסתה משתנים ממדינה למדינה ומשפה לשפה. לדוגמה, בקוריאה חלק ניכר משיח השנאה ברשת מבוסס על שייכות לקבוצות גיל, לאזורים מסוימים במדינה או לקהילות דתיות מסוימות (Ryu & Lee, 2025). משמעות הדבר היא שזיהוי שיח שנאה מצריך מנגנונים וחוקרים המעורים בהיסטוריה ובתרבות המקומיים, ואין אפשרות לקבוע עבורו קריטריונים אוניברסליים.

שנית, כפי שכותבת חוקרת האנטישמיות האוסטרית רות וודאק, רבים מהמסרים של הימין הפופוליסטי, המושתתים על פוליטיקה של פחד, מבוססים על "משרוקיות כלבים" - תכנים לא מפורשים, אלא משתמעים, שכדי לזהות אותם נדרשת היכרות מעמיקה עם ההקשר והתרבות המקומית (Wodak, 2015). שיח שנאה והסתה לאלימות אינם משתנה קבוע, אלא כרוכים בעבותות בתרבות ובהיסטוריה המקומית. מבלי להכיר את תולדות האנטישמיות, למשל, כולל הדעות הקדומות כלפי יהודים כקבוצה אתנית והתכונות שיוחסו להם - אשר שימשו להסתה והפצת שנאה נגדם לאורך מאות שנים - יהיה קשה לזהות רמזים והתייחסויות לאותן תמות בתכנים עכשוויים. כך גם לגבי קבוצות מיעוט אחרות, ממוסלמים בהודו ועד מהגרים אפגנים באיראן (Baider, 2023; Lindgren et al., 2024; Parvaresh, 2023; Wodak, 2015). כלומר, כל ניסיון לנתח ולנטר שיח שנאה בתקשורת באופן אמין, רציני ושיטתי יצריך היכרות מעמיקה עם התכנים, ההיסטוריה, התרבות המקומית, השפה והשימושים המתפתחים בה - הגלויים והמשתמעים.

שלישית, בניסיונות שנערכו בשנים האחרונות לאיתור שיח שנאה, גזענות והסתה בעזרת כלים מבוססי בינה מלאכותית התברר כי מדובר במשימה מורכבת מבחינות נוספות (Albladi et al., 2025; Fasching & Lelkes, 2025). למשל, מחקר שבו נסקרו למעלה ממיליון משפטים במטרה לזהות תוכן פוגעני גילה כי כל אחד ממודלי השפה הגדולים (LLMs) זיהה משפטים שונים כמכילים שיח שנאה. כלומר, משפטים זהים זכו לניתוח שונה כאשר נבחנו באמצעות גרוק, ChatGPT ואחרים. במילים אחרות, על אף התקווה שעוררו יכולותיהם המרשימות של מודלי שפה גדולים בניתוח גופי נתונים אדירים במהירות, בשלב זה אין אפשרות לעשות בהם שימוש לשם זיהוי שיח שנאה ללא התערבות או פיקוח אנושי.

(3) יחס לעיתונאים וכלי תקשורת

קריטריון שלישי שמבחין בין כלי תקשורת עיתונאיים לאנטי־עיתונאיים נוגע ליחס כלפי עיתונאים וכלי תקשורת ביקורתיים ועצמאיים. בעשור האחרון, ביתר שאת, כלי תקשורת רבים עושים שימוש בחזות עיתונאית כדי לתקוף ולהכפיש, לעיתים קרובות ללא ביסוס עובדתי, עיתונאים וכלי תקשורת המבטאים ביקורת על השלטון או עצמאות מאחיזתו (Panievsky, 2025). חוקרים במזרח אירופה תיארו כלי תקשורת אלה כחלק מ"הספֵרה האי־ליברלית", ובהונג קונג כחלק מ"העיתונות האנטי־ליברלית" (George, 2023; Štětka & Mihelj, 2024). כלי תקשורת אלה משקיעים זמן שידור, משאבים ואנרגיות רבים בביקורת חריפה, המגיעה לכדי הכפשה ולעיתים אף הסתה, לא רק נגד ערכים ליברליים או נציגיהם במרחב הציבורי, אלא גם נגד עיתונאים וכלי תקשורת המבצעים את מלאכתם העיתונאית. בחלק מהמדינות הם נזקקים למשאבים

ציבוריים בדמות תדרי שידור או רישיונות. במדינות אחרות כלי תקשורת אלה - בעיקר אתרי אינטרנט וכלי תקשורת זולים להפקה אחרים - ממומנים בידי תורמים פרטיים, משקיעים או עסקנים פוליטיים. אך קריטריון זה אינו עוסק במבני הבעלות או באינטרסים המסחריים או הפוליטיים של כלי התקשורת, אלא רק בתוכן שהם מקדמים ובהשתתפותם בערעור האמון והתפיסות הציבוריות כלפי עיתונאים מסוימים, מערכות חדשות ו"התקשורת" כמושג כולל (Ladd & Podkul, 2020; Panievsky et al., 2025; Van Dalen, 2021; Yamamoto et al., 2022).

מרבית המחקר בנושא בעשור האחרון הושקע במאמצי האליטה הפוליטית, במיוחד בימין הפופוליסטי, לתקוף את התקשורת ולהלך עליה אימים. מנהיגים כמו דונלד טראמפ, בנימין נתניהו ונרנדרה מודי מופיעים רבות במחקרים על ניסיונותיהם לדחוק את התקשורת בארצותיהם ולעצב אותה מחדש (Adams, 2020; Boczkowski & Papacharissi, 2018; Carlson et al., 2022; Harrison & Pukallus, 2021; Lacatus & Meibauer, 2023; Panievsky, 2021; Rogenhofer & Panievsky, 2020). בה בעת הופנתה תשומת לב מוגבלת למאמצי התקשורת הפופוליסטית להשתתף באותו קמפיין נגד העיתונות, ולעיתים אף להוביל אותו. כלי תקשורת מסוג זה - חלקם מסונפים ישירות למפלגות הימין הפופוליסטי, חלקם נפרדים מהן לחלוטין וחלקם מקיימים עימן יחסי גומלין לא שקופים - צמחו במספר מדינות במקביל. בהודו, למשל, הקדישו חוקרים תשומת לב למתקפה על התקשורת באתר הימין תומך מודי OpIndia (Bhat & Chadha, 2020, 2022). כפי שכתב החוקר הסינגפורי צ'ריאן ג'ורג', כלי תקשורת אלה ראויים לתשומת לב מחקרית נרחבת בהרבה (George, 2023).

(4) הדהוד תעמולה ממשלתית

ההגדרות שהוצעו לאורך השנים למושג "תעמולה" רבות ומגוונות. העניין במושג זה פרח בארצות הברית במחצית המאה ה־20, דעך לקראת סופה, וזוכה בימים אלה לעניין מחודש, לעיתים תחת הכותרת "דיסאינפורמציה" או "פייק ניוז" (Sotirovic, 2019). אולם, מעולם לא נערכה באופן ברור, מוסכם וקונקרטי הבחנה בין עיתונות לתעמולה, לא בשדה העיתונאי ולא בשדה המחקרי. למעשה, ניסיונות להגביל את מקצוע העיתונות על פי מגוון קריטריונים נתפסו אצל חלק מחוקרי התקשורת כ"עבודת גבולות" - ניסיונות לדחוק מחוץ לשדה העיתונאי שחקנים חדשים שיאתגרו את המערכת, במטרה לשמר את המעמד והסמכות של עיתונאים מקצועיים (Carlson, 2016, 2018; Lewis, 2012; Nygaard, 2020; Revers, 2014). גם בתקשורת עצמה ישנה התנגדות מסורתית לקביעת קריטריונים מגדירים ומגבילים ל"עיתונות" ו"עיתונאי", מחשש שישמשו כלי להגבלת העיתונות בידי השלטון או שחקנים חיצוניים אחרים.

אולם ללא קריטריונים מבחינים, השימוש המניפולטיבי בחזות עיתונאית ימשיך לחזק שחקנים פוליטיים שמעוניינים להחליף את הביקורת העיתונאית בתעמולה פוליטית.

כאשר כלי תקשורת משמש להפצת תעמולה של מפלגה, פוליטיקאי או תנועה פוליטית כלשהי, הדבר עומד בסתירה ישירה לתפקיד החשוב ביותר של עיתונות בחברה דמוקרטית: ביקורת על בעלי הכוח בחברה, ובראשם השלטון, כחלק ממערך האיזונים והבלמים (Bennett & Serrin, 2005). על כן, במודל שאנו מציעים להבחנה בין עיתונות לאנטי־עיתונות, אנו מתייחסים להדהוד שיטתי לא ביקורתי של תעמולה ממשלתית ופוליטית. מושג רלוונטי נוסף שיש להביא בחשבון בעניין זה הוא "הקבלה פוליטית" (political parallelism). הקבלה פוליטית מתייחסת לדפוס יחסים שבו כלי תקשורת מהדהדים בשיטתיות את התפיסות וסדר היום של קבוצות פוליטיות מסוימות (Albuquerque, 2018). בעבר, מחקרים על הקבלה פוליטית עסקו בעיקר במערכות תקשורת וכלי תקשורת שנמצאים בבעלות ישירה של מפלגה, כפי שהיה מקובל בחלק מהמדינות, למשל בישראל בעשורים הראשונים שלאחר הקמת המדינה (Hallin et al., 2025; Hallin & Mancini, 2004; Meyers, 2005; van Kempen, 2007). אך בשנים האחרונות חוקרים תיעדו את ניסיונותיהם של פוליטיקאים, כמו ראש ממשלת הונגריה היוצא ויקטור אורבן, ליצור תקשורת מגויסת פוליטית גם ללא בעלות מפלגתית רשמית וישירה (Bajomi-Lázár, 2013; Griffen, 2020).

בארצות הברית, מספר חוקרים העלו לאחרונה סימני שאלה בנוגע להגדרת ערוץ הכבלים Fox News כלי תקשורת עיתונאי, ולא זרוע תעמולה של המפלגה הרפובליקנית או תנועת MAGA (Bauer et al., 2022; Nadler & Bauer, 2019). סוג החפיפה הזה, בין דפי המסרים של פוליטיקאי או מפלגה כלשהי ובין תכניו של כלי תקשורת, מצריך ניתוח בשני שלבים: ראשית, ניתוח המסרים המרכזיים שהפיצו השחקנים הפוליטיים המדוברים באותה תקופה; ושנית, ניתוח התוכן שהופץ בכלי התקשורת, במטרה לבחון את מידת ההתאמה ביניהם. זהו כמובן מדד מוגבל; ללא מגבלות זמן או משאבים, היה מקום לנסות לזהות גם את ה"שתיקות" המתואמות של כלי תקשורת והפוליטיקאים שאותם הם משרתים (למשל, איזה נושא לא סוקר במהדורת החדשות, כיוון שאיננו תואם את המסרים של הפוליטיקאי או המפלגה שבהם היא תומכת). אינדיקציות נוספות שעשויות להעשיר קריטריון מורכב למדידה זה כוללות שינוי כיוון תקשורתי במקביל לשינוי כיוון פוליטי. ננסה להביא דוגמאות לאינדיקציות מסוג זה בניתוח של ערוץ 14 שנציג בהמשך.

מקרה מבחן: ערוץ 14 כדוגמת דגל של אנטי־עיתונות

כדי להדגים את המודל שפיתחנו לזיהוי וסיווג אנטי־עיתונות (Panievsky, 2026), בחרנו להשתמש במקרה של ערוץ 14. ערוץ 14 הוא דוגמה טובה לכלי תקשורת שחוסה תחת הגנות חופש הביטוי וחופש העיתונות ומשמש במה קבועה לראש הממשלה ודמויות פוליטיות בכירות אחרות בסביבתו, ותובע את היחס, היוקרה והאמינות המיוחסים לכלי תקשורת עיתונאי. זאת, על אף שהואשם כי איננו ממלא את תפקידי התקשורת בחברה דמוקרטית, ואף פוגע בהם במופגן: מפיץ תיאוריות קונספירציה ושקרים שהופרכו בעבר, מהדהד את מסריו המשתנים של ממשל נתניהו, ומפיץ שיח שנאה והסתה לאלימות נגד קבוצות שונות בחברה הישראלית ומחוץ לה (ראו למשל: פרסיקו, 2023, 2025א, 2025ב).

ערוץ 14: היסטוריה ורקע

ערוץ 14 הוא ערוץ טלוויזיה ישראלי בבעלות יצחק מירילשוילי, בנו של האוליגרך מיכאל מירילשוילי (ב"ז, 2022). הוא נוסד בשנת 2014 בשם "ערוץ 20" כערוץ ייעודי לשידורי מורשת יהודית. הערוץ הפר בעקביות את תנאי הרישיון, שלפיהם היה עליו להתמקד בשידורי דת ומסורת ולהימנע מעיסוק בחדשות ובאקטואליה כדי ליהנות מהטבות רגולטוריות שונות (כמו פטור מהפרדה מבנית, חובת הפקות מקור או היתר לשידור פרסומות). ההפרה הסדרתית של תנאי הרישיון חשפה את ערוץ 20 לסנקציות מטעם הגוף המפקח, המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין. ב־2015 נקנס הערוץ ב־100 אלף שקל, לאחר ששידר עצרת בחירות של בנימין נתניהו, יו"ר הליכוד וראש הממשלה (ב"ז, 2022). באותה שנה הוא נקנס שוב, בסכום של 150 אלף שקל, בעקבות שידור מבזקי חדשות ללא רישיון (ב"ז, 2022). בשנת 2017 נפתח נגדו הליך הפרה בעקבות שידור ריאיון חדשותי עם ראש הממשלה (ב"ז, 2022).

בשנת 2018 קידם ראש הממשלה נתניהו תיקון לחוק הרשות השנייה - הגוף המפקח על ערוצי הטלוויזיה המסחריים שאינם ייעודיים - אשר יאפשר לערוץ 20 להפוך מערוץ ייעודי לענייני דת ומסורת לערוץ כללי המתמקד באקטואליה ומתחרה בערוצים 12, 13 ו־11 (ב"ז, 2022; טאוסיג, 2023; פרסיקו, 2023). בתיקון זה הערוץ הוגדר "ערוץ זעיר", והוחלה עליו הוראת שעה שפטרה אותו מרוב החובות הרגולטוריות המוטלות על הערוצים המתחרים (טאוסיג, 2023; פרסיקו, 2023). למשל, הוא פטור מהחובה המוטלת על ערוצי חדשות אחרים, לממן הפקות מקור כדי לתמוך בשוק היצירה המקורית בטלוויזיה ובקולנוע. כמו כן, הוא לא נדרש להקמת חברת חדשות נפרדת מהערוץ, במטרה למתן את ההתערבות של הבעלים בשידורים - בשונה, לדוגמה,

מחברת חדשות 12 המופרדת מקשת 12. נוסף על כך, התיקון לחוק העביר את הפיקוח על הערוץ מידי מועצת הכבלים והלוויין אל הרשות השנייה - רגולטור רעוע וחלש יותר (ב"ז, 2020, 2022).

בשנים שחלפו מאז חידשו ממשלות נתניהו את הוראת השעה פעם אחר פעם, והעניקו לערוץ, במצטבר, הטבות והקלות המוערכות בשווי של עשרות מיליוני שקלים לפחות, כשפטרו אותו מחובות רגולטוריות כמו תשלום עבור הפקות מקור, שידור מירושלים, דמי רישיון בדמות תשלום לרשות השנייה, הקמת חברת חדשות נפרדת, איסור בעלויות צולבות, איסור בעלות מלאה, או כללים בנוגע לשידור ליניארי בעידן פלוס ופלטפורמות OTT (אגרי, 2024א). במהלך השנים פעל נתניהו בהתמדה לקידום הערוץ בציבור הרחב, הן באמצעות קידום ישיר דרך חשבונותיו הפופולריים ברשתות החברתיות, והן באמצעות הפיכתו לבימה הבלעדית לראיונות עם ראש ממשלת ישראל בתקשורת הישראלית (אגרי, 2024א).

במסגרת סדרת ההטבות הממשלתיות, בינואר 2021 הפך ערוץ 20 לערוץ שידור מרכזי (ברודקאסט). שמו הוחלף והוא החל לשדר באפיק 14 (אגרי, 2024א). מאז מתחרה הערוץ בשלושת ערוצי הטלוויזיה המרכזיים בישראל: שני ערוצים מסחריים (12 ו־13) ואחד ציבורי (כאן 11), אשר על אף העלייה בשימוש ברשתות החברתיות ובכלי תקשורת מגזריים, נותרו מקורות פופולריים ומשפיעים של עיתונות וחדשות במדינה שבה היקף צריכת החדשות תמיד היה גבוה במיוחד (Markowitz-Elfassi et al., 2018; Neiger, 2023). ביוני 2024 החלו שידוריו של ערוץ חדשות נוסף, i24news, באפיק 15.

בינואר 2023, עם כינונה של ממשלת נתניהו השישית ותחילת ההפיכה המשטרית, גברה הפופולריות של הערוץ, אחרי שנים שבהן על אף ההקלות וההטבות הרייטינג נותר זניח (אגרי, 2024א). זאת, בין השאר, בשל השקעה דלה בתוכן המשודר - עשרות מונים פחות מהמקובל בערוצים המתחרים; התמקדות בלעדית בתוכני אולפן דלי תקציב; והיעדר מוחלט של תוכני דרמה, קומדיה או ריאליטי. בממוצע הרייטינג הכללי, ערוץ 14 נע גם היום בין המקום השני לרביעי, משום שאינו משדר תוכניות ריאליטי או דרמה ובשל האופי הקיצוני של תכניו. אולם, ברצועת הפריים טיים החדשותי - הקריטי לעניין הקשר בין עיתונות לדמוקרטיה - הוא נמצא בקביעות במקום השני במספר הצופים בישראל, אחרי ערוץ 12 המוביל.

לאורך כל השנים הללו נהנה הערוץ מחסדי הרגולטור והמחוקק, שפטר אותו כאמור מהכללים והחובות שלהם כפופים מתחריו, אך גם מהגנה מצד המחנה הליברלי

בישראל, המקדש את חופש הביטוי וחופש העיתונות. כך למשל, במאמר מערכת של עיתון הארץ הליברלי (2022), תחת הכותרת "הניחו לערוץ 14", נטען:

> ערוץ 14 אינו מופת של עיתונות, בלשון המעטה, אבל למרות זאת אין מקום לעתירתה של מפלגת יש עתיד נגדו לוועדת הבחירות המרכזית. ביש עתיד ביקשו להכריז על הערוץ ועל בעליו, המיליארדר יצחק מירילשוילי, כ"גופים פעילים בבחירות", ולחייב אותם "לסמן" את שידוריהם כשידורי תעמולה.

בשנים שחלפו מאז שבעה באוקטובר 2023, מאמצי הממשלה להיטיב עם ערוץ 14 נמשכו בסדרה של יוזמות חקיקה שנועדו לתרום לקידום הערוץ ולהחלשת מתחריו (גואטה, 2026).

מערך המחקר ומתודולוגיה

מחקר זה בוחן את התוכן ששודר בתוכניות הנצפות ביותר בערוץ 14 במהלך 12 ימי שידור בשנת 2024 שנבחרו אקראית. שנה זו נבחרה משתי סיבות מרכזיות: ראשית, היותה שנה גורלית בהיסטוריה של מדינת ישראל, אחרי טבח שבעה באוקטובר ועם המלחמות שהתחוללו בעקבותיו; וכן שנה שבה חלה תפנית בהיקף ההשפעה והנראות של הערוץ (ב"ז, 2024; ורטהיים, 2024; כהן, 2023). קורפוס המחקר כולל 24 תוכניות אקטואליה וחדשות ומונה 275 פריטים ששודרו בערוץ 14 במהלך 2024. במחקר נותחו כל הפריטים ששודרו בשתי התוכניות הנצפות ביותר בכל אחד מהמועדים שנכללו במדגם. הפריטים נותחו באמצעות צפייה, מתוך הבנה ששימוש בפרוטוקולים כתובים עלול להחסיר מהמידע המשודר אפקטים רגשיים ומרכיבים חזותיים בעלי חשיבות לצורכי קידוד (למשל, במקרים מסוימים הניגוד בין התוכן המדובר לתוכן החזותי המלווה אותו הוא שיוצר את האפקט השלם).

הניתוח נשען על הקריטריונים שפורטו לעיל ותרגומם לקטגוריות סיווג קונקרטיות. אחרי מחקר פיילוט, שבמסגרתו שני מקודדים קודדו את כלל הפריטים המשודרים בשתי תוכניות ערוץ 14 כדי לוודא שספר הקידוד רלוונטי, שימושי ויעיל, בנינו את המדגם. בחרנו להתמקד בשנה אחת - 2024. דגמנו באופן אקראי 12 תאריכים במהלך שנה זו (כולם בימי חול, כיוון שהערוץ אינו משדר בשבתות; רשימת התאריכים המלאה מצורפת בנספח). הגישה לתכנים כללה צפייה בתוכניות המוקלטות בארכיון ערוץ 14. בכל אחד מהתאריכים במדגם נותחו כלל האייטמים בשתי התוכניות הנצפות ביותר בערוץ (לרוב הפטריוטים[1] והמהדורה המרכזית). כל כתבה, דיון באולפן או מונולוג פתיחה נחשבו ליחידת ניתוח. כל יחידה סומנה במספר מזהה, המורכב מתאריך

השידור ומיקומה ברצף התוכנית. בסך הכול נותחו 275 אייטמים ששודרו בערוץ 14 במהלך 2024.

ניתוח האייטמים נעשה באמצעות ניתוח שיח תמטי - שיטת ניתוח מונחית טקסט, המזהה חזרה על תמות, קטגוריות ודפוסים מרכזיים בקורפוס המחקרי (Boyatzis, 1998; Braun & Clarke, 2023; Fereday & Muir-Cochrane, 2006). ניתוח השיח התמטי תורגם לקידוד מספרי, באופן שמאפשר לנתח הן את הדפוסים המרכזיים בתוכן המקודד (למשל, מה היו תיאוריות הקונספירציה שהופיעו בשידורי ערוץ 14 בתוכניות שקודדו), והן את הדומיננטיות שלהם בקורפוס המחקרי (למשל, עד כמה היו תיאוריות הקונספירציה דומיננטיות בפריטים שקודדו). שיטה זו משלבת גישות איכותניות וכמותניות לניתוח תוכן תקשורתי, באופן שמחזק את יתרונותיהן ומצמצם את חסרונותיהן.

לצורך המחקר, בנינו ספר קידוד עם קטגוריות ניתוח אשר נועד לעגן את המודל התיאורטי להבחנה בין עיתונות שמשרתת את השיח הדמוקרטי לכזו שפוגעת בו, או במילים אחרות, בין עיתונות לאנטי־עיתונות. ספר הקידוד מחולק לקריטריונים המתרגמים את המודל התיאורטי להבחנות קונקרטיות: (1) יחס לעובדות, שקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה, לפני הפרסום ואחריו; (2) הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות; (3) יחס לעיתונאים וכלי תקשורת ביקורתיים ועצמאיים; (4) הדהוד נטול ביקורת של תעמולה ממשלתית. ספר הקידוד כולל שאלות כמו: האם באייטם נתון במדגם מופיעים נתונים שגויים שניתן להפריך? האם באייטם מוזכרת תיאוריית קונספירציה כלשהי, ואם כן, איזו? האם באייטם מופיע שיח שנאה או גזענות, ואם כן, כלפי מי הוא מכוון? האם באייטם מופיעה הסתה מפורשת לאלימות?

קידוד שקרים ותיאוריות קונספירציה

המקודדים קיבלו הנחיה לקודד בקטגוריה זו רק שקרים אמפיריים הניתנים להפרכה ותיאוריות קשר לא מבוססות, בדומה לקריטריון ששימש את סטנדר ועמיתיה (Staender et al., 2024). במילים אחרות, אמירות כגון "נתניהו הוא ראש ממשלה מצוין" או "זו תקופה של נס" לא קודדו כאן כשקרים בני־הפרכה, כיוון שמדובר ברשמים או עמדות, ולא בטענות עובדתיות שגויות, כמו דיווח שגוי על סקרי דעת קהל או התייחסויות לאירועים שלא התרחשו. שתי שאלות בספר הקידוד לכדו קריטריון זה: "האם באייטם מופיעים שקרים ברורים שניתן להפריך? (תשובות אפשריות: 0 לא; 1 כן; 2 לא ברור/קשה להכריע)", ו"האם באייטם מוזכרת תיאוריית קונספירציה? (תשובות אפשריות:

0 לא, 1 כן - הבגידה מבפנים, 2 כן - המפגינים והאופוזיציה מופעלים על ידי סוכנים זרים, 3 כן - תפירת תיקי נתניהו, 4 לא ברור/קשה להכריע)".

קידוד שיח שנאה, גזענות והסתה

יש דרכים שונות להגדיר ולמדוד שיח שנאה, גזענות והסתה לאלימות. אחת ההגדרות המקובלות היא כל שיח אשר "מבטא, מעודד, מעורר או מסית לאלימות נגד קבוצה של פרטים בעלי מאפיין או סט מאפיינים מסוים, כמו גזע, מוצא אתני, מגדר, דת, לאום או נטייה מינית" (Parekh, 2012, p. 40).

בספר הקידוד השתמשנו בשתי שאלות במטרה ללכוד קריטריון זה, כאשר הראשונה מתמקדת בשיח שנאה באייטמים שבמדגם, והשנייה בגזענות והסתה לאלימות. כך נוסחו השאלות בספר הקידוד: "האם באייטם מופיע שיח שנאה או גזענות? (תשובות אפשריות: 0 לא, 1 כן - נגד פלסטינים, 2 כן - נגד ערבים אזרחי ישראל, 3 כן - נגד שמאלנים, מפגינים ומתנגדי ממשל, 4 כן - נגד קהילת הלהט"ב, 5 לא ברור/קשה לומר)", ו"האם באייטם מופיעה הסתה מפורשת לאלימות? (תשובות אפשריות: 0 לא, 1 כן - קריאה לאלימות כלפי פלסטינים, 2 כן - קריאה לאלימות כלפי ערבים אזרחי ישראל, 3 כן - קריאה לאלימות נגד שמאלנים, מפגינים ומתנגדי ממשל, 4 כן - קריאה לאלימות נגד קהילת הלהט"ב, 5 לא ברור/קשה לומר).

בשתי השאלות, ניסוחי התשובות האפשריות התבססו על צפייה מעמיקה, ממושכת ושיטתית מוקדמת בתוכני ערוץ 14 והיכרות קרובה עם התכנים הדומיננטיים המשודרים בו (אגרי, 2024א), וכן על מחקר פיילוט שבמסגרתו קודדו שתי תוכניות לדוגמה במטרה לוודא שספר הקידוד שימושי ורלוונטי. כמו כן, בשתי השאלות ניתן היה לסמן יותר מקטגוריה אחת, שכן במקרים רבים שיח השנאה במדגם כלל התייחסות ליותר מקבוצה אחת (למשל, פלסטינים וגם שמאלנים, או קהילת הלהט"ב וגם מפגינים).

קידוד היחס לעיתונאים וכלי תקשורת עיתונאיים

מרכיב מרכזי נוסף בכלי תקשורת אנטי־עיתונאיים בעשור הנוכחי, וכן ברטוריקה של מנהיגים פופוליסטיים, הוא מתקפה שיטתית על כלי תקשורת עיתונאיים (Panievsky, 2026). על כן, קטגוריה זו קודדה בהתבסס על השאלה הבאה: "האם באייטם מופיעה ביקורת על עיתונאים, כלי תקשורת ספציפיים, או 'התקשורת' באופן כללי? תשובות אפשריות: 0 לא, 1 כן - ביקורת לגיטימית שטוענת שהתקשורת מוטה פוליטית או שוגה עובדתית, 2 כן - ביקורת לא מבוססת אך לא מסיתה, 3 כן - ביקורת שמשווה את העיתונאים או כלי התקשורת לאויבי המדינה ובוגדים, 4 לא ברור/קשה לומר".

המטרה כאן היא להבחין בין ביקורת תקשורת לגיטימית, שהיא חלק חשוב ואף חיוני מדמוקרטיה מתפקדת; בין ביקורת תקשורת לגיטימית אך שגויה, שתתלכד עם הקריטריון הקודם של שקרים בני־הפרכה; ובין ביקורת שאיננה לגיטימית ומעודדת הטרדה והסתה נגד עיתונאים וכלי תקשורת שמבקרים את השלטון. ממצאים קודמים מעידים שדעת הקהל בישראל, ובפרט בקרב תומכי נתניהו, מהדהדת גם דה־לגיטימציה מסוג זה (Panievsky et al., 2024).

קידוד להדהוד נטול ביקורת של תעמולה ממשלתית

קריטריון זה היה מורכב יותר לניתוח, ועל כן הוא נבחן בשתי פעימות. בשלב הראשון נערך ניתוח תמטי (Braun & Clarke, 2023) של מסריו המרכזיים של ראש הממשלה בנימין נתניהו בפרק הזמן המקביל למדגם שלנו משידורי ערוץ 14. כדי לזקק את דף המסרים של נתניהו באותה תקופה נאספו התבטאויותיו הרשמיות - כולל נאומים, מסיבות עיתונאים והודעות לעיתונות - מערוץ היוטיוב הרשמי של ראש ממשלת ישראל.[2] בסך הכול נותחו 289 סרטוני יוטיוב. התמות המרכזיות שעלו בניתוח מפורטות בפרק הממצאים, וכוללות, בין השאר, את תיאור משפטי נתניהו כ"מסע ציד"; ערוצי התקשורת שאינם נאמנים לנתניהו כ"ערוצי תבהלה"; המערכה בעזה ככזו שתסתיים ב"ניצחון המוחלט"; סרבנות החמאס כמכשול בלעדי בפני השגת עסקה לשחרור חטופים מעזה; לחץ צבאי כאמצעי בלעדי להשבת החטופים; והמפגינים נגד המלחמה והממשלה כ"מיעוט קיצוני ואלים".

לאחר הסיווג האיכותני של התמות המרכזיות בתעמולה הממשלתית כפי שהופיעו בהתבטאויותיו הרשמיות של נתניהו, עברנו לשלב השני של הניתוח, הכמותני, שבמהלכו קודדו המופעים של מסרים אלו - ללא ביקורת או מסגור עיתונאי אחר - בתוכניות שנכללו במדגם. קידוד זה נעשה לצד הקידוד של שאר הקריטריונים, באותו קובץ אקסל. ההלימה בין המסרים שיצאו מלשכת נתניהו ובין אלו ששודרו בתוכניות הנצפות ביותר בערוץ 14 בתקופה המדוברת שימשה אותנו להדגמת הדהוד נטול ביקורת של תעמולה ממשלתית.

ממצאים

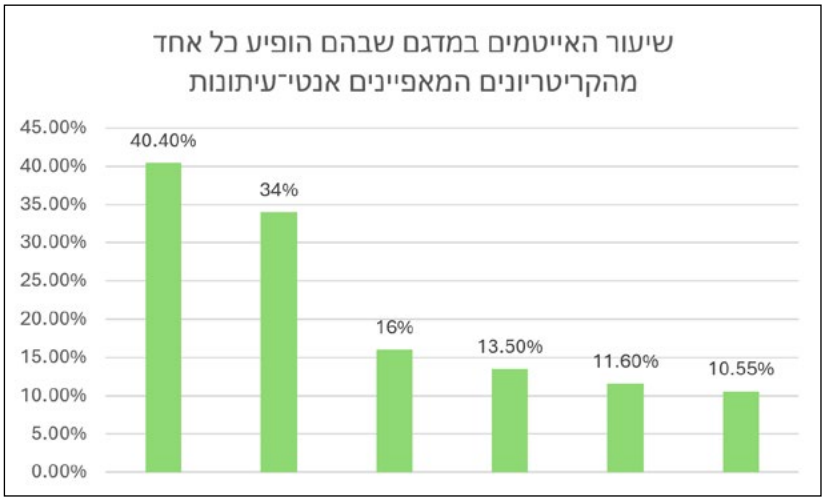

מימין לשמאל: תיאוריות קונספירציה, הסתה לאלימות, ביקורת על עיתונאים, שיח שנאה, שקרים, תעמולה

בפרק הממצאים נציג סטטיסטיקה תיאורית הכוללת את מספר ושיעור האייטמים בערוץ 14 שתאמו את ארבע הקטגוריות שפיתחנו לזיהוי אנטי־עיתונות. הצגת כל קריטריון תלווה בציטוטים לדוגמה מתוך החומרים.

(1) יחס לעובדות, שקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה

ב־34% (N=94) מהאייטמים נמצאו קביעות שקריות בנות־הפרכה, כלומר, עובדות, ולא דעות או חוות דעת, שקיים מידע אמין הסותר אותן, אשר הופיעו ב־24 התוכניות שנדגמו. בקטגוריה זו לא נספרו דעות שנויות במחלוקת או עמדות לא מבוססות, אלא רק התייחסויות עובדתיות למידע שכבר הוכח כי הוא שגוי (למשל סיקור שגוי של סקרי דעת קהל, התייחסויות לאירועים שלא התרחשו וכיוצא באלה).

להלן מספר דוגמאות לפרסום עובדות שקודדו כשקריות: "גם בנוגע להפסקת המלחמה, בכל סקר, זה אחוז מאוד קטן מעם ישראל. עם ישראל הרבה יותר נחוש מההופעה של דובר צה"ל הערב, בנוגע להכרעת חמאס, מיטוט חמאס והשמדת חמאס" (יותם זמרי, הפטריוטים, 6.2.24). בשונה מהנאמר באולפן, סקרים הראו בעקביות כי הרוב הגורף בחברה הישראלית - כ־70 אחוז - תמכו בחתימה על הסכם לסיום המלחמה (דיטש ואח' , 2025; הרמן ואח', 2025; קושמרו, 2025).

דוגמה נוספת נגעה לטענה כי יוזמות החקיקה לשינוי מערכת המשפט בישראל לא באמת יצרו קרע או חשש בעם, וכי אלה היו נחלתה של אליטה מצומצמת בלבד. כפי שטענה עירית לינור:

> אני מזכירה, היו אנשים שהתהלכו בתחושה שיש קרע בעם, ושהעם מבוהל מהרפורמה המשפטית. זה לא היה מעולם, ובטוח לא היו הדברים מעולם בפרפרזה למשוררת רחל. הייתה שם טלוויזיה, היו שם היפוכים של מספרים, היו שם שביתות באקדמיה ואינדוקטרינציה, ואנשים שהתבצרו בכל מיני עמדות שאתה לא יכול להזיז אותם משם (הפטריוטים, 20.3.24).

בניגוד לדברים, הניסיון להעביר רפורמה משפטית דרמטית הצית מחאה ציבורית אדירה בישראל, חריגה בהיקפה, שנמשכה חודשים ארוכים וכללה, גם לפי הערכות המשטרה, מיליוני אזרחים (ראו למשל: אלירן ודיטש, 2023; הרמן וענבי, 2023).

כמו כן, בשידורי הערוץ נטען כי ההפגנות נגד ישראל בקמפוסים בארצות הברית ממומנות בידי גופים שמממנים "ארגוני שמאל" בישראל. לדברי אמיר איבגי, "ההפגנות המתפשטות בקמפוסים בארצות הברית ידועות בקו האנטי ישראלי והאנטישמי שלהן. עכשיו מתברר שהקרנות שעומדות מאחורי ההפגנות שם מממנות ומעבירות כספים גם לשורת ארגוני שמאל כאן בארץ" (המהדורה המרכזית, 8.5.24). אך בשונה מהנטען באולפן, הדו"ח שפרסם הקונגרס האמריקאי, ועליו הסתמכו לכאורה בכתבה, הפריך את הטענה, וממשל טראמפ אף הדגיש זאת (קליין ובר־מאיר, 2025).

נוסף על כך, ב־10.55% מהאייטמים (N=27) הופיעו תיאוריות קונספירציה נטולות ביסוס עובדתי. לתיאוריות אלה הנחת יסוד משותפת, שלפיה מאחורי הקלעים ישנה מזימה של אנשים וארגונים רבים, הפועלים בחשאי ובדרכים זדוניות במטרה לפגוע בפוליטיקאי אחד: בנימין נתניהו.

תיאוריה ראשונה שחזרה במדגם קדמה לשבעה באוקטובר ולמלחמה בעזה - תיאוריית "תפירת התיקים" הנסובה על אישומיו הפליליים של נתניהו. על פי התיאוריה - שאותה מקדמים במרץ נתניהו עצמו, שרי ממשלה, תומכיו ועורכי דינו - החקירות וכתבי האישום נגד ראש הממשלה הם חלק מ"מסע ציד" שעורכים משטרת ישראל, הפרקליטות, הייעוץ המשפטי לממשלה והתקשורת הישראלית, אשר כולל מאות חוקרים, פרקליטים ועיתונאים בכל הדרגים, שבמשך יותר מעשור המציאו אישומים, הטו עדים ובדו ראיות נגד נתניהו בזדון, באופן מתוכנן ומכוון, במטרה לקטוע את הקריירה הפוליטית שלו. בשונה מטענות נקודתיות לגבי כשלי חקירה וכדומה, שיש להן תימוכין או בסיס, תיאוריית "תפירת התיקים" מנוגדת לעובדות הידועות ולהיגיון הסביר, לא ניתן להוכיחה וממילא מעולם לא סופקו לה תימוכין.

כך, למשל, חזרה והופיעה תיאוריית "תפירת התיקים" בתוכניות ערוץ 14 שבמדגם:

> משפט נתניהו התחדש היום עם עדותו של מפקד יח"ל לשעבר, תת־ניצב כורש ברנור. החקירה הנגדית, ביומה השני, עסקה במסע הציד של ברנור בתיקי ראש הממשלה ובאישורים לפתיחה בחקירה (מגי טביבי, המהדורה המרכזית, 9.4.24).

> תשמע, היום אני ממש עצוב. אחרי העדות שראינו של כורש ברנור במשפט נתניהו, צריך להגיד בצער שקבוצה של פקידים בכירים בישראל החליטה להדיח ראש ממשלה מכהן, ועשתה את כל העבירות ואת כל ההפרות בחוק, על מנת לעמוד במשימה הזאת [...] אי אפשר להתעלם מזה, באמת, בעוד חמש מאות שנה שיכתבו את ההיסטוריה של עם ישראל, יזכרו את זה. זה פשוט חרפה (גיא בוסי, הפטריוטים, 9.4.24).

> יש כאן מערכת שחברה לה יחדיו כקנוניה, כדי להפיל ראש ממשלה מכהן (יקי אדמקר, הפטריוטים, 5.12.24).

> בואו נגיד את האמת, בסדר, זה לא העדות וזה לא המלחמה וזה לא השוחד, כל התיקים האלה תפורים. כל התיקים האלה מסע ציד, כל התיקים האלה כי קוראים לו נתניהו (איתמר פליישמן, הפטריוטים, 5.12.24).

> גיא בוסי: אני מדבר עם הרבה מאוד עורכי דין פליליים בכירים, וכולם אומרים לי, כולם, ללא יוצא מן הכלל, שמר נתניהו ואלוביץ' זכאים בתיק 4000. אבל הם מוסיפים שאין סיכוי שבית המשפט הזה יזכה אותם. אבל אני רוצה להגיד משהו ממעוף הציפור. ההתנהלות של הפרקליטות בתיק הזה היא חרפה. היא בושה.
>
> עירית לינור: היא פלילית, בוסי.
>
> [...] גיא בוסי: אני פונה לאליקים רובינשטיין ולאהרון ברק, תפסיקו את הפארסה הזאת. מה שקורה כאן, לשלושת השופטים אין אומץ. שיגדלו ביצים, ויעשו את מה שהם צריכים לעשות - לעצור את המשפט המטורף, זה בלתי מתקבל על הדעת [...] אנחנו חייבים לשאול את עצמנו בהגינות, איך הגיע למצב שבכירי הפרקליטות, בכירי החוקרים בישראל, מאמינים באמונה שלמה שראש הממשלה המכהן הוא דמון, שהוא גנב, שהוא מושחת, בלי שום ראיה. שיהיה ברור, לא הייתה שום ראיה, הם פשוט סימנו את המטרה וירו את החיצים. איך האליטה של הפרקליטות והאליטה של המשטרה, זה מה שהם (הפטריוטים, 20.3.24).

קונספירציית "תפירת התיקים" היא פיתוח מקומי של תיאוריית קשר שיובאה מארצות הברית, זו של "מדינת הצללים" (The Deep State) (Berg, 2023; Horwitz, 2022; Michaels, 2018). על פי תיאוריה זו, במדינה לא שולטים נבחרי הציבור, אלא מערך חשאי של אנשי השירות הציבורי (פקידים, שופטים, פרקליטים ועוד), האקדמיה והתקשורת, הפועלים כולם בתיאום נגד המנהיג הנבחר ונגד רצון העם. תיאוריית הקשר הזו לובשת צורות שונות במדינות ובתקופות שונות, ושימשה בין השאר להפצת אנטישמיות (Berg, 2023). כך נשמעה הגרסה של תיאוריית הקונספירציה הזו בשידורי ערוץ 14 שבמדגם: "בסוף בסוף יש פה ריבון, שלא נותנים לו לשלוט! יש פה ממשלה

נבחרת שלא מסוגלת לשלוט כי חבורת פקידים, חזקה ונושאת מסורת ארוכה של ממלכתיות וכל הדיבורים האלה, פשוט לא תיתן לה לשלוט" (אראל סג"ל, המהדורה המרכזית, 5.12.24).

במדגם מתוכני ערוץ 14, התיאוריה הופיעה גם בהקשר בעל גוון אנטישמי, שלפיו יהודים עשירים עומדים מאחורי המחאות נגד המלחמה בעזה באוניברסיטאות ברחבי העולם, למשל: "פריצקר, סורוס וגלמן הם אלה שמימנו את המחאות בקמפוסים" (משה כהן אליה, הפטריוטים, 6.2.24).

אך תיאוריית הקונספירציה השכיחה ביותר במדגם שלפנינו היא זו של "הבגידה מבפנים". גם זו תיאוריית קשר ותיקה, שהמופע המפורסם ביותר שלה הוא בתעמולה הנאצית על ה"סכין בגב האומה", שנועדה להסביר את הכישלון במלחמת העולם הראשונה. בישראל התיאוריה נולדה כבר בשבעה באוקטובר, ונועדה להסביר את המחדל בהדיפת מתקפת חמאס. נתניהו, סביבתו ותומכיו אימצו אותה כחלק מהקמפיין להסרת האחריות על המחדל מהממשלה, וכן כחלק מהקמפיין שקדם לו להכפשת ארגוני המחאה נגד ההפיכה המשטרית. לפי קונספירציית "הבגידה מבפנים", מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר היתה פרי שיתוף פעולה, פסיבי או אקטיבי, ישיר או עקיף, בין ארגון הטרור הרצחני ובין ישראלים "בוגדים מבפנים". הקבוצה שנכללה בתיאוריה זו התרחבה לאורך המלחמה, כך שמנתה את צמרת מערכת הביטחון וחלקים אחרים שלה, ארגוני מחאה, עיתונאים ביקורתיים, נציגי אופוזיציה ואפילו משפחות חטופים ונרצחים שביקרו את התנהלות הממשלה. במדגם משידורי ערוץ 14, הדברים באו לידי ביטוי למשל כך:

> את הריסטארט למדינה צריך לעשות מהדיפ סטייט. עכשיו, מה זה דיפ סטייט? אנשים חושבים שזה איזשהו תמנון בג"צי כזה, עם כל הזרועות שלו: תקשורת, מוסד, שב"כ, משטרה, זה הכול נכון. אבל זה לא העיקר. הדיפ סטייט זאת מערכת אורגנית. בג"צ לא הורה לאורי שגיא, אלוף משנה, לסלק אותי מהתא. הוא לא הורה לרמטכ"ל למנות את אותה ועדת חקירה מפוקפקת, הוא לא הורה לבלינקן להגיד לו: אני בא להיפגש איתך בסודיות, והוא לא הורה לאלוף טולדנו: תשמע, אתה תענה בעזות מצח לשרה סטרוק - אלא יש פה מערכת שמתפקדת באופן אורגני, תודעתי, אדנותי, כבר 120 שנה. ובסוף, זה מגיע לאותה סכנה, כשיושבים אלוף פיקוד הדרום, ראש השב"כ, רמטכ"ל וראש אמ"ן ומחליטים: אנחנו לא נעיר את ראש הממשלה (שי קלך, הפטריוטים, 28.2.24).

> מפקד חיל האוויר מצופף פה שורות עם כל האליטות כדי לכבס את הפשע הגדול שנעשה נגד העם היהודי ב־2023 על ידי "אחים לנשק" למיניהם, וזה מאוד מטריד. אני שואל את עצמי כמה אנחנו יכולים לסמוך על שיקול הדעת של מפקד חיל אוויר שפועל כחוליה בתוך מערכת משומנת שמנסה לעשות הנדסת תודעה, עם סמכות (משה כהן אליה, הפטריוטים, 18.7.24)

לסיכום, ב־34% (N=94) מהאייטמים במדגם נמצאו קביעות שקריות בנות־הפרכה, וב־10.55% מהאייטמים (N=27) נכללו תיאוריות קונספירציה נטולות ביסוס עובדתי. מדובר בשיעור גבוה במיוחד. על הספקטרום ששרטטו סטנדר ועמיתיה, ערוץ 14 ניצב קרוב יותר לקטגוריית "מיסאינפורמציה קיצונית" מאשר לקטגוריית "הטיה מתונה", שהיא השכיחה ביותר באתרי חדשות אלטרנטיביים במדינות מערביות (Staender et al., 2024).

(2) הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות

ב־16% מהאייטמים במדגם (N=44) זוהו מופעי שנאה, גזענות והסתה. רוב שיח השנאה שהופיע בשידורי ערוץ 14 הופנה כלפי מתנגדי הממשלה. כך למשל סומנו פוליטיקאים מהאופוזיציה, כמו חברי הכנסת עופר כסיף ויאיר גולן, כאויבי ישראל:

> חבר הכנסת עופר כסיף מהרשימה המשותפת בעוד מופע הזדהות עם האויב, עולה למתקפה נגד ישראל ומאשים אותה בפשעי מלחמה (מגי טביבי, המהדורה המרכזית, 14.8.24).

> לא למדתם כלום??? נהרגו פה אנשים! נאנסו נשים, בגלל הטירוף שלכם! הטרלול שלכם, הרסתם מדינה! אתה, יאיר גולן, אתה פושע! איך שאתה מדבר אתה פושע, אתה מסית, אתה מפרק את מדינת ישראל! אתה בן אדם קרימינל שלא ראוי להיות במדינה דמוקרטית! (ינון מגל, הפטריוטים, 18.7.24).

בחלק מהמקרים, הניסיונות לצייר את מנהיגי האופוזיציה כאויבי המדינה ושונאי עמם כללו קבוצות נוספות בחברה הישראלית, למשל מרצים וחוקרים באוניברסיטאות:

> מה הדרישות קבלה להיות בסגל זוטר או בכיר? להיות אנטישמי? כמה שאתה יותר אנטישמי אתה יותר מקודם? אתה רואה אנשים שהם אשכרה, ליטרלי, תומכי טרור, ולמרות זאת הם באקדמיה [...] אותם אנשים הם גם אלה שמעבירים את התכנים האלה לאותם יאיר גולן ודובר צה"ל ומזינים את זה (דרור קפאח, הפטריוטים, 3.6.24).

לצד זאת סומנו המפגינים נגד ממשלת נתניהו כשותפים של ארגון הטרור חמאס ואויבי מדינה אחרים:

> יושב סינוואר, מהשביעי באוקטובר, כמה ימים אחר כך כבר התחיל הקמפיין הזה שמסמן את נתניהו כאשם הבלעדי, וכל מה שהוא עושה זה לחכך ידיו בהנאה ולומר תודה רבה למי שמוביל את הקמפיין הזה, תודה רבה למי שמפמפם אותו, תודה רבה למי ששופך מיליונים על שלטי חוצות. וזה מה שהאנשים האלו צריכים לדעת - שכשאנחנו נלחמים על הגורל שלנו בארץ ישראל, על זכות הקיום שלנו, הם הולכים ונותנים מתנה לסינוואר ולגדולי האויבים שלנו בעזה ובעולם (יקי אדמקר, הפטריוטים, 28.2.24).

הם גם מעבירים את התכנים לאמריקאים, כשמישהו צריך להלשין, כמנהג יהודים מסוימים לאורך ההיסטוריה [...] היה להם שם בהיסטוריה ליהודים האלה (יותם זמרי, הפטריוטים, 3.6.24).

הרעיון הוא לייצר כאוס, להפריע, להטריד, לא אכפת להם באמת, לא מהחטופים, הם רוצים להפיל את הממשלה, כל השאר זה שימוש ציני, לא משנה אם זה בחטופים, במשפחות שכולות, בכל מה שאפשר (שי גולדשטיין, הפטריוטים, 20.3.24).

אתם מחנה קנאי, נקמן, לא רלוונטי, קטנוני, ואני כל כך שמח שהוא פשוט מורכב מחבורה של אפסים - המדינה לא חשובה לכם! (נועם פתחי, הפטריוטים, 5.12.24).

לא יהיה ספר, לא יהיה טקסט, לא יהיה סמינריון שלא יהיה כתוב בו על החלק של הסרבנים במה שקרה לנו בשבעה באוקטובר (נוה דרומי, הפטריוטים, 28.2.24).

גם גזענות, בעיקר כלפי פלסטינים, מוסלמים וערבים, הופיעה בקטגוריה הזו. למשל: "אומות העולם נמצאים עכשיו בתהליך של כיבוש אסלאמי. אנחנו מדברים על האמריקאים והאירופאים, והעולם המערבי כולו נמצא עכשיו בתהליך של כיבוש אסלאמי" (שי גולדשטיין, הפטריוטים, 20.3.24); "איפה שיש ערבים, יהיה טרור נגד יהודים. זה חד־משמעית, זה אני יודע" (יותם זמרי, הפטריוטים, 14.8.24).

במקרים אחרים, שיח מכליל מסוג זה הופנה גם כלפי יהודי העולם: "יהודים במפלגה הדמוקרטית זה האסון הכי גדול לישראל, באופן היסטורי" (דרור קפאח, הפטריוטים, 14.8.24); "לא יודע איך לספר לך את זה אבל רוב היהודים בארה"ב הם בצד של המוסלמים" (יותם זמרי, הפטריוטים, 20.3.24).

כמו כן, זוהו ב־11.6% מהאייטמים (N=32) מופעי הסתה לאלימות, פשעי מלחמה ורצח עם ברצועת עזה. לדוגמה, במדגם הופיעו קריאות של שדרנים וכתבים לעצור את הסיוע ההומניטרי לרצועת עזה: "הנה אני מביא: לעצור את ההומניטרי, לעצור את הדלק ולעצור את המים" (גיא בוסי, הפטריוטים, 8.5.24); או לכבוש את רצועת עזה ולערוך בה טיהור אתני כאמצעי ענישה: "האויב צריך לשלם במטבע שחשוב לו. שזה העניין של כמובן קרקע" (עירית לינור, הפטריוטים, 20.3.24). במקרים אחרים קראו השדרנים לבטל את המשפט בעניינו של החייל שליו גולן, שנעצר לאחר שהוגש כתב אישום נגדו בגין ביזה והוצאת אמצעי לחימה בעת שירותו הצבאי ברצועת עזה.

מקרים רבים מסוג זה - ואף חמורים בהרבה - תועדו, בין היתר, בעתירות נגד ערוץ 14 ורשויות המדינה שנמנעות מלאכוף את החוק (פרסיקו, 2025א, 2025ב). במאי 2025, ארגוני חברה אזרחית ומכוני מחקר (הבלוק הדמוקרטי, מכון זולת והתנועה לרגולציה הוגנת) הגישו עתירה נגד משטרת ישראל, פרקליט המדינה והיועצת המשפטית

לממשלה בדרישה לפתוח בחקירה פלילית נגד ערוץ 14 בטענה ששידר "התבטאויות חוזרות ונשנות המהוות הסתה לרצח עם, הסתה לאלימות והסתה לגזענות" (פרסיקו, 2025ב). למשל:

> ביום יומיים הראשונים היינו צריכים להרוג מאה אלף [עזתים]... מתי מעט אולי בני אדם שם. 90 ומשהו אחוז מחבלים ומעורבים! לא בלתי מעורבים, אין דבר כזה בלתי מעורבים (דני נוימן, המהדורה המרכזית, 8.5.2024).

> אין חפים מפשע. זה בדיוק, כשאתה אומר "אוכלוסייה", אין אוכלוסייה. יש שני מיליון וחצי טרוריסטים [...] ברגע שבעזה אין חף מפשע, אז אין טעם ל"הקש בגג". כי כולם טרוריסטים (אליהו יוסיאן, הפטריוטים, 29.10.2023)

> אין חפים מפשע. פליישמן מדבר כל הזמן על הנכבה. הם ב־48' הביאו על עצמם את הנכבה. עכשיו תהיה להם נכבה שנייה, אבל אמיתית. לסיים את העבודה של בן גוריון (נוה דרומי, הפטריוטים, 14.10.2023).

> אני ציפיתי למסות הרבה יותר גדולות של הרג בקרב החמאסניקים ובקרב אזרחי עזה שהם כולם, כמו שאנחנו יודעים, לא "בלתי מעורבים" (דנה ורון, הפטריוטים, 8.8.2024).

> ככה צריכה להיראות כל עזה, בלי בית אחד אבן על אבן (ינון מגל, הפטריוטים, 1.4.24).

> כל פקודה שאינה "כל מי שיתקרב אליכם יחוסל", היא פקודה בלתי חוקית בעליל [...] לא משנה מה הפקודה: אתם תירו בשביל להרוג (איתמר פליישמן, הפטריוטים, 1.10.24).

בתגובה שהגישה משטרת ישראל לבית המשפט נטען כי הנושא מצוי בבדיקה, אולם הבדיקה תארך זמן בלתי ידוע. הממצאים מהמדגם שבחנו כאן ממחישים עד כמה נפוץ היה שיח זה בלוח השידורים של הערוץ באותה תקופה, ושלא היה מדובר בממצא חריג לתוכני הערוץ.

(ג) יחס לעיתונאים וכלי תקשורת ביקורתיים ועצמאיים

ב־13.5% מהאייטמים (N=37) הופיעה ביקורת על עיתונאים וכלי תקשורת שזוהו כביקורתיים כלפי הממשלה. בחלקם סומנו כתבים ספציפיים, בחלקם הותקפו מערכות חדשות, ובאחרים סומנה "התקשורת" הישראלית כולה כמטרה. גם כאן נעשתה הבחנה בין ביקורת לגיטימית ובין ביקורת מהסוג שמסמן עיתונאים וכלי תקשורת כאויבי המדינה, למשל:

> התקשורת הישראלית זה פרודיה. זה תקשורת נגד המדינה שלה. זה פשוט דבר נפלא (ינון מגל, הפטריוטים, 9.4.24).

מה שקורה בתקשורת זה באמת, זה כאילו, צריך להתמודד עם התקפת נגד של התקשורת נגד ישראל. זה פחות או יותר המצב (ינון מגל, הפטריוטים, 9.4.24).

רק אצלנו בחלק מכלי התקשורת מתקשים להיפרד, אם לא מחמאס, אז לפחות מההתמכרות הלא ברורה לתבוסתנות (תמיר מורג, המהדורה המרכזית, 6.2.2024).

שנייה, אני חושב אבל שיש לך טעות בהגדרת השיח הזה תבוסתני. יש הבדל בין הדברים שנאמרים כאן בתוכנית לדברים שנאמרים בתקשורת, או אנשים כמו ידלין שאומרים את זה, כי הם מבחינתם מהרגע הראשון לא רצו לראות את ישראל מנצחת. יש להם שנאה אחת לאדם אחד, לנתניהו, כל עוד הוא מנהל את המלחמה. מבחינתם שחמאס ינצח (יקי אדמקר, הפטריוטים, 9.4.24).

מה שקורה בתקשורת זה דבר פשוט מופלא. כל הטרמינולוגיה שהם משתמשים זה משחק במוחות, זה הנדסת תודעה, זה דבר שלא ייאמן, עוד לא ראיתי דבר נבזי כמו לפצל טקס זיכרון ממלכתי לאסון לאומי, עוד לא ראיתי דבר נבזי כזה, וכל התקשורת מרפדת את האירוע הזה (ינון מגל, הפטריוטים, 27.8.24).

ב־4.73% מהאייטמים (N=13) הושוו עיתונאים וכלי תקשורת לארגוני טרור, נאצים, אנטישמים ואויבי המדינה בגין פעילותם העיתונאית. לדוגמה:

אמיר אורן הוא בסוף אחד מתוך רבים בעיתון "הארץ" שמאז השבעה באוקטובר פשוט עושים דבר נורא, פוגעים בלוחמים שלנו, פוגעים במדינת ישראל, פוגעים במלחמה שאנחנו מנהלים נגד גדולי אויבינו. ופה המקום להזכיר את הדבר שהוא לא פחות מחרפה ועדיין קורה אחרי כותרות כאלה, זה העובדה שעדיין מדינת ישראל מעבירה מיליוני שקלים מדי שנה לעיתון "הארץ", אם זה באמצעות מנויים לפקידות הבכירה בצה"ל, אם זה באמצעות מודעות פרסום שונות דרך לשכת העיתונות הממשלתית או כל מיני גופים אחרים, הגיע הזמן שלעיתון, שמתוכנו, מתוך העם שלנו, עושה את הפגיעה הזאת, להפסיק גם את המימון הכלכלי הזה (יקי אדמקר, הפטריוטים, 28.2.24).

העיתון הזה עושה נזק. אני לא קורא לסגור, אוקיי? אבל אני אומר, יש גבול בין לא לסגור עיתון לבין להתחיל לחלק אותו, שהמדינה תחלק אותו באמצעות בסיסי צה"ל וכאלה. מי שרוצה לקרוא את העיתון, להיות אנטישמי, לבריאות. אין שום סיבה שמדינת ישראל תממן, גם על ידי פרסום ממשלתי, וגם על ידי חלוקה לכל מיני גופים ממשלתיים, אז הגיע הזמן ששר התקשורת או שר הביטחון, או מי שזה לא יהיה, ישים קאט (דרור קאפח, הפטריוטים, 14.8.24).

יותם זמרי: "עמירה הס היא באמת, אמרתי לך כבר שאני מעדיף להגות אחרת את שם המשפחה שלה [...]". ינון מגל: "כאן גרים בכיף עמירה ורודולף הס" (הפטריוטים, 28.2.24).

ענת מטר ועמירה הס יכולות להקים מפלגה ביחד - מזדהים עם האויב (משה כהן אליה, הפטריוטים, 9.4.24).

> לגבי רונן ברגמן והברק רבידים למיניהם, אני כל הזמן מעלה את הנקודה הזאת: אתם ישראלים. הנאמנות העליונה שלכם היא לפה. זה שאתה עובד ב"ניו־יורק טיימס", אתה עדיין מזדהה כישראלי, זה פשוט מטריד לראות עד כמה מלאכתם של האויבים שלנו נעשית הרבה פעמים על ידי אנשים מבפנים (משה כהן אליה, הפטריוטים, 18.7.24).

לסיכום, מתקפה על כלי תקשורת ועיתונאים הופיעה בלמעלה מעשירית האייטמים (13.5%), וכמעט 5% מכלל האייטמים במדגם כללו דה־לגיטימציה של עיתונאים והשוואתם לארגוני טרור, נאצים, אנטישמים ואויבי המדינה.

(4) הדהוד נטול ביקורת של תעמולה ממשלתית

קריטריון זה, כמתואר בפרק המתודולוגי, נבחן בשתי פעימות. בשלב הראשון בדקנו מה היו מסריו המרכזיים של ראש הממשלה נתניהו בחודשים שנכללו במדגם. ניתוח התעמולה הממשלתית במהלך שנת 2024, שנשען על מסיבות העיתונאים התכופות וההודעות לעיתונות מטעם לשכת נתניהו, אשר פורסמו בערוץ היוטיוב הרשמי של ראש ממשלת ישראל, העלה את המסרים המרכזיים הבאים:

"מסע ציד". המשפט הפלילי של נתניהו "תפור", פרי מזימה זדונית של מתנגדי נתניהו: "זה מסע ציד מאורגן" (הצהרת רה"מ, 10.11.24); "אני מחכה לחשוף את השיטה של מסע ציד אכזרי [...] העם לא טיפש, הוא הבין בדיוק מה קורה כאן - חקירות פוליטיות ומסע ציד פוליטי" (מסיבת עיתונאים, 9.12.24).

"ערוצי התבהלה". התקשורת המרכזית משדרת שקרים ומטעה את הציבור במטרה לעורר קיטוב, בהלה ופחד: "פייק ניוז של התקשורת [...] תרעלה ותבהלה בעיצומה של מלחמה" (הצהרת רה"מ, 10.11.24).

"הניצחון המוחלט". נתניהו כמצביא העליון יסיים את המלחמה בהשמדה מלאה של חמאס ולא בהסכם עימו: "נשיג את הניצחון המוחלט" (הצהרת רה"מ, 20.5.24); "אני נחוש יותר מתמיד להוביל אותנו לניצחון המוחלט" (הצהרת רה"מ, 10.11.24).

"סרבנות החמאס". חמאס הוא המכשול היחיד והבלעדי לחתימה על עסקה לשחרור החטופים: "ישראל היא לא זו שמונעת עסקה. חמאס מונע עסקה" (ישיבת ממשלה, 7.4.24); "החמאס הוא זה שמכשיל את שחרור חטופינו" (הצהרת רה"מ, 5.5.24); "מי שמונע את שחרור חטופינו הוא החמאס שממשיך להתנגד למתווה, ולא ממשלת ישראל שקיבלה אותו" (ישיבת ממשלה, 4.8.24).

"לחץ צבאי ישחרר חטופים". החטופים ישוחררו דווקא בזכות התמשכות המערכה המלחמתית מצידה של ישראל, ולא בהסכם עם חמאס: "הלחץ הצבאי שהם מפעילים

כאן [...] עוזר לנו לקדם את עסקת החטופים" (הצהרת רה"מ, 18.7.24); "הכניסה לרפיח משרתת שני יעדי מלחמה מרכזיים: השבת חטופינו וחיסול החמאס. אנחנו כבר הוכחנו בשחרור החטופים הקודם - לחץ צבאי על החמאס הוא תנאי הכרחי להשבת חטופינו" (הצהרת רה"מ, 7.5.24).

"מיעוט קיצוני ואלים". מי שמתנגדים לאופן שבו נתניהו מנהל את המלחמה, כמו משפחות החטופים ותומכיהן, הם בוגדים מבפנים המעוניינים לפורר את החברה הישראלית:

> ברגע זה, בעיצומה של המלחמה, צריך להתאחד כדי להדוף את ההתקפות נגדנו. זה הזמן לאחדות. אבל דווקא בזמן הזה, מיעוט קיצוני ואלים מנסה לגרור את המדינה לפילוג. אין דבר שאויבינו רוצים יותר. הם מייחלים לכך שפילוג פנימי ושנאת חינם יעצרו אותנו רגע לפני הניצחון (ישיבת ממשלה, 7.4.24).

בשלב השני נבדק המתאם בין המסרים של לשכת ראש הממשלה ובין שידורי ערוץ 14 באותו פרק זמן.

ב־40.4% מהאייטמים במדגם (N=111) הופיע הדהוד נטול ביקורת או מסגור עיתונאי של מסרי הממשלה המרכזיים באותה תקופה. כמו כן, באחת התוכניות במדגם אף שודר סרטון תדמית לראש הממשלה נתניהו (הפטריוטים, 20.3.24), ללא מסגור או ביקורת. במקרה אחר, מגיש המהדורה ינון מגל שידר את התוכנית כשלראשו כובע עם הסיסמה שטבעו יועצי התקשורת של נתניהו: "ניצחון מוחלט" (הפטריוטים, 6.3.24). כובע זה הופיע בתוכניות רבות בערוץ, ומגל אף ניסה למכור כובעים כאלה - ניסיון שנקטע בעקבות תלונות של התנועה לרגולציה הוגנת וסיקור של המיזם באתר העין השביעית (אגרי, 2024ב).

מלבד הסממנים החיצוניים, נתניהו זכה למחמאות גורפות, קרדיט בלעדי על הצלחות ואמון עיוור, לעיתים במוצהר:

> קודם כול נגיד, ההחלטה אתמול, מי שנשאר בודד בצמרת וקיבל את ההחלטה, עם הרבה מאוד תעוזה, עם הרבה מאוד אומץ לב, זה בנימין נתניהו (יעקב ברדוגו, המהדורה המרכזית, 31.7.24)

> אני סומך על נתניהו, גם כשהוא בהרדמה מלאה, יותר משאני סומך על גנץ או לפיד (ינון מגל, הפטריוטים, 1.4.24).

> אני רואה איך הוא [נתניהו] מגן על האינטרסים של מדינת ישראל, מול כל הכוחות המחלישים [...] יש על מי לסמוך (ינון מגל, הפטריוטים, 18.7.24).

> אני אומר בלב שלם שאני מאמין לראש הממשלה, שאם הוא ביקש מיורם כהן לבצע האזנות, זה רק לביטחון המדינה, כי ביטחון המדינה נפגע בגלל שלבכירים שלנו יש פה גדול (אראל סג"ל, המהדורה המרכזית, 5.12.24)

לצד הדהוד המסרים של נתניהו, שידור של סרטוני תעמולה מטעמו ופרשנויות חיוביות ומשבחות, לא נשמעה ביקורת על ראש הממשלה בתכנים שבמדגם. בעתיד, יש מקום לבחון אפשרות לשכלל את התהליך ולהסתמך בקריטריון זה על ניתוח טקסטים ממוחשב, ואולי אף מבוסס בינה מלאכותית. המשימה המרכזית - זיהוי מידת החפיפה בין מסריה של לשכת ראש הממשלה ובין המסרים של כלי התקשורת - היא משימה שתואמת את היכולות של מודלי שפה גדולים. קריטריון זה אף יוכל להשתכלל בזכות ההתפתחויות הטכנולוגיות הצפויות בשנים הקרובות.

דיון

הממצאים מעלים מספר מסקנות ומספר שאלות. ראשית, ניכר שהקריטריונים לזיהוי אנטי־עיתונות - ובראשם שקרים ותעמולה ממשלתית - נכחו בעקביות ובשיטתיות בתוכני ערוץ 14, הן במהדורת החדשות והן בתוכנית הפטריוטים. אך ערוץ 14 איננו מקרה יחיד. בישראל קמו כמה וכמה כלי תקשורת שפועלים באופן דומה, ומעלים חששות לאנטי־עיתונות במידה משתנה (למשל, ישראל היום, שהוקם במטרה לקדם את נתניהו [Benzaquen, 2015; Dahan & Bentham, 2017; Grossman et al., 2022], או התפתחויות מאוחרות יותר, כמו ערוץ הכלכלה בבעלות יצחק מירילשווילי, ערוץ i24, או ערוץ 16 המתוכנן). השלב הבא יהיה התבססות על הקריטריונים שעיצבנו כדי למקם גם אותם על הספקטרום שבין עיתונות לאנטי־עיתונות. כמו כן, ניתן יהיה לבחון כלי תקשורת דומים בעולם, במדינות כמו ארצות הברית, הודו והונג קונג, לפי קריטריונים אלה (Chadha & Bhat, 2022; George et al., 2025; Peck, 2019). בחינה שיטתית כזו תוכל גם לענות על השאלה שהעלו חוקרי התקשורת האמריקאית באואר ועמיתיו: האם Fox News הוא כלי תקשורת או מכונה פוליטית? (Bauer et al., 2022).

שנית, מבחינת היחס לעובדות, נראה כי המקרה הישראלי חמור מאלה שתועדו לאחרונה במדינות אחרות. כאמור, סטנדר ועמיתיה (Staender et al., 2024) הבחינו בין ארבעה סוגים של דיווח שקרי שהופיעו בכלי תקשורת אלטרנטיביים בצרפת, גרמניה, שווייץ, בריטניה וארצות הברית: הטיה מתונה, הטיה כבדה, מיסאינפורמציה אידיאולוגית ומיסאינפורמציה קיצונית. במקרים שנבחנו במחקרם נמצאו בעיקר שני סוגי ההטיה הראשונים, המתונים יותר. בקרב כלי תקשורת אלטרנטיביים עם הטיה מתונה, למשל, נמצאו תיאוריות קונספירציה רק ב־3% מהתכנים. לא ניתן לבצע השוואה ישירה בין המקרים, הנבדלים זה מזה בשלל פרמטרים; עם זאת, נוכחותן של

תיאוריות קונספירציה ביותר מעשירית התכנים בערוץ 14, שהוא ערוץ טלוויזיה פופולרי ולא אתר חדשות שולי, היא אינדיקציה למצבה החמור של סביבת המידע בישראל. מחקר עתידי יוכל לבחון את הגורמים שלהם ניתן לייחס את חומרת התכנים בערוץ 14 בהשוואה לכלי תקשורת מקבילים במדינות אחרות: האם הסיבה היא היעדר רגולציה? השתלטות הממשלה על הגופים המפקחים? הקיטוב הרגשי הקיצוני בישראל? ואולי המלחמה המתמשכת של נתניהו נגד עיתונות ביקורתית?

שלישית, נמצא שיעור מדאיג של אייטמים שבהם זוהו מופעי שנאה, גזענות והסתה (16%), ובפרט קריאות שנאה נגד פלסטינים ברצועת עזה, כולל הסתה לאלימות, פשעי מלחמה ורצח עם (11.6%). גם התכנים עצמם, והדוגמאות המובאות במאמר, קשים לעיכול. יהיה מעניין לבחון בהמשך האם כעת, כמעט שלוש שנים אחרי אוקטובר 2023, שיעור מופעי השנאה בערוץ פחת, או אם רק תמהיל המטרות שלו השתנה (למשל, יותר שנאה כלפי מפגינים, פחות שנאה כלפי עזתים). בעוד מחקרים רבים מנטרים ומנתחים שיח שנאה ברשתות החברתיות, ואף נעזרים בכלים מבוססי בינה מלאכותית לקיצור מלאכת הניטור, עד כה הופנתה תשומת לב מחקרית מוגבלת לניטור וניתוח של ביטויי שנאה, גזענות והסתה בכלי תקשורת. לנוכח הנסיגה הדמוקרטית במדינות רבות בעולם והעלייה בסמכותנות פופוליסטית, יש מקום להעמיק את הידע שלנו על הפצת שנאה והסתה בכלי תקשורת, ולא רק ברשתות החברתיות.

סיכום

העלייה במתקפות נגד חופש העיתונות ברחבי העולם, והשימוש המניפולטיבי שעושים פוליטיקאים פופוליסטיים בכלי תקשורת מגויסים במטרה לפגוע בסביבת המידע הנחוצה לכל חברה ששואפת להיות דמוקרטית, מחייבים את עולם העיתונות - הן עיתונאים והן חוקרי תקשורת - לפתח כלים להבחנה בין עיתונות ובין ניסיונות מניפולטיביים להשתמש בחזות עיתונאית להפצת שקרים, שנאה ותעמולה (Panievsky, 2025, 2026). מאמר זה עושה צעד ראשון בכיוון נחוץ זה, בניסיון לפתח מדדים שיסייעו למקם כלי תקשורת על הספקטרום שבין כלי תקשורת עיתונאיים לכלי תקשורת המתחזים לכאלה לשם הפצת דיסאינפורמציה, תעמולה ושנאה (Damstra et al., 2021; George, 2023; Palau-Sampio, 2023). התרומה של מאמר זה נוגעת לשני מישורים: ראשית, ניסוח ארבעה קריטריונים לזיהוי כלי תקשורת אנטי־עיתונאיים, ושנית, הדגמת שימושיותו של מודל זה באמצעות המקרה של ערוץ 14 הישראלי.

פתחנו בהצגת הקריטריונים להבחנה בין עיתונות - שנועדה ליידע, לבקר את השלטון, ליצור קהילה מדומיינת ולעורר דיון בענייני היום - ובין אנטי־עיתונות,

שמטרותיה שונות בתכלית, ולעיתים הפוכות. הקריטריונים שהצענו מבוססים נורמטיבית על ההיסטוריה של כתיבה על תפקידי העיתונות בחברות ששואפות להיות דמוקרטיות, וכוללים: (1) יחס לשקרים בני־הפרכה ותיאוריות קונספירציה; (2) הפצת שנאה, גזענות והסתה לאלימות; (3) יחס לעיתונאים וכלי תקשורת עיתונאיים; (4) הדהוד תעמולה ממשלתית. הדגמנו את שימושיות המודל להבחנה בין עיתונות לאנטי־עיתונות דרך מקרה המבחן של ערוץ 14. באמצעות קידוד מדגם משידורי הערוץ במהלך שנת 2024, מצאנו כי שיעור האייטמים שבהם מופיעים כלל הקריטריונים לזיהוי אנטי־עיתונות גבוה במיוחד, גם בפרספקטיבה השוואתית. כל אחד מהקריטריונים הופיע בלמעלה מעשירית הפריטים במדגם. הקריטריון הדומיננטי ביותר, "הדהוד תעמולה ממשלתית", הופיע ביותר מ־40% מהאייטמים. אחריו, הקריטריון השכיח ביותר היה "שקרים בני־הפרכה", שהופיע ב־34% מהתכנים. גם תיאוריות קונספירציה בלתי מבוססות הופיעו ביותר מעשירית הפריטים במדגם, ובראשן תיאוריית הקשר הטוענת כי מתקפת חמאס בשבעה באוקטובר היא תוצאה של "בגידה מבפנים". ממצא זה מספק חיזוק נוסף לממצאים של ניר ועמיתיו, אשר ערכו מחקר קהל ומצאו הלימה בין צפייה בערוץ 14 לאמונה בתיאוריית הקונספירציה (פרסיקו, 2023).

המודל שהצענו כאן רלוונטי ואפקטיבי למקרה הישראלי. יהיה צורך בקידוד מבוסס תרבות כדי לשכלל אותו ולהתאימו ליישום במדינות אחרות, אך הקריטריונים הבסיסיים, הנובעים מתפיסה נורמטיבית ביחס לתפקיד העיתונות בחברה דמוקרטית, נותרים על כנם. לצד האתגרים הרבים שמציבות טכנולוגיות חדשות - ובראשן מודלי שפה גדולים מבוססי בינה מלאכותית - בפני מקצוע העיתונות וחוקרי תקשורת, ישנן גם הזדמנויות. בהקשר של המחקר הנוכחי, ברצוננו להפנות את תשומת הלב לפוטנציאל הגלום בשימוש בכלי בינה מלאכותית לטובת הבחנה בין כלי תקשורת עיתונאיים ואנטי־עיתונאיים. להבחנה זו משמעויות משפטיות, רגולטוריות ופוליטיות. מחקרים עתידיים במדינות ותרבויות עיתונאיות שונות יידרשו לפיתוח, חידוד ושיפור של מדד האנטי־עיתונות החלוצי המוצג כאן.

הערות

1 בשנת 2020, בעקבות תלונות על התכנים ששודרו בתוכנית הפטריוטים, הנחתה מועצת הכבלים את הערוץ להוסיף לתוכנית כתובית שעל פיה "התוכנית הפטריוטים הינה תוכנית אקטואליה העשויה להכיל תכנים סאטיריים. ככל שישולבו בתוכנית תכנים סאטיריים, אין לייחס לנאמר בהם שום משמעות אחרת או ניסיון לפגיעה". כיום התוכנית מוגדרת באתר הערוץ "תוכנית סאטירה יומית", אולם בפועל היא לא כוללת מערכונים או סאטירה, אלא מתנהלת כתוכנית אקטואליה לכל דבר ועניין, עם דוברים שונים המנתחים את אירועי היום.

2 https://www.youtube.com/@IsraeliPM

רשימת המקורות

אגרי, ח' (2024א, 17 בספטמבר). ערוץ 14 הוא איום מסוג חדש על הדמוקרטיה הישראלית. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/529152

אגרי, ח' (2024ב, 7 ביוני). ניצחון מוחלט לחשבון הבנק של ינון מגל? **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/521074

אלרן, מ' ודיטש, מ' (2023). המהפכה המשפטית וההתנגדות הציבורית לה: עד כמה ייפגע החוסן החברתי והביטחון הלאומי? **המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS)**. https://www.inss.org.il/he/publication/reform-and-social-resilience/

ב"ז, א' (2020, 4 במאי). חבלה כפולה של המערכת הפוליטית בפיקוח על התקשורת המסחרית. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/371214

ב"ז, א' (2022, 2 בינואר). נתניהו וערוץ 20: סיפורה של אכיפה בררנית. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/440625

ב"ז, א' (2024, 9 בנובמבר). חשיפה: היקף הפרסום הממשלתי בערוץ 14 זינק אחרי חזרת נתניהו לשלטון. **שקוף**. https://shakuf.co.il/53563

גואטה, י' (2026, 26 באפריל). ערוץ 14 כבר נהפך למכונת מזומנים - למה הוא ממשיך לקבל הקלות וצ'ופרים? **דה מרקר**. https://www.themarker.com/news/themedia/2026-04-26/ty-article/.premium/0000019d-c55d-db3c-a1ff-d7fd1e7a0000

דיטש, מ', שפרן גיטלמן, ע', גיטלין, א' ושני, ג' (2025, 21 באוקטובר). ממצאי סקר "חרבות ברזל": אוקטובר 2025. **המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS)**. https://www.inss.org.il/he/publication/survey-october-2025/

הרמן, ת' וענבי, א' (2023, 13 במרץ). סקר פברואר 2023: עלייה בתמיכה בכל שיטות המחאה נגד תכנית לוין. **המכון הישראלי לדמוקרטיה**. https://www.idi.org.il/articles/48227

הרמן, ת', יוחנני, ל', קפלן, י' וספוז'ניקוב, א"א' (2025, 15 בינואר). סקר דצמבר 2024: רוב הציבור תומך בעסקה כוללת לשחרור כול החטופים בתמורה לסיום המלחמה. **המכון הישראלי לדמוקרטיה**. https://www.idi.org.il/articles/57946

ורטהיים, ד' (2024, 17 בדצמבר). ברייטינג: קשת 12 וערוץ 14 עולות, רשת 13 ממשיכה לצלול. **וואלה**. http://b.walla.co.il/item/3712422

טאוסיג, ש' (2023, 7 בפברואר). נתניהו מעניק הקלות בשווי עשרות מיליוני שקלים לערוץ 14. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/477999

חוק העונשין, תשל"ז־1977. https://fs.knesset.gov.il//9/law/9_lsr_311018.PDF

חוק לשון הרע, תשכ"ה־1965. https://fs.knesset.gov.il//5/law/5_lsr_208497.PDF

כהן, ע"ד (2023, 9 במרץ). הרייטינג של ערוץ 14 נוסק, ולא רק בזכות נתניהו ודיסטל אטבריאן. **הארץ**. https://www.haaretz.co.il/gallery/media/2023-03-09/ty-article-magazine/.premium/00000186-c159-d247-a5ff-cb7f71c20000

מאמר המערכת (2022, 3 באוקטובר). הניחו לערוץ 14. **הארץ**. https://www.haaretz.co.il/opinions/editorial-articles/2022-10-03/ty-article-opinion/.premium/00000183-8ba-ddae-a387-bbfa2f390000

מליאת מועצת העיתונות והתקשורת (2020, ספטמבר). **תקנון האתיקה של מועצת העיתונות והתקשורת בישראל**. https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25_ci_bg_5541045.pdf

פרסיקו, א' (2023, 12 בדצמבר). "תדירות הצפייה בערוץ 14 מגבירה אמונה בקונספירציות". **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/505158

פרסיקו, א' (2025א, 12 בפברואר). קריאה לחקירה פלילית נגד ערוץ 14 בחשד להמרדה והסתה. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/543343

פרסיקו, א' (2025ב, 14 בדצמבר). משטרת ישראל: התלונות על הסתה לפשעי מלחמה בערוץ 14 נמצאות בבדיקה. **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/562727

קושמרו, ד' (2025, 11 ביולי). סקר אולפן שישי: רוב מוחלט בציבור בעד עסקה בפעימה אחת וסיום המלחמה בעזה. **חדשות 12**. https://www.mako.co.il/news-politics/2025_q3/Article-8201fd74a2af791026.htm

קליין, ע' ובר־מאיר, א' (2025, 26 ביולי). האם ממשל ביידן מימן במיליארד דולר ארגוני מחאה נגד הממשלה? הקייס חלש. **גלובס**. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001517085

Aalberg, T., & Curran, J. (Eds). (2011). *How media inform democracy: A comparative approach*. Routledge.

Adams, K. (2020). Between Trump and a hard place: Civil gatekeeping and moral equivalence in press endorsements of 2016 presidential candidates. *Journalism Studies, 21*(11), 1531–1550. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1770118

Akbari, A. (2025). Big Tech authoritarianism: Political synergies of an emerging power. *Dialogues on Digital Society, 1*(3), 317–321. https://doi.org/10.1177/29768640251370968

Albladi, A., Islam, M., Das, A., Bigonah, M., Zhang, Z., Jamshidi, F., Rahgouy, M., Raychawdhary, N., Marghitu, D., & Seals, C. (2025). hate speech detection using large language models: A comprehensive review. *IEEE Access, 13*, 20871–20892. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2025.3532397

Andersen, J., & Søe, S. O. (2020). Communicative actions we live by: The problem with fact-checking, tagging or flagging fake news – the case of Facebook. *European Journal of Communication, 35*(2), 126–139. https://doi.org/10.1177/0267323119894489

Anderson, B. (2008). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. In S. Seidman & J. C. Alexander (Eds.), *The new social theory reader* (2nd ed.). Routledge.

Anderson, C. W. (2021). 'A journalism of fear'. *Journalism, 22*(8), 1912–1928. https://doi.org/10.1177/1464884920913383

Anderson, P. J. (2007). Competing models of journalism and democracy. In P. J. Anderson & G. Ward (Eds.), *The future of journalism in the advanced democracies*. Routledge.

Arceneaux, K., Johnson, M., Lindstädt, R., & Vander Wielen, R. J. (2016). The influence of news media on political elites: Investigating strategic responsiveness in congress. *American Journal of Political Science, 60*(1), 5–29. https://doi.org/10.1111/ajps.12171

Arceneaux, K., Johnson, M., & Cryderman, J. (2013). Communication, persuasion, and the conditioning value of selective exposure: Like minds may unite and divide but they mostly tune out. *Political Communication, 30*(2), 213–231. https://doi.org/10.1080/10584609.2012.737424

Ash, E., Galletta, S., Hangartner, D., Margalit, Y., & Pinna, M. (2024). The effect of Fox News on health behavior during COVID-19. *Political Analysis, 32*(2), 275–284. https://doi.org/10.1017/pan.2023.21

Bachmann, I., & Valenzuela, S. (2023). Studying the downstream effects of fact-checking on social media: Experiments on correction formats, belief accuracy, and media trust. *Social Media + Society, 9*(2), 20563051231179694. https://doi.org/10.1177/20563051231179694

Baider, F. (2023). Covert Islamophobia and Antisemitism via conspiracy theory. In V. Guillén-Nieto, A. Doval Pais, & D. Stein (Eds.), *From fear to hate: Legal-linguistic perspectives on migration* (pp. 149–172). De Gruyter Mouton.

Baker, C. E. (2001). *Media, markets, and democracy*. Cambridge University Press.

Banaji, S., & Bhat, R. (2022). *Social media and hate*. Taylor & Francis. https://doi.org/10.4324/9781003083078

Bar-Zohar, I. (2020, May 4). Double sabotage by the political system in overseeing commercial media. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/371214 [in Hebrew]

Bar-Zohar, I. (2022, January 2). Netanyahu and Channel 20: The story of selective enforcement. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/440625 [in Hebrew]

Bar-Zohar, I. (2024, November 9). Exposed: Government advertising spend on Channel 14 surged after Netanyahu's return to power. *Shakuf*. https://shakuf.co.il/53563 [in Hebrew]

Bauer, A. J., Nadler, A., & Nelson, J. L. (2022). What is Fox News? partisan journalism, misinformation, and the problem of classification. *Electronic News, 16*(1), 18–29. https://doi.org/10.1177/19312431211060426

Bell, A. M., DeSante, C. D., Gift, T., & Smith, C. W. (2022). Entering the "foxhole": Partisan media priming and the application of racial justice in America. *Research & Politics, 9*(4), 20531680221137136. https://doi.org/10.1177/20531680221137136

Bennett, W. L., & Serrin, W. (2005). The watchdog role. In G. Overholser & K. H. Jamieson (Eds.), *The press* (pp. 169–188). Oxford University Press.

Bhat, P., & Chadha, K. (2020). Anti-media populism: Expressions of media distrust by right-wing media in India. *Journal of International and Intercultural Communication, 13*(2), 166–182. https://doi.org/10.1080/17513057.2020.1739320

Boczkowski, P. J., & Papacharissi, Z. (Eds). (2018). *Trump and the media*. The MIT Press.

Booth, R. (2025, January 8). 'Dispiriting': Factchecker reacts to Meta's move to scrap role. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/technology/2025/jan/08/dispiriting-a-factchecker-reacts-to-meta-facebook-move-to-scrap-role

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. SAGE.

Braun, V., & Clarke, V. (2023). Thematic analysis. In F. Maggino (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research* (pp. 7187–7193). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_3470

Bromley, R. (2011). *Beast, vermin, insect – Hate media and the construction of the enemy: The case of Rwanda, 1990–1994*. Brill. https://doi.org/10.1163/9789401200387_004

Broockman, D., & Kalla, J. (2022). *The manifold effects of partisan media on viewers' beliefs and attitudes: A field experiment with Fox News viewers*. OSF Preprints. https://doi.org/10.31219/osf.io/jrw26

Carey, J. W. (1989). A cultural approach to communication. In *Communication as culture: Essays on media and society* (pp. 11–28). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203928912

Carlson, M. (2016). Metajournalistic discourse and the meanings of journalism: Definitional control, boundary work, and legitimation. *Communication Theory, 26*(4), 349–368. https://doi.org/10.1111/comt.12088

Carlson, M. (2018). Boundary work. In T. P. Vos, F. Hanusch, D. Dimitrakopoulou, M. Geertsema-Sligh and A. She (Eds.), *The international encyclopedia of journalism studies*. John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0035

Carlson, M., Robinson, S., & Lewis, S. C. (2022). *News after Trump: Journalism's crisis of relevance in a changed media culture*. OUP USA.

Carpentier, N., & Wimmer, J. (2024). Media and democracy. In *democracy and media in europe*. Routledge.

Casas, A., Menchen-Trevino, E., & Wojcieszak, M. (2022). Exposure to extremely partisan news from the other political side shows scarce boomerang effects. *Political Behavior, 45*, 1491–1530. https://doi.org/10.1007/s11109-021-09769-9

Chadha, K., & Bhat, P. (2022). Alternative news media and critique of mainstream journalism in India: The case of OpIndia. *Digital Journalism, 10*(8), 1283–1301. https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2118143

Christians, C. G., Glasser, T. L., McQuail, D., Nordenstreng, K., & White, R. A. (2010). *Normative theories of the media: Journalism in democratic societies*. University of Illinois Press.

Cohen, I. D. (2023, March 9). Channel 14's ratings are soaring, and not only thanks to Netanyahu and Distel Atbaryan. *Haaretz*. https://www.haaretz.co.il/gallery/media/2023-03-09/ty-article-magazine/.premium/00000186-c159-d247-a5ff-cb7f71c20000 [in Hebrew]

Curran, J. (2011). *Media and democracy*. Taylor & Francis.

Curran, J., & Redden, J. (2025). *Understanding media*. Penguin Press.

Damstra, A., Boomgaarden, H. G., Broda, E., Lindgren, E., Strömbäck, J., Tsfati, Y., & Vliegenthart, R. (2021). What does fake look like? A review of the literature on intentional deception in the news and on social media. *Journalism Studies, 22*(14), 1947–1963. https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1979423

Deitch, M., Shafran Gittleman, I., Gitlin, A., & Shani, G. (2025, October 21). *"Swords of Iron" survey findings: October 2025*. Institute for National Security Studies (INSS). https://www.inss.org.il/he/publication/survey-october-2025/ [in Hebrew]

DellaVigna, S., & Kaplan, E. (2007). The Fox News effect: Media bias and voting. *The Quarterly Journal of Economics, 122*(3), 1187–1234. https://doi.org/10.1162/qjec.122.3.1187

Dilliplane, S. (2011). All the news you want to hear: The impact of partisan news exposure on political participation. *Public Opinion Quarterly, 75*(2), 287–316. https://doi.org/10.1093/poq/nfr006

Druckman, J. N., Gubitz, S. R., Levendusky, M. S., & Lloyd, A. M. (2019). How incivility on partisan media (de)polarizes the electorate. *The Journal of Politics, 81*(1), 291–295. https://doi.org/10.1086/699912

Editorial Staff. (2022, October 3). Leave Channel 14 alone. *Haaretz*. https://www.haaretz.co.il/opinions/editorial-articles/2022-10-03/ty-article-opinion/.premium/00000183-98ba-ddae-a387-bbfa2f390000 [in Hebrew]

Egri, C. (2024a, September 17). Channel 14 is a new kind of threat to Israeli democracy. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/529152 [in Hebrew]

Egri, C. (2024b, June 7). A total win for Yinon Magal's bank account?. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/521074 [in Hebrew]

Elran, M., & Deitch, M. (2023). *The judicial overhaul and public resistance to it: To what extent will social resilience and national security be harmed?*. Institute for National Security Studies (INSS). https://www.inss.org.il/he/publication/reform-and-social-resilience [in Hebrew]

Fasching, N., & Lelkes, Y. (2025). Model-dependent moderation: Inconsistencies in hate speech detection across LLM-based systems. In W. Che, J. Nabende, E. Shutova, & M. T. Pilehvar (Eds.), *Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL 2025* (pp. 22271–22285). Association for Computational Linguistics. https://doi.org/10.18653/v1/2025.findings-acl.1144

Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods, 5*(1), 80–92. https://doi.org/10.1177/160940690600500107

Fuchs, C. (2018). *Digital demagogue: Authoritarian capitalism in the age of Trump and Twitter*. Pluto Press.

Gans, H. J. (1998). What can journalists actually do for American democracy? *Harvard International Journal of Press/Politics, 3*(4), 6–12. https://doi.org/10.1177/1081180X98003004003

Garrett, R. K., Weeks, B. E., & Neo, R. L. (2016). Driving a wedge between evidence and beliefs: How online ideological news exposure promotes political misperceptions. *Journal of Computer-Mediated Communication, 21*(5), 331–348. https://doi.org/10.1111/jcc4.12164

George, C. (2023). Left or right, reactionary anti-liberal media are worth closer study. *Journalism & Communication Monographs, 25*(4), 365–369. https://doi.org/10.1177/15226379231201457

Gerbaudo, P., De Falco, C. C., Giorgi, G., Keeling, S., Murolo, A., & Nunziata, F. (2023). Angry posts mobilize: Emotional communication and online mobilization in the Facebook pages of Western European right-wing populist leaders. *Social Media + Society, 9*(1), 20563051231163327. https://doi.org/10.1177/20563051231163327

Glaun, D. (2021). Germany's laws on Antisemitic hate speech and Holocaust denial. *PBS*. https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/germanys-laws-antisemitic-hate-speech-nazi-propaganda-holocaust-denial/

Goldstein, T. (2007). *Killing the messenger: 100 years of media criticism* (revised edition). Columbia University Press.

Guess, A. M., Barberá, P., Munzert, S., & Yang, J. (2021). The consequences of online partisan media. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 118*(14), e2013464118. https://doi.org/10.1073/pnas.2013464118

Guetta, Y. (2026, April 26). Channel 14 has already become a cash machine — so why does it keep getting perks and breaks?. *TheMarker*. https://www.themarker.com/news/themedia/2026-04-26/ty-article/.premium/0000019d-c55d-db3c-a1ff-d7fd1e7a0000 [in Hebrew]

Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger, Trans.). MIT Press.

Hackett, R. A., & Zhao, Y. (1998). *Sustaining democracy?: Journalism and the politics of objectivity* (2nd ed.). University of Toronto Press.

Hallin, D. C., Kitzberger, P., & Palos-Pons, M. (2025). Media anti-populism and political parallelism in Latin America. *Annals of the International Communication Association, 49*(2), 61–95. https://doi.org/10.1093/anncom/wlaf003

Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press.

Hameleers, M. (2020). Populist disinformation: Exploring intersections between online populism and disinformation in the US and the Netherlands. *Politics and Governance, 8*(1), 146–157. https://doi.org/10.17645/pag.v8i1.2478

Harrison, J., & Pukallus, S. (2021). The politics of impunity: A study of journalists' experiential accounts of impunity in Bulgaria, Democratic Republic of Congo, India, Mexico and Pakistan. *Journalism, 22*(2), 303–319. https://doi.org/10.1177/1464884918778248

Heltzel, G., & Laurin, K. (2024). Why Twitter sometimes rewards what most people disapprove of: The case of cross-party political relations. *Psychological Science, 35*(9), 976–994. https://doi.org/10.1177/09567976241258149

Hermann, T., & Anabi, O. (2023, March 13). *February 2023 survey: Rising support for all forms of protest against the Levin plan*. Israel Democracy Institute. https://www.idi.org.il/articles/48227 [in Hebrew]

Hermann, T., Yohanani, L., Kaplan, Y., & Sapozhnikova, I. O. (2025, January 15*). December 2024 survey: Majority of the public supports a comprehensive deal to release all hostages in exchange for ending the war*. Israel Democracy Institute. https://www.idi.org.il/articles/57946 [in Hebrew]

Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science, 22*(1), 129–146. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034

Jackson, J. (2017, February 15). Fact-checkers are weapons in the post-truth wars, but they're not all on one side. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/media/2017/feb/15/fact-checkers-are-weapons-in-the-post-truth-wars-but-theyre-not-all-on-one-side

Jamieson, K. H., & Cappella, J. N. (2008). *Echo chamber: Rush Limbaugh and the conservative media establishment*. Oxford University Press.

Klein, A., & Bar-Meir, U. (2025, July 26). Did the Biden administration fund anti-government protest organizations to the tune of a billion dollars? The case is weak. *Globes*. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001517085 [in Hebrew]

Kushmaro, D. (2025, July 11). Ulpan Shishi survey: Overwhelming majority of the public favors a single-phase deal and an end to the war in Gaza. *Channel 12 News*. https://www.mako.co.il/news-politics/2025_q3/Article-8201fd74a2af791026.htm [in Hebrew]

Lacatus, C., & Meibauer, G. (2023). Crisis, rhetoric and right-wing populist incumbency: An analysis of Donald Trump's tweets and press briefings. *Government and Opposition, 58*(2), 249–267. https://doi.org/10.1017/gov.2021.34

Ladd, J. M. (2011). *Why Americans hate the media and how it matters*. Princeton University Press.

Ladd, J. M., & Podkul, A. R. (2020). Sowing distrust of the news media as an electoral strategy. In E. Suhay, B. Grofman & A. H. Trechsel (Eds.), *The Oxford handbook of electoral persuasion* (pp. 427–454). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190860806.013.17

Lajevardi, N., Oskooii, K. A. R., & Walker, H. (2022). Hate, amplified? Social media news consumption and support for anti-Muslim policies. *Journal of Public Policy, 42*(4), 656–683. https://doi.org/10.1017/S0143814X22000083

Lee, D. (2019, November 19). Election debate: Conservatives criticised for renaming Twitter profile 'factcheckUK'. *BBC News*. https://www.bbc.co.uk/news/technology-50482637

Levendusky, M. (2013a). *How partisan media polarize America*. University of Chicago Press.

Levendusky, M. S. (2013b). Why do partisan media polarize viewers? *American Journal of Political Science, 57*(3), 611–623. https://doi.org/10.1111/ajps.12008

Lewis, S. C. (2012). The tension between professional control and open participation: Journalism and its boundaries. *Information, Communication & Society, 15*(6), 836–866. https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.674150

Lindgren, E., Rönnerstrand, B., Rettenegger, G., Breitholtz, E., Cooper, R., & Sayeed, A. (2024). Coded appeals and political gains: Exploring the impact of racial dogwhistles on political support. *Journalism & Mass Communication Quarterly, 103*(2), 696–723. https://doi.org/10.1177/10776990241280373

Maras, S. (2012). *Objectivity in journalism*. Polity Press.

Martin, G. J., & Yurukoglu, A. (2017). Bias in cable news: Persuasion and polarization. *American Economic Review, 107*(9), 2565–2599. https://doi.org/10.1257/aer.20160812

McChesney, R. W. (2004). *Our unfree press: 100 years of radical media criticism*. The New Press.

McNair, B. (2012). *Journalism and democracy: An evaluation of the political public sphere*. Routledge.

Mellado, C. (Ed.). (2020). *Beyond journalistic norms: Role performance and news in comparative perspective*. Routledge.

Meyers, O. (2005). Israeli journalism during the state's formative era: Between ideological affiliation and professional consciousness. *Journalism History, 31*(2), 88–97.

Morris, D. S., & Morris, J. S. (2022). Partisan media exposure, polarization, and candidate evaluations in the 2016 general election. *Social Science Quarterly, 103*(5), 1101–1112. https://doi.org/10.1111/ssqu.13182

Nadler, A., & Bauer, A. J. (2019). *News on the right: Studying conservative news cultures*. Oxford University Press.

Nygaard, S. (2020). Boundary work: Intermedia agenda-setting between right-wing alternative media and professional journalism. *Journalism Studies, 21*(6), 766–782. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1722731

Nygaard, S. (2021). On the mainstream/alternative continuum: Mainstream media reactions to right-wing alternative news media. *Digital Journalism, 9*(10), 1398–1414. https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1894962

Overholser, G., & Jamieson, K. H. (2005). *The press*. Oxford University Press.

Palau-Sampio, D. (2023). Pseudo-media disinformation patterns: Polarised discourse, clickbait and twisted journalistic mimicry. *Journalism Practice, 17*(10), 2140–2158. https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2126992

Panievsky, A. (2021). Covering populist media criticism: When journalists' professional norms turn against them. *International Journal of Communication, 15*, 2136–2155.

Panievsky, A. (2025). *The new censorship: How the war on media is taking us down*. Footnote Press.

Panievsky, A. (2026). Anti-media media: A normative approach to media positionality. *International Journal of Communication, 20*(17), 714–730.

Panievsky, A., David, Y., Gidron, N., & Sheffer, L. (2025). Imagined journalists: New framework for studying media–audiences relationship in populist times. *The International Journal of Press/Politics, 30*(1), 38–62. https://doi.org/10.1177/19401612241231541

Parekh, B. (2012). Is there a case for banning hate speech? In M. Herz & P. Molnar (Eds.), *The content and context of hate speech* (pp. 37–56). Cambridge University Press.

Parvaresh, V. (2023). Covertly communicated hate speech: A corpus-assisted pragmatic study. *Journal of Pragmatics, 205*, 63–77. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2022.12.009

Penal Law, 5737-1977 (Isr.). https://fs.knesset.gov.il//9/law/9_lsr_311018.PDF [in Hebrew]

Persico, O. (2023, December 12). "Frequency of watching Channel 14 increases belief in conspiracy theories". *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/505158 [in Hebrew]

Persico, O. (2025a, February 12). Call for a criminal investigation against Channel 14 on suspicion of sedition and incitement. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/543343 [in Hebrew]

Persico, O. (2025b, December 14). Israel Police: Complaints of incitement to war crimes on Channel 14 under review. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/562727 [in Hebrew]

Press and Communications Council, Plenum. (2020, September). *Code of ethics of the Press and Communications Council in Israel*. https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25_ci_bg_5541045.pdf [in Hebrew]

Prohibition of Defamation Law, 5725-1965 (Isr.). https://fs.knesset.gov.il//5/law/5_lsr_208497.PDF [in Hebrew]

Pickard, V. (2019). *Democracy without journalism? Confronting the misinformation society*. Oxford University Press.

Rashkin, H., Choi, E., Jang, J. Y., Volkova, S., & Choi, Y. (2017). Truth of varying shades: Analyzing language in fake news and political fact-checking. In M. Palmer, R. Hwa, & S. Riedel (Eds), *Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing* (pp. 2931–2937). Association for Computational Linguistics. https://doi.org/10.18653/v1/D17-1317

Revers, M. (2014). Journalistic professionalism as performance and boundary work: Source relations at the state house. *Journalism, 15*(1), 37–52. https://doi.org/10.1177/1464884913480459

Rogenhofer, J. M., & Panievsky, A. (2021). Antidemocratic populism in power: Comparing Erdoğan's Turkey with Modi's India and Netanyahu's Israel. *Democratization, 28*(8), 1394–1415. https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1795135

Rosen, J. (1999). *What are journalists for?* Yale University Press.

Schudson, M. (1981). *Discovering the news: A social history of American newspapers*. Basic Books.

Schudson, M. (2008). *Why democracies need an unlovable press*. Polity.

Schudson, M. (2018). *Why journalism still matters*. Polity.

Shultziner, D., & Stukalin, Y. (2021). Politicizing what's news: How partisan media bias occurs in news production. *Mass Communication and Society*, *24*(3), 372-393.

Simonov, A., Sacher, S., Dubé, J.-P., & Biswas, S. (2022). Frontiers: The persuasive effect of Fox News: Noncompliance with social distancing during the COVID-19 pandemic. *Marketing Science, 41*(2), 230–242. https://doi.org/10.1287/mksc.2021.1328

Sotirovic, M. (2019). Propaganda and journalism. In M. Powers (Ed.), *Oxford Research Encyclopedia of Communication* (online ed.). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.864

Staender, A., Humprecht, E., & Esser, F. (2024). Alternative media vary between mild distortion and extreme misinformation: Steps toward a typology. *Digital Journalism, 12*(6), 830–850. https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2326928

Starr, P. (2008). Democratic theory and the history of communications. In B. Zelizer (Ed.), *Explorations in communication and history* (pp. 27–44). Routledge.

Štětka, V., & Mihelj, S. (2024). The rise of the illiberal public sphere. In V. Štětka & S. Mihelj (Eds.), *The illiberal public sphere: Media in polarized societies* (pp. 25–59). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54489-7_2

Stevens, D., & Allen, B. (2017). When going to war is costly: A comparative study of audiences and the partisan press. *The International Journal of Press/Politics, 22*(3), 380–401. https://doi.org/10.1177/1940161217708065

Strömbäck, J. (2005). In search of a standard: Four models of democracy and their normative implications for journalism. *Journalism Studies, 6*(3), 331–345. https://doi.org/10.1080/14616700500131950

Stroud, N. J., & Curry, A. (2015). The polarizing effects of partisan and mainstream news. In A. Yoshinaka & J. A. Thurber (Eds.), *American gridlock: The sources, character, and impact of political polarization* (pp. 337–354). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781316287002.017

Suk, J., Shah, D. V., & McLeod, D. M. (2022). Breaking the "virtuous circle": How partisan communication flows can erode social trust but drive participation. *Human Communication Research, 48*(1), 88–115. https://doi.org/10.1093/hcr/hqab015

Tanjug. (2011, May 24). State broadcaster "sorry" for 1990s. *B92*. https://www.b92.net/o/eng/news/politics-article?yyyy=2011&mm=05&dd=24&nav_id=74507

Tausig, S. (2023, February 7). Netanyahu grants Channel 14 benefits worth tens of millions of shekels. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/477999 [in Hebrew]

Tripodi, F. B., Garcia, L. C., & Marwick, A. E. (2023). "Do your own research": Affordance activation and disinformation spread. *Information, Communication & Society*, *27*(6), 1212–1228. https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2245869

Tucker, J. A., Guess, A., Barbera, P., Vaccari, C., Siegel, A., Sanovich, S., Stukal, D., & Nyhan, B. (2018). *Social media, political polarization, and political disinformation: A review of the scientific literature* (SSRN Scholarly Paper No. 3144139). Social Science Research Network. https://doi.org/10.2139/ssrn.3144139

Usher, N. (2021). *News for the rich, white, and blue: How place and power distort American journalism*. Columbia University Press.

Van Dalen, A. (2021). Rethinking journalist–politician relations in the age of populism: How outsider politicians delegitimize mainstream journalists. *Journalism, 22*(11), 2711–2728. https://doi.org/10.1177/1464884919887822

van Kempen, H. (2007). Media-party parallelism and its effects: A cross-national comparative study. *Political Communication, 24*(3), 303–320. https://doi.org/10.1080/10584600701471674

Vasist, P. N., Chatterjee, D., & Krishnan, S. (2023). The polarizing impact of political disinformation and hate speech: A cross-country configural narrative. *Information Systems Frontiers, 26*, 663–688. https://doi.org/10.1007/s10796-023-10390-w

Verthaim, D. (2024, December 17). Ratings briefing: Keshet 12 and Channel 14 climb, Reshet 13 keeps sinking. *Walla*. http://b.walla.co.il/item/3712422 [in Hebrew]

Waisbord, S. (2013). *Reinventing professionalism: Journalism and news in global perspective*. Polity.

Weeks, B. E., Menchen-Trevino, E., Calabrese, C., Casas, A., & Wojcieszak, M. (2021). Partisan media, untrustworthy news sites, and political misperceptions. *New Media & Society, 24*(12), 2765–2783. https://doi.org/10.1177/14614448211033300

Wodak, R. (2015). *The politics of fear*. Sage.

Wu, Y., & Shen, F. (2022). Exploring the impacts of media use and media trust on health behaviors during the COVID-19 pandemic in China. *Journal of Health Psychology, 27*(6), 1445–1461. https://doi.org/10.1177/1359105321995964

Wyatt, W. N. (2007). *Critical conversations: A theory of press criticism*. Hampton Press.

Yamamoto, M., Jo, H., & Ran, W. (2022). Anti-media expression by citizens: Conservative summary sites, hostile media perceptions, and media trust in Japan. *Information, Communication & Society, 25*(13), 1952–1968. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1907436

Zelizer, B. (2013). On the shelf life of democracy in journalism scholarship. *Journalism, 14*(4), 459–473. https://doi.org/10.1177/1464884912464179

Zelizer, B., Boczkowski, P. J., & Anderson, C. W. (2022). *The journalism manifesto*. Polity.

נספח 1: רשימת תאריכים, 2024

6 בפברואר

28 בפברואר

11 במרץ

20 במרץ

9 באפריל

8 במאי

3 ביוני

18 ביולי

31 ביולי

14 באוגוסט

27 באוגוסט

5 בדצמבר

* כיוון שערוץ 14 אינו משדר בסופי שבוע, המדגם מתייחס לימי חול בלבד.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10099

לא רק מהי עיתונות, אלא מדוע הדין מגן עליה

אלעד מן*

תקציר

המסה בוחנת את ההשלכות המשפטיות והרגולטוריות של המושג "אנטי־עיתונות", ומציעה להבחין בין חופש הביטוי הרחב המוקנה לכל אדם וגוף תקשורת לבין זכויות היתר והמשאבים הציבוריים הנלווים למעמד העיתונאי. היא מציעה מודל של אסדרה מדורגת ושוויונית, המבוססת על שקיפות, אחריותיות, מנגנוני תיקון והבחנה ברורה בין דיווח, פרשנות ותוכן מטעם, תוך הימנעות מפיקוח ממשלתי על תוכן ודעות.

Not Only What Journalism Is, but Why the Law Protects It

Elad Man

Abstract

This essay examines the legal and regulatory implications of the concept of "anti-journalism," distinguishing between the broad freedom of expression afforded to all speakers and media organizations and the special privileges and public resources associated with journalistic status. It proposes a graduated and even-handed regulatory approach based on transparency, accountability, correction mechanisms, and a clear distinction between reporting, commentary, and sponsored or interested content, while cautioning against government control over journalistic content and viewpoints.

* עו"ד אלעד מן, היועץ המשפטי של עמותת הצלחה - לקידום חברה הוגנת, **העין השביעית** וגופים נוספים, ומרצה בבתי הספר לתקשורת באוניברסיטת בר אילן ואוניברסיטת רייכמן (elad@man-barak.com)

מאמרם של איילה פנייבסקי, שוקי טאוסיג וחן אגרי מציע תרומה חשובה לשיח העכשווי על עיתונות ודמוקרטיה. הוא מבקש להרחיב את הדיון מעבר לשאלה השגורה של הטיה פוליטית, ולהבחין בין עיתונות מפלגתית או מזוהה אידיאולוגית ובין מה שהכותבים מכנים "אנטי־עיתונות": שימוש בחזות ובפרקטיקות של תקשורת חדשותית באופן החותר תחת התפקידים שבשמם זוכה העיתונות למעמד מיוחד בחברה דמוקרטית.

להבנתי, התרומה של המאמר אינה צריכה להסתכם במישור המחקרי. היא מחייבת לבחון מחדש הנחה משפטית ותיקה, שלפיה די בזיהויו המוסדי או העצמי של גוף כ"כלי תקשורת" כדי להחיל עליו, כמקשה אחת, את המעמד המיוחד המיוחס לעיתונות. בדמוקרטיות ליברליות קיימת הצדקה רחבה להגנה על כל ביטוי, לרבות ביטוי מפלגתי, מגויס, בוטה ואף שגוי. לכן, אין להסיק מן המאמר כי על המדינה להעניק רישיון לעיסוק בעיתונות כתנאי גורף מקדים, או לשלול בקלות יתר מכלי תקשורת את חופש הביטוי בשל קו מערכתי פסול. מסלול כזה יוביל במהירות ליצירת מנגנון של פיקוח פוליטי על אמת, לגיטימיות ומקצועיות, ועלול להיות מסוכן לא פחות מן התופעה שהוא מבקש לתקן.

אולם חופש הביטוי הבסיסי והרחב, המוקנה לכל פרט, אינו זהה למכלול הזכויות, ההקלות והמשאבים הציבוריים הנלווים למעמד העיתונאי. הדין מעניק לעיתונות, במישרין ובעקיפין, נגישות למוסדות שלטון, הכרה מקצועית, זהירות בהפעלת כלי חקירה וריסון, הגנה על מקורות, הקלות רגולטוריות, ולעיתים גם גישה למשאבים ציבוריים או לתשתיות הפצה. גם הכללים להנפקת תעודות לעיתונאים מבוססים על הכרה מוסדית בחשיבות קיומן של מערכות חדשות ובעיסוק מקצועי בתחום. ההצדקה לכל אלה אינה נעוצה במאפיינים צורניים של מעטפת, תפאורה או קליפה, או בהגדרה העצמית של הגוף, אלא בתפקיד ובתכלית הציבורית שהוא אמור למלא: מסירת מידע בדוק ואמין בזמן אמת, ביקורת על בעלי כוח, קיום זירה פלורליסטית והעמדת תשתית עובדתית משותפת לדיון דמוקרטי.

מכאן עולה אפשרות לאסדרה מדורגת ופונקציונלית. במקום הכרעה בינארית אם גוף הוא "עיתונאי" או "אנטי־עיתונאי", ניתן לבחון אילו זכויות והטבות מחייבות עמידה בתנאים מקצועיים ומוסדיים מסוימים. תנאים כאלה צריכים להתמקד בתהליכים ולא בעמדות: שקיפות סביב בעלות, מימון וזיקות פוליטיות; קיומם של מנגנוני תיקון והבחנה גלויה בין דיווח, פרשנות ותוכן מטעם גורם בעל אינטרס, שלטוני או אחר; פרסום של מדיניות אימות; ומנגנון תלונות עצמאי.

חשוב כי אמות המידה הללו יחולו באופן שוויוני על כלל הגופים, ללא תלות בזהותם הפוליטית והרעיונית או במחנה שאליו הם פונים. המאמר עוסק בערוץ 14 כמקרה מבחן, אך לא ניתן להתוות אסדרה לגיטימית עבור ערוץ יחיד או כתגובה לאירוע פוליטי מסוים. עליה לבחון דפוסים מתמשכים, להבדיל בין כשל נקודתי למדיניות מערכתית, ולאפשר לגוף הנבדק להציג נתונים, הקשר וטענות נגד. רצוי גם ליצור תמהיל נכון בין פיקוח חיצוני ובין אחריות עצמית ומקצועית. קודים אתיים, נציבי תלונות עצמאיים, ביקורת עמיתים ופרסום שיטתי של תיקונים יכולים לצמצם את הצורך בהתערבות שלטונית ישירה. הרגולציה אינה צריכה לנהל את חדר החדשות, אלא להבטיח שקיפות, אחריותיות ותנאי תחרות שאינם מתגמלים התחזות לעיתונות.

לצורך זה נדרשת גם תשתית מחקרית מתמשכת, שאינה תלויה באפיזודות מזדמנות: דגימה תקופתית, פרסום נתונים, שמירת ארכיון של חומרי שידור, וכן בחינה חיצונית של תיקונים והבהרות, גיוון מקורות והסתמכות על מסרים שלטוניים. המדד שמציע המאמר יכול לשמש בסיס לבקרה כזו, ועליו צריכים להתווסף שיקול דעת אנושי ובחינה הקשרית.

גם האכיפה הענישתית, שיש בה צורך כלשהו, צריכה להיות מדורגת ומותאמת. לא בהכרח איסור שידור מיידי ולא שלילת זכות הביטוי, כי אם ראשית כול חובת גילוי, תיקון, מתן זכות תגובה ופרסום החלטות מנומקות. רק דפוס מתמשך, מוכח ושיטתי של הפרת חובות עשוי להצדיק צעדים חמורים וגורפים יותר. את סמכות ההכרעה יש להעניק לגוף רגולטורי עצמאי, על יסוד אמות מידה ברורות ופומביות, לאחר הליך הוגן ותחת ביקורת שיפוטית. במיוחד יש להימנע ממצב שבו הממשלה, שהיא מושא הביקורת העיתונאית, שולטת בזהות הרגולטור, בהקצאת ההטבות ובקביעה מי ראוי ויכול להיחשב עיתונאי.

המודל של המאמר עשוי לסייע גם לבתי המשפט. בתי המשפט אינם אמורים להפוך לעורכי חדשות או לבוררים במחלוקות פוליטיות. עם זאת, הם מסוגלים לבחון טענות עובדתיות בנות הפרכה, הסתרת זיקות, היעדר תיקון לאחר שהוכחה טעות, הסתה קונקרטית, או פרסום מסרים שלטוניים ללא סימון או סינון. המשפט עושה הבחנות כאלה בתחומים רבים, ואין מניעה עקרונית שיעשה זאת גם כאשר החזות היא עיתונאית, כל עוד המבחן מבוסס ראיות, שוויוני וזהיר.

לאמיתו של דבר, המאמר מזמין מעבר מתפיסה הרואה בחופש העיתונות זכות אוטומטית של המשדרים והדוברים, בעלי אולפנים ופלטפורמות, לתפיסה הרואה בו בראש ובראשונה זכות של הציבור שיש להגן עליה בכלים שנועדו להגנת צרכן התקשורת. הציבור זכאי למרחב מידע שבו ניתן להבחין בין דיווח לתעמולה, בין טעות

לתבנית של כזב, ובין ביקורת חריפה למהלך שיטתי של דה־לגיטימציה, הפחדה והשתקה. ההגנה על העיתונות אינה צריכה להצטמצם דווקא לנוכח הופעתה של אנטי־עיתונות. היא צריכה להפוך מדויקת יותר: רחבה ביחס לחופש הביטוי, אך תובענית ושקופה יותר ביחס לזכויות היתר הנלוות אליה ולמשאבים הציבוריים ולאמון המוסדי המוענקים לה בשם חופש העיתונות והעיסוק בה.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10101

בין שקרים שניתן להפריך למחקרים שניתן להפריך

אשר כהן*

תקציר

המסה בוחנת באופן ביקורתי את המודל המוצע לזיהוי "אנטי־עיתונות", ומתמקדת בקשיים המתודולוגיים הכרוכים בהבחנה בין טענות עובדתיות הניתנות להפרכה לבין טענות ופרשנויות פוליטיות השנויות במחלוקת. באמצעות בחינה מחודשת של דוגמאות מן המחקר על ערוץ 14, נטען כי חלק מההפרכות נשענות על נתונים שאינם מתאימים מבחינה כרונולוגית או הקשרית; עם זאת, המסה מכירה בחשיבות הניסיון לפתח מודל הבוחן את תפקוד התקשורת אל מול המציאות וקוראת לשכלולו המתודולוגי.

Between Refutable Lies and Refutable Research

Asher Cohen

Abstract

This essay critically examines the proposed model for identifying "anti-journalism," focusing on the methodological difficulties involved in distinguishing empirically refutable factual claims from contested political interpretations. By reassessing examples from the study of Channel 14, it argues that some of the alleged refutations rely on evidence that is chronologically or contextually inappropriate, while nevertheless recognizing the value of developing a model that evaluates media performance against empirical reality and calling for greater methodological rigor.

* פרופ' אשר כהן, המחלקה למדעי המדינה, אוניברסיטת בר אילן (Asher.cohen@biu.ac.il)

המאמר "אנטי־עיתונות: ערוץ 14 כמקרה מבחן למודל חדש" מציע דגם לבחינת תפקודם של אמצעי תקשורת לנוכח המציאות. כלומר, בחינת הפרסומים מול העובדות, תוך הבחנה בין עיתונות, הממלאת את תפקידיה הבסיסיים המקובלים, ובין אנטי־עיתונות, המתאפיינת בריבוי שקרים הניתנים להפרכה, בהפצת תיאוריות קונספירציה לא מבוססות, בהסתה לגזענות ואלימות, בהדהוד תעמולה של מוקדי כוח, ובראשם השלטון, וכיוצא באלה.

המציאות החברתית הפוליטית מתאפיינת, בין השאר, במספר עצום של שחקנים ומשתנים, בדפוסי פעולה מורכבים, באינטרסים שונים ובדינמיות רבה. חלקים גדולים מאותה מציאות נתונים לפרשנויות שונות ואף מנוגדות. לכן היה מקום לעשות הבחנה בין "שקרים הניתנים להפרכה" באמצעות נתונים אמפיריים ובין שאר הרכיבים, שמטבעם ומהותם אפשר לפרשם באופנים שונים, ומכאן שהם פוגמים באפשרות לקידוד מדויק.

נדגים את אתגר הפרשנות דרך רכיב תיאוריות הקונספירציה. חשוב לציין שתיאוריית "תפירת התיקים", בגרסאות שונות, מלווה את המערכת הפוליטית המשפטית בישראל שנים רבות. יו"ר הכנסת רובי ריבלין כינה את הפרקליטות "כנופיית שלטון החוק", פרופ' יואב דותן (2020) קבע כי "הלכת דרעי הפכה כלי לחיסול פוליטי", ודברים דומים טענו גם פרופ' דניאל פרידמן ורבים אחרים. על רקע זה, מה שהכותבים רואים כ"תיאוריית קונספירציה", אחרים רואים כביקורת על מערכת אכיפת החוק.

מחברי המאמר מודעים לכך, ולכן רומזים לכשלים בחקירות נתניהו: "בשונה מטענות נקודתיות לגבי כשלי חקירה וכדומה, שיש להן תימוכין או בסיס, תיאוריית 'תפירת התיקים' מנוגדת לעובדות הידועות ולהיגיון הסביר, לא ניתן להוכיחה וממילא לא סופקו לה תימוכין". אולם המושג "תפירת תיקים" הוא מקרה מובהק של רכיב בדגם הנתון לפרשנויות שונות. נניח, לצורך העניין, כי קיים רצף מגוון של אפשרויות ביניים בין שני קטבים: בקוטב האחד "קונספירציה מאורגנת לתפירת תיקים", ובקוטב הנגדי "כשלי חקירה נקודתיים". לפי פרדוקס הערמה המפורסם, גרגירים ספורים אינם ערמה, ומאות גרגירים הם כבר ערמה. אולם מהו המספר המדויק ההופך גרגירים ספורים לערמה?

בשל קוצר היריעה לא נוכל לפרט כאן את מגוון "הכשלים הנקודתיים" בחקירות נתניהו. נסתפק בכמה דוגמאות: תוכן האישום - סיקור אוהד כשוחד - נחשב לתקדים משפטי שאין דומה לו, המיושם דווקא על ראש הממשלה; בישיבת בכירי הפרקליטות, ניזרי היה היחיד שהתנגד להאשמה בשוחד, ולעומתו יותר מ־20 אחרים הכריעו בכיוון שוחד, ולמרות זאת, באופן נדיר במיוחד, השופטים המליצו לסגת מההאשמה בשוחד

כבר לאחר שמיעת עדי התביעה; היועץ המשפטי לא נתן אישור לפתיחה בחקירת ראש הממשלה; אלי לוי, מנהל מחלקת החקירות ברשות לניירות ערך, אסף חומרים הקשורים לתיק 4000 עוד לפני כניסתו של פילבר לתפקידו ("פילבר לא קשור כי הוא עוד לא שם, אז מה אתם חוקרים?" שאלה נשיאת ההרכב); "סיקור אוהד" שהופרך ברובו השתנה במונחי התביעה ל"היענות חריגה"; בבחינה של 315 פרסומים התברר שרובם המכריע היו דיווחים שגרתיים או כלל לא הייתה היענות; הפעלת תרגיל חקירה באמצעות מקורבת על העד ניר חפץ, תוך איום ברור לפגוע בשלמות משפחתו; נקיטת מגוון פעולות חקירה חמורות כלפי משפחת אלוביץ'; "פגישת ההנחיה" הקריטית לאישום כלל לא התקיימה; הפעלת רוגלות בהיקף עצום, כולל נגד סביבתו של נתניהו, לפי דו"ח מבקר המדינה. אז כמה גרגירי "כשלים נקודתיים", שחלקם גדולים במיוחד, הופכים לערמה של "תפירת תיקים", או לפחות מתקרבים לכך?

בנוגע לתיאוריית ה"בגידה מבפנים", לא נתייחס לשתי הדוגמאות המוצגות, שגם הן נתונות לפרשנות, אלא דווקא למסגור שלהן. המאמר פותח באזכור הדוגמה ההיסטורית הקשה של התעמולה הנאצית, ובמרכזה "סכין בגב האומה", ומשם עובר לעיסוק בנתניהו עצמו. אם תכלית המאמר היא בחינה של ערוץ 14, מה פירוש האמירה "נתניהו, סביבתו ותומכיו אימצו אותה כחלק מהקמפיין להסרת האחריות על המחדל מהממשלה"? האם נושא המחקר הוא נתניהו וסביבתו או ערוץ 14? ביוני 2024, בתקופה הנחקרת, נתניהו נשאל על כך ישירות בתוכנית **הפטריוטים** וענה: "אני לא קונה את זה. לא קונה את תיאוריות הקונספירציה האלה, יש כשלים שצריך לבדוק אותם". מדוע, אם כן, יש צורך בהקדמה הטוענת ש"נתניהו וסביבתו" אימצו תפיסה זו? יש כאן ניסיון להתייחס לטענות הנפוצות על כשלים צבאיים כאילו מדובר בהפצה של תיאוריית קונספירציה.

יתר על כן, כשל מתודולוגי מובהק במאמר ניכר בשתיים מתוך שלוש הדוגמאות הניתנות לרכיב "שקרים הניתנים להפרכה". למשל, מובא ציטוט של יותם זמרי: "גם בנוגע להפסקת המלחמה, בכל סקר, זה אחוז מאוד קטן מעם ישראל. עם ישראל הרבה יותר נחוש [...] בנוגע להכרעת חמאס, מיטוט חמאס והשמדת חמאס" (**הפטריוטים**, 6.2.24). ואיך אמירה זו מופרכת לכאורה? "סקרים הראו בעקביות כי הרוב הגורף בחברה הישראלית - כ־70 אחוז - תמכו בחתימה על הסכם לסיום המלחמה (דיטש ואח', 2025; הרמן ואח', 2025; קושמרו, 2025)". אולם, דבריו של זמרי נאמרו בפברואר 2024. כדי להפריך את דבריו, המאמר מפנה לשלושה סקרים שהתפרסמו בין דצמבר 2024 לאוקטובר 2025 - כשנה עד שנה וחצי מאוחר יותר. הכשל המתודולוגי החמור הוא בבחינת ציטוט זה באמצעות סקרים שנערכו זמן רב מאוד אחרי שהדברים נאמרו, בתקופת מלחמה שבמהלכה התרחשו שינויים גדולים בדעת הקהל. הסקרים מ־2025,

שבהם רוב הנשאלים תמכו בעסקה ובהפסקת המלחמה, לא רלוונטיים כשמדובר בהפרכת ה"שקר" מתחילת 2024.

מבחינה מתודולוגית, יש לבדוק את דבריו של זמרי לנוכח הסקרים מינואר ופברואר 2024. סקרים אלה מבהירים שאמירתו ניתנת דווקא לביסוס. אחת ההפניות להפרכה לכאורה היא לסקר של דיטש ואחרים שנערך ב־2025. זאת, במקום להפנות לסקר של דיטש ואחרים מתחילת 2024, שהוא הרלוונטי לעניין. הסקר כלל את השאלה: "עד כמה אתה מסכים או לא מסכים עם המשפט הבא: על צה"ל להמשיך בלחימה כל עוד לא מוטט שלטון חמאס, גם אם משמעות הדבר שלא ניתן יהיה להחזיר את החטופים?". 61% ענו שהם מסכימים, לעומת 29% שענו כי אינם מסכימים (דיטש ואח', 2024). סקר אחר, של המכון למדיניות העם היהודי, קיבל את הכותרת "מדד החברה הישראלית לפברואר 2024 - עמדת הציבור: הכרעת חמאס חשובה מהחזרת החטופים" (רוזנר, 2024). לא מדובר, אם כן, בשקר של זמרי, אלא להפך: הוא שיקף במדויק את הסקרים הרלוונטיים לאותה תקופה, בעוד המתודולוגיה שבאמצעותה נבחנו דבריו כשלה.

הכשל חוזר בדוגמה נוספת. אמיר איבגי טען: "ההפגנות המתפשטות בקמפוסים בארצות הברית ידועות בקו האנטי ישראלי והאנטישמי שלהן. עכשיו מתברר שהקרנות שעומדות מאחורי ההפגנות שם מממנות ומעבירות כספים גם לשורת ארגוני שמאל כאן בארץ" (**המהדורה המרכזית**, 8.5.24). ומכאן להפרכה הכושלת: "אך בשונה מהנטען באולפן, הדו"ח שפרסם הקונגרס האמריקאי, ועליו הסתמכו לכאורה בכתבה, הפריך את הטענה, וממשל טראמפ אף הדגיש זאת (קליין ובר־מאיר, 2025)". קליין ובר־מאיר מתמקדים בדו"ח הקונגרס מיולי 2025, אך איבגי לא יכול להישען במאי 2024 על דו"ח שיתפרסם יותר משנה לאחר מכן. חיפוש קל סביב תאריך האייטם מבהיר שאיבגי מתייחס לדו"ח של NGO Monitor וכתבה שפורסמה עליו בעיתון **גלובס** (ויטמן, 2024). דו"ח זה, שהוא הרלוונטי להפרכה או לאישוש, אכן מראה ששתי קרנות של סורוס ורוקפלר תמכו בחלק מהארגונים שעסקו במחאה בקמפוסים בארצות הברית, והן גם תומכות בארגוני שמאל בישראל - בהתאם לדבריו של איבגי, ובשונה מההפרכה השגויה בעליל. הכשל המתודולוגי החוזר בשתיים מתוך שלוש דוגמאות מטיל צל כבד על המחקר כולו בנוגע לרכיב החשוב של שקרים הניתנים להפרכה.

אולם, בלי קשר לכשלים שהוצגו, יש לברך על הניסיון הכללי ליצור דגם שיבחן את תפקוד התקשורת לנוכח המציאות ולא רק בהשוואה לכלי תקשורת אחרים - ניסיון בעל חשיבות בשדה המחקר. דגם כזה, אם ייושם באופן מדויק מתודולוגית, עשוי להביא לתרומה חשובה בחקר התקשורת בכלל, ואף לשיפור תפקודה. המאמר אכן הניח לכך תשתית ראשונית, גם אם לא הקפיד כראוי על יישום רכיבי הדגם שהוצגו.

סוגיית הקשיים המתודולוגיים בבחינת המציאות מחייבת התייחסות נרחבת ומפורטת בהרבה מכפי שנעשה בדגם המוצע.

והערה לסיום: המאמר בחן שתי תוכניות מרכזיות בערוץ 14, שמשדר תוכניות רבות לאורך כל היום. עולה ממנו כי לכאורה קיים בערוץ קו כללי של היעדר עצמאות והדהוד מסרים ממשלתיים. כמי שמשתתף בקביעות בפאנלים בערוץ 14, בעיקר בתוכניות הבוקר, אסיים באנקדוטה אישית רלוונטית: יום או יומיים לאחר הכרזת הממשלה על מועמדותו של עו"ד מיכאל ראבילו לתפקיד מבקר המדינה, השתתפתי בפאנל עם חמישה משתתפים נוספים. מבין ששת המשתתפים, ארבעה הביעו מידה כלשהי של הסתייגות מכך שהמועמד הוא גם פרקליט של הליכוד ושל נתניהו. אף אחד מהמסתייגים לא קיבל בתגובה ביקורת על עמדתו או המלצה להימנע מהסתייגויות כאלה בעתיד. בניגוד לרושם העולה מהמאמר, בערוץ 14 מותר להעביר ביקורת על הממשלה, ויש מי שעושים זאת.

רשימת המקורות

דותן, י' (2020, 3 במאי). הלכת דרעי הפכה כלי לחיסול פוליטי. **הארץ**. https://www.haaretz.co.il/opinions/2020-05-03/ty-article-opinion/.premium/0000017f-e068-d9aa-afff-f9784ca80000

ויטמן, א' (2024, 3 במאי). דוח חדש חושף: הכסף שמניע את האלימות בקמפוסים בארה"ב. **גלובס**. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001477849

דיטש, מ', מלר, ר', שפרן גיטלמן, ע' ואלרן, מ' (2024, 4 בפברואר). ממצאי סקר "חרבות ברזל" - פברואר 2024. **המכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS)**. https://www.inss.org.il/he/publication/survey-swords-of-iron-13

רוזנר, ש' (2024, 14 בפברואר). מדד החברה הישראלית לפברואר 2024 - עמדת הציבור: הכרעת חמאס חשובה מהחזרת החטופים. **המכון למדיניות העם היהודי**. https://jppi.org.il/he/פברואר--2024עמדת-הציבור-הכרעת-חמאס-חשובה-מ/

Dotan, Y. (2020, May 3). The Deri ruling has become a tool for political elimination. *Haaretz*. https://www.haaretz.co.il/opinions/2020-05-03/ty-article-opinion/.premium/0000017f-e068-d9aa-afff-f9784ca80000 [in Hebrew]

Waitman, E. (2024, May 3). New report reveals: The money driving the violence on U.S. campuses. *Globes*. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001477849 [in Hebrew]

Deutsch, M., Meler, R., Shafran Gittleman, I., & Elran, M. (2024, February 4). Findings of the "*Swords of Iron*" survey – February 2024. Institute for National Security Studies (INSS). https://www.inss.org.il/he/publication/survey-swords-of-iron-13 [in Hebrew]

Rosner, S. (2024, February 14). *The Israeli Society Index for February 2024 – Public opinion: Defeating Hamas is more important than returning the hostages*. The Jewish People Policy Institute. https://jppi.org.il/he/פברואר--2024עמדת-הציבור-הכרעת-חמאס-חשובה-מ/ [in Hebrew]

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10100

"אנטי־עיתונות" כחלק מתנועת מלקחיים לפגיעה בתקשורת והשידור הציבורי כגורם מאזן

אורנית קליין־שגריר*

תקציר

המסה ממקמת את תופעת ה"אנטי־עיתונות" בתוך תהליך רחב יותר של החלשת התקשורת המקצועית, המשלב טיפוח כלי תקשורת מגויסים לצד מתקפות ודה־לגיטימציה של כלי תקשורת עצמאיים. על רקע זה היא מדגישה את חשיבותו של שידור ציבורי עצמאי כגורם מאזן המחויב לפלורליזם, אחריותיות, גיוון ושיח ציבורי מבוסס עובדות.

'Anti-Journalism' as Part of a Pincer Movement Against the Media, with Public Broadcasting as a Counterbalance

Oranit Klein-Shagrir

Abstract

This essay situates "anti-journalism" within a broader process of weakening professional media, combining the cultivation of politically aligned media outlets with attacks on and delegitimization of independent journalism. Against this backdrop, it emphasizes the importance of independent public service media as a counterbalance committed to pluralism, accountability, diversity, and fact-based public discourse.

* ד"ר אורנית קליין שגריר, מרצה בכירה בחוג לממשל, תקשורת ודיפלומטיה, המרכז האקדמי הרב תחומי ירושלים (oranit@jmc.ac.il)

למאמרם של איילה פנייבסקי, שוקי טאוסיג וחן אגרי ("אנטי־עיתונות: ערוץ 14 כמקרה מבחן למודל חדש") יש חשיבות רבה, הנובעת מהשילוב בין תרומה תיאורטית־מתודולוגית ובין נחיצות אזרחית בתקופה שבה אמצעי תקשורת ועיתונאים מתמודדים עם אתגרים חסרי תקדים. הכותבים מציעים אופרציונליזציה מפורטת, מבוססת מדדים, למושג "אנטי־עיתונות" ככלי ניתוח בעל פוטנציאל יישומי רב. עם ההתאמות הנדרשות, המודל יכול לשמש חוקרים בבחינת זירות תקשורת שונות לא רק במקרי קיצון, אלא גם לשם זיהוי אלמנטים אנטי־עיתונאיים בפעילותם של עיתונאים בערוצי מיינסטרים. הניתוח המדוקדק של תוכני ערוץ 14 מעניק תוקף מחקרי לחששות הציבוריים ממה שהפך לגוף בעל השפעה ניכרת על סדר היום הפוליטי והציבורי.

ניתן להציב את תופעת ה"אנטי־עיתונות" בהקשר הרחב של מפת התקשורת הישראלית. במקרים רבים, הדיון הציבורי נוטה לעסוק במתקפות הישירות על אמצעי תקשורת שנועדו להרתיעם ולהשתיקם. אך כפי שמראים הכותבים, הצד השני של אותה משוואה, שאינו פחות מסוכן, הוא הטיפוח המכוון של אמצעי תקשורת מגויסים, החוסים תחת חזות עיתונאית אך משתמשים בפרקטיקות הרחוקות ממנה מרחק רב. מציאות זו מייצרת "תנועת מלקחיים" אנטי־דמוקרטית: מחד גיסא גופי תעמולה הפועלים במסווה של "גיוון פוליטי במפת התקשורת", ומאידך גיסא מתקפה מתמשכת על אמצעי תקשורת אחרים, ובכללם השידור הציבורי. יש לראות בשני צידי "תנועת המלקחיים" תהליך מצטבר ולא תופעות נפרדות. ככל שאמצעי תקשורת מגויסים מחלישים את האמון בעיתונות מקצועית, באמצעות הצגת כל ביקורת כהטיה או בגידה, כך גובר הלחץ הפוליטי והציבורי לצמצם את עצמאותם ואת מימונם של גופי תקשורת שאינם מתאימים עצמם למסר השלטוני. במובן זה, אנטי־עיתונות, הפועלת בניגוד לעקרונות המקצוע, עלולה לשמש גם מנגנון לשחיקת התשתיות המוסדיות המאפשרות את קיומה של עיתונות ביקורתית.

כפי שמראים פנייבסקי ועמיתיה, אנטי־עיתונות מאופיינת בהפצה של מסרי השלטון, שקרים ותיאוריות קונספירציה, ובפגיעה קשה בפלורליזם ובסולידריות החברתית, בין השאר באמצעות הסתה. דווקא בסביבה תקשורתית בעייתית ומזיקה כזו, קיומם של גופי תקשורת ציבוריים עצמאיים מקבל משנה תוקף. השידור הציבורי אינו נקי מפגמים או חף מביקורת, והוא אינו תרופת פלא לכל הבעיות של הקיטוב התקשורתי. הגנה על השידור הציבורי אינה מחייבת חסינות מביקורת. להפך: אחריותיות, שקיפות, תיקון טעויות ודיון ציבורי ביקורתי הם חלק מעקרונותיו של שידור ציבורי ראוי. ההבחנה המכרעת היא בין ביקורת עניינית על החלטות עריכה, ייצוג, איכות או שימוש במשאבים ציבוריים, ובין דה־לגיטימציה גורפת, המציגה את עצם קיומה של עיתונות עצמאית כפסול, ומבקשת להכפיפה לנאמנות פוליטית. במידה שהשידור הציבורי יציב

ובעל השפעה, הוא יכול לשמש גורם מאזן בסביבה התקשורתית. בעוד אמצעי תקשורת המאופיינים בפרקטיקות אנטי־עיתונאיות עשויים לתגמל ולהעצים שיח מקטב, הסתה ודה־לגיטימציה של קבוצות ומוסדות, השידור הציבורי מחויב מבחינה נורמטיבית לפלורליזם ולחופש ביטוי, למתן ייצוג הוגן לקהילות מגוונות, ליצירת סולידריות ולהימנעות מהסתה. על פי איגוד השידור האירופי (European Broadcasting Union, 2012), השידור הציבורי מושתת על שישה ערכי ליבה: אוניברסליות, עצמאות, מצוינות, גיוון, אחריותיות וחדשנות. ערכים אלה מבטאים מחויבות לנגישות לכלל הציבור; לאי־תלות פוליטית ומסחרית; לפלורליזם והבטחת "שוק רעיונות", שבו יש מקום גם לדעות המנוגדות לעמדת השלטון; לשקיפות; ולתרומה פעילה לחברה דמוקרטית.

הספרות המחקרית מצביעה על כך שבמדינות דמוקרטיות שבהן השידור הציבורי עצמאי מלחצים פוליטיים, ומנגנוני המימון שלו הולמים ועקביים, עולה ההיתכנות של פלורליזם תקשורתי, כמו גם האפשרות להיצע נרחב של חדשות ולחשיפה מוגברת למידע ולעמדות פוליטיות חוצות מחנות. מנגנונים אלו עשויים לתרום לשיח אזרחי מיודע ומגוון וללכידות החברתית (Castro-Herrero et al., 2018; Psychogiopoulou et al., 2017; Strömbäck, 2017).

התהליכים המתרחשים כיום בישראל אינם מנותקים ממגמות רחבות יותר. ניסיונות הפגיעה בתאגיד השידור הציבורי "כאן" - החל בהצעות חוק לצמצום תקציבו, דרך מאמצים לסגירת חטיבת החדשות שלו, ועד הדרת כתביו והתנכלות להם - מהדהדים מגמות פופוליסטיות בעולם. מהלכים דומים הנראים כיום במדינות נוספות מיועדים לקעקע את מוסדות הידע הוותיקים: האקדמיה, מערכת המשפט וגופי התקשורת הציבוריים. הרטוריקה והמטרות של מהלכים אלה מכוונות למנוע מגופי התקשורת להשמיע קול עצמאי, ביקורתי ובלתי תלוי. הפגיעה בשידור הציבורי אינה רק פגיעה בגוף תקשורת מסוים; זוהי פגיעה ישירה בדיון הדמוקרטי החופשי והמגוון, ביכולת ההשתתפות האזרחית ובלכידות החברתית. אלו בדיוק אותם ערכים שה"אנטי־עיתונות" מנסה לפרק, כפי שמראה המודל של פנייבסקי ועמיתיה.

המאמר שלפנינו מספק לחוקרי תקשורת ולאזרחים החרדים לדמוקרטיה תמונה נוקבת וכלי ניתוח אמפיריים חיוניים לבחינתה של הסביבה התקשורתית העכשווית. אולם, כדי להגן על סביבת המידע הנחוצה לחברה דמוקרטית, לא די בחשיפה והוקעה של השקרים וההסתה המופצים בערוצים האנטי־עיתונאיים. המודל שמציעים פנייבסקי ועמיתיה מאפשר לא רק לזהות מופעים של אנטי־עיתונות, אלא גם לשאול אילו מוסדות, נורמות ומדיניות נדרשים כדי למנוע מהם להפוך לתשתית הדומיננטית של המרחב הציבורי.

להבנתי, מאבק על האמת העובדתית והמאבק להגנה על עצמאותו של השידור הציבורי הם שני צדדים של אותו המטבע. עמידה איתנה מול תנועת המלקחיים האנטי־דמוקרטית היא תנאי חיוני לקיומו של שיח ציבורי חופשי, ביקורתי ומבוסס עובדות בישראל.

רשימת המקורות

Castro-Herrero, L., Skovsgaard, M., & Nir, L. (2018). Bridging gaps in cross-cutting media exposure: The role of public service broadcasting. *Political Communication, 35*(4), 542–565.

European Broadcasting Union. (2012). *Public service values, editorial principles and guidelines*. https://www.ebu.ch/guides/public-service-values-editorial-principles

Psychogiopoulou, E., Anagnostou, D., Craufurd Smith, R., & Stolte, Y. (2017). The freedom and independence of public service media in Europe: International standards and their domestic implementation. *International Journal of Communication, 11*, 1936–1955.

Strömbäck, J. (2017). Does public service TV and the intensity of the political information environment matter? *Journalism Studies*, *18*(11), 1415–1432.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10102

על כשלי המודל החדש לחקר "אנטי־עיתונות"

נסים כץ*

תקציר

המסה מערערת על אפיונו הגורף של ערוץ 14 כ"אנטי־עיתונות" וטוענת כי המודל מטשטש את ההבחנה בין דיווח חדשותי לבין פרשנות, סאטירה ותוכניות דעה, וכי חלק מהקריטריונים המוצעים נתונים לפרשנות סובייקטיבית. לטענתה, זיהוי פוליטי או אידיאולוגי אינו שולל לגיטימיות עיתונאית, והגדרת ערוץ 14 כ"אנטי־עיתונות" עלולה להפוך ל"עבודת גבולות" המדירה מן השיח הלגיטימי עיתונות לאומית, שמרנית ודתית.

On the Flaws of the New Model for Studying "Anti-Journalism"

Nissim Katz

Abstract

This essay challenges the blanket characterization of Channel 14 as "anti-journalism," arguing that the proposed model blurs the distinction between news reporting, commentary, satire, and opinion programming and relies in part on criteria open to subjective interpretation. It contends that political or ideological identification does not negate journalistic legitimacy and warns that labeling Channel 14 as "anti-journalism" may amount to boundary work that excludes national, conservative, and religious journalism from the sphere of legitimate media discourse.

* ד"ר נסים כץ, המחלקה לתקשורת, המכללה האקדמית כנרת
(nisimkolota@gmail.com)

בשנים האחרונות, נוף התקשורת הישראלי עובר טלטלות עזות המשקפות את הקיטוב העמוק בחברה. בתוך סערה זו, ערוץ 14 הפך למוקד של מאבק אידיאולוגי. לעיתים המאבק מוצדק, ולעיתים - כפי שמדגים המאמר "אנטי־עיתונות: ערוץ 14 כמקרה מבחן למודל חדש" - הוא גולש לרדוקציה מחקרית של מורכבות התקשורת לכדי קטלוג פשטני. המאמר מבקש להציג מודל תיאורטי לזיהוי "אנטי־עיתונות", אולם לטעמי הניסיון הזה אינו מוצלח ממספר סיבות.

ראשית, אין לקבל את האפיון הגורף של ערוץ 14 כ"אנטי־עיתונאי". בתור פאנליסט בערוצים שונים, ובכללם גם ערוץ 14, אני נחשף מקרוב לעבודתה של מערכת החדשות בערוץ. הקביעה כי ערוץ המעסיק עיתונאים, מפיקים וכתבים מקצועיים אשר פועלים תחת סטנדרטים עיתונאיים הוא "אנטי־עיתונאי", אינה עומדת במבחן המציאות. שידורי החדשות בערוץ 14 הם מקצועיים, מדווחים על אירועים בזמן אמת, ומספקים נקודת מבט שבעבר הוסתרה או טושטשה בתקשורת המרכזית. העובדה שהערוץ מזוהה פוליטית אינה הופכת אותו ל"אנטי־עיתונאי". היא הופכת אותו למה שפעם כינו "עיתונות מפלגתית" - מסורת מכובדת וחשובה בשיח הדמוקרטי. הטענה המשתמעת היא שרק עיתונות התואמת את האתוס הליברלי־חילוני היא עיתונות לגיטימית. להבנתי, זהו כשל בסיסי במאמר.

שנית, מבחינה מתודולוגית, נדמה כי כותבי המאמר הרחיקו לכת בחיפושיהם אחר תופעות חריגות. המאמר משתמש בציטוטים מתוך התוכנית **הפטריוטים** כבסיס לקריטריונים עיתונאיים. אולם ידוע כי זוהי תוכנית המוגדרת ומשודרת כתוכנית סאטירה, או לכל הפחות כתוכנית דעה או פאנל בידורי. האם יהיה מישהו שיטען כי תם אהרן אמור להתנהל בתוכנית **פגוש את העיתונות** כעיתונאי אובייקטיבי שחלים עליו כללי האתיקה של דיווח יבש? ודאי שלא. לכן, זו טעות מתודולוגית לטעון ש**הפטריוטים** היא תוכנית חדשות אובייקטיבית ולבקר את עירית לינור, גיא בוסי או איתמר פליישמן על כך שאינם עומדים בסטנדרטים עיתונאיים. אלו הם פובליציסטים, מובילי דעה וסאטיריקנים. גם הציטוטים מתוך מהדורות החדשות, המיוחסים לפרשנים, אינם משקפים בהכרח את הדיווח העיתונאי עצמו, אלא מבלבלים בין עובדה לדעה. דוגמה לכך היא הציטוט של אראל סג"ל מתוך **המהדורה המרכזית**: "בסוף בסוף יש פה ריבון, שלא נותנים לו לשלוט! יש פה ממשלה נבחרת שלא מסוגלת לשלוט כי חבורת פקידים, חזקה ונושאת מסורת ארוכה של ממלכתיות וכל הדיבורים האלה, פשוט לא תיתן לה לשלוט".

שלישית, בניגוד לטענות המאמר על "צנזורה" או הנדסת תודעה, ניסיוני האישי בערוץ שונה לחלוטין: מעולם, באף הופעה שלי בערוץ 14, לא נתקלתי בצנזורה. מעולם

לא נאמר לי מה לומר, לא הוכתבו לי מסרים, ולא נמנע ממני להציג עמדות ביקורתיות, גם כשהן חרגו מהקו של המגישים או של שאר המרואיינים. הערוץ מאפשר מרחב שיח פתוח שבו נשמעות דעות מגוונות, והעובדה שניתן לאתגר ולבקר את המערכת בשידור חי מוכיחה כי הטענות על "אנטי־עיתונות" שגויות. חופש הביטוי בערוץ הוא ממשי ומוחשי, והוא ניצב בסתירה מוחלטת לניסיון לצייר את הערוץ כגוף מונוליטי וסגור.

רביעית, הקריטריונים שהמאמר מציב הם חמקמקים ונתונים לפרשנות. למשל, המאמר מצטט את הדיווח של מגי טביבי על דבריו של חבר הכנסת עופר כסיף, וקובע כי זוהי "הפצת שנאה". כאן נשאלת השאלה - מהו הקריטריון להפצת שנאה? מדוע דיווח עובדתי על אמירות מקוממות של חבר כנסת הוא "הסתה", ואילו האמירות עצמן - המאשימות את מדינת ישראל בפשעי מלחמה - מוצגות כמידע לגיטימי? המאמר מניח מראש מהו "שיח לגיטימי" ומהו "שיח שנאה", ובכך מבצע בעצמו דה־קונסטרוקציה שמשתיקה ביקורת.

חמישית, האם "אנטי־מדיה" היא בהכרח "אנטי־עיתונות"? לטעמי, מה שהכותבים מתייגים "אנטי־עיתונות" הוא למעשה עיתונות המאתגרת את האליטות הישנות, ובכלל זה בתקשורת. חלק מהמאמצים של הממשלה לשנות את מבנה התקשורת נובעים מניסיון לביזור והשמעת קולות חדשים. במקום לנהל שיח אקדמי פתוח על הצורך בגיוון בתקשורת, המאמר מבצע "עבודת גבולות" שדוחקת החוצה שחקנים שפעילותם אינה תואמת לקו הליברלי הקלאסי, ובכך עושה עוול לעבודה העיתונאית בערוץ 14. זאת, תוך התעלמות מכך שאחד מתפקידי העיתונות הוא להציב מראה מול השלטון, וגם מול אליטות אחרות, למשל האליטה המשפטית - כפי שערוץ 14 עושה.

לבסוף, המאמר מתעלם מהתופעה המקבילה: נורמליזציה של עמדות קצה בצד השני של המפה הפוליטית. התבטאויות קיצוניות מצד אנשי שמאל מנורמלות תדיר בתקשורת המרכזית. שיקולי רייטינג מובילים את כלל אמצעי התקשורת לעסוק באמירות מסוג זה, ובכך ערוץ 14 אינו שונה מגופי תקשורת אחרים. למשל, יאיר גולן, יושב ראש מפלגת הדמוקרטים, אמר בריאיון לרשת ב': "ישראל בדרך להיות מדינה מוקצית בין העמים, כמו דרום אפריקה של פעם, אם היא לא תחזור ותתנהל כמדינה שפויה. מדינה שפויה לא מנהלת לחימה נגד אזרחים, לא הורגת תינוקות כתחביב, ולא שמה לעצמה מטרות של גירוש אוכלוסייה".

לסיכום, המאמר המדובר משקף את המאבק על סדר היום התקשורתי בישראל. במקום לבחון כיצד העיתונות הישראלית כולה יכולה להשתפר ולהיות מגוונת יותר, הוא פוסל קולות המבקשים לשבור את ההגמוניה. אם אנו רוצים דמוקרטיה בריאה, עלינו להכיר בכך שגם לציבור בעל נקודת מבט לאומית, שמרנית ודתית יש מקום לביטוי, וזהו תפקידה האמיתי והפלורליסטי של העיתונות.

מאמרים מקוריים

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.1009

תקשורת בשפה הרוסית בישראל: מאפיינים, צריכה והשפעה

אלינה ברדץ׳־יאלוב*

תקציר

המאמר עוסק בתקשורת הישראלית בשפה הרוסית ובאופן שבו היא נתפסת בקרב עולים מברית המועצות לשעבר בישראל. המחקר בוחן שלוש שאלות מרכזיות: באיזו מידה עולים אלה מכירים את כלי התקשורת הישראליים בשפה הרוסית; מהן רמות האמון והעוינות שהם מבטאים כלפיהם; והיכן הם ממקמים אותם על הציר הפוליטי־אידיאולוגי.

המאמר מציב את הדיון במסגרת הספרות העוסקת בתקשורת ימנית כמדיה אידיאולוגית ואלטרנטיבית, באמון ובעוינות כלפי כלי תקשורת, ברפרטוארי מדיה, במדיה אתנית ובעמימות אידיאולוגית. המחקר מתבסס על שלושה סקרים עוקבים שנערכו בקרב עולים מברית המועצות לשעבר, ובחנו דפוסי היכרות וצריכה, תפיסות פוליטיות־אידיאולוגיות וכן רמות אמון ועוינות כלפי כלי תקשורת ישראליים בשפה הרוסית.

מילות מפתח

אמון בתקשורת, מדיה אתנית, עמימות אידיאולוגית, עוינות כלפי התקשורת, רפרטוארי מדיה, תקשורת בשפה הרוסית בישראל, תקשורת ימנית בשפה הרוסית

* ד״ר אלינה ברדץ׳־יאלוב, המרכז האקדמי הרב תחומי ירושלים (elinaba@edu.jmc.ac.il)

Russian-Language Media in Israel: Characteristics, Consumption, and Impact

Alina Bradach-Yalov

The article examines Israeli Russian-language media and the way it is perceived among repatriates from the former Soviet Union in Israel. The study addresses three central questions: to what extent these repatriates are familiar with Israeli Russian-language media outlets; what levels of trust and hostility they attribute to them; and where they position them on the political-ideological spectrum.

The article situates the discussion within a body of literature on right-wing media as ideological and alternative media, trust and hostility toward media outlets, media repertoires, ethnic media, and ideological ambiguity. The study is based on three consecutive surveys conducted among repatriates from the former Soviet Union, through which it examines patterns of familiarity and consumption, political-ideological perceptions, and levels of trust and hostility toward Israeli Russian-language media outlets.

Key words

Media hostility, Media repertoires, Russian-language media in Israel, Right-wing Russian-language media, Trust in media, Ethnic media, Ideological ambiguity

מבוא

בעשורים האחרונים ניכרת עלייה בחשיבותה של התקשורת הימנית כגורם המעצב סדר יום וזהות קולקטיבית, מעבר להיותה ערוץ מידע גרידא. תופעה זו מוגדרת כמערכת תקשורת אידיאולוגית המובחנת מהמיינסטרים בשפתה ובתכניה, אשר משמשת שחקן פוליטי אקטיבי המציע פרשנות חלופית למציאות. חוקרים מדגישים כי מדיה זו צומחת מתוך הקשרים חברתיים רחבים וממלאת תפקיד כפול: חיזוק תפיסות קיימות לצד גיוס זהויות חדשות ועיצובן (Benkler et al., 2018).

בארצות הברית, רשתות כמו Fox News הפכו למודל של תקשורת מגויסת, המייצרת נרטיבים של "אנחנו" מול "הם" (Jamieson & Cappella, 2008). במקביל, במדינות אירופיות, כלי תקשורת פופוליסטיים מחזקים את הקשר בין מפלגות ימין לציבור דרך ביקורת עקבית על הממסד ועל מדיניות ההגירה (Kramer, 2017; Nygaard, 2020). השוואות אלו מלמדות כי המדיה הימנית היא רכיב מהותי במבנה החברתי־פוליטי, המשפיע על דפוסי אמון ועל תחושות השתייכות או הדרה של אזרחים.

הדיון בישראל אינו נפרד מתהליכים עולמיים אלה, אך הוא מקבל ביטוי ייחודי בהקשר המקומי. במוקד המחקר הנוכחי עומדת הקהילה דוברת הרוסית במדינה, המונה למעלה ממיליון איש ומהווה כוח דמוגרפי ופוליטי לא מבוטל. קיים פער מחקרי מובהק בכל הנוגע להבנת דפוסי צריכת התקשורת של קבוצה זו, פער שאף החריף לנוכח גל העלייה בעקבות מלחמת רוסיה־אוקראינה שפרצה ב־2022. עבור עולים אלה, המדיה בשפה הרוסית משמשת מנגנון סוציאליזציה חיוני הממלא תפקיד כפול: שימור הזהות המקורית והזיקה למולדת לשעבר, לצד התמודדות עם אתגרי ההשתלבות בחברה הקולטת.

המחקר הנוכחי מבקש לענות על שלוש שאלות מחקר מרכזיות: באיזו מידה מכירים עולי ברית המועצות לשעבר את כלי התקשורת הישראליים בשפה הרוסית? אילו רמות של אמון ועוינות הם מבטאים כלפיהם? והיכן הם ממקמים אותם על הציר הפוליטי־אידיאולוגי? הבנת המיקום האידיאולוגי הנתפס של המדיה בשפה הרוסית חיונית לשם הערכת האתגרים שאיתם מתמודדים העולים והחברה הישראלית בכללותה. הדבר נכון במיוחד לנוכח התעצמותה של מדיה ימנית השואבת השראה מתהליכים בין־לאומיים, אך מתעצבת לאור השסעים וההקשרים התרבותיים המקומיים.

סקירת ספרות

תקשורת ימנית כמדיה אידיאולוגית ואלטרנטיבית

המחקר העכשווי מראה שהמדיה הימנית פועלת בו־זמנית בשני מישורים משלימים: כמדיה אידיאולוגית המעגנת ומעצבת זהות פוליטית, וכמדיה אלטרנטיבית המגדירה עצמה דרך יחס ביקורתי כלפי המיינסטרים והתנגדות אליו. בשני המובנים, היא אינה נתפסת כערוץ ניטרלי להעברת מידע, אלא כסוכן תרבותי־פוליטי המעורב באופן פעיל בעיצוב גבולות המרחב הציבורי (Benkler et al., 2018).

במישור האידיאולוגי, המדיה פועלת כחלק ממבנה רחב של ייצור משמעות פוליטית. כפי שמראים הלין ומנצ'יני (Hallin & Manchini, 2004), כלי תקשורת אינם רק משקפים מציאות אלא מעצבים אותה דרך בחירת נושאים, מסגורם ופרשנותם. בהקשר זה, המדיה הימנית־פופוליסטית תורמת לפיתוח זהות קולקטיבית מובחנת, הנשענת על נרטיב שמציג את המיינסטרים כאליטה מנותקת ומטעה, אל מול ה"עם" שהמדיה האלטרנטיבית מתיימרת לייצג (Kramer, 2017). נרטיב זה מייצר דיכוטומיה חדה של "אנחנו" מול "הם", המחזקת קיטוב פוליטי וחוסר אמון במוסדות (Nygaard, 2020).

דינמיקה זו מתבטאת גם במבני אמון מקוטבים. מחקרי Pew מצביעים על פערים אידיאולוגיים עמוקים בין קהלים שונים בארצות הברית בנוגע למידת האמון בתקשורת, כאשר קהלים שמרנים מביעים אמון מועט בתקשורת המיינסטרים ומסתמכים בעיקר על מקורות המזוהים עם המחנה הפוליטי שלהם, בעוד קהלים ליברליים מפגינים אמון רב יותר בכלי תקשורת, ובמספר גדול יותר של מקורות מידע (Pew Research Center, 2025). כך מתגבשים "שדות אמון" נפרדים, שבהם אמינות ולגיטימציה נמדדות לפי נאמנות קבוצתית.

במקביל, המדיה הימנית מתפקדת גם כמדיה אלטרנטיבית, המגדירה עצמה דרך התנגדות לממסד התקשורתי. מדובר במרחב היברידי: מחד גיסא היא מאמצת פרקטיקות עיתונאיות מקצועיות, ומאידך גיסא היא מציבה עצמה כקול חלופי לאליטות (Holt et al., 2019). החלופיות אינה מתמצה בתוכן בלבד כי אם בעצם העמדה - דחיית סמכותו של המיינסטרים והצגת המדיה כזירת מאבק.

בהקשר זה, חשיפה למדיה אלטרנטיבית נקשרת לשחיקת האמון בתקשורת המיינסטרים ולחיזוק האמון במדיה "שלנו" (Andersen et al., 2023). תהליך זה תורם להיווצרותה של מערכת תקשורת מקבילה, שבה זהות קבוצתית מכתיבה את גבולות הידע והלגיטימיות. במקביל, המדיה האלטרנטיבית ממלאת תפקיד קהילתי וארגוני:

היא מאפשרת השתתפות פעילה של צרכנים ביצירה ובהפצה של תוכן, ותורמת לגיוס פוליטי ולבניית רשתות פעולה (Atton, 2002; Downing, 2001; Kenix, 2011).

עם זאת, שני הממדים - האידיאולוגי והאלטרנטיבי - כרוכים בפרדוקס מבני. אף שהמדיה הימנית מציגה עצמה ככוח חיצוני אותנטי ואנטי־ממסדי, היא פועלת בתוך שוק תקשורת תחרותי ונשענת על מודלים כלכליים של פרסום, מנויים או תרומות (Holt et al., 2019). יתרה מכך, פעילותה מתנהלת במידה רבה על גבי פלטפורמות מסחריות כמו פייסבוק ויוטיוב, הכפופות ללוגיקות תאגידיות של מסחור וניטור (Fuchs, 2014). כך נוצר מתח מתמשך בין מחויבות אידיאולוגית ובין הצורך בהישרדות כלכלית, שבמסגרתו גם תכנים פוליטיים מהותיים הופכים ל"מוצרים" המושכים תשומת לב ומעורבות מצד גולשים.

במובן זה, המדיה הימנית משלבת בין ייצור זהות, התנגדות לממסד ותפקוד שוקי. שילוב זה מאפשר לה לבסס עצמה כמרחב קהילתי מגייס ובו־זמנית כגורם תקשורתי מרכזי, תוך שמירה על דימוי של "שחקן חיצוני", המאתגר את הסדר הקיים ומעצב גבולות חדשים בשיח הפוליטי והציבורי.

אמון, עוינות וקיטוב במדיה

הקשר בין אמון לעוינות כלפי כלי תקשורת אינו היפוך ליניארי פשוט, אלא מתאם שלילי חזק בין שני ממדים נפרדים אך שלובים. אמון במדיה מבטא הערכה קוגניטיבית של אמינות, הוגנות ומקצועיות, בעוד עוינות משקפת תגובה רגשית וזהותית הניזונה ממנגנוני שיוך קבוצתי וקיטוב פוליטי. זוהי דינמיקה מעגלית: עוינות מחלישה אמון, והיחלשות האמון מגבירה את הנטייה לפרש סיקורים חדשותיים כעוינים, כחלק מתהליך מצטבר של קיטוב אפקטיבי ודה־לגיטימציה למדיה הממוסדת.

במרכז מנגנון זה עומד "אפקט המדיה העוינת", שלפיו קהלים בעלי זיקה פוליטית חזקה נוטים לתפוס גם דיווחים מאוזנים כמוטים לרעת הקבוצה שלהם (Gunther & Schmitt, 2004; Vallone et al., 1985). בסביבה של תקשורת מקוטבת, עוינות זו היא עמדה רגשית פעילה, המובילה להימנעות שיטתית מחשיפה למדיה המזוהה עם המחנה היריב (Arceneaux et al., 2012). יתרה מכך, הימנעות זו מחזקת את העוינות: היעדר ההיכרות עם מקורות מידע מנוגדים מעצים דעות קדומות ומקבע תפיסות שליליות (Peterson & Kagalwala, 2021).

דיכוטומיה זו משרטטת גבולות זהות ברורים: האמון מגדיר את גבולות הפנים של המחנה והופך לחלק ממערכת הזהות הפוליטית, והעוינות מגדירה את גבולות החוץ.

בהתאם לכך, כלי תקשורת שהפרט בוטח בהם נתפסים כמשתייכים לקבוצתו, ואחרים נתפסים כזרים ואף עוינים. תהליך זה מתעצם באמצעות מבנים של "תיבות תהודה", או אשכולות מדיה סגורים, שבהם הקהל נחשף למסרים המחזקים את עמדותיו ומציגים את כלי התקשורת המרכזיים כמוטים ומטעים (Benkler et al., 2018; Jamieson & Cappella, 2008). כך מתגבשים "שדות אמון" נפרדים, שבהם אמינות נמדדת לפי התאמה נרטיבית למחנה ולא לפי קריטריונים מקצועיים.

מחקרים מצביעים גם על חוסר סימטריה בין מחנות פוליטיים. בארצות הברית נמצא כי המדיה הימנית התפתחה לכדי "אשכול סגור" יחסית, המאופיין בלולאות משוב פנימיות המחזקות את האמון בתוך המחנה לצד דחייה מתמשכת של מקורות חיצוניים (Benkler et al., 2018). בהתאם לכך, צרכנים שמרנים מפגינים דפוס עקבי של חשיפה סלקטיבית למקורות התואמים את עמדותיהם, ומביעים אמון גבוה במיוחד בכלי תקשורת המזוהים עם אותו מחנה (Stroud, 2011), בעוד תקשורת המיינסטרים נתפסת במקרים רבים כעוינת.

דפוסים אלו אינם ייחודיים למקרה האמריקאי. מחקרי ה־Digital News Report של מכון רויטרס חושפים קיטוב באמון במדיה גם בהקשרים לאומיים אחרים, אם כי עוצמתו משתנה בהתאם למבנה של שדה התקשורת (Newman et al., 2021). במדינות המאופיינות במסורת של עיתונות מפלגתית, האמון מתפצל בבירור לפי זיקה אידיאולוגית, ואילו במדינות עם מערכות תקשורת ציבוריות חזקות, רמות האמון גבוהות ויציבות יותר והקיטוב מתון יחסית.

השלכותיה של דינמיקה זו חורגות מתחום התקשורת. חשיפה סלקטיבית למדיה מפלגתית מחזקת עמדות קיימות, מגבירה רגשות שליליים כלפי המחנה היריב ומפחיתה נכונות לפשרות פוליטיות (Levendusky, 2013; Stroud, 2011). במקביל, הדה־לגיטימציה של תקשורת המיינסטרים מתרחבת למוסדות נוספים, כגון מערכת המשפט, האקדמיה ושדה המדע (Hmielowski et al., 2013; Merkley, 2020), ונקשרת לירידה ניכרת באמון במוסדות ציבוריים (Iyengar et al., 2019).

במובן זה, אמון ועוינות כלפי מדיה פועלים יחד כמנגנון חברתי־פוליטי של שרטוט גבולות: הם מחזקים את הזהות הקולקטיבית של קבוצת הפנים, ובו־זמנית יוצרים אקלים של חשדנות כלפי קבוצות ומוסדות חיצוניים. התוצאה היא קיטוב רגשי עמוק, שבו זהות פוליטית מוגדרת באמצעות הזדהות עם המחנה כמו גם דרך דחייה פעילה של המחנה היריב (Iyengar et al., 2012). כך הופכת התקשורת מזירה של תיווך מידע לזירה מרכזית בעיצוב גבולות פוליטיים וזהותיים.

רפרטוארי מדיה

גישת רפרטוארי המדיה מציעה מסגרת תיאורטית להבנת דפוסי צריכת מדיה כתהליך דינמי ומשולב, המתרחש במגוון פלטפורמות במקביל. לפי גישה זו, שילוב בין מספר מקורות מידע עונה על צרכים שונים של יחידים, כגון מידע, בידור, השתייכות חברתית וזהות תרבותית (Hasebrink & Popp, 2006). המושג "רפרטואר מדיה" מתייחס לסל כלי התקשורת האישי והיציב יחסית שכל צרכן מרכיב לעצמו, המשקף את הרגליו, העדפותיו, נגישותו הטכנולוגית וההקשרים החברתיים־תרבותיים שבהם הוא פועל. רפרטואר זה נבנה על בסיס זמינות משאבים, ניסיון מצטבר, זיקות תרבותיות־קהילתיות ואף מאפיינים סוציו־דמוגרפיים (Hasebrink, 2011; Hasebrink & Domeyer, 2012).

מהגרים נוטים לבנות רפרטואר הכולל מדיה אתנית לצד מדיה של החברה הקולטת. כלומר, מצד אחד הם מסתמכים על מקורות מידע בשפת האם, שמספקים להם תחושת היכרות, נוחות קוגניטיבית וקשר למולדת התרבותית, ומצד שני עם הזמן הם פונים בהדרגה למקורות מידע נוספים בשפה המקומית, כחלק מתהליך ההשתלבות וההיטמעות התרבותית (Matsaganis et al., 2011).

עמימות אידיאולוגית במדיה אתנית

כאמור, גישת רפרטוארי המדיה מסבירה את דפוסי הצריכה מצד הקהל, אך כדי להבין את המבנה של שדה התקשורת יש לבדוק גם כיצד כלי התקשורת עצמם מתעצבים בתגובה לקהלים אלו. בהקשר זה, מדיה אתנית מאמצת אסטרטגיות ייחודיות של עמימות אידיאולוגית.

על פי הספרות העוסקת במדיה אתנית, הימנעות ממיצוב אידיאולוגי חד אינה משקפת היעדר עניין פוליטי, אלא נובעת מאילוצים מבניים, כלכליים וקהילתיים. מחקרים מראים כי המדיה האתנית פועלת לרוב בשוק קהילתי מצומצם ומול קהל הטרוגני, ולכן נוטה להעדיף תפקיד אינפורמטיבי ותשתיתי, לפנות למכנה משותף רחב ולהימנע מתכנים העלולים לעורר קיטוב פנימי או לפגוע בשרידות הכלכלית של כלי התקשורת (Riggins, 1992; Yu & Ahadi, 2010). בהקשר זה מציינות פרננדז פרר ורטיס (Ferrández Ferrer & Retis, 2019) כי תלות גוברת במימון פרטי ולחצים מסחריים מובילים לדפוסים של ריסון אידיאולוגי, הכולל העדפה של תכנים "רכים", הימנעות מנושאים "קשים" ואף צנזורה עצמית, במטרה לרצות תומכים פרטיים ומפרסמים. דפוסים אלה יוצרים פרופיל אידיאולוגי מרוסן ועמום יחסית, המאפשר למדיה האתנית לשמר לגיטימציה קהילתית ולהמשיך לתפקד בשדה תקשורתי המאופיין במשאבים מוגבלים ובהטרוגניות פנימית.

עמימות זו מתחזקת בשל ההטרוגניות הפנימית המאפיינת קהילות מהגרים ומיעוטים. קבוצות אלו מורכבות לרוב מתת־קבוצות הנבדלות זו מזו ברקע הפוליטי והסוציו־אקונומי שלהן, כמו גם מדורות הגירה שונים, מה שמביא למגוון רחב של תפיסות עולם בתוך קבוצה אתנית אחת. כדי להימנע מקיטוב פנימי שעלול להחליש את הלכידות הקהילתית, המדיה האתנית נוטה להימנע מייצוג חד־ממדי ולשמר נגישות רחבה ככל האפשר (Georgiou, 2006; Riggins, 1992). עם זאת, חשוב להדגיש כי עמימות אידיאולוגית אינה מעידה על היעדר תוכן פוליטי או ערכי. לפי הספרות המחקרית, גם כלי תקשורת שנמנעים מאיתותים מפלגתיים ברורים עשויים לשקף נטיות אידיאולוגיות דרך מנגנוני מסגור, בחירת מקורות מידע והדגשת נושאים מסוימים (Entman, 1993; Scheufele & Tewksbury, 2007). הימנעות זו ממיתוג פוליטי גלוי מאפשרת לקהל רחב ומגוון לצרוך תכנים מבלי לחוש ניכור או זיהוי עם מחנה מוגדר.

במובן רחב יותר, עמימות אידיאולוגית היא מנגנון הסתגלות המאפשר למדיה האתנית לשמש גורם מאחד. שי (Shi, 2009) הראתה כי אילוצים כלכליים מובילים לעיתים את המדיה אתנית להימנע מנושאים שנויים במחלוקת ולהתמקד בתכנים "רכים". גישה זו מסייעת לביסוס המדיה כמשאב חיוני לניווט בחברה החדשה ולשימור הזהות הקולקטיבית (Matsaganis et al., 2011). גם כאשר קהילת המהגרים מבשילה פוליטית, או כאשר כלי התקשורת מאמצים אג'נדה של בעלי עניין, האופי העמום של המדיה האתנית נשמר לרוב בשל אילוצים של פרגמטיזם כלכלי והצורך לפנות למכנה המשותף הרחב של הקהילה (Caspi et al., 2002).

הייחודיות של המקרה הישראלי

מערכת התקשורת הישראלית היא מקרה ייחודי ומורכב, שקשה לסווגו במסגרות הטיפולוגיות המקובלות במחקרים השוואתיים. לפי כספי ולימור (Caspi & Limor, 1999), גם לאחר עשורים של עצמאות, המדיה הישראלית אינה מתאימה לקטגוריה אחת של תקשורת פוליטית. מצב זה נובע משילוב של תרבות ביטחון דומיננטית, המושפעת מהסכסוך המתמשך עם הפלסטינים (Peri, 2012; Wolfsfeld, 1997), שוק תקשורת קטן וריכוזי, וקיטוב פוליטי חריף המשתקף בשסעים חברתיים עמוקים. נוסף על אלו, ההיסטוריה של המעורבות הפוליטית הישירה במדיה, שהייתה כפופה בעבר למפלגות, הותירה קשרים הדוקים בין הפוליטיקה לשדה התקשורת גם לאחר שזה עבר תהליכי מסחור (Caspi & Limor, 1999; Peri, 2004).

בשני העשורים האחרונים הואץ הקיטוב התקשורתי, בייחוד סביב התחזקותם של כלי תקשורת המזוהים עם הימין הפוליטי אל מול אחרים הנתפסים כליברליים־שמאליים

(Weiss Yaniv & Tenenboim-Weinblatt, 2016). מגמה זו החריפה בתקופת שלטון הימין בראשות בנימין נתניהו, כאשר הוא עצמו, וכן רבים מחברי הקואליציה, נקטו אסטרטגיה של דה־לגיטימציה כלפי התקשורת הממוסדת (מרדכי וברהום, 2026). הצגת התקשורת כשחקן פוליטי לעומתי הביאה לערעור תפקידה המסורתי כגורם מתווך המעניק מידע אמין לציבור (Panievsky, 2022; Peri, 2004).

נקודת מפנה בולטת הייתה הקמתו של היומון **ישראל היום** ב־2007. העיתון, שהופץ בחינם ובמימון פרטי נרחב, נתפס במחקר כ"שחקן משבש", ששינה את מאזן הכוחות הכלכלי והמקצועי בשוק העיתונות (Dahan & Bentman, 2017). זאת, לצד שחיקת מעמדם של כלי תקשורת ביקורתיים, כגון עיתון **הארץ**, ופגיעה במקומו של **ידיעות אחרונות** בשוק התקשורת המסחרית, וכן תהליך רחב יותר של ערעור מעמדה של תקשורת המיינסטרים כמוקד תיווך משותף. תהליכים אלו יצרו מציאות תקשורתית מקוטבת, המאופיינת ב"מערכות עובדתיות" מקבילות ובצריכת מידע בתוך "תיבות תהודה" אידיאולוגיות (Benkler et al., 2018).

מגמת הקיטוב בשדה התקשורת הישראלי התעצמה עם עלייתו של ערוץ 14 (לשעבר ערוץ 20), שהוקם כערוץ מורשת ב־2014 והפך לערוץ חדשות בעל זיקה פוליטית מובהקת לימין. ערוץ זה ממלא תפקיד פעיל בערעור הלגיטימיות של מוסדות המדינה, ובניגוד לעיתונות מסורתית הוא מקדם רטוריקה המציגה את מערכות הביטחון, המשפט והפקידות המקצועית כ"אויבים מבפנים" הפועלים נגד רצון העם (אגרי, 2026). הגיבוי הממשלתי וההטבות הרגולטוריות שהערוץ מקבל מאפשרים לו להחליף את הדיון העובדתי בנאמנות פוליטית אישית. בכך הוא הופך מזירה תקשורתית למנגנון מרכזי בפרויקט הדה־קונסטרוקציה של המדינה וערכיה הליברליים (Navot & Goldshmidt, 2025).

תקשורת ישראלית בשפה הרוסית

בתוך שדה תקשורתי מקוטב זה מתפתחות גם מערכות מדיה סקטוריאליות המעצבות זהות ותודעה פוליטית בקרב קבוצות מסוימות. אחת הדוגמאות הבולטות לכך היא התקשורת הישראלית בשפה הרוסית. העלייה מברית המועצות לשעבר, החל מ־1989, יצרה בישראל צורך במערכת תקשורת ייחודית, וכך התפתח שדה מדיה בשפה הרוסית הפועל כמרחב סקטוריאלי מובחן. בהתאם למודל של כץ ואח' (Katz et al., 2011), זוהי מדיה המופקת בידי קהילת המהגרים ולמענה, אשר ממלאת תפקיד כפול: שימור הזהות התרבותית והלכידות הפנימית לצד תיווך בין המהגרים למוסדות החברה הקולטת.

באופן זה נוצרה מערכת תקשורת מקבילה, שבמסגרתה לצד הפצת מידע גם עוצבה תודעה קולקטיבית ייחודית. צריכת המדיה ברוסית אפשרה לעולים לעקוב אחר המציאות הישראלית תוך שמירה על שפה, קודים תרבותיים וזיקות למרחב הפוסט־סובייטי (Elias & Caspi, 2011). בכך היא תרמה להבניית זהות היברידית המשלבת בין שייכות אתנית להשתלבות חלקית בחברה הישראלית.

מעבר לתפקידה האינפורמטיבי, המדיה ברוסית שימשה גם זירה לעיצוב גבולות קבוצתיים. מחקרים מצביעים על כך שהיא נטתה להדגיש פערים בין העולים לחברה הקולטת, ולעיתים אף לבקר את יחסה אליהם, ובכך חיזקה את הלכידות הפנימית שלהם והבליטה זהות מובחנת (Elias, 2011; Zilberg & Leshem, 1996). עם זאת, תפקידה אינו חד־ממדי: לצד בידול היא אפשרה גם הסתגלות, הנגשת מידע והשתלבות הדרגתית (Caspi et al., 2002).

בהקשר הפוליטי, המדיה בשפה הרוסית הפכה למשאב אסטרטגי מרכזי. היא סיפקה פלטפורמה לגיוס תמיכה פוליטית ולתיווך בין מפלגות לציבור הבוחרים, תוך יצירת סימביוזה בין שחקנים פוליטיים ובין כלי התקשורת (Caspi et al., 2002). בכך היא חרגה מהגדרתה כ"מדיית מהגרים" והפכה לשדה תקשורתי בעל השפעה ממשית על השיח הציבורי בישראל.

בעידן הדיגיטלי, תפקידה של המדיה הרוסית התרחב עוד יותר. פלטפורמות מקוונות יצרו מרחב טרנס־לאומי המחבר בין עולים בישראל לקהילות פוסט־סובייטיות בעולם, ומאפשר שימור והרחבה של הון חברתי ותרבותי גם לאחר ההשתלבות הלשונית (Lissitsa & Chachashvili-Bolotin, 2014).

מכלול זה מעיד על כך שהמדיה הרוסית בישראל היא מנגנון של אינטגרציה ובידול בו־זמנית: היא מועילה לניווט במרחב החברתי החדש, אך גם משמרת גבולות זהות ומעצבת תודעה פוליטית ייחודית. לפיכך זהו מקרה מבחן חשוב להבנת האופן שבו מערכות מדיה סקטוריאליות מתפתחות בתוך שדות תקשורת מקוטבים ומרובי זהויות.

שאלות המחקר והשערות המחקר

המחקר נועד לענות על השאלות הבאות: באיזו מידה מכירים עולי ברית המועצות לשעבר את כלי התקשורת הישראליים בשפה הרוסית? מה רמות האמון והעוינות שהם מבטאים כלפיהם? והיכן הם ממקמים אותם על הציר הפוליטי־אידיאולוגי? בכך, המחקר שואף לשרטט תמונה עדכנית ומקיפה של מערכת היחסים המורכבת בין קהילת העולים הגדולה בישראל לבין המרחב התקשורתי הייעודי שלה, ולתרום

להבנת הדינמיקות והתהליכים המתרחשים בין עולי ברית המועצות לשעבר ובין כלי תקשורת ישראליים.

השערות המחקר:

1. למעט חריגים נקודתיים, לא יימצא זיהוי פוליטי־אידיאולוגי מובהק בקרב כלי התקשורת הישראליים בשפה הרוסית. זאת מכיוון שעל פי מחקרים על התקשורת בשפה הרוסית בישראל, בשדה אתנו־לשוני קטן הרצון להגיע לקהל רחב יוצר פרופיל שירותי־אינטגרטיבי ומונע מיתוג מפלגתי ברור.

2. בקרב משיבים מבוגרים ועולים חדשים תימצא רמת צריכה גבוהה יחסית של כלי תקשורת בשפה הרוסית, בשל תלות לשונית וכן צורך בשימור זהות. הספרות המחקרית מראה שדפוסי הצריכה מתפצלים בהתאם לגיל ולוותק בארץ: בעוד הורים ועולים ותיקים נוטים להישען על מדיה ברוסית לשימור השפה והמורשת, צעירים וילידי הארץ פונים בעיקר למדיה בעברית (Elias & Lemish, 2008).

3. רמות האמון והעוינות כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית:

3.1 רמת האמון בכלי תקשורת בשפה הרוסית צפויה להיות מתחת לממוצע הרב־שנתי במגזר היהודי (34%) (הרמן ואח', 2025). רמת האמון הנמוכה בקרב קהל זה נובעת מ"תרבות של התנגדות" וספקנות מובנית כלפי מוסדות תקשורת, שהתפתחה בעקבות החיים תחת שלטון ריכוזי במדינות המוצא. על כן, הקהל אינו תופס את המדיה המגזרית כגורם מאחד או עצמאי, אלא נוטה להפעיל כלפיה "פענוח אופוזיציוני" וחושד שהיא משרתת את בעלי הכוח (Bognar, 2018).

3.2 רמות העוינות כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית צפויות להיות מתונות. מדיה אתנית פועלת בעיקר כמרחב שירותי־קהילתי ולכן נמנעת מאיתות אידיאולוגי חד, מה שמפחית עוינות קיצונית.

3.3 צפוי מתאם שלילי בין אמון לעוינות: ככל שרמת האמון בכלי תקשורת מסוים תגבר, תרד רמת העוינות כלפיו. מחקרים על תופעת "המדיה העוינת" מראים שאמון ועוינות הם קטבים מנוגדים: אמון מגדיר את גבולות קבוצת ה"אנחנו" המהימנה, בעוד עוינות מסמנת את ה"הם" הבלתי־מהימנים (Arceneaux et al., 2012; Vallone et al., 1985). דפוסי צריכת מדיה סלקטיביים ורפרטואר המדיה האישיים מובילים לנטייה להיחשף בעיקר לתכנים התואמים את

מערך המחקר

שלושה סקרים עוקבים שנערכו בקרב עולי ברית המועצות לשעבר בחנו את עמדותיהם של דוברי רוסית בישראל כלפי כלי תקשורת ישראליים בשפה הרוסית. במחקר זה אומצה גישה רב־ממדית לאורך שלושה צירים מרכזיים: (1) סקר דפוסי צריכה נערך באפריל 2024 בידי מכון "מדגם" בקרב 493 מרואיינים. המשתתפים נדגמו בעיקר באמצעות פאנלים מקוונים, בתוספת דגימה טלפונית ממוקדת (~10%-20%) לצורך הכללת אוכלוסיות בעלות נגישות דיגיטלית נמוכה; (2) סקר תפיסת האוריינטציה הפוליטית של כלי התקשורת נערך במרץ 2025 בידי "מאגר מוחות" בקרב 601 נשאלים, באותה מתודולוגיית איסוף; (3) סקר אמון ועוינות כלפי כלי תקשורת נערך באוגוסט 2025 בקרב 610 דוברי רוסית באמצעות פאנל מקוון (PanelView).

גיוס המשיבים ושיטות דגימה: המשיבים גויסו באמצעות מספר פאנלים מקוונים מסחריים (PanelView, Panel4All, iPanel), ובנוסף נערך איסוף טלפוני ממוקד בידי מוקדי השיחות של מכוני הסקרים בדגימה אקראית. האיסוף הטלפוני נועד להגביר את הכללתן של אוכלוסיות שקשה יחסית להגיע אליהן באמצעים דיגיטליים, ובפרט עולים ותיקים בני הגיל השלישי ועולים חדשים. בכל שלושת הסקרים, אוכלוסיית היעד הוגדרה כגברים ונשים בני 18 ומעלה, שעלו לישראל מ־1989 ואילך ממדינות ברית המועצות לשעבר.

כלי המחקר ותוכן השאלונים: במאמר זה נותחו שאלות בתחום המדיה, אשר נבחרו מתוך מערכי שאלון רחבים שכללו גם סוגיות כלכליות ופוליטיות הרלוונטיות לעולים מברית המועצות לשעבר. שאלות אלו נוגעות להיכרות עם כלי תקשורת בשפה הרוסית, צריכת התכנים שלהם, תפיסת מיקומם הפוליטי־אידיאולוגי ורמות האמון והעוינות כלפיהם. נוסחי השאלות המלאים, סולמות המענה ופרופיל דמוגרפי מלא של הנדגמים מופיעים בנספח 2.

פילוחים וניתוחים: עבור כל המשתנים הרלוונטיים בוצעו פילוחים דמוגרפיים (גיל, תקופת עלייה, מין ועוד) כאשר גודלם של תת־המדגמים אפשר הסקת מסקנות תקפות. חריג בולט הוא הפריט "ימניות של כלי התקשורת". מאחר שמספר הנשאלים שייחסו כלי תקשורת לקטגוריה "ימין" היה קטן מאוד, לא בוצעו פילוחים דמוגרפיים בשאלה זו כדי להימנע ממסקנות על בסיס תת־מדגמים זעירים. בכל שאר השאלות בוצעו פילוחים רלוונטיים.

שיקולי עומס משיב ויציבות מדידה: לנוכח ריבוי כלי התקשורת הנישתיים בשפה הרוסית, ובעיקר משום שכל כלי תקשורת הופיע פעמיים במטריצות של אמון ועוינות, עלה חשש לעייפות משיבים ולנשירה לקראת סיום השאלון. לפיכך, בסקר של אוגוסט 2025 הוצגו רק כלי תקשורת שידוע כי שיעורי ההיכרות איתם גבוהים יחסית.

השוואה בין שלושת המדגמים: אף שהשימוש בשלושה סקרים שבוצעו בנקודות זמן שונות מעלה אתגרי השוואה, הוא מאפשר גם לבחון את עקביות הדפוסים על פני מדגמים עצמאיים ולאורך זמן. במחקרים עתידיים מומלץ להשתמש במכשיר מחקרי מקיף אחד. בטבלה 1 מוצגת השוואה דמוגרפית בין המדגמים:

טבלה 1. פילוח דמוגרפי לפי סקרים

מכון	PanelView	מאגר מוחות	מדגם
N	610	601	493
שיטת איסוף	פאנל בלבד	פאנל + טלפון	פאנל + טלפון (~10-20%)
קטגוריות גיל	6 (18-25 עד 68+)	5 (18-30 עד 65+)	7 (18-24 עד 75+)
אחוז נשים/גברים	41/59	46/54	49/51
גל עלייה 1989-2000	71%	92%	90%
עולים חדשים (החל מ־2022)	8%	1%	1%

יש לציין כי קטגוריות הגיל אינן זהות בכל הסקרים, ויש שוני גם ביחס בין המגדרים ובהרכב גלי העלייה. למשל, בסקר האחרון שיעור העולים החדשים גבוה פי 8 מאשר בסקר הראשון. יש להביא בחשבון הבדלים אלו בפרשנות הממצאים ההשוואתיים (ראו טבלה א' בנספח 1). כדי להעריך את מידת הדמיון בין שלושת המדגמים, נערכה השוואה בין המאפיינים הדמוגרפיים המרכזיים. בחינת המדדים מצביעה על הלימה רבה בין הקבוצות:

1. **מגדר:** התפלגות המגדר כמעט זהה בכל המדגמים (יחס נשים/גברים דומה).
2. **גיל:** מכיוון שהנתונים נאספו ממכונים שונים, קטגוריות הגיל אינן זהות בכל השאלונים. עם זאת, הרכב האוכלוסייה דומה, וקבוצת החציון בכל המדגמים ממוקמת סביב גילאי 45-55.

3. **גיאוגרפיה:** כל המדגמים מציגים פיזור ארצי רחב, עם ייצוג ניכר לאזורי המרכז, הדרום והצפון, כאשר ההבדלים הנקודתיים (Total Variation Distance<0.15) אינם מעידים על שוני מהותי באופי האוכלוסייה הנחקרת.

4. מדגם המחקר כלל 610 נדגמים: ימין (N=317), מרכז (N=167) ושמאל (N=70).

מגבלת מדידת אידיאולוגיה: יש לציין כי המחקר בדק אך ורק אם כלי תקשורת נתפסים כימניים. השאלון לא בחן את עמדות הציבור כלפי כלי תקשורת על כל הרצף הפוליטי (ימין־שמאל). מגבלה זו מצמצמת את היכולת להסיק מסקנות לגבי תפיסת העמימות האידיאולוגית של כלי התקשורת, שכן חסר מידע על תפיסתם כמשתייכים לצד השמאלי של המפה הפוליטית.

ממצאי המחקר

דפוסי צריכה

הממצאים חושפים מדרג יציב בדפוסי צריכת התקשורת הישראלית בשפה הרוסית. ערוץ 9 מוביל בפער ניכר, עם שיעורי צריכה של 40.6% מן המשיבים. אחריו מדורג רדיו רק"ע, עם 19.4% בלבד.

מלבד המובילים, ישנו פיצול ברור בשוק: באתר ערוץ 9 ואתר וסטי מקבוצת ידיעות אחרונות (שהפך לפני שנים אחדות מעיתון מודפס לדיגיטלי) גולשים 15.7% ו־14.3% מהמשתתפים בהתאמה, באתר ניוזרו - 13.3%, בערוץ RTVI[1] צופים 12.4%, ו־11.3% גולשים באתר ישראלאינפו. עבור שאר כלי התקשורת בשפה הרוסית שיעור הצריכה הוא פחות מ־10%.[2]

כלי התקשורת המוכרים ביותר הם ערוץ 9 (92.6%), רדיו רק"ע (79.3%), אתר וסטי (74.3%), ערוץ RTVI (72.8%) ואתר ניוזרו (70.3%). כלי התקשורת הכי פחות מוכרים הם אתר סטרנה (40.0%), אתר ישראלנד (40.3%), אתר קורסור (47.2%), אתר מיגניוז (48.7%) ואתר ערוץ 7 (53.6%).

כרבע מן המשיבים (25.8%) סימנו "כלי תקשורת אחר בשפה הרוסית". כלומר, חלק ניכר מהצריכה מתרחש מחוץ לרשימת המותגים המוכרים שנכללו בסקר - ככל הנראה מספר אתרים נוספים בשפה הרוסית, שנבדקו בסקרים מאוחרים יותר, וכן ערוצי טלגרם וגופים שונים ביוטיוב וברשתות חברתיות אחרות. דפוס זה תואם את מודל "הזנב הארוך" (Anderson, 2006), שלפיו לצד קומץ מובילים דומיננטיים פועלים

גופים קטנים רבים, שמצטברים למשקל שוקי ממשי. הוא גם עולה בקנה אחד עם הספרות על פיצול קהלים ועל התחזקותן של פלטפורמות דיגיטליות כמקורות מידע חלופיים (Webster & Ksiazek, 2012).

הממצא הבולט במחקר הוא פער בין־דורי חד ביחס לצריכת תקשורת בשפה הרוסית. הנתונים מצביעים על מדרג כמעט ליניארי: ככל שהגיל נמוך יותר, יורדים שיעורי הצריכה של תקשורת ברוסית (טבלה 2). בקרב בני 25-34 רק 46.3% מדווחים על צריכת תקשורת ברוסית, לעומת 96.8% בקרב בני 75 ומעלה. מגמה זו מעידה על תהליך של אסימילציה תקשורתית בקרב הדורות הצעירים של עולי ברית המועצות לשעבר, אשר משקף תהליכי השתלבות רחבים יותר בחברה הישראלית.

טבלה 2. צריכת תקשורת בשפה הרוסית לפי גיל

		מהו גילך?					
	כלל המדגם	34-25	44-35	54-45	64-55	74-65	75+
צורכים מידע מכלי תקשורת ברוסית	**71.60%**	46.30%	61.40%	66.30%	77.90%	92.30%	96.80%
לא צורכים מידע מכלי תקשורת ברוסית	**28.40%**	53.70%	38.60%	33.70%	22.10%	7.70%	3.20%

אם כן, גיל הוא המנבא החזק ביותר - משיבים מבוגרים צורכים יותר תקשורת בשפה הרוסית מצעירים. כמו כן, נמצא קשר מובהק בין רמת הכנסה לארבעה כלי תקשורת. לא נמצאו קשרים מובהקים עבור רמת השכלה ותקופת עלייה.

טבלה 3. קשרים בין נתונים דמוגרפיים לצריכת תקשורת בשפה הרוסית

משתנה	כלי תקשורת	χ^2	df	p
גיל	ערוץ 9	106.86	6	***001.>
גיל	רדיו רק"ע	115.68	6	***001.>
גיל	אתר וסטי	32.86	6	***001.>
גיל	אתר קורסור	28.46	6	***001.>
גיל	עיתון נובוסטי נדלי	19.5	6	**003.=
מגדר	אתר קורסור	8.41	1	**004.=

משתנה	כלי תקשורת	χ^2	df	p
רמת הכנסה	ערוץ 9	38.59	5	***001.>
רמת הכנסה	רדיו רק"ע	31.34	5	***001.>
רמת הכנסה	אתר קורסור	20.96	5	***001.>
רמת הכנסה	אתר וסטי	12.65	5	*027.=

במקביל נמצא כי כל משיב צורך בממוצע כ־2.2 מקורות תקשורת ברוסית, כאשר בקרב בני 75 ומעלה הממוצע מזנק לכ־4.2 מקורות. נתון זה תואם את תיאוריית רפרטוארי המדיה - שילוב בין מספר מקורות מידע (טלוויזיה, רדיו, אינטרנט ועיתונות מודפסת) כדי למלא צורכי מידע שונים (Hasebrink & Popp, 2006).

בנוסף, נמצא כי 39.4% צורכים תקשורת בשפה הרוסית פחות מפעם בשבוע; 35.9% צורכים כל יום; 13.8% בתדירות של פעם־פעמיים בשבוע; ו־10.9% שלוש־ארבע פעמים בשבוע. ניתן לראות כאן חלוקה דיכוטומית בהרגלי הצריכה - קבוצות גדולות השיבו "כל יום" (35.9%) או "פחות מפעם בשבוע" (39.4%), ואילו רמת הביניים קטנה יותר (24.7%). ממצא זה משקף שני פרופילים מובהקים של שימוש: גרעין של צרכנים קבועים ו"כבדים" מול צריכה בתדירות נמוכה.

על פי הנתונים, קיים מתאם שלילי בין רמת ההכנסה לצריכת מדיה ברוסית: בקרב משיבים מתחת לרמת ההכנסה הממוצעת, רק 16.6% דיווחו שאינם צורכים מדיה ברוסית, לעומת 35.7% בקרב בעלי הכנסה מעל הממוצע. הממצא מרמז כי עם ההשתלבות הכלכלית, פוחתת ההישענות על מדיה ברוסית וגוברת צריכת המדיה בעברית, לרוב במקביל לשיפור השליטה בעברית.

כמו כן, ניכרת עלייה מתונה בשיעור המשיבים שאינם צורכים תקשורת בשפה הרוסית עם העלייה ברמת ההשכלה: מ־24.9% בקרב בעלי השכלה עד־תיכונית ל־29.2% בקרב אקדמאים. בנוסף, גברים מדווחים על צריכת מדיה ברוסית בשיעור גבוה מנשים (76.2% לעומת 67.4%) - פער שעשוי לשקף הבדלים בהעדפה בין המגדרים או מסלולי השתלבות שונים. עוד נמצא כי שיעור הצריכה בקרב עולים חדשים גבוה בהרבה מזה של עולים ותיקים - 85.7% לעומת 70.1%. ממצא זה עולה בקנה אחד עם מחקרים שהראו כי הפנייה למדיה אתנית רווחת במיוחד בשלבי ההתאקלמות הראשונים, לצורכי אוריינטציה ותחושת שייכות, ונוטה להצטמצם כשהמיומנויות הלשוניות מתבססות ונוצרים קשרים עם החברה הרחבה (Matsaganis et al., 2011).

מכלול הממצאים תומך בהשערה 2: צריכת תקשורת בשפה הרוסית אכן נפוצה יותר בקרב משיבים מבוגרים ועולים חדשים, כפי שנצפה על בסיס הספרות.

תפיסת המיקום הפוליטי של כלי תקשורת בשפה הרוסית

הממצא הבולט והמפתיע בסקר הוא שרוב גדול (69%) סימנו "לא יודע" כשהתבקשו לזהות אילו מכלי התקשורת ברשימה נחשבים ימניים. חשוב להדגיש: השאלה בדקה אך ורק שיוך לימין ולא נבדק כלל זיהוי של כלי תקשורת כשמאליים, ולכן אין להסיק מהממצא דבר על מיקומם של כלי תקשורת על ציר ימין־שמאל.

מבין כלל כלי התקשורת ברוסית, רק ערוץ 9 בלט עם שיעור זיהוי כימני של 20%. אחריו רדיו רק"ע, אתר וסטי ואתר ערוץ 7 - כל אחד מהם זוהה כימני בידי כ־6% מהמשיבים. כ־4% זיהו את ערוץ RTVI כימני, ושאר כלי התקשורת זוהו כימניים בקרב 1-2% בלבד מהמשיבים.

מנקודת מבט פונקציונלית, חלק ניכר מכלי התקשורת בשפה הרוסית ממלאים תפקיד אתני־אינסטרומנטלי. הם מנגישים מידע בשפת ארץ המוצא ומתחזקים קהילה יותר משהם מתפקדים כמותגים פוליטיים מוצהרים, ולכן האיתות הפוליטי בהם חלש ומרומז. נוסף על כך בלטה בקרב המשיבים מגמה של הימנעות מסיווג. גם מי שמכירים את גופי התקשורת נמנעים לעיתים מתיוג פוליטי, מטעמי א־פוליטיות או מחשש לטעות, וכך מתגברת העמימות (Matsaganis et al., 2011).

בהלימה לכך, הצהרות של עורכים בכלי תקשורת שונים מעידות על נורמה מקצועית של הקפדה על "אובייקטיביות", "ניטרליות" ותדמית של היעדר זיהוי פוליטי. לדוגמה, לפי הצהרת המערכת של ערוץ 9 "המערכת פועלת מתוך מחויבות לאינטרס הציבורי ומקפידה על עקרונות האובייקטיביות, השקיפות והאתיקה, בהתאם לקוד האתי של עיתונאים מקצועיים [...] אנו גוף תקשורת עצמאי ואיננו קשורים לאף מפלגה פוליטית, ארגון ציבורי או גוף מסחרי" (ערוץ 9, ללא תאריך; התרגום שלי, אב"י).

בשוק הפרסום בשפה הרוסית, המצומצם מלכתחילה משום שלא כל המפרסמים פועלים בו, ייחוס פוליטי עלול לצמצם עוד יותר את מאגר המפרסמים, ולפיכך נשמרת אסטרטגיה מערכתית של הימנעות מאיתותים מפלגתיים. עמימות זו מפחיתה את יכולת הבידול והזיהוי הפוליטי, אך מגדילה את טווח החשיפה לקהל, וכן מצמצמת סיכון לסגמנטציה בשוק פרסום קטן.

עם זאת, יש לציין כי גם מותגים המזוהים כימניים בזירה הכללית כמעט אינם מזוהים ככאלה בקרב דוברי רוסית. למשל, 6% בלבד מהנשאלים זיהו את אתר ערוץ

7 כימני. אולם, בחינה השוואתית של תוכני ערוץ 7 בעברית וברוסית העלתה פערים מהותיים: לפחות מחצית מן הכתבות המופיעות באתר בעברית אינן מתפרסמות ברוסית. כמו כן, הייצוג החזותי בגרסה הרוסית מאוד מצומצם יחסית. למשל, מספר התמונות של גברים חובשי כיפות ונשים עם כיסוי ראש הוא מזערי. במקביל, מופיעות בגרסה הרוסית כתבות על נציגי מפלגות אופוזיציה, שלא נמצאו ביום הבדיקה באתר בעברית. מכלול ממצאים אלה מצביע על אסטרטגיה של ריכוך האיתות האידיאולוגי ועל מאמץ מודע מצד העורכים לשמר פרופיל פוליטי ניטרלי ככל האפשר. ייתכן גם שהמשיבים, המשתייכים בעיקר למרכז־ימין ולימין, לא מזהים את ערוץ 7 כבעל עמדות יותר ימניות משלהם.

טבלה 4. זיהוי כלי תקשורת בשפה הרוסית כימניים*

אילו כלי תקשורת בשפה הרוסית הם לדעתך ימניים? (תשובה מרובה)		
	לא	כן
ערוץ 9 (ערוץ טלוויזיה/אתר)	80%	20%
ערוץ RTVI	96%	4%
רדיו רק"ע	94%	6%
רדיו ראשון	99%	1%
רדיו לוצ'שיה	99%	1%
עיתון נובוסטי נדלי	98%	2%
אתר וסטי	94%	6%
אתר ניוזרו	98%	2%
אתר דטלי	99%	1%
אתר ערוץ 7	94%	6%
אתר מיגניוז	99%	1%
אתר סטרנה	99%	1%
אתר ישראלנד	98%	2%
אתר קורסור	99%	1%
אחר	97%	3%
לא יודע	69%	

* בשל גודל תאים קטן, יש לפרש אחוזים אלו בזהירות. רווחי סמך לתאים הקטנים ראו בטבלה ג' בנספח 1.

התמונה האמפירית תומכת בהשערה 1 במלואה: נמצאו עמימות אידיאולוגית גבוהה והיעדר זיהוי פוליטי מובהק לכלי התקשורת ברוסית, למעט חריג אחד - ערוץ 9, שזוהה כימני בידי 20% מהנשאלים. עם זאת, יש לציין מגבלת מדידה: מאחר שהשאלה בחנה זיהוי עם הימין בלבד ולא מיקום אידיאולוגי כולל, לא ניתן להסיק מהממצאים דבר על תפיסת כלי התקשורת כשמאליים. מחקר עתידי שירחיב את המדידה לציר שמאל־ימין עשוי לחשוף דפוסי סיווג נוספים, שלא נבדקו כאן.

אמון כלפי כלי תקשורת

טבלה 5. רמת האמון כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית

	גבוהה מאוד	די גבוהה	די נמוכה	מאוד נמוכה	כלל אין אמון	מאזן חיובי-שלילי	מכירים אך אין דעה	לא מכירים	שיעור עוינים במידה ומוכה או לא עוינים כלל מסך כל המכירים
ערוץ RTVI	2.00%	6.70%	7.40%	12.80%	16.90%	-28.40%	27.10%	27.20%	55.80%
ד"ר ראשון	2.80%	5.60%	9.30%	9.30%	14.10%	-24.30%	22.30%	36.60%	63.10%
ד"ר רק"ע	3.40%	9.70%	9.70%	8.40%	10.70%	-15.70%	31.00%	20.70%	63.30%
ד"ר ליצ'ישיה	3.10%	12.30%	9.50%	5.30%	9.20%	-8.60%	21.00%	39.70%	65.60%
אתר וסטי	2.30%	12.50%	11.50%	9.00%	12.30%	-18.00%	26.70%	25.70%	62.20%
עיתון נובוסטי נדלי	1.60%	5.90%	8.80%	4.80%	9.80%	-15.90%	24.10%	44.90%	59.90%
אתר דטלי	2.50%	8.40%	10.20%	6.20%	10.20%	-15.70%	18.70%	43.90%	63%
אתר ניויזי	3.80%	13.80%	12.50%	6.40%	11.20%	-12.50%	22.80%	29.70%	64.20%
אתר מיגניוז	1.30%	5.30%	7.20%	5.90%	9.00%	-15.50%	20.00%	51.30%	61.80%
אתר ערוץ 7	1.10%	5.10%	9.20%	6.20%	10.00%	-19.20%	21.60%	46.40%	60.70%
אתר קורסור	1.80%	5.40%	5.90%	4.90%	9.20%	-12.80%	20.00%	52.80%	60.80%
אתר סטרנה	1.10%	3.80%	5.70%	4.40%	8.50%	-13.70%	16.40%	60.00%	65.10%
אתר ישראלנד	1.50%	4.30%	5.90%	4.40%	9.20%	-13.70%	15.10%	59.70%	63.10%
ערוץ 9	5.50%	24.90%	16.80%	16.50%	12.40%	-15.30%	16.50%	7.40%	77.10%

נתוני הסקר מראים כי רמות האמון בכלי תקשורת ישראליים בשפה הרוסית נמוכות יחסית. אפילו ערוץ 9 המוביל בצריכה זוכה לאמון גבוה וגבוה מאוד רק בקרב כ־30.4% מן המשיבים. אחריו מדורג אתר ניוזרו (17.6%), ובמקום השלישי רדיו לוצ'שיה (15.4%).

מעניין לראות כי אין כלי תקשורת בשפה הרוסית עם מאזן אמון חיובי. כלי התקשורת בעלי המאזן הטוב ביותר הם רדיו לוצ'שיה (-8.6%), אתר ניוזרו (-12.5%) ואתר קורסור (-12.8%). כלי התקשורת עם המאזן השלילי ביותר הם ערוץ RTVI (-28.4%) ורדיו ראשון (-24.3%). גם ערוץ 9, המרכזי והמוכר ביותר בקרב דוברי רוסית, מציג מאזן שלילי (-15.3%). הוא נהנה מהאמון הגבוה ביותר מחד גיסא, אך גם סובל מאי־אמון ניכר מאידך גיסא, מה שמראה כי הוא שנוי במחלוקת.

הממצאים מרמזים על קהל ביקורתי ומתוחכם בעל דפוסי צריכה מורכבים. היות שהצריכה נמשכת גם כאשר האמון מוגבל, אפשר להסיק שתפקיד המדיה חורג מאספקת מידע אמין וכולל מילוי צרכים חברתיים, תרבותיים ופסיכולוגיים. מעבר לכך, הפער בין היכרות רבה למאזן אמון שלילי מלמד כי צריכה מונעת גם מנגישות, שפה והרגל, ולא רק מאמון. ההתפלגות מעידה על שוק מקוטע: קומץ מותגים מובילים ולצידם "זנב ארוך" של אתרים נישתיים.

עוינות כלפי כלי תקשורת

טבלת העוינות מציגה תמונה שונה. שיעור נמוך של משתתפים דיווחו על עוינות די גבוהה וגבוהה מאוד - מ־4.6% כלפי אתר סטרנה ועד 11.1% כלפי ערוץ 9. ככל שעולה ההיכרות עם כלי התקשורת, גוברת במעט גם רמת העוינות כלפיו, אך זו עלייה מתונה ולא מובהקת. עבור כל כלי התקשורת, למעלה מ־55% מן המשיבים שמכירים אותם מדווחים על עוינות נמוכה או חוסר עוינות. גם בהקשר זה ערוץ 9 מוביל - כ־77% אינם עוינים או עוינים במידה מועטה; אחריו רדיו לוצ'שיה (כ־66%) ובמקום השלישי אתר סטרנה, עם למעלה מ־65%. במקום האחרון נמצא RTVI - מעט פחות מ־56% אינם חשים כלפיו עוינות.

טבלה 6. רמת העוינות כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית

	גבוהה מאוד	די גבוהה	די נמוכה	מאוד נמוכה	כלל אין עוינות	מאוזן גבוה־נמוך	מכירים אך אין דעה	לא מכירים
ערץ RTVI	5.60%	5.30%	8.50%	5.10%	30.00%	-32.70%	23.80%	21.80%
רדיו ראשון	2.80%	3.60%	6.70%	5.60%	32.00%	-37.90%	19.50%	29.80%
רדיו רק"ע	1.80%	4.40%	6.90%	7.20%	37.50%	-45.40%	23.80%	18.40%
רדיו לוצ'שיה	2.60%	3.10%	6.60%	5.70%	32.80%	-39.40%	17.40%	31.80%
אתר וסטי	2.60%	4.90%	7.50%	5.60%	34.10%	-39.70%	21.10%	24.10%
עיתון נובוסטי נדלי	2.30%	4.40%	5.90%	4.30%	36.60%	-40.10%	18.70%	27.90%
אתר דטלי	2.10%	4.60%	6.40%	4.60%	26.70%	-31.00%	15.40%	40.20%
אתר ניזזו	2.60%	4.40%	6.40%	6.20%	31.80%	-37.40%	17.70%	30.80%
אתר מיגניז	2.10%	3.30%	7.40%	3.80%	23.60%	-29.40%	15.40%	44.60%
אתר ערץ 7	2.50%	4.30%	6.90%	4.40%	25.10%	-29.60%	16.60%	40.30%
אתר קוריסור	2.30%	4.10%	5.30%	4.30%	23.80%	-27.00%	15.10%	45.30%
אתר סטרנה	1.60%	3.00%	6.20%	5.10%	22.00%	-28.70%	13.30%	48.90%
אתר ישראלנד	2.30%	2.50%	6.60%	3.80%	21.30%	-26.90%	13.80%	49.80%
ערץ 9	3.60%	7.50%	11.60%	9.80%	49.20%	-59.40%	12.10%	6.20%

ככלל, רמות העוינות כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית אינן גבוהות במיוחד. בממוצע, כ־30.5% מהמשיבים לא חשים כלל עוינות כלפי כלי התקשורת שנבדקו, ורק כ־2.6% חשים כלפיהם עוינות ברמה גבוהה מאוד. נתונים אלו תואמים, בין היתר, את הספרות על בחירה סלקטיבית ומניעת חשיפה. לפי תיאוריית הדיסוננס הקוגניטיבי, יחידים נוטים לבחור תכנים התואמים לעמדותיהם ולהימנע מתכנים דיסוננטיים. לפיכך, אנטגוניסטים פוטנציאליים אינם נחשפים למדיה שנוגדת את עמדותיהם בתדירות גבוהה, מה שמקטין את תרומתן של התרשמויות עוינות למדד הכללי (Festinger, 1957; Garrett, 2009; Hart et al., 2009).

נבדקו מקדמי מתאם סדריים ספירמן וקנדל כדי לבחון את הקשר בין רמת העוינות כלפי כלי התקשורת לבין רמת האמון בו (ראו טבלה ד' בנספח 1). הממצאים חושפים שונות רבה בין כלי התקשורת: בעוד בחלק מכלי התקשורת נמצאו מתאמים חיוביים מובהקים (Spearman≈0.06-0.30; Kendall≈0.02-0.20), באחרים הקשר חלש או אינו מובהק כלל. במקרים שבהם קיים קשר, משמעות הדבר היא שכאשר ערכו של אחד המשתנים עולה, יש נטייה מתונה לעלייה גם בשני. קיימים מתאמים שליליים חלשים בקנדל עבור אתר ניוזרו ובערוץ 9, אך הם אינם מובהקים סטטיסטית. ערכים חזקים יחסית נמצאו עבור סטרנה, ישראלנד, מיגניוז, קורסור, ערוץ 7 ונובוסטי נדלי.

מתאם חיובי בין אמון לעוינות הוא ממצא חריג יחסית לספרות המחקרית, שלרוב מראה קשר שלילי בין המדדים. פרשנות אפשרית אחת היא קיטוב ברמת המותג: כלי תקשורת מסוימים מעוררים תגובות רגשיות חזקות של אמון מצד אחד ועוינות מצד שני. הסברים נוספים כוללים משיבים שאינם מכירים מספיק את כלי התקשורת, ולפיכך נוטים לתת ציונים נמוכים בשני המדדים, וכן אחוז גבוה של משיבים ללא דעה, מה שעשוי להשפיע על דפוסי המתאמים.

כלי התקשורת עם הקשרים החזקים ביותר הם אתר סטרנה, שמציג את המתאם החיובי הגבוה ביותר (0.30 לפי ספירמן, 0.19 לפי קנדל); אתר ישראלנד, שגם הוא מציג מתאם גבוה יחסית (0.29 ו־0.20); והאתרים קורסור, מיגניוז וערוץ 7, וכן עיתון נובוסטי נדלי, שמציגים מתאמים דומים (0.24-0.23 לפי ספירמן). משמעות הדבר היא שבכלי תקשורת אלה הקשר ההפוך בין עוינות לאמון הוא החזק והעמיד ביותר, גם לאחר תיקון סטטיסטי שמרני.

עבור אתר ניוזרו וערוץ 9 נמצאו הקשרים החלשים ביותר, כשבמדד קנדל התקבל מתאם שלילי קל (0.04) שאינו מובהק סטטיסטית. גם רדיו רק"ע, רדיו ראשון ואתר וסטי מציגים קשרים חלשים. אף שקשרים אלה היו מובהקים במבחן הראשוני

(Spearman≈0.10-0.11), הם לא עמדו בתיקון Bonferroni ולכן נדרשת זהירות בפרשנות.

רמות עוינות לפי הזדהות פוליטית

בניתוח רמת העוינות הממוצעת כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית לפי הזדהות פוליטית (ראו פירוט בטבלה ה' בנספח 1), לא נמצאו פערים חדים בין רוב הקבוצות. סולם העוינות נע בין 0 (אין עוינות כלל) ל־4 (עוינות גבוהה מאוד), וברוב כלי התקשורת הממוצעים נמוכים יחסית, דבר המעיד על רמות עוינות מתונות. חריג יחסי נרשם עבור ערוץ RTVI, ערוץ 9 ואתר קורסור, כלפיהם נמדדו ממוצעי עוינות גבוהים יותר בקרב נשאלים המזדהים כשמאל פוליטי, אך גם כאן ההבדלים בין הקבוצות אינם גדולים.

סטיית התקן של משתנה ההזדהות הפוליטית (SD=1.15) מרמזת על פיזור אידיאולוגי מתון במדגם. טבלה 7 מציגה את מקדמי מתאם ספירמן בין המיקום האידיאולוגי ובין רמת העוינות כלפי כלי תקשורת שונים. כל המתאמים חיוביים ונמצאים בטווח שבין 0.098 ל־0.296, כלומר קשר חיובי חלש עד בינוני־נמוך. אם כן, ככל שהנשאלים משתייכים לקצה אידיאולוגי ברור יותר, כך עולה רמת העוינות שלהם כלפי כלי תקשורת. בחינת הקשר בין זהות פוליטית לעוינות חושפת קוטביות ברורה: בעוד במקורות כמו נובוסטי נדלי ו־RTVI נמצאו מתאמים חזקים יחסית (0.296 ו־0.274 בהתאמה), המצביעים על השפעה פוליטית ניכרת על תפיסת הצרכנים, הרי בערוץ 9 ובאתר דטלי הקשר זניח (פחות מ־0.12). כלומר, בערוץ 9 ובדטלי רמת העוינות אינה מושפעת כמעט מהנטייה הפוליטית של המשיבים. עבור יתר כלי התקשורת המתאם נמצא בטווח שבין 0.15 ל־0.26, המייצג קשר ברמה בינונית.

ממצא בולט נוסף קשור לקבוצת המרכז הפוליטי ומי שהשיבו "לא יודע": לעיתים הן מציגות את רמות העוינות הנמוכות ביותר, ולעיתים דווקא עוינות גבוהה יחסית, למשל כלפי אתר סטרנה (1.25), ואף גבוהה מזו של הקצוות הפוליטיים. הדבר מראה על אי־יציבות בקרב קבוצה זאת.

טבלה 7. קשרים בין אמון בכלי תקשורת להזדהות פוליטית

כלי תקשורת	ספירמן בין אמון לעוינות	ספירמן רמת העוינות לפי הגדרה פוליטית	ספירמן רמת האמון לפי הגדרה פוליטית
ערוץ 9	0.06	0.098	0.038
רדיו רק"ע	0.13	0.259	0.024
רדיו ראשון	0.17	0.205	0.02
רדיו לוצ'שיה	0.21	0.256	-0.05
ערוץ RTVI	0.14	0.274	-0.031
אתר וסטי	0.09	0.22	-0.045
אתר ניוזרו	0.08	0.159	0.004
אתר דטלי	0.15	0.12	-0.091
אתר ערוץ 7	0.22	0.214	0.075
אתר מיגניוז	0.28	0.159	-0.02
אתר סטרנה	0.39	0.158	-0.048
אתר ישראלנד	0.32	0.175	-0.197
אתר קורסור	0.28	0.176	-0.143
עיתון נובוסטי נדלי	0.32	0.296	-0.18

בבחינת ממוצעי האמון כלפי כלי התקשורת (ראו טבלה 8) עולה כי גופים מסוימים זוכים בעקביות לאמון גבוה יחסית על פני כל הקשת הפוליטית. הבולטים שבהם הם רדיו רק"ע ורדיו ראשון, שנתפסים כמקורות מידע אמינים ללא תלות בעמדה פוליטית. גם ערוץ 9 נהנה מאמון רוחבי רב יחסית, אם כי בצורה פחות מובהקת.

עם זאת, ישנם גופי תקשורת שמעוררים פערי אמון חדים בין מחנות: אמון רב בצד אחד של המפה מול חוסר אמון בצידה האחר (ראו טבלה 8). אתר קורסור הוא הדוגמה הבולטת לכך: רמת אמון של 2.43 בקרב מי שמזדהים כשמאליים לעומת 1.08 בקרב אלו המזדהים כימנים. מגמה דומה ניכרת בנוגע לאתר ישראלנד: 1.89 בקרב השמאל מול 0.91 בקרב הימין. אתר סטרנה מציג כיוון דומה אך מתון יותר: 0.95 בקרב המזדהים כימין לעומת 2 בקרב המזדהים כשמאל־מרכז. נוסף על כך, אתר וסטי נהנה מרמת אמון גבוהה בקרב אנשי שמאל (2.29), ואילו אתר ניוזרו זוכה לאמון רב בקרב

אנשי מרכז־שמאל (2.64). ככלל, שני האתרים זוכים לרמות אמון גבוהות יותר מהצד השמאלי של המפה הפוליטית (ראו טבלה 5).

מעניין לציין כי בקרב עולים מברית המועצות לשעבר שמזדהים כימנים לא נרשמו רמות אמון גבוהות כלפי אתר ערוץ 7 (1.59 בקרב ימין־מרכז ו־1.43 בקרב ימין). לעומת זאת, שני גופים שזוכים לרמות אמון גבוהות יחסית בקרב אנשי ימין־מרכז הם רדיו לוצ'שיה (2.24) ואתר ניוזרו (2.05). בקרב אנשי מרכז נרשמו רמות אמון גבוהות כלפי שתי תחנות הרדיו, רדיו רק"ע ורדיו ראשון, כאשר כל אחת מהן קיבלה ציון ממוצע של 2.07.

טבלה 8. ציוני אמון בכלי תקשורת בשפה הרוסית לפי הזדהות פוליטית

	ימין	ימין־מרכז	מרכז	שמאל־מרכז	שמאל	לא יודע
רדיו ראשון	1.61	2	2.07	1.57	1.9	1.92
רדיו לוצ'שיה	1.6	2.24	1.77	2.88	1.4	1.81
עיתון נובוסטי נדלי	1.09	1.66	1.65	2.5	1.67	1.58
אתר וסטי	1.33	1.71	1.65	1.71	2.29	2.14
אתר ניוזרו	1.53	2.05	1.77	2.64	1.91	2
אתר דטלי	1.23	1.7	1.85	2.27	2.2	1.58
אתר ערוץ 7	1.43	1.59	1.41	1.75	1	1.18
אתר מיגניוז	1.13	1.64	1.57	1.6	1.43	1.35
אתר סטרנה	0.95	1.47	1.53	2	1.17	1.5
אתר ישראלנד	0.91	1.56	1.61	2.67	1.89	1
אתר קורסור	1.08	1.69	1.59	2.6	2.43	1
ערוץ RTVI	1.07	1.39	1.61	1.47	0.92	1.24
רדיו רק"ע	1.61	2	2.07	1.57	1.9	1.92
ערוץ 9	1.44	1.42	1.6	1.83	1.32	1.87

* המספרים מייצגים את ממוצעי האמון בכלי התקשורת על סולם של 1 (אין אמון בכלל) ועד 5 (אמון מוחלט)

עם זאת, בניתוח לא נמצא כל קשר סטטיסטי מובהק בין המיקום הפוליטי של עולים מברית המועצות לשעבר ובין רמת האמון בכלי תקשורת בשפה הרוסית. במונחים של מתאמי ספירמן, המשמעות היא שעל אף השינוי במיקום על פני הציר הפוליטי, אין

שינוי עקבי בדירוג האמון בכלי התקשורת. מרבית המתאמים קרובים לאפס או חלשים מאוד, ונעים בטווח שבין 0.197− ל־0.075+.

מכאן שהשערה מספר 3 מאוששת חלקית:

השערה 3.1 (אמון): ההשערה מאוששת. הממצאים מאששים את ההשערה כי רמת האמון בכלי תקשורת בשפה הרוסית תהיה מתחת לממוצע הרב־שנתי במגזר היהודי (34%). ואכן, אפילו ערוץ 9, כלי התקשורת המוביל והמוכר ביותר בקרב דוברי רוסית, זכה לאמון גבוה וגבוה מאוד בקרב 30.4% בלבד מן המשיבים. האמון בשאר כלי התקשורת ברוסית נמוך בהרבה. יתרה מכך, אף אחד מכלי התקשורת שנבדקו אינו נהנה ממאזן אמון חיובי. בכולם, ללא יוצא מן הכלל, שיעור חוסר האמון עולה על שיעור האמון.

השערה 3.2 (עוינות): ההשערה מאוששת. עוינות ברמה גבוהה (די גבוהה וגבוהה מאוד) נמצאה בקרב שיעור מצומצם מכלל המדגם - מ־4.6% (כלפי אתר סטרנה) ועד 11.1% (כלפי ערוץ 9). בממוצע, רק כ־2.6% מהמשיבים חשים עוינות ברמה גבוהה מאוד כלפי כלי התקשורת שנבדקו. עבור כל כלי התקשורת, למעלה מ־55% מן המשיבים שמכירים אותם מדווחים על עוינות נמוכה או חוסר עוינות, כאשר ערוץ 9 מוביל - כ־77% אינם עוינים אותו או עוינים במידה נמוכה.

השערה 3.3 (מתאם): ההשערה לא אוששה. ההשערה חזתה שיימצא מתאם שלילי בין אמון לעוינות, כלומר, ככל שרמת האמון בכלי תקשורת מסוים תעלה, רמת העוינות כלפיו תרד. אולם, הממצאים מציגים תמונה הפוכה: ברוב כלי התקשורת נמצאו מתאמים חיוביים מובהקים, כלומר רמות האמון והעוינות נוטות לעלות שתיהן יחד, ולא לנוע בכיוונים מנוגדים. ממצא חריג זה נדון בהרחבה בפרק סיכום ומסקנות.

סיכום ומסקנות

המחקר הנוכחי בחן את שדה התקשורת הישראלית בשפה הרוסית דרך שלוש עדשות מרכזיות: היכרות וצריכה, אמון ועוינות, ומיקום אידיאולוגי. המחקר ביקש לבדוק האם התקשורת בשפה הרוסית בישראל מתפקדת כמדיה אידיאולוגית־ימנית, בדומה לדפוסים המוכרים מהספרות הבין־לאומית (Benkler et al., 2018; Jamieson & Cappella, 2008), או פועלת בעיקר כמדיה אתנית אינסטרומנטלית, המתמקדת בשירות קהילתי, שימור שפה ותיווך תרבותי (Matsaganis et al., 2011).

מן הנתונים עולה כי המודל הדומיננטי בשדה זה הוא מודל אתני־מסחרי היברידי: שילוב בין צרכים קהילתיים של שפה וזהות ובין אילוצים מסחריים חריפים. בניגוד לתקשורת המיינסטרים הישראלית, שבה הזהות הפוליטית הופכת לעיתים למותג (דוגמת ערוץ 14 או **הארץ**), כלי התקשורת בשפה הרוסית מתאפיינים בנזילות אידיאולוגית ובפונקציונליות הישרדותית. שיקולי שירות קהילתי, שפה ונגישות, לצד אילוצי שוק ומפרסמים, ממתנים אותות אידיאולוגיים־פוליטיים ואף דוחפים לעמימות מכוונת.

הממצאים מצביעים על שלושה דפוסים מרכזיים: ראשית, דומיננטיות של ערוץ 9 (40.6% חשיפה) לצד "זנב ארוך" דיגיטלי (25.8%) מדווחים על צריכת מידע ממקורות שאינם ברשימת המותגים המוכרים). לפי מודל הזנב הארוך (Anderson, 2006), השוק מתחלק בין קומץ מובילים דומיננטיים לריבוי גופים נישתיים קטנים, שמצטברים למשקל שוקי ממשי. שנית, פער בין־דורי חד ותהליכי אסימילציה תקשורתית: שיעורי הצריכה ברוסית יורדים בעקביות בקבוצות הגיל הצעירות (46.3% בקרב בני 25-34 לעומת 96.8% בקרב בני 75+), מה שמראה כי התקשורת בשפה הרוסית משמשת מנגנון מעבר עבור הדורות הצעירים, אך נותרת מקור מידע קבוע עבור הדור המבוגר והעולים החדשים. שלישית, עמימות אידיאולוגית מובהקת (69% סימנו "לא יודע" כאשר התבקשו לזהות כלי תקשורת ימניים, ורק 20% זיהו את ערוץ 9 כימני) ודואליות בין אמון נמוך (אף כלי תקשורת לא זכה למאזן אמון חיובי) ובין עוינות נמוכה (בממוצע רק 2.6% דיווחו על עוינות גבוהה מאוד), עם מוקדי קיטוב נקודתיים (למשל האתרים קורסור וישראלנד) לעומת אמון רוחבי כלפי רדיו רק"ע ורדיו ראשון.

הערכת ההשערות: שאלת המחקר נענתה במלואה בממד ההיכרות והצריכה, ובמידה מספקת בממד האמון־עוינות. בממד המיקום האידיאולוגי הוגבלה הבדיקה לזיהוי של כלי התקשורת כימניים - מגבלה שיש להביא בחשבון בפרשנות הממצאים.

השערה 1 (עמימות אידיאולוגית) נתמכה במלואה: רוב גדול של הנשאלים (69%) נמנע מהצבעה על שיוך כלי תקשורת בשפה הרוסית לצד הימני של המפה הפוליטית, ורק ערוץ 9 זוהה כימני בקרב 20% מהנשאלים. אפילו ערוץ 7, הנתפס כימני בזירה הכלל ישראלית, אינו מזוהה כך כמעט בקרב דוברי רוסית (6% בלבד). יש לציין כי נמדד זיהוי עם הימין בלבד, ולכן במחקרים עתידיים מומלץ להרחיב את הבדיקה לציר אידיאולוגי מלא.

השערה 2 (שונות לפי גיל וותק העלייה) נתמכה במלואה: על פי הנתונים, קיים מדרג כמעט ליניארי לפי גיל, כאשר בקרב בני 25-34 רק 46.3% מדווחים על צריכת תקשורת ברוסית, לעומת 96.8% בקרב בני 75 ומעלה - פער של 50.5%. כמו כן, שיעור הצריכה

בקרב עולים חדשים (2022-2024) גבוה באופן ניכר משיעורה בקרב עולים ותיקים - 85.7% לעומת 70.1%.

השערה 3 (אמון ועוינות) זכתה לתמיכה מהותית, אך חלקית. 3.1 (אמון): ההשערה אוששה במלואה - רמות האמון בכלי התקשורת ברוסית נמוכות מהממוצע הרב־שנתי במגזר היהודי (34%) בכל כלי התקשורת ללא יוצא מן הכלל. ערוץ 9, המוביל בצריכה ובהיכרות, זוכה לרמות אמון גבוהות בקרב 30.4% בלבד, ואף כלי תקשורת ברוסית אינו מציג מאזן אמון חיובי; 3.2 (עוינות): ההשערה אוששה במלואה - רמות העוינות שנמדדו מתונות ואינן קיצוניות. 3.3 (מתאם): ההשערה לא אוששה - בניגוד לצפי למתאם שלילי חזק בין אמון לעוינות, נמצאו מתאמים חיוביים חלשים עד בינוניים ברוב כלי התקשורת.

הממצא החריג ביותר במחקר הוא המתאם החיובי בין אמון לעוינות ברוב כלי התקשורת, אם כי הוא חלש עד בינוני. ממצא זה סותר ישירות את הציפייה התיאורטית לקשר שלילי בין שני המדדים, כפי שנגזר מהספרות על "אפקט המדיה העוינת" (Vallone et al., 1985) ומתיאוריות הקיטוב הרגשי (Iyengar et al., 2012). בספרות המחקר, אמון ועוינות מוצגים בדרך כלל כקטבים מנוגדים: אמון מגדיר את גבולות ה"אנחנו" המהימנים, ואילו עוינות מסמנת את ה"הם" הבלתי מהימנים.

להלן שלוש פרשנויות אפשריות, הנבחנות לאור הנתונים הקיימים.

קיטוב ברמת המותג: כלי תקשורת שמעורר מעורבות רגשית גבוהה מייצר תגובות קוטביות בקרב פלחי קהל שונים - אמון גבוה מצד מי שמזדהים עימו ועוינות גבוהה מצד מי שדוחים אותו. האיחוד של כלל המדגם מציג את שתי התגובות הרגשיות יחד, מה שיוצר מתאם חיובי. דפוסי הנתונים תומכים בפרשנות זו. כלי התקשורת שמציגים את המתאמים החיוביים החזקים ביותר בין אמון לעוינות - האתרים סטרנה, ישראלנד וקורסור - הם כלי התקשורת שביחס אליהם נמצאו פערי האמון הגדולים ביותר בין מחנות פוליטיים. עם זאת, ייתכן שהמתאם נובע בחלקו גם ממבנה הנתונים עצמו, ויש להתייחס לכך כמגבלת מחקר.

אפקט מתודולוגי של "רצפת אין דעה": משיבים שאינם מכירים כלי תקשורת מסוים, או מכירים אותו אך אינם צורכים ממנו מידע, נוטים לתת לו ציונים נמוכים הן ביחס לאמון והן ביחס לעוינות. כך נוצר ריכוז של אמון מועט ועוינות מועטה, שמושך את קו המתאם כלפי מעלה ומייצר מתאם חיובי טכני (ראו טבלה 6).

כדי לבחון את היתכנותו של אפקט מתודולוגי זה, נערך ניתוח משלים שבחן את מתאמי ספירמן בקרב משיבים בעלי עמדה מגובשת בלבד. לאחר סינון המשיבים

שבחרו בקטגוריות "אין דעה" או "איני מכיר" ביחס לאמון ועוינות כלפי כלי התקשורת, נמצא כי כלל המתאמים נותרו חיוביים, ורובם אף התחזקו. ממצא זה מחליש את ההשערה בדבר אפקט מתודולוגי, ומראה כי המתאם החיובי בין אמון לעוינות אינו תולדה של דחיסת שונות, אלא משקף קשר מהותי הקיים בקרב צרכני תקשורת מעורבים.

אמביוולנטיות כלפי מדיה אתנית: בניגוד לשדה המדיה הכללי, שבו כלי תקשורת מסומנים בבירור כ"שלנו" או "שלהם", מדיה אתנית בשפה הרוסית עשויה לעורר אצל צרכנים יחס אמביוולנטי. מצד אחד היא מעוררת אמון הנובע מהנגישות הלשונית, מתחושת ההשתייכות הקהילתית ומהתלות בכלי התקשורת כמקור מידע בשפת האם. מצד שני נוצרת עוינות בשל תסכול סביב איכות התוכן, חשד לגבי בעלי עניין או מניעים פוליטיים סמויים, או אמונה שכלי התקשורת אינו מייצג נאמנה את צורכי הקהילה. דפוס כזה של אהבה־שנאה כלפי מוסדות קהילתיים תועד בספרות המחקרית (Remennick, 2007). הממצא המראה שרוב דוברי הרוסית צורכים מדיה ברוסית (71%), גם כאשר האמון כלפיה מוגבל, מעיד על כך שתפקידם של כלי התקשורת חורג מאספקת מידע אמין ונוגע גם לצרכים של שפה, שייכות והרגל. מציאות זו, שבה הצרכנים תלויים בכלי תקשורת המעוררים בהם חשדנות, היא קרקע פורייה לאמביוולנטיות.

ממצא מפתיע נוסף הוא ששיעור גבוה במיוחד (69%) של משיבים סימנו "לא יודע" כשהתבקשו לזהות אילו כלי תקשורת נחשבים ימניים. אפשר לראות בנתון זה שילוב של שני כוחות הפועלים במקביל. הראשון הוא עמימות אסטרטגית מצד היצרנים: בשוק אתנו־לשוני מוגבל, השיקול הכלכלי מקבל קדימות על פני זה האידיאולוגי, ומיתוג פוליטי מובהק עלול לגרום לפגיעה בנתח השוק הקיים במקום להרחיבו. לכן, עורכים ובעלי ערוצים בוחרים במודע בעמימות, המאפשרת להם לפנות למכנה משותף רחב. הכוח השני הוא צריכה פונקציונלית: עבור צרכנים רבים, המדיה ברוסית אינה משמשת מצפן פוליטי, אלא צינור תרבותי ולשוני. כאשר המוטיבציה לצריכה היא אינסטרומנטלית (הבנת השפה, מידע על זכויות, נוסטלגיה), שאלת הזיהוי הפוליטי של הערוץ אינה רלוונטית עבור הצרכן.

מנקודת המבט של הזדהות פוליטית, הנתונים חושפים חוסר סימטריה בין שני המדדים. אף שלא נמצא קשר מובהק בין המיקום האידיאולוגי של המשיבים ובין רמת האמון בכלי התקשורת, בהקשר של העוינות נמצאו מתאמים חיוביים עקביים. כלומר, ככל שהנשאלים ממוקמים בקצה אידיאולוגי ברור יותר, כך עולה רמת העוינות שלהם כלפי כלי התקשורת. דפוס זה בולט במיוחד ביחס לעיתון נובוסטי נדלי וערוץ RTVI, בעוד בערוץ 9 המתאם הוא הנמוך ביותר. במקביל, נמצאו מוקדי קיטוב נקודתיים בנוגע

לאמון: האתרים קורסור וישראלנד מציגים פערי אמון נרחבים בין מחנות פוליטיים, ואילו רדיו רק"ע ורדיו ראשון נהנים מאמון רוחבי יציב על פני כל הקשת הפוליטית.

השלכות תיאורטיות ומעשיות

הדיון בהשלכותיה של העמימות האידיאולוגית בשוק התקשורת בשפה הרוסית בישראל מבוסס על תצורה אמפירית ייחודית, הממזגת ריכוזיות מבנית עם היעדר מובהקות פוליטית. מחד גיסא, השוק מתאפיין בריכוזיות גבוהה, כאשר ישנו גוף דומיננטי אחד - ערוץ 9 - ששיעורי החשיפה שלו גבוהים בהרבה מזה של רדיו רק"ע שבמקום השני. מאידך גיסא, יתרת השוק מפוצלת בין פלטפורמות דיגיטליות, ובהן וסטי, ניוזרו ו־RTVI. חרף הדומיננטיות של ערוץ 9, המערכת כולה מתאפיינת בעמימות אידיאולוגית, המקשה על זיהוי פוליטי מובחן של הגופים השונים.

נתונים אלו מצביעים על כך שהעמימות אינה מעידה על היעדר השפעה, אלא מהווה דרך פעולה אסטרטגית, המאפשרת לכלי התקשורת לשמש תשתית קהילתית רחבה בשדה אתנו־לשוני קטן. במרחב זה, אילוצים מסחריים מכתיבים הימנעות ממיתוג מפלגתי שעלול לצמצם את קהל היעד, ובכך המדיה ממתנת מתחים פוליטיים במקום לחדד אותם.

מנקודת המבט של המרחב הציבורי, המשמעות היא שהצרכנים נחשפים לסדר היום הישראלי דרך מערכת המוכרת לשיעורים גבוהים מאוד של יוצאי ברית המועצות לשעבר - ובמיוחד דרך ערוץ 9 ורדיו רק"ע - אך נמנעת ככל הנראה מלהציע מצפן אידיאולוגי ברור. עמימות זו עשויה לצמצם קיטוב פנים־קהילתי, אך גם עלולה להביא ל"פיצול שיח" שבו הערכת האמינות נשענת על שפה ושייכות יותר מאשר על הבנת אינטרסים פוליטיים שונים.

בהקשר של תהליכי השתלבות, התקשורת בשפה הרוסית משמשת מעין "דלת מסתובבת" החיונית לקליטת גלי עלייה. הממצאים חושפים כי שיעור הצריכה בקרב עולים שהגיעו לישראל אחרי שנת 2000 עומד על 85.7%, שיעור גבוה באופן ניכר מזה של עולים שהגיעו בשנים 1989-2000 (70.1%). כלומר, המדיה משמשת כלי סוציאליזציה ראשוני קריטי, מעין שער כניסה אינסטרומנטלי לחברה הישראלית. למרות הפער הבין־דורי העמוק בצריכת התקשורת בשפה רוסית, הרלוונטיות של המדיה מתחדשת עם כל גל עלייה, שכן היא מספקת עוגן של מידע ושייכות לפני המעבר האפשרי לתקשורת בעברית.

דפוסי האמון והעוינות בשוק זה משקפים צרכנות סקפטית ומבוזרת. אף שלא נמצא אף כלי תקשורת עם מאזן אמון חיובי, רמות העוינות נמוכות מאוד, מה שמרמז על צריכה פונקציונלית הנעדרת סנטימנטים אידיאולוגיים עמוקים. ניתן להסביר תופעה זו כ"קיטוב ברמת המותג", שבו הקשר בין אמון לעוינות אינו שלילי בהכרח, כאשר מותגים מסוימים מעוררים תגובות רגשיות חזקות לכאן ולכאן ללא קשר למיקומם על ציר ימין־שמאל. לבסוף, נתון "הזנב הארוך", שלפיו 25.8% מהמשיבים פונים לכלי תקשורת שאינם כלולים ברשימת המותגים הגדולים, מדגיש את המעבר לערוצים אלטרנטיביים ונישתיים, כמו ערוצי טלגרם וגופים הפועלים ברשתות החברתיות.

לסיכום, המדיה בשפה הרוסית בישראל היא מנגנון חברתי מייצב, הממתן מתחים וקיטוב פנים־קהילתיים באמצעות אימוץ אסטרטגיה של עמימות אידיאולוגית. פלטפורמה זו מהווה רשת ביטחון מידעית חיונית, המאפשרת לעולים חדשים תהליך הדרגתי של הסתגלות למערכת הישראלית, בעוד עבור האוכלוסייה המבוגרת היא משמשת עוגן מרכזי לשימור הזיקה והשייכות למרחב הציבורי.

מגבלות המחקר והמלצות למחקר עתידי

מתודולוגית, המחקר מוגבל בשל הסתמכות על סקרים שערכו מכונים שונים ושימוש בפאנלים מקוונים, מה שעלול ליצור הטיית דגימה. נוסף על כך, המדידה חשופה להטיות של דיווח עצמי ולקושי של נדגמים בהגדרת אוריינטציה פוליטית, כפי שמשקף השיעור הגבוה של משיבי "לא יודע". כדי להעמיק את הממצאים, מומלץ לבצע מחקר איכותני שיבחן את המניעים לבחירת מקורות המידע ואת הקשר המורכב בין אמון לעוינות. לצד זאת, ניתוח תוכן השוואתי יסייע לבדוק אם קיימת עמימות פוליטית בתוכן עצמו, בעוד שימוש בנתוני גלישה יאמת את דפוסי הצריכה בפועל. לבסוף, כדאי להרחיב את המדידה לציר פוליטי דו־קוטבי מלא (ימין־שמאל) כדי לחשוף דפוסים שלא הופיעו במדידה הנוכחית.

הערות

1 RTVI (Russian TeleVision International) הוא ערוץ טלוויזיה בין־לאומי בשפה הרוסית, שפונה לקהילות דוברות רוסית בתפוצות ומשדר חדשות, אקטואליה ותוכני תרבות. הערוץ מחזיק בישראל צוות מקומי שמפיק תכנים מקוריים ותוכנית ייעודית.

2 ראו פירוט בטבלה ב' בנספח 1.

רשימת המקורות

אגרי, ח' (2026, 5 בינואר). האם צריך לסגור את ערוץ 14? **העין השביעית**. https://www.the7eye.org.il/573069

אליאס, נ', וזלצר־שורר, מ' (2007). לגלוש ללא גבולות: העיתונות המקוונת של מהגרים מחבר העמים בישראל. בתוך ת' שוורץ־אלטשולר (עורכת), **עיתונות דוט.קום: העיתונות המקוונת בישראל** (עמ' 147-176). המכון הישראלי לדמוקרטיה.

הרמן, ת', יוחנני, ל', קפלן, י', וספוז'ניקוב, א' (2025). מדד הדמוקרטיה הישראלית 2025. **המכון הישראלי לדמוקרטיה**. https://www.idi.org.il/articles/62682

מרדכי, נ' וברהום, ש' (2026). תקשורת ונסיגה דמוקרטית: מערכת קונספטואלית רב־ממדית. **מסגרות מדיה, 28**.

ערוץ 9. (ללא תאריך). **מדיניות המערכת**. https://www.9tv.co.il/Content/10

Andersen, K., Shehata, A., & Andersson, D. (2023). Alternative news orientation and trust in mainstream media. *Digital Journalism, 11*(5), 833–852. https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1986412

Anderson, C. (2006). *The long tail: Why the future of business is selling less of more.* Hyperion.

Arceneaux, K., Johnson, M., & Murphy, C. (2012). Polarized political communication, oppositional media hostility, and selective exposure. *Journal of Politics*, *74*(1), 174–186. https://doi.org/10.1017/S002238161100123X

Atton, C. (2002). *Alternative media.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781446220153

Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics.* Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780190923624.001.0001

Bognar, B. (2018). A culture of resistance: Mass media and its social perception in Central and Eastern Europe. *Polish Sociological Review, 2*(202), 225–242. https://doi.org/10.26412/psr202.05

Caspi, D., Adoni, H., Cohen, A. A., & Elias, N. (2002). The red, the white and the blue: The Russian media in Israel. *Gazette, 64*(6), 537–556. https://doi.org/10.1177/1748048502064006020 1

Caspi, D., & Limor, Y. (1999). *The in/outsiders: The media in Israel*. Hampton Press.

Channel 9. (No Date). *Editorial Policy*. https://www.9tv.co.il/Content/10 [in Hebrew]

Dahan, M., & Bentman, M. (2017). The ripple effects of a partisan, free newspaper: Israel Hayom as disruptive media actor. *Studies in Communication Sciences*, *17*(1), 99–106. https://doi.org/10.24434/j.scoms.2017.01.008

Downing, J. D. H. (2001). *Radical media: Rebellious communication and social movements.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781452204994

Egri, C. (January 5, 2026). Should Channel 14 be Closed? *The Seventh Eye*. [in Hebrew]

Elias, N. (2011). Russian-speaking immigrants and their media: Still together? *Israel Affairs, 17*(1), 72–88. https://doi.org/10.1080/13537121.2011.522071

Elias, N., & Caspi, D. (2007). From Pravda to Vesty: The Russian media renaissance in Israel. In A. Epstein & Z. Khanin (Eds.), *Every seventh Israeli: Patterns of social and cultural integration of the Russian-speaking immigrants* (175-198). Bar-Ilan University Press.

Elias, N., & Caspi, D. (2011). Don't patronize me: Media-by and media-for minorities. *Ethnic and Racial Studies*, *34*(1), 61–83. https://doi.org/10.1080/01419871003781314

Elias, N., & Lemish, D. (2008). Media uses in immigrant families: Torn between "inward" and "outward" paths of integration. *International Communication Gazette*, *70*(1), 21-40. https://doi.org/10.1177/1748048507084576

Elias, N. & Zeltser-Shorer, M. (2007). To Surf without Borders: Online Journalism of the Immigrants from the Former Soviet Union in Israel. In T. Shawrtz Altshular (Ed.), *Online Newspapers in Israel* (147-176). The Israel Democracy Institute. [in Hebrew]

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, *43*(4), 51–58. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x

Ferrández Ferrer, A., & Retis, J. (2019). Ethnic minority media: Between hegemony and resistance. *Journal of Alternative and Community Media, 4*(3), 1–13. https://doi.org/10.1386/joacm_00054_1

Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance.* Stanford University Press.

Fraser, N. (1990). Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social Text, 25/26*, 56–80. https://doi.org/10.2307/466240

Fuchs, C. (2014). *Social media: A critical introduction.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781446270066

Garrett, R. K. (2009). Politically motivated reinforcement seeking: Reframing the selective exposure debate. *Journal of Communication, 59*(4), 676–699. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2009.01452.x

Georgiou, M. (2006). *Diaspora, identity and the media: Diasporic transnationalism and mediated spatialities*. Hampton Press.

Gunther, A. C., & Schmitt, K. (2004). Mapping boundaries of the hostile media effect. *Journal of Communication, 54*(1), 55-70. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02613.x

Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics.* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511790867

Hart, W., Albarracín, D., Eagly, A. H., Brechan, I., Lindberg, M. J., & Merrill, L. (2009). Feeling validated versus being correct: A meta-analysis of selective exposure to information. *Psychological Bulletin, 135*(4), 555-588. https://doi.org/10.1037/a0015701

Hasebrink, U. (2011). Giving the audience a voice: The role of user practices in driving media change. *Journal of Media Business Studies*, *8*(1), 1–17.

Hasebrink, U., & Domeyer, H. (2012). Media repertoires as patterns of behaviour and paths through media repertoires. In H. Bilandzic, G. Patriarche & P. J. Traudt (Eds.), *The action selection of audiences: Explaining selection and use across media* (pp. 149–164). Routledge.

Hasebrink, U., & Popp, J. (2006). Media repertoires as a result of selective media use: A conceptual approach to the analysis of patterns of exposure. *Communications, 31*(3), 369-387. https://doi.org/10.1515/COMMUN.2006.023

Hermann, T., Yohanani, L., Kaplan, Y., & Sapozhnikov, A. (2025). The Israeli Democracy Index 2025. *The Israel Democracy Institute*. https://www.idi.org.il/articles/62682 [in Hebrew]

Hmielowski, J. D., Feldman, L., Myers, T. A., Leiserowitz, A., & Maibach, E. (2013). An attack on science? Media use, trust in scientists, and perceptions of global warming. *Public Understanding of Science, 23*(7), 866-883. https://doi.org/10.1177/0963662513480091

Holt, K., Ustad Figenschou, T., & Frischlich, L. (2019). Key dimensions of alternative news media. *Digital Journalism, 7*(7), 860-869. https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1625715

Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science, 22*, 129–146. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034

Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Public Opinion Quarterly, 76*(3), 405–431. https://doi.org/10.1093/poq/nfs038

Jamieson, K. H., & Cappella, J. N. (2008). *Echo chamber: Rush Limbaugh and the conservative media establishment.* Oxford University Press.

Kenix, L. J. (2011). *Alternative and mainstream media: The converging spectrum.* Bloomsbury.

Kramer, B. (2017). Populist online practices: The function of the Internet in right-wing populism. *Information, Communication & Society*, *20*(9), 1293–1309. https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1328520

Ladd, J. M. (2012). *Why Americans hate the media and how it matters.* Princeton University Press.

Levendusky, M. (2013). *Partisan media exposure and attitudes toward the opposition. Political Communication*, *30*(4), 565–581. https://doi.org/10.1080/10584609.2012.737435

Lissitsa, S., & Chachashvili-Bolotin, S. (2014). Use of the Internet in capital enhancing ways – ethnic differences in Israel and the role of language proficiency. *International Journal of Internet Science, 9*(1), 9-30.

Matsaganis, M. D., Katz, V. S., & Ball-Rokeach, S. J. (2011). *Understanding ethnic media: Producers, consumers, and societies.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781452230412

Merkley, E. (2020). Anti-intellectualism, populism, and motivated resistance to expert consensus. *Public Opinion Quarterly, 84*(1), 24-48. https://doi.org/10.1093/poq/nfz053

Mordechay, N. & Barhum, S. (2026). Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis. *Media Frames*, 28. [in Hebrew]

Moshkova, T. (2018). The Russian-speaking community of the State of Israel. *Bulletin of Palestine Studies, 3*, 1-19. https://doi.org/10.34230/fiad.400935

Navot, D., & Goldshmidt, Y. (2025). The deconstruction of the Israeli state. *Frontiers in Political Science*, *7*, 1553516. https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1553516

Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andı, S., Robertson, C. T., & Nielsen, R. (2021). *Reuters Institute digital news report 2021.* Reuters Institute, University of Oxford. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021

Nygaard, S. (2020). Boundary work: Intermedia agenda-setting between right-wing alternative media and professional journalism. *Journalism Studies*, *21*(6), 766–782. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1722731

Panievsky, A. (2022). Strategic rituals of loyalty: When Israeli journalists face digital hate. *Digital Journalism*, *10*(9), 1940-1961. https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2118144

Peri, Y. (2004). *Telepopulism: Media and politics in Israel*. Stanford University Press.

Peri, Y. (2012). The impact of national security on the development of media systems: The case of Israel. In D. C. Hallin & P. Mancini (Eds.), *Comparing media systems beyond the Western world* (pp. 40-64). Cambridge University Press.

Peterson, E., & Kagalwala, A. (2021). When unfamiliarity breeds contempt: How partisan selective exposure sustains oppositional media hostility. *American Political Science Review, 115*(2), 585-598. https://doi.org/10.1017/S0003055420001124

Pew Research Center (2025, June 10). *The political gap in Americans' news sources.* https://www.pewresearch.org/journalism/2025/06/10/the-political-gap-in-americans-news-sources

Prior, M. (2007). *Post-broadcast democracy: How media choice increases inequality in political involvement and polarizes elections.* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139878425

Remennick, L. (2007). *Russian Jews on three continents: Identity, integration, and conflict.* Transaction.

Riggins, S. H. (1992). The promise and pitfalls of ethnic minority media. In S. H. Riggins (Ed.), *Ethnic minority media: An international perspective* (pp. 1-30). Sage.

Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication*, *57*(1), 9-20. https://doi.org/10.1111/j.0021-9916.2007.00326.x

Shi, Y. (2009). Re-evaluating the 'alternative' role of ethnic media in the US: The case of Chinese-language press and working-class women readers. *Media, Culture & Society, 31*(4), 597-616. https://doi.org/10.1177/0163443709335219

Stroud, N. J. (2011). *Niche news: The politics of news choice.* Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199755509.001.0001

Vallone, R. P., Ross, L., & Lepper, M. R. (1985). The hostile media phenomenon: Biased perception and perceptions of media bias in coverage of the Beirut massacre. *Journal of Personality and Social Psychology, 49*(3), 577-585. https://doi.org/10.1037/0022-3514.49.3.577

Webster, J., & Ksiazek, T. (2012). The dynamics of audience fragmentation: Public attention in an age of digital media. *Journal of Communication, 62*(1), 39-56. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2011.01616.x

Weiss Yaniv, N., & Tenenboim-Weinblatt, K. (2016). Right-wing populism and beyond. In T. Aalberg et al. (Eds.), *Populist political communication in Europe* (pp. 293-306). Routledge.

Wolfsfeld, G. (1997). *Media and political conflict: News from the Middle East*. Cambridge University Press.

Yu, S. S., & Ahadi, D. (2010). Promoting civic engagement through ethnic media. *PLATFORM: Journal of Media and Communication, 2*(2), 54–71. https://platformjmc.files.wordpress.com/2015/04/platformvol2issue2_yu_ahadi.pdf

Zilberg, N., & Leshem, E. (1996). Russian-language press and immigrant community in Israel. *Revue Européenne des Migrations Internationales, 12*(3), 173-189. https://doi.org/10.3406/remi.1996.1522

נספח 1

טבלה א': הרכב דמוגרפי

משתנה	קטגוריה	מחקר 1	מחקר 2	מחקר 3
מגדר	גבר	46%	49%	46%
	אישה	54%	51%	54%
גיל	**קבוצה 1**	(12%) 30-18	(4%) 24-18	(3%) 25-18
	קבוצה 2	(27%) 40-31	(17%) 34-25	(14%) 35-26
	קבוצה 3	(25%) 50-41	(22%) 44-35	(32%) 45-36
	קבוצה 4	(22%) 64-51	(16%) 54-45	(21%) 55-46
	קבוצה 5	(14%) 65+	(16%) 64-55	(11%) 67-56
	קבוצה 6	-	(14%) 74-65	(19%) 68+
	קבוצה 7	-	(11%) 75+	-
אזור מגורים	צפון	13%	13%	18%
	חיפה	18%	20%	15%
	מרכז	26%	25%	27%
	תל אביב	18%	18%	12%
	ירושלים	5%	4%	6%
	דרום	19%	18%	19%
	יו"ש	1%	3%	1%
	שפלה	-	-	2%

טבלה ב': דפוסי צריכת מידע מכלי תקשורת בשפה הרוסית

האם אתה צורך מידע מאחד או יותר מכלי התקשורת הבאים?	
ערוץ 9	40.6%
רדיו רק"ע	19.4%
אתר של ערוץ 9	15.7%
אתר וסטי	14.3%
אתר ניוזרו	13.3%
ערוץ RTVI	12.4%
אתר ישראלאינפו	11.3%
רדיו ראשון	8.2%
רדיו לוצ'שיה	8.0%
אתר מיגניוז	7.9%
אתר זהב.רו	7.8%
אתר דטלי	5.8%
עיתון נובוסטי נדלי	4.1%
כלי תקשורת אחר בשפה הרוסית	25.8%
לא צורכים מידע מכלי תקשורת ברוסית	28.4%
סך הכול	223%

טבלה ג': רווחי סמך לתאים קטנים

כלי תקשורת	n	%	רווח סמך 95%
רדיו פרבויה	39	7.80%	[5.8%, 10.5%]
רדיו לוצ'שיה	38	7.60%	[5.6%, 10.3%]
אתר דטלי	28	5.60%	[3.9%, 8.0%]
אתר ערוץ 7	38	7.60%	[5.6%, 10.3%]
אתר סטרנה	37	7.40%	[5.4%, 10.0%]
אתר ישראלנד	20	4.00%	[2.6%, 6.1%]

* 6 כלי תקשורת סומנו כתאים קטנים (n<30 או %<10%)

טבלה ד': קשרים בין רמת העוינות כלפי כלי התקשורת לרמת האמון בהם

דירוג	כלי תקשורת	Spearman	Kendall	מובהקות Spearman	מובהקות Kendall	עמידות בתיקון
1	אתר סטרנה	0.3	0.19	***p<0.001	***p<0.001	עומד בשניהם
2	אתר ישראלנד	0.29	0.2	***p<0.001	***p<0.001	עומד בשניהם
3	אתר מיגניז	0.24	0.13	***p<0.001	***p<0.001	עומד בשניהם
4	אתר קורסור	0.24	0.14	***p<0.001	***p<0.001	עומד בשניהם
5	אתר ערץ 7	0.23	0.14	***p<0.001	***p<0.001	עומד בשניהם
6	עיתון נובוסטי נדלי	0.23	0.12	***p<0.001	***p<0.001	עומד בשניהם
7	רדיו לוצ'שיה	0.19	0.06	***p<0.001	*p=0.031	רק בספירמן
8	אתר דטלי	0.18	0.06	***p<0.001	*p=0.031	רק בספירמן
9	ערץ RTVI	0.14	0.04	***p<0.001	(n.s ,p=0.150)	רק בספירמן
10	רדיו ראשון	0.11	0.03	**p=0.007	(n.s ,p=0.283)	לא עומד
11	רדיו רק"ע	0.11	0.02	**p=0.007	(n.s ,p=0.473)	לא עומד
12	אתר וסטי	0.1	0.02	*p=0.013	(n.s ,p=0.473)	לא עומד
13	אתר ניוזרו	0.06	-0.04	(n.s ,p=0.138)	(n.s ,p=0.150)	לא מובהק
14	ערץ 9	0.06	-0.04	(n.s ,p=0.138)	(n.s ,p=0.150)	לא מובהק

* p<0.05 - מובהק לפני תיקון; **p<0.01 - מובהק מאוד לפני תיקון; ***p<0.001 - מובהק ביותר לפני תיקון; n.s. - לא מובהק סטטיסטית

מקרא עמידות בתיקון: Bonferroni עומד בשניהם = עומד בתיקון בשני המדדים (קשר חזק ועמיד); רק בספירמן = עומד בתיקון רק במדד ספירמן (קשר חלקי); לא עומד =

לא עומד בתיקון השמרני (היה מובהק במבחן רגיל); לא מובהק = לא היה מובהק גם במבחן רגיל ($p>0.05$)

הערת מובהקות: עם $N=610$, מקדמי מתאם ספירמן ברמה של $p\geq0.11$ מובהקים ברמת $p<0.01$, ומקדמים ברמה של $p\geq0.08$ מובהקים ברמת $p<0.05$. המתאמים השליליים החלשים (-0.04) אינם מובהקים באף אחד מהמדדים. בוצעו 28 מבחני מתאם (14 כלי תקשורת × 2 מדדים), מה שמעלה את הסיכון לטעויות מסוג I. תיקון Bonferroni שמרני (α מתוקן = $0.05/28\approx0.0018$) יושם כגישה זהירה ביותר. למרות השמרנות הרבה, בששת כלי התקשורת בעלי המתאמים החזקים ביותר ($p\geq0.23$) המתאמים נותרו מובהקים בשני המדדים, מה שמעיד על חוסן הממצאים.

טבלה ה': רמת העוינות הממוצעת כלפי כלי תקשורת בשפה הרוסית לפי הזדהות פוליטית

	ימין	ימין־מרכז	מרכז	שמאל־מרכז	שמאל	לא יודע
רדיו ראשון	0.79	0.63	1.05	0.36	0.64	0.85
אתר וסטי	0.97	0.6	0.95	0.82	1.08	0.65
אתר ניוזרו	0.94	0.72	0.83	0.55	1.08	0.96
רדיו רק"ע	0.68	0.52	0.86	0.62	0.82	1
ערוץ RTVI	0.92	0.9	1.39	1.14	1.62	1.16
רדיו לוצ'שיה	0.66	0.54	1.02	0.33	1	1.21
עיתון נובוסטי נדלי	0.75	0.58	1.14	0.67	1.18	1.08
אתר דטלי	1.09	0.72	0.9	0.47	1.13	1
אתר ערוץ 7	0.72	0.89	1.26	0.79	0.91	1
אתר מיגניוז	0.96	0.77	1.11	0.4	0.8	1.12
אתר סטרנה	0.87	0.74	0.96	0.36	1	1.25
אתר ישראלנד	0.93	0.7	1.07	0.67	0.89	1.12
אתר קורסור	0.9	0.72	1.07	0.22	1.5	1.18
ערוץ 9	1.16	1.13	1.08	0.92	1.76	1.73

נספח 2

סקר 'מדגם'

1. **באיזו תדירות אתה צורך מידע מכלי תקשורת בשפה הרוסית?**
   1. **כל יום**
   2. **שלוש־ארבע פעמים בשבוע**
   3. **פעם־פעמיים בשבוע**
   4. **פחות מפעם בשבוע**
2. **האם אתה צורך מידע מאחד או יותר מכלי תקשורת הבאים? (אפשר לסמן יותר מתשובה אחת)**
   1. ערוץ 9
   2. ערוץ RTVI
   3. רדיו רק"ע
   4. רדיו פרבויה
   5. רדיו לוצ'שיה
   6. אתר וסטי
   7. אתר ערוץ 9
   8. אתר ניוזרו
   9. אתר דטלי
   10. אתר מיגניוז
   11. אתר ישראלאינפו
   12. אתר זהב.רו
   13. עיתון נובוסטי נדלי
   14. כלי תקשורת אחר בשפה הרוסית
   15. לא צורך/ת מידע מכלי תקשורת ברוסית

מגדר

התשובות	כלל המדגם
גבר	49%
אישה	51%

גיל

התשובות	כלל המדגם
24-18	4%
34-25	17%
44-35	22%
54-45	16%
64-55	16%
74-65	14%
75+	11%

רמת השכלה

התשובות	כלל המדגם
יסודית/תיכונית חלקית	1%
תיכונית	11%
על תיכונית	24%
אקדמית	64%

רמת הכנסה

התשובות	כלל המדגם
הרבה מתחת לממוצע	18%
מעט מתחת לממוצע	14%
כמו הממוצע	21%
מעט מעל הממוצע	29%
הרבה מעל הממוצע	14%
מסרב/ת לענות	4%

תקופת עלייה

התשובות	כלל המדגם
2000-1989	90%
2013-2001	8%
2018-2014	1%
2024-2022	1%

אזור מגורים

התשובות	כלל המדגם
ירושלים	4%
צפון	13%
חיפה	19%
מרכז	25%
תל אביב	18%
דרום	18%
יהודה והשומרון	3%

נטייה פוליטית

התשובות	כלל המדגם
ימין מאוד	8%
ימין	32%
מרכז נוטה ימין	24%
מרכז	23%
מרכז נוטה שמאל	5%
שמאל	3%
שמאל מאוד	1%
מסרב	4%

סקר 'מאגר מוחות'

אילו כלי תקשורת בשפה הרוסית הם לדעתך ימניים? (ברוטציה, אפשר לתת יותר מתשובה אחת)

1. ערוץ 9 (ערוץ טלוויזיה/אתר)
2. ערוץ RTVI
3. רדיו רק"ע
4. רדיו פרבויה
5. רדיו לוצ'שיה
6. עיתון נובוסטי נדלי
7. אתר וסטי
8. אתר ניוזרו
9. אתר דטלי
10. אתר ערוץ 7
11. אתר מיגניוז
12. אתר סטרנה
13. אתר ישראלנד
14. אתר קורסור
15. אחר
16. לא יודע

מגדר

התשובות	כלל המדגם
גבר	46%
אישה	54%

גיל

התשובות	כלל המדגם
30-18	12%
40-31	27%
50-41	25%
64-51	22%
65+	14%

אזור מגורים

התשובות	כלל המדגם
צפון	13%
חיפה	18%
מרכז	26%
תל אביב	18%
ירושלים	5%
יו"ש	1%
דרום	19%

נטייה פוליטית

התשובות	כלל המדגם	אחוזים מקובצים
שמאל	2%	8%
שמאל מרכז	6%	
מרכז	29%	29%
ימין מרכז	23%	61%
ימין	38%	
לא יודע	2%	2%

סקר באמצעות PanelView

איזו מידת אמון את/ה נותן/ת בכל אחד מכלי התקשורת הבאים:

כלי תקשורת	גבוהה מאוד	די גבוהה	די נמוכה	מאוד נמוכה	כלל אין	מכיר/ה את כלי התקשורת, אך אין לי דעה, כי לא צורך/ת ממנו מידע	מכיר/ה את כלי התקשורת, אך אין לי דעה למרות שצורך/ת ממנו מידע	לא מכיר/ה את כלי התקשורת
ערוץ 9								
ערוץ RTVI								
רדיו רק"ע								
רדיו פרבויה								
רדיו לוצ'שיה								
עיתון נובוסטי נדלי								
אתר וסטי								
אתר ניוזרו								
אתר דטלי								
אתר ערוץ 7								
אתר מיגניוז								
אתר סטרנה								
אתר קורסור								

אילו מידת עיונות את/ה חש/ה כלפי כל אחד מכלי התקשורת הבאים:

כלי תקשורת	גבוהה מאוד	די גבוהה	די נמוכה	מאוד נמוכה	כלל אין	מכיר/ה את כלי התקשורת, אך אין לי דעה, כי לא צורך/ת ממנו מידע	מכיר/ה את כלי התקשורת, אך אין לי דעה למרות שצורך/ת ממנו מידע	לא מכיר/ה את כלי התקשורת
ערוץ 9								
ערוץ RTVI								
רדיו רק"ע								
רדיו פרבויה								
רדיו לוצ'שיה								
עיתון נובוסטי נדלי								
אתר וסטי								
אתר ניוזרו								
אתר דטלי								
אתר ערוץ 7								
אתר מיגניוז								
אתר סטרנה								
אתר קורסור								

מגדר

התשובות	כלל המדגם
גבר	41%
אישה	59%

גיל

התשובות	כלל המדגם
25-18	1%
35-26	14%
45-36	44%
55-46	25%
67-56	11
68+	5%

אזור מגורים

התשובות	כלל המדגם
צפון	18%
חיפה	15%
מרכז	33%
תל אביב	8%
ירושלים	6%
יו"ש	1%
דרום	19%

נטייה פוליטית

התשובות	כלל המדגם
שמאל	5%
שמאל מרכז	6%
מרכז	27%
ימין מרכז	24%
ימין	29%
לא יודע	9%

תקופת עלייה

התשובות	כלל המדגם
2000-1989	71%
2013-2001	13%
2018-2014	8%
2024-2022	8%

רמת השכלה

התשובות	כלל המדגם
סיימתי שנים בודדות/לא הלכתי לבית ספר	1%
יסודית/תיכונית חלקית	2%
תיכונית	8%
על תיכונית	20%
תואר ראשון	34%
תואר שני	31%
תואר שלישי	4%

מעבר למסגרת:
מסות בתחום התקשורת

גיליון 28, 2026

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10103

המדיום הוא המִשַּׁמֵּר: עיתונות, צנזורה וגבולות הקהילה החרדית

אפי פרידמן*

תקציר

המסה עוסקת בתפקידה של העיתונות החרדית בישראל בנוגע לעיצוב גבולות קהילתיים ושימורם, תוך התמקדות בקשר שבין התפתחות היומונים החרדיים ובין מנגנוני צנזורה, ייצוג וזהות. בהתבסס על מחקרים קודמים של המחבר, ובהם ניתוח טקסטים, ראיונות והשוואה בין דוגמאות לפרסומים, מוצג העיתון החרדי לא רק כמקור מידע אלא גם כמוסד קהילתי המתווך את המציאות, מסנן אותה ומעניק לה משמעות בהתאם לערכים של קהל קוראיו ולהכוונה מצד הנהגתו הרוחנית. התפתחותם של יומונים הפונים לתת־קהילות שונות בחברה החרדית מלמדת כי הצנזורה אינה רק אמצעי להגנה מפני השפעות חיצוניות, אלא גם מנגנון המסייע להגדיר הבדלים פנימיים וגבולות השתייכות. המסה מצביעה על כך שגם בעידן של שפע מידע ותקשורת מקוונת ממשיך העיתון למלא תפקיד בעיצוב זהות, סמכות ולכידות קהילתית.

מסה זו מציגה לקוראי מסגרות מדיה את עיקרי מחקריי על התקשורת החרדית ועל תפקידיה החברתיים (פרידמן, 2025; פרידמן וראשי, 2025; Friedman & Rashi, 2023, 2026). במוקד הדיון עומד הקשר בין התפתחותם של היומונים החרדיים בישראל ובין הצנזורה וגבולות ההשתייכות הקהילתית. הדיון נשען על ניתוח מאמרי מערכת וטקסטים העוסקים בהקמת העיתונים ובהצדקת קיומם, על ראיונות עם אנשי תקשורת ועל השוואה בין דוגמאות לפרסומים. מטרתו אינה להציע כאן מחקר אמפירי חדש, כי אם לנסח בתמצית את הטיעון העולה ממחקרים אלה.

* ד"ר אפי פרידמן, בית הספר לתקשורת, אוניברסיטת אריאל (efifri@gmail.com)

The Medium Is the Guardian: Journalism, Censorship, and the Boundaries of the Haredi Community

Efi Friedman

Abstract

This essay examines the role of the Haredi press in Israel in shaping and maintaining communal boundaries, focusing on the relationship between the development of Haredi daily newspapers and mechanisms of censorship, representation, and identity. Drawing on the author's previous research, including textual analysis, interviews, and comparisons of publication practices, the essay presents the Haredi newspaper not merely as a source of information but as a communal institution that mediates, filters, and interprets reality in accordance with the values of its readership and the guidance of its religious leadership. The development of daily newspapers serving different sub-communities within Haredi society demonstrates that censorship functions not only as protection from external influences but also as a mechanism for defining internal distinctions and boundaries of belonging. The essay argues that even in an era of information abundance and online media, the newspaper continues to play a significant role in shaping communal identity, authority, and cohesion.

הפרדוקס של התקשורת החרדית

יש פרדוקס מסוים בעצם קיומה של תקשורת חרדית. החברה החרדית התייחסה לאורך השנים בחשדנות עמוקה לתקשורת ההמונים ולכוחה להשפיע על תפיסות, ערכים ואורחות חיים. עם זאת, היחס לאמצעי התקשורת השונים לא היה אחיד. לעיתונות החרדית המודפסת היסטוריה ארוכה בישראל, והיא הייתה לחלק מן המרחב הקהילתי כבר מאמצע המאה ה־20. לעומת זאת, אמצעי תקשורת אחרים - ובייחוד הטלוויזיה, ובהמשך האינטרנט - עוררו התנגדות חריפה יותר, בשל האפשרות לחשיפה רחבה

וישירה לתכנים, דימויים ונורמות מן החברה הכללית. ובכל זאת, עם השנים התפתחה בחברה החרדית מערכת תקשורת ענפה משלה: עיתונים יומיים ושבועונים, תחנות רדיו, אתרי חדשות ופלטפורמות דיגיטליות.

הפרדוקס הזה הוא נקודת מוצא להבנת אופייה המיוחד של התקשורת החרדית. העיתון החרדי לא הוקם רק כדי לספק מידע שאיננו מופיע במקום אחר. במידה רבה הוא נולד דווקא מתוך הרצון להציע חלופה למידע הקיים ולשלוט באופן שבו העולם שמחוץ לקהילה נכנס לתוכה. כאשר לא ניתן היה עוד למנוע לחלוטין צריכה של תקשורת, נוצר הצורך בתקשורת שתתווך אותה, תסנן אותה ותתאים אותה לגבולות הקהילה.

אסטרטגיה זו קיבלה ביטוי במוטיב המקראי "ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגהו בחניתו" (שמואל ב' כ"ג, כ"א): שימוש בכלי המזוהה עם העולם המודרני כדי להתמודד עם השפעתו. תפיסה זו ליוותה גם את העיתונות החרדית בישראל. עורכים ומנהיגים הצדיקו את קיומו של העיתון לא רק בצורך בחדשות, אלא בצורך במסגרת תקשורתית שתאפשר לחברה החרדית לקבל מידע בלי להיחשף למה שנתפס כהשפעות מזיקות של התקשורת הכללית (פרידמן, 1992; קפלן, 2001).

עיתונות מגזרית וגם מסגרת של סינון

קבוצות מיעוט, קבוצות מהגרים וקהילות לשוניות מובחנות מקימות לעיתים כלי תקשורת מפני שהן חשות שהתקשורת המרכזית אינה מייצגת אותן, אינה מספקת להן מידע רלוונטי או אינה עושה זאת בשפה ובמסגרת התרבותית המתאימות לה (Rigoni, 2005; Waltz, 2005). גם בתקשורת החרדית קיימים מניעים כאלה. הציבור החרדי מבקש לקרוא על מוסדותיו, מנהיגיו ואירועיו, ועל נושאים שאינם זוכים תמיד למקום מרכזי בתקשורת הכללית.

אולם תפקידו של העיתון המגזרי רחב יותר מהעברת מידע או מסינונו. הוא מציע לקוראיו מסגרת חלופית להבנת האירועים: מסמן אילו התרחשויות ראויות לתשומת לב, מעניק להן הקשר ומשמעות, ומבנה באמצעותן נרטיב קהילתי. בכך הוא מסייע לשמר זיכרון משותף, סדרי עדיפויות ותחושת השתייכות. מלבד תשובה לשאלה מה התרחש, הקורא מקבל מן העיתון גם הצעה לאופן שבו ראוי להבין את שהתרחש מנקודת מבטה של הקהילה. במובן זה ממלא העיתון תפקיד בשימור הלכידות הקהילתית ובהבניית מרחב סמלי משותף.

לצד תפקידים אלה בולט במקרה החרדי גם תפקידו המוצהר של כלי התקשורת כמסנן: הוא נועד לא רק לתת מידע ולעצב אותו, כי אם גם למנוע חשיפה לחלק ממנו. אין פירוש הדבר שסינון ושימור זהות ייחודיים לעיתונות החרדית. הדגש כאן הוא על מרכזיותם בהצדקת קיומו של העיתון ועל עיגונם בסמכות דתית וקהילתית. מכאן היחס האמביוולנטי למדיום זה: מצד אחד, יש צורך להשתמש בו; מצד אחר, יש להגן על הקהילה מפני חלק מן התכנים, הערכים וההשפעות שהוא נושא עימו (פרידמן, 2019; Friedman & Rashi, 2023).

מכאן גם חשיבותה החריגה של הצנזורה. הצנזורה איננה רק מערכת חיצונית המטילה מגבלות על עבודתם של העיתונאים. היא חלק מן ההיגיון המנחה את כלי התקשורת. העיתון מבטיח לקוראיו לא רק מה יופיע בו, אלא גם מה לא יופיע בו. בכך הוא הופך למעין מרחב מוגן של מידע: הוא מאפשר לקורא להיות מחובר לעולם, ובה בעת מסמן אילו חלקים מאותו עולם אינם אמורים לעבור את סף הקהילה. ההבטחה הזאת קשורה גם לקיומה של סמכות רוחנית המפקחת על גבולות הפרסום. מבחינת הקורא, העיתון אינו מציע רק מערכת מקצועית שבחרה עבורו את החדשות. הוא מציע מסגרת המציגה עצמה כנתונה להכוונת רבנים ולפיקוח שנועד להגן עליו מפני תכנים הנתפסים כמסוכנים מבחינה דתית, מוסרית או קהילתית.

אך הסינון הזה אינו פועל רק בין החברה החרדית לחברה שמחוצה לה. אחד הממצאים המרכזיים במחקר שערכתי עם צוריאל ראשי על התפתחותה של העיתונות החרדית בישראל הוא כי הצנזורה משמשת גם להבחנות בתוך החברה החרדית עצמה (Friedman & Rashi, 2023).

לכל קהילה העיתון שלה

במשך שנים היה המודיע היומון החרדי המרכזי בישראל, והוא פנה לקבוצות רחבות יחסית בחברה החרדית. אולם במהלך ארבעת העשורים האחרונים הלכה מפת העיתונות החרדית והתפצלה. התוצאה - מלבד ריבוי כלי תקשורת - היא התאמה הולכת וגוברת בין עיתונים ובין תת־קהילות מוגדרות.

הקמת יתד נאמן באמצע שנות ה־80 היא דוגמה בולטת לכך. מנהיגים ליטאים חשו כי המודיע אינו מבטא די הצורך את עמדותיהם ואת גבולותיהם האידיאולוגיים. אחת מנקודות המחלוקת המחלוקת הייתה היחס לפעילות חב"ד, שסיקורה בהמודיע נתפס בעיני גורמים ליטאיים כאוהד מדי. הקמת עיתון חדש אפשרה לקהילה הליטאית לא רק

לקבל ייצוג עצמאי, אלא גם ליצור מערכת חדשה של כללים הקובעת מה ראוי לפרסום ומה יש להצניע (Friedman & Rashi, 2023).

אולם הפיצול לא הסתיים שם. יתד נאמן, שפנה לליטאים וגם לקוראים מן הציבור החרדי הספרדי, עבר גם הוא תהליכים דומים. הציבור הספרדי פיתח כלי תקשורת משלו, ובהמשך מאבק פנימי במחנה הליטאי הוביל להקמת הפלס. במקביל, במחנה החסידי הוקם המבשר, שפנה לקהילות שלא חשו עוד כי המודיע מייצג אותן במידה מספקת (Friedman & Rashi, 2023).

מן המקרים הללו עולה דפוס חוזר: עיתון פונה לקהילה רחבה יחסית; בקרב אחת הקבוצות בתוכה עולה תחושה שהקו המערכתי והצנזוריאלי של העיתון אינו משקף את זהותה; היא מקימה עיתון חדש; והעיתון החדש מגדיר ביתר דיוק את כללי ההתנהגות של קהל היעד שלו. זהו דגם פרשני של המקרים שנבחנו, ולא טענה שכל פיצול תקשורתי נובע מצנזורה בלבד. בפיצולים אלה כרוכים גם מאבקים סביב הנהגה, ייצוג ואינטרסים ארגוניים (Friedman & Rashi, 2023).

שלושה מתוך ארבעת היומונים שנכללו בהשוואה - יתד נאמן, המבשר והפלס, לצד המודיע - הוקמו על רקע תחושה של קהילה מסוימת כי היא לא מקבלת ביטוי מספק בעיתון הקיים. מאמרי מערכת וראיונות שנידונו במחקר מצביעים על החיבור בין צורך בייצוג קהילתי ובין הרצון לשלוט בגבולות הפרסום. אולם עצמאות זו אינה מוצגת בהכרח בידי מקימי העיתון כשאיפה לפילוג. במאמר מערכת של המבשר נטען בדיעבד כי הקמתו תרמה דווקא לשלום ולאחדות, כנגד החשש שתגרום לפירוד (המבשר, 2021). לא מדובר אפוא רק בתחרות בין מותגים עיתונאיים; הקמת העיתון החדש היא חלק מתהליך של יצירת עצמאות קהילתית.

הצנזורה כמפת זהות

נקודה חשובה שיש להדגיש היא שאין "צנזורה חרדית" אחת. קיימים אומנם גבולות יסוד משותפים, אך מעבר להם קיימים הבדלים ניכרים בין העיתונים. לכל עיתון הנהגה רבנית וסמכויות שהוא מכפיף עצמו אליהם, ולכן כללי הצנזורה שלו משקפים לא רק נורמות חרדיות כלליות אלא גם את סדרי העדיפויות והגבולות שקובעת ההנהגה הרוחנית של קהילת קוראיו.

במחקר שבחן את התפתחות ארבעת היומונים החרדיים, מהקמת יתד נאמן בשנת 1985 ועד לתמונת המצב של העיתונים בשנת 2022, נמצא כי יתד נאמן, למשל, נקט קו מחמיר בתחומים הנוגעים לעמדות ההנהגה הליטאית, לחברת הלומדים ולמעמדו

של לימוד התורה, אך היה מקל יותר מהמודיע בהיבטים מסוימים של ייצוג נשים, כגון פרסום שמותיהן הפרטיים (Friedman & Rashi, 2023). ההבדל אינו מגדיר בהכרח עיתון אחד כ"שמרני" ואת האחר כ"ליברלי"; כל אחד מהם משרטט מערכת אחרת של רגישויות ושל סדרי עדיפויות.

דפוס דומה ניכר בהשוואה בין המודיע להמבשר. אף ששני העיתונים פונים לציבורים חסידיים, הם אינם מפעילים אותם גבולות. בפרסומת לחיתולים מ־17 בפברואר 2016, למשל, הופיע בהמבשר תינוק בחיתול, ואילו בגרסה שפורסמה בהמודיע נוספו לו מכנסיים. דוגמה זו ממחישה כיצד אותו מסר מסחרי מותאם לקודים שונים של צניעות (Friedman & Rashi, 2023). גם טכנולוגיה עשויה להיות מושא לסינון חזותי: בדיווח השוואתי מ־2018, מחשב שנכלל בתצלום טושטש כאשר הוא פורסם בהמודיע, אך הופיע בגלוי בהמבשר (שטרן, 2018).

מן הצד האחר, במחקר נמצא כי המבשר - שהוקם בין השאר על רקע טענות לסינון פוליטי בהמודיע מצד הקבוצות שייסדו אותו - הפעיל סינון של ידיעות הנוגעות לפוליטיקה בין־חסידית כאשר אלה עלולות לפגוע באינטרסים של ציבור קוראיו. במקביל הוא אפשר פרסום של תכנים שהיו עשויים להיפסל בהמודיע מטעמי שמרנות בתחומים אחרים (Friedman & Rashi, 2023). הפלס פיתח אף הוא גבולות משלו, ובכללם הסתייגות מפעילויות שנתפסו בעיניו כשיתוף פעולה רחב מדי עם מוסדות המדינה או כביטוי לפתיחות יתר.

אם כן, ההשוואה מצביעה לא על סולם אחיד של החמרה, אלא על הבדלים במושאי הצנזורה ובסמכויות שהיא מבטאת. הצנזורה הופכת כך למעין מפת זהות. התשובות לשאלות מה העיתון מסנן, מה הוא מדגיש ומה הוא מאפשר לפרסם מצביעות על כך שהוא "חרדי", ולצד זאת מסייעות לזהות איזו חרדיות הוא מייצג, ואף מי הם הרבנים ובעלי הסמכות שקובעים את גבולותיה.

הדבר מסביר גם מדוע פיצול תקשורתי ופיצול קהילתי מזינים זה את זה. תת־קהילה המבקשת לחדד את זהותה מקימה כלי תקשורת המתאים לגבולותיה. משעה שהעיתון החדש פועל, הוא מחזק את אותם גבולות: הוא מלמד את קוראיו מה נחשב ראוי, על מי ועל מה מדווחים ובאיזה אופן, אילו אירועים זוכים ללגיטימציה ואילו נותרים מחוץ למסגרת. כלומר, העיתון אינו רק מראה של הקהילה. הוא אחד המוסדות שבאמצעותם הקהילה מגדירה את עצמה.

למה לקרוא עיתון כשכבר יודעים את החדשות?

מכאן עולה שאלה נוספת. בעולם שבו החדשות זמינות כמעט בכל רגע דרך האינטרנט, הרשתות החברתיות, הטלפונים החכמים ורשתות בלתי פורמליות של העברת מידע, מדוע ממשיכים להתקיים כמה יומונים מודפסים הפונים לקהלים קטנים ומוגדרים יותר ויותר?

אחת התשובות האפשריות היא שהערך של העיתון אינו מסתכם במידע שהוא מספק. ניתוח תפקידיהם הקהילתיים של העיתונים מציע כי הבחירה בהמודיע, יתד נאמן, המבשר או הפלס עשויה לבטא גם השתייכות קהילתית (Friedman & Rashi, 2023). כאשר קהל היעד והקו המערכתי חופפים לתת־קהילה מסוימת, צריכת העיתון יכולה לקבל משמעות חברתית: העיתון מצטרף למוסדות, למנהגים ולסמלים המבהירים לפרט את מקומו בפסיפס החרדי.

לפיכך, השאלה סביב הישרדותו של העיתון אינה רק מדוע הפרט זקוק לעיתון כאשר החדשות כבר זמינות במקום אחר. היא נוגעת לתפקידו של העיתון כמקור מוסמך ומתווך בעולם שבו המידע מצוי בשפע, אך לא כל ערוצי הגישה אליו נתפסים כלגיטימיים באותה מידה.

עם זאת, המחקר הנדון מתמקד בעיקר בטקסטים ובאנשי תקשורת, ולא במדידה ישירה של מניעי הקוראים. לכן זוהי פרשנות של תפקידו החברתי האפשרי של העיתון, ולא הוכחה שכל אחד ממנוייו בוחר בו מטעמי זהות. מכאן גם אפשר להבין מדוע אין בהכרח סתירה בין הירידה בחשיבותו של העיתון המודפס כמקור חדשות ובין המשך קיומו כמוסד קהילתי. מבחינת הקורא, ערכו של העיתון עשוי להיות טמון בשאלה "כיצד הקהילה שלי רואה את מה שקרה היום?" לא פחות מאשר בשאלה "מה קרה היום?".

בחברה החרדית יש לכך משמעות נוספת. המילה הכתובה זוכה למעמד תרבותי גבוה, בעוד החשיפה לתקשורת מקוונת מוגבלת יחסית, לעיתים מבחינה נורמטיבית ולעיתים מבחינה מעשית. משום כך שאלת מקומו של העיתון אינה רק שאלה על הרגלי צריכת חדשות, אלא על תפקידו של המדיום המודפס בעולם רווי מידע: עולם שבו המידע זמין כמעט ללא גבול, אך לא כל דרכי הגישה אליו נתפסות כלגיטימיות או רצויות באותה מידה.

ומה קורה כשהמדיום משתנה?

המעבר לאינטרנט אינו מבטל בהכרח את ההיגיון הזה, אך הוא משנה את דרכי פעולתו. במחקר על סיקור פרשת חיים ולדר בחנו שלוש זירות תקשורתיות נבדלות: העיתונות החרדית המודפסת, אתרי החדשות החרדיים והרשתות החברתיות. מצאנו כי הצנזורה פעלה בשלושתן, אך לא באותו אופן ולא באותה עוצמה. בעיתונות המודפסת ניכרה השתקה נרחבת של הפרשה; באתרי החדשות החרדיים פורסם מידע רב יחסית, אך גם בהם פעלו מנגנוני סינון ומסגור; וברשתות החברתיות התאפשר דיון רחב ופתוח יותר. כלומר, גם בתוך המרחב המקוון התקיימו דפוסים שונים של צנזורה. אין אפוא "אינטרנט חרדי" אחיד, ואין לזהות מעבר לפלטפורמה דיגיטלית עם היעלמות הצנזורה (פרידמן, Friedman & Rashi, 2026;2025).

החשיבות של מקרה זה אינה רק בכמות המידע שפורסם. גם כאשר פרטי הפרשה זמינים במקומות אחרים, ההחלטה להימנע מפרסומם עשויה להעביר מסר חינוכי וחברתי: לא כל מה שאפשר לדעת נחשב ראוי לדיון פומבי בקהילה. במובן זה, הצנזורה אינה רק מסתירה מידע אלא גם מסמנת את גבולות הלגיטימיות שלו. הטענה בדבר הצנזורה כמסר משלימה את הטענה בדבר העיתון כמגדיר קהילה: הן הפרסום והן ההימנעות ממנו משתתפים בעיצוב הגבול בין פנים לחוץ.

סיכום: העיתון כגבול

המקרה החרדי מאפשר להתבונן בדרך מעט שונה על תקשורת מגזרית ואידיאולוגית. אנו רגילים לשאול איזה מידע כלי תקשורת מספק, אילו עמדות הוא מקדם ועד כמה הוא מוטה. אולם במקרה הזה השאלה המעניינת לא פחות היא איזה גבול חברתי כלי התקשורת מייצר.

התפתחות היומונים החרדיים בישראל מצביעה על קשר הדוק בין קהילה, מדיום וצנזורה. הקהילה מקימה עיתון מפני שהיא מבקשת להשמיע קול עצמאי וליצור מרחב תקשורתי התואם את ערכיה. העיתון מפתח בתורו מערכת של בחירה וסינון המותאמת לקהילה. מערכת זו, המגינה על הזהות הקיימת, גם מסייעת לחדד אותה ולהעבירה הלאה.

כאשר מתרחש פיצול, התהליך מתחיל מחדש. הקבוצה החדשה מבקשת לא רק עיתון אחר, אלא דרך אחרת להחליט מה ראוי לראות, לקרוא ולדעת. בכך היא מגדירה עצמה מול החברה הכללית, אך גם מול הקהילות החרדיות הקרובות אליה ביותר. לכן,

ריבוי העיתונים החרדיים אינו רק תוצאה של פיצולים בחברה החרדית. הוא גם אחד המנגנונים שבאמצעותם הפיצולים הללו מקבלים צורה, גבולות והמשכיות.

העיתון החרדי, במובן זה, עושה יותר מלדווח על הקהילה. הוא מסייע לקבוע היכן היא מתחילה והיכן היא מסתיימת. אין בכך כוונה לטעון שהצנזורה מועילה לכל חברי הקהילה באותה מידה, או ששימור גבולות הוא הצדקה לכל השתקה. תיאור תפקידה החברתי מחייב להבחין בין תרומתה ללכידות ובין המחיר האפשרי של הגבלת הדיון והייצוג. דווקא ההכרה בכוחה לשמר קהילה מחייבת לשאול גם מי מוסמך לקבוע את גבולותיה, ואילו קולות נותרים מעבר להם.

רשימת המקורות

המבשר. (2021, 1 בינואר). לגדולות נועד [מאמר מערכת].

פרידמן, א' (2019). **מכבסות מילים ולשון נקייה - מנגנוני פיקוח והבניית מציאות בתקשורת החרדית: מאפיינים ודפוסי פעולה** [עבודה לשם קבלת תואר מוסמך]. אוניברסיטת בר־אילן.

פרידמן, א' (2025). **לשון נאה ולשון נקייה צנזורה בתקשורת החרדית : עבר, הווה ועתיד** [עבודה לשם קבלת תואר דוקטור]. אוניברסיטת אריאל.

פרידמן, א' וראשי, צ' (2025). הצנזורה היא המסר: שלושה עולמות של צנזורה בפרשת חיים ולדר. **קשר, 63**, 217-235.

פרידמן, י' (1992). למה עיתון חרדי? בתוך **ספר השנה של העורכים והעיתונאים בכתבי־העת בישראל תשנ"ב-תשנ"ג** (עמ' 165-169). האיגוד הישראלי לעיתונות תקופתית.

קפלן, ק' (2001). כלי התקשורת בחברה החרדית בישראל. **קשר, 30**, 18-27.

שטרן, ח' (2018, 20 בדצמבר). "המודיע" טשטש את המחשב; "המבשר" לא. **כיכר השבת**. https://www.kikar.co.il/301011.html

Cohen, Y. (2017). The media challenge to Haredi rabbinic authority in Israel. *ESSACHESS-Journal for Communication Studies*, *10*(02), 113-128.

Friedman, E. (2019). *Whitewashed words and clean language: Mechanisms of control and the construction of reality in Haredi media: Characteristics and patterns of operation* [Master's thesis]. Bar-Ilan University. [in Hebrew]

Friedman, E., & Rashi, T. (2023). The medium is the definer: Daily journalism as a tool for forming community: A case study—The ultra-Orthodox community in Israel. *Religions, 14*(5), Article 650.

Friedman, E., & Rashi, T. (2025). Censoring is the message: Three realms of censorship in the Haim Walder affair. *Kesher, 63*, 217–235. [in Hebrew]

Friedman, E., & Rashi, T. (2026). The censor is the message: Three realms of censorship—The case of Haim Walder. *Journal of Religion, Media and Digital Culture, 15*(1), 53–77.

Friedman, Y. (1992). Why a Haredi newspaper? In *Yearbook of editors and journalists of periodicals in Israel, 1992–1993* (pp. 165–169). Israel Periodical Press Association. [in Hebrew]

HaMevaser. (2021, January 1). Destined for greatness [Editorial]. [in Hebrew]

Kaplan, K. (2001). The media in Haredi society in Israel. *Kesher, 30*, 18–30. [in Hebrew]

Rigoni, I. (2005). Challenging notions and practices: The Muslim media in Britain and France. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 31*(3), 563–580.

Stern, H. (2018, December 20). HaModia blurred the computer; HaMevaser did not. *Kikar HaShabbat*. [in Hebrew]

Waltz, M. (2005). *Alternative and activist media*. Edinburgh University Press.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10093

בין בידול להיטמעות: השתקפותה של מלחמת חרבות ברזל בקרב מובילי דעה חרדים ברשת X

רועי לחמנוביץ'*

תקציר

במסגרת המסה בחרתי לערוך בחינת גישוש ראשונית של פוסטים ברשת X שפרסמו מובילי דעה חרדים בשבועות הראשונים שלאחר תחילת מלחמת חרבות ברזל. הפוסטים עברו ניתוח תמטי במטרה לבחון את מגמת הבידול אל מול מגמת ההיטעמות, תוך התייחסות לתת־המגזרים השונים בחברה החרדית.

Between differentiation and assimilation: The Iron Swords war as reflected among Ultra-Orthodox opinion leaders on X social network

Roei Lachmanovich

Abstract

For this essay, I conducted a preliminary exploratory analysis of posts on X authored by Haredi opinion leaders during the initial weeks following the outbreak of the Iron Swords war. The posts underwent thematic analysis to examine the tension between differentiation and integration ,while taking into account the various sub-sectors within Haredi society.

* רועי לחמנוביץ', הקריה האקדמית אונו, אוניברסיטת אריאל (lachroei1@gmail.com)

מבוא

האזעקות שנשמעו בבוקר השבעה באוקטובר 2023, מספרי החטופים וההרוגים והעובדה כי לראשונה מאז מלחמת העצמאות מדינת ישראל לא שלטה על חלקים משטחה למשך ימים - כל אלה הציפו בעצימות גבוהה את הזהות המורכבת של החברה החרדית בישראל. המדינה הייתה בעיצומו של אירוע תקדימי שהוביל להתמודדות רב־מערכתית של החברה בה. התעוררו שאלות: האם, ובאיזה אופן, המגזר החרדי ייקח חלק בהתמודדות זו? האם החרדים הם ישראלים? האם הם יכולים להשתלב בישראליות ללא היטמעות בתוכה? (קפלן וסיון, 2003).

החרדים מהווים 14% מן החברה הישראלית (כהנר ומלאך, 2023). הם מיעוט דומיננטי במוסדות השלטון המרכזי והמקומי וממלאים תפקידים בניהול המדינה, אך מתנהגים כמובלעת המבקשת לבודד את עצמה, עם תרבות פנימית נפרדת הכוללת ערכים, מוסדות, סמלים ונרטיבים משלה (סיוון, 1991). החשש הכלל־חרדי העיקרי הוא מקריסת חומות הבידול והיטמעות בציבור החילוני. כך נוצר מתח חברתי־פוליטי, כאשר מחד גיסא נשמרים דפוסים של הסתגרות וייחוד תרבותי לטובת שימורה של הזהות החרדית, ומאידך גיסא השפעתה של קבוצה זו הולכת וגוברת (בראון, 2017; פרידמן, 1991).

החברה החרדית צורכת תקשורת בהיקפים נרחבים. למעלה מ־80% מהציבור החרדי קוראים עיתונים בקביעות, כאשר יותר מ־70% מתוכם קוראים רק עיתונות מגזרית. אלו המשתייכים לחרדיות המודרנית והמשתלבת גולשים ברשת האינטרנט יותר מחרדים המשתייכים לזרם המרכזי, אם כי החלוקה אינה דיכוטומית (כהנר, 2020). בסקר שערך מכון המחקר אסקריא לאחר התפרצות נגיף הקורונה נמצא כי חלה עלייה ניכרת בשיעור החרדים המחוברים לאינטרנט. הנתונים הראו כי 67% מהחרדים הם בעלי גישה קבועה לאינטרנט, ו־44% מחוברים דרך ספק בתשלום, מה שמצביע על יציבות הצריכה (איילון, 2021).

המטרה העיקרית של מסה זו היא לערוך גישוש ראשוני בניסיון להבין את מקומה של החרדיות בקרב מובילי דעה ברשת X (לשעבר טוויטר) בחודשים הראשונים של מלחמת חרבות ברזל. המטרה המשנית היא להסיק האם יש קשר בין תת־המגזרים השונים בתוך החברה החרדית ובין תפיסתם את החרדיות באותה העת.

המניע לכתיבת המסה הוא שינויים מפתיעים שהבחנתי בהם בזמן מלחמת חרבות ברזל וזאת לאור הרקע שלי - ניסיון של שנים רבות כיועץ תקשורת עבור מפלגה חרדית והעומד בראשה ועבור רשות מקומית המאופיינת בשיעור גבוה מאוד של אוכלוסייה

חרדית. אני מלווה את החברה החרדית מזה שנים רבות, בעת שגרה ובתקופות חירום, ליווי המחבר אותי כיועץ בכיר למקבלי החלטות בדרגים בכירים מאוד ואף לדרגי השטח. תפקיד זה מאפשר לי להבחין מקרוב בתהליכי השינוי המורכבים המתרחשים בה. אחת התופעות שזיהיתי היא תנועה מוגבלת של גורמים בציבור החרדי, המזוהים עם החרדיות המשתלבת, לעבר הקולקטיב הישראלי, תוך שמירה על מאפייני הזהות הייחודיים שלהם. חדירת הרשתות החברתיות גם לציבור החרדי השתלבה במגמה זו ויצרה חיבור בין קבוצות שונות במרחב הציבורי והאזרחי בישראל.

להבנתי, במלחמת חרבות ברזל התרחש משהו מעניין. בתקופה של חירום בעצימות מוגברת חלה התעצמות ניכרת של התהליך. ביקשתי לבחון שינוי זה לעומק, ולו כגישוש ראשוני. לפחות בחודשיים הראשונים של המלחמה נראו שבירה של הדפוסים הקבועים בקרב מובילי דעה חרדים ברשתות החברתיות ונכונות לצאת מחומות הבידול של העולם החרדי ולקדם שילוב והשתלבות בישראליות. במסה זאת בכוונתי להציע רעיונות ראשוניים לגבי התופעה ולעודד מחקר מקיף יותר בנושא.

מלחמת חרבות ברזל בעיתונים ובאתרי חדשות חרדיים

רבקה נריה בן שחר (2024) חקרה את האופן שבו השתקפה מלחמת חרבות ברזל בעיתונות החרדית הכתובה ובאתרי חדשות בולטים. ממצאיה משמשים רקע חשוב למחקר זה.

הפרסומים בעיתונות החרדית הכתובה נעו בין השתלבות להסתגרות. הטקסטים המשתלבים עסקו בהנכחת המלחמה, בהתנדבות ובלימוד תורה לצורך הגנה ("תורה מגנא ומצלא"). מאמרים על המלחמה ביטאו צער וכאב על הפצועים, ההרוגים והחטופים ותדהמה ממחדלי הצבא והשלטון, בדומה לסיקור בעיתונות הכללית. בחלוף השבועות הטקסטים הפכו מסוגרים יותר, והחלו להגיב לביקורת שהופנתה לציבור החרדי (בן שחר, 2024, עמ' 284).

במספר אתרי חדשות חרדיים הופיעה ויזואליה ציונית שלא נראתה בעיתונות המודפסת עד אז: הצגת דגל ישראל בקביעות. כמו כן, פורסמו כתבות על המלחמה וגם על נשים לוחמות. האתרים הציעו פלטפורמות להתנדבות ולגילויי מעורבות. תוכנית "קודקוד חרדים", המקדמת שילוב חרדים בצבא, ודברי הרב לייבל, המקדם את תפיסת השילוב, הופיעו תוך הסתייגות. אתרי החדשות ביטאו חרדיות ישראלית מקורית, תוך הדגשת חשיבותם של המדינה והשירות בצד ההתנדבות והתפילה (בן שחר, 2024, עמ' 286).

מובילי דעה חרדים ברשת X

בהופעתם של מובילי דעה חרדים ברשת X יש פוטנציאל לתפנית מהותית בחברה החרדית. מערך הסמכות המסורתי של החברה החרדית נשען על רבנים, מוסדות חינוך ומנהיגי קהילות סגורות. המרחב הדיגיטלי מאפשר נוכחות של מעצבי דעת קהל בזמן אמת. מובילי הדעה אינם בעלי תפקיד רשמי, וכוחם נשען על נגישות למידע ועל היכולת לחבר בין העולם החרדי לעולם הכללי (אסבן ובכר כהן, 2020).

מובילי הדעה החרדים פועלים כמתווכי תרבות שהמשימה שלהם היא לתרגם סוגיות כלליות לשפה המגזרית חרדית, ובמקביל הם משקפים את העמדה החרדית עבור הציבור שאינו חרדי. תיווך זה מערער את מעמדם של המוסדות החרדיים המסורתיים. חשוב להדגיש כי מובילי הדעה החרדים לא מבקשים לקרוא תיגר על מוסדות אלו אלא פועלים לצידם. במבט רחב יותר ניתן לראות במובילי הדעה ביטוי לתהליך האינדיבידואליזציה של החברה החרדית, תוך ניסיון לשמור על הזהות הקבוצתית. הפרט החרדי פועל בזירה שבה הוא יכול לבטא את עמדותיו האישיות, אם בשמו ואם תחת שם בדוי, ובמקביל להמשיך להיות חלק מהמערכת החרדית המסורתית.

רשת X היא זירת ביניים: לא עוד סגירות מוחלטת, אך גם לא פתיחות ליברלית מלאה. מצד אחד היא ידועה כפלטפורמה חברתית המעודדת שיח מקוטב, אך מצד שני היא מאפשרת חציית גבולות מגזריים. היא מהווה מרחב ציבורי אלטרנטיבי עבור הציבור החרדי, המאפשר שיחה ישירה בין מובילי דעת קהל לציבור, תוך עקיפת שומרי הסף של התקשורת החרדית המסורתית והממסדית. עדיין לא ידוע האם זירה זו היא תחנת מעבר בתהליך עיצוב מעמדם של מובילי הדעה החרדים או תחנה אחרונה וייחודית לחברה זו.

אוסיף עוד רובד הנשען על פעילותי כיועץ אסטרטגי ויועץ תקשורת: רשת X מהווה, כאמור, זירה ייחודית למפגש מגוון בין הציבור החרדי לחברה הישראלית הרחבה. המפגש מתקיים דרך שגרה, ותכיפות המפגשים עולה בתקופות שבהן גובר העניין הציבורי (מערכות בחירות, מלחמות, משברים). המפגש הישיר והבלתי מתווך יוצר לרגע דיון ציבורי משותף, שבו לכל מגזר או תת־מגזר, ובכלל זה גם החברה החרדית, יש קהל מטרה נפרד. מציאות זו מאפשרת לנהל שיח שיוצר סדר יום תקשורתי וחברתי מגוון, המאתגר בכל פעם מחדש את גבולות הזהות.

מבט מהשטח

מסה זו מבוססת על תצפיות דיגיטליות וניתוח של סדרת טקסטים ("ציוצים" או "פוסטים") שחיברו עיתונאים ומובילי דעה חרדים והתפרסמו ברשת X בין 7 באוקטובר 2023 ל־31 בדצמבר באותה שנה. שתי שאלות הובילו אותי בניתוח: ראשית, מה היה מקומה ותפקידה של החרדיות בעיניהם של מובילי דעה חרדים בחודשים הראשונים של מלחמת חרבות ברזל? שנית, האם יש קשר בין תת־המגזרים החרדיים השונים ובין תפיסתם את החרדיות באותה העת?

במסגרת התצפיות הדיגיטליות, בחנתי 158 פוסטים ברשת X שנכתבו בידי 12 מובילי דעה חרדים. במחקר זה מוביל דעה מוגדר מי שיש לו למעלה מ־20 אלף עוקבים וממלא תפקיד בכלי תקשורת כלשהו (משודר, מודפס או דיגיטלי). בחרתי שלא לציין את שמותיהם של מובילי הדעה כדי להתמקד בשיח בפועל באותה העת ולמנוע דיון ציבורי בנוגע לאישיות הכותבת ולנסיבות כתיבת הפוסטים.

העיתונאים ומובילי הדעה נבחרו בהתאם לחלוקה תת־מגזרית: ליטאים, חסידים וספרדים. לשלוש הקבוצות הללו נוספו עוד שתיים: מובילי דעה מהחרדיות המודרנית, ונשים חרדיות מובילות דעה. במחקר נכללו שני מובילי דעה מכל אחד מהזרמים - ספרדי, חסידי, ליטאי ומודרני, ומקבוצת הנשים נבחנו ארבע מובילות דעה המשתייכות לתת־מגזרים שונים. אצל כל הנשים בלט מרכיב החרדיות המשתלבת, ולו בשל העובדה שהן מנהלות חשבון ברשת X בשמן האמיתי.

הציוצים עברו ניתוח תוכן תמטי, תוך זיהוי דפוסים חוזרים, נרטיבים ורעיונות מרכזיים בציוצים השונים, וזאת במטרה לחשוף את המשמעויות בתפיסת מקומה של החרדיות בשבועות הראשונים למלחמה. הבחירה בניתוח תמטי או נרטיבי נועדה לתת מקום לרזולוציות השונות בעמדות שמביעים מובילי הדעה מהזרמים השונים.

נוסף על כך, הסתייעתי בשתי הבחנות של חוקר מדע המדינה רוברט פטנאם - הון חברתי מלכד והון חברתי מגשר (Putnam 1995,). הון חברתי מלכד נוצר בתוך קבוצה הומוגנית יחסית, דוגמת חברים קרובים, מגזר חברתי או משפחה. ההון מחזק קשרים פנימיים של זהות, סולידריות ותמיכה הדדית. באמצעות מונח זה נבחן תמות וסוגיות פנים־מגזריות הקשורות למתחים פנימיים בחברה החרדית. הון חברתי מגשר מחבר בין קבוצות הטרוגניות, יוצר גשרים בין אנשים ממקורות שונים ומגוונים ומאפשר גישה למשאבים חדשים, מידע והשפעה חברתית רחבה יותר. באמצעות מושג זה נבחן תמות הקשורות למתחים בין החרדיות לחברה הישראלית הכללית (ראו גם: מלחי ולחמנוביץ', 2024).

תובנות מניתוח השיח

ניתוח תמטי של כל הפוסטים

בניתוח הפוסטים מצאתי שש תמות (או נרטיבים) מרכזיות. שתיים מהן היו תת־תמות פנימיות, שעסקו בקשרים בתוך המגזר החרדי על כלל תת־מגזריו, בהתאם לרעיון ההון החברתי המלכד של פטנאם.

תמה 1: חיילים חרדים. בתמה זו נכללו 16 פוסטים, שהם 10% מכלל הפוסטים במדגם. הפוסטים כללו: חיילים חרדים מקבלים כומתה בסוף מסלול; ראש הממשלה נתניהו מבקר בבסיס קליטה ומיון ביום גיוס של חיילים חרדים ומחזק אותם; תמונות של מובילי דעה חרדים המצלמים עצמם בימי מילואים או במדים לאחר שבחרו להתגייס. חלק מהפוסטים היו דיווחיים, וחלקם כללו מרכיב רגשי בולט, למשל חתן שגויס בצו 8 למילואים ביום חתונתו. בפוסט הופיע סרטון שבו הרב גרוסמן (מבכירי הרבנים בישראל, המפורסם גם בקרב הציבור הכללי) מתקשר לחתן ושר לו שירי חתונה, וחבריו למחלקה מצטרפים לשירה. הטקסטים שידרו מעורבות באירוע הגדול שהתרחש במדינה, ואופי המעורבות הצביע על החיזוק הפנים־מגזרי.

תמה 2: סכסוך פנים־מגזרי. בתמה זו נכללו 18 פוסטים, שהם 11% מכלל הפוסטים שנבחנו. הפוסטים הפנו ביקורת נוקבת כלפי המגזר עוד בימים הראשונים למלחמה. למשל, כותב אחד טען: "שעת מלחמה, חירום. הימים הכי שחורים שהיו בתולדות המדינה [...] וזה הרגע שהסיעות החרדיות צריכות להכריז: מוכנים לצאת מהממשלה כדי שתקום ממשלת חירום צרה". תמה זאת כללה גם פוסטים נגד חרדים שלמדו תורה בהתכנסויות מרובות משתתפים בניגוד להנחיות פיקוד העורף, וכן ביקורת חריפה על המגזר הציוני־דתי, למשל: "גדולי ישראל החרדים, אשכנזים וספרדים, תומכים בעסקה לשחרור חטופים. בציונות הדתית המצב הפוך".

ארבע תמות נוספות משתייכות למושג ההון החברתי המגשר, אשר מחבר בין קבוצות שונות.

תמה 3: ביקורת על השלטון. בתמה זו נכללו 44 פוסטים - 28% מכלל המדגם. הופיעה בה שפה חריפה ונוקשה כלפי ההנהגה הפוליטית, כגון: "אדוני רה"מ תפקידך ההיסטורי מסתיים מיד אחרי המלחמה"; "אחסוך לנתניהו: בין אם תדחה, בין אם תקדים לא תבחר"; וכן "כל מי שאחראי לקטסטרופה של היום (7/10) יעוף הביתה". הביקורת הנוקבת מצד מובילי הדעה החרדים יוצרת רושם של חיבור בין המגזר החרדי, בתוך ימי האי־ודאות, לציבור הכללי. עם חלוף הזמן, הרובד של הניתוח הפוליטי

השתלב בביקורת: "מתנגדי נתניהו הם הסיכוי היחיד שלו. הוא מתפלל שהם ימשיכו בכל העוצמה. הוא רוצה שיוציאו כל מה שיש להם בארסנל".

תמה 4: דיווח על נפילת חיילים. תמה זו כללה 30 פוסטים, שהם 19% מכלל המדגם. כל מובילי הדעה שיתפו פוסטים על נפילת חיילי צה"ל, ולא רק חיילים חרדים או חרדים לשעבר. לעיתים, כאשר מובילי הדעה צייצו על חייל שנפל, הייתה מצווה בצד הציוץ. למשל, אם היה מדובר בחייל בודד ונראה היה כי לא צפויים להיות מלווים רבים בלוויה, או אם לא הגיעו מנחמים רבים לשבעה של חייל בודד והיה בכוחו של הציוץ לעודד אחרים להצטרף.

תמה 5: פרגון בין־מגזרי. בתמה זו נכללו 32 פוסטים - 20% מכלל הציוצים. במסגרת החיבור לקבוצות אחרות בחברה הישראלית נמצאו פוסטים העוסקים בפרגון חברתי מחוץ לגבולות המגזר החרדי, למשל: "שותפות רק מתחילה. שותפות יפה בן אחים לנשק לזק"א תל אביב", כאשר הפוסט כלל סרטון מביקור במקום. בתמה זאת מופיעים גם פוסטים של מובילי דעה חרדים שביקרו בחמ"ל של "אחים לנשק" וציינו לשבח את פעילותם. דוגמה נוספת עוסקת בהתנדבות לכיתות כוננות: "צפו בעם ישראל המדהים. תוך שלוש שבועות אלפים רבים של אזרחים התנדבו לכיתות הכוננות של בן גביר". בן גביר נתפס, בניתוח פוליטי, כמתחרה ישיר של המפלגות החרדיות על הקול החרדי הצעיר והמודרני, ולמרות זאת הוא זכה לפרגון רב באותה תקופה. חלק מהפוסטים בתמה זאת התמקדו בפרגון פנים־מגזרי לתת־מגזרים אחרים: "אלפי חרדים בליקוויד בתפילה להצלחת החיילים"; "שירת התקווה בסיום חתונה חרדית". המצייצים ציינו שמדובר בתופעות חדשות בציבור החרדי כלפי חיילים.

תמה 6: לחץ אזרחי. בתמה זו נכללו 16 פוסטים, שהם 10% מהמדגם, המתחלקים לשני סוגים. סוג אחד היה שיקוף של הלך הרוח במגזר החרדי לכלל הציבור: "שמחת תורה הפכה לתשעה באב. לא קידושים ולא ריקודים. רק בכי". זו הקבלה בין שני הסמלים הקיצוניים במסורת ישראל - יום של שמחה על סיום הקריאה בתורה והיום שבו חרב בית המקדש, כאשר ב־2023 היום השמח הפך ליום העצוב ביותר. הסוג השני היה ציוצים שתכליתם הנעה לפעולה לטובת מטרות קהילתיות: "מעלה בקשה של משפחה חרדית בבית שמש. 4 אחים היו בנובה. 2 חזרו. 1 נרצח ואחד נעדר. יש להם מצוקה כלכלית". שני ההיבטים קשורים זה לזה: כדי לגייס את הציבור החרדי לעשייה קהילתית פנימית, היה צורך להגדיר את האסון כגרוע מכול, וזאת גם לנוכח העובדה שבבתים חרדיים רבים לא נראו ביטויי חירום דוגמת גיוס למילואים.

ניתוח תמות לפי מגזר הכותבים

לאחר האפיון הכולל של הפוסטים מאת מובילי דעה חרדים, אנתח כעת את נטיית הכותבים לפי מגזר, וזאת בהתאם לתמות הכלליות שזוהו.

ליטאים. בקרב מובילי הדעה הליטאים ניתן לזהות שני מוקדים בולטים: פרגון חברתי וחיילים חרדים. החרדיות הליטאית היא זרם מרכזי ביהדות החרדית בישראל, המדגיש את הסמכות התורנית הריכוזית ואת השאיפה לקונפורמיות חברתית. ההתמקדות בחיילים חרדים, המשמרים את סגנון החיים החרדי בשילוב המשימה הצבאית, וכן בפרגון חברתי, עולה בקנה אחד עם תפיסת העולם של זרם זה. ההסבר לכך טמון בהגדרה הברורה של גבולות המחנה והזהות. חייל חרדי, ולא משנה מדוע התגייס, הוא פחות חרדי בעת גיוסו מאשר בתקופה שבה למד בישיבה. בעת חירום, כמו בשבועות ובחודשים הראשונים למלחמה, מדובר בפיקוח נפש - מצב הלכתי המחייב מעבר על מצוות לשם הצלת חיי אדם, ולכן הוא זוכה לתמיכה. הפרגון החברתי מתבקש אף הוא, כי זה היחס החרדי הנדרש על פי התפיסה הליטאית. מי שאמור להילחם יילחם, ואחרים יתמכו בו.

ספרדים. בקרב מובילי הדעה הספרדים נמצאה התפלגות כמעט שוויונית של הפוסטים בין כל התמות הכלליות. זאת בהלימה לחרדיות הספרדית, המורכבת מחרדיות ליטאית ספרדית ומחרדיות רכה, הממקמת אותה כקרובה למודרניות, תוך ניסיון לשמור על מרכיבי הזהות החרדית.

החסידות. החסידות בישראל היא זרם מרכזי ביהדות החרדית. החסידות מדגישה את עבודת ה' מתוך שמחה ודבקות, ואת מקומו המרכזי של האדמו"ר כמנהיג רוחני־חברתי. היא גם רואה חשיבות בקהילה כיחידה מגובשת. החסידות היא מוקד של זהות תרבותית עמוקה, מסורת ומנהיגות כריזמטית. בפוסטים של מובילי הדעה החסידיים נמצאו ביטויים רבים של ביקורת כלפי השלטון. ישנו חוסר הלימה בין התפיסה החסידית, התרה אחר מכנה משותף רחב ומאפשרת חיבור לכלל הציבור, ובין ציוצים ביקורתיים, המחדדים מחנאות ומחלקים את הציבור לתומכים ומתנגדים. אומנם, מובילי דעת קהל חרדים הפעילים ברשתות החברתיות הם מודרניים יותר מאחרים בקהילת המוצא שלהם, אך בפוסטים שלהם חוסר ההלימה מול קהילת המקור בלט הרבה מעבר למצופה. חוסר ההלימה בלט משום שמסריה האוניברסליים של התפיסה החסידית מדגישים פתיחות, חיבור רגשי ויכולת פנייה לכל יהודי באשר הוא, בעוד בפועל מובילי הדעה החסידיים נקטו קו ביקורתי שהדגיש תפיסה מחנאית.

נשים חרדיות. בחירת הנשים מובילות הדעה לא נעשתה לפי המגזר שאליו הן משתייכות אלא לפי הבולטות שלהן ברשת החברתית. נמצא שהן התמקדו ראשית כול בנפילת חיילי צה"ל. עוד נמצאה התמקדות משנית בשתי תמות: סכסוך פנים־מגזרי ופרגון חברתי. הציוצים עסקו בנפילת חיילים, הערכה לעשייה קהילתית ומתחים פנים־מגזריים. תמות אלו עולות בקנה אחד עם המושג "עבודת רגש", המתאר את המאמץ החברתי־תרבותי הכרוך בהבעת אמפתיה ורגש נשלט, שהוא חלק מהציפיות החברתיות מנשים ומהממד המגדרי של אחריות קהילתית (Hochschild, 1983).

סיכום

מסה זו מציגה תובנות ראשוניות על אודות השיח הדיגיטלי של מובילי דעה חרדים ברשת החברתית X בחודשיים הראשונים למלחמת חרבות ברזל, שנתפסה ונחוותה כאסון לאומי דרמטי. בחנתי כיצד נתפסה המלחמה באותה העת בקרב החברה החרדית ומה הייתה האווירה הציבורית סביבה, כאשר דמויות בולטות ומובילות במגזר החרדי שימשו גורם המתווך את המציאות עבור גולשים מהמגזר החרדי, ואף שיקפו וגיבשו את התפיסה החרדית עבור הציבור הכללי.

נראה שאירועי המלחמה ערערו, אולי זמנית, את גבולות הזהות המגזרית. בתקופה הנבחנת ניתן לראות ביטויים של הזדהות עם גורל לאומי משותף, הבעת אמפתיה לחיילים וחיפוש אחר שפה מאחדת בין חרדים לציבור הכללי. מלחמת חרבות ברזל סיפקה קרקע רגשית וסמלית לתקופה שבה נראה שיח מגזרי אחר, כאשר מובילי הדעה שימשו מתווכים בין העולם החרדי לכלל החברה הישראלית.

אני מבקש לכנות את משבר המלחמה ביחס לשאלת ההתנהגות הדיגיטלית של מובילי הדעה החרדים "ישראליזציה רכה", כלומר תהליך המבקש לשמר את גבולות הזהות החרדית תוך קשב לשיח הלאומי. בפוסטים ניתן לראות רצון לדיאלוג עם המרכז הישראלי והשתלבות בו.

מבחינת השיוך המגזרי של מובילי הדעה, נראה שבקרב הליטאים ההתמקדות בפרגון לחיילים ובחיזוק הלכידות החברתית משקפת את הרצון בנורמליזציה חרדית־ישראלית, המשולבת בנוכחות חרדית במערכות המדינה. העמדה הליטאית ברשת, לפחות בזמן המלחמה, התבטאה בשיח מאחד וזהיר, המבקש להציג את החרדיות כשותפה מבלי לערער על יסודות הזהות התורנית. התיווך הרגשי שביצעו נשים חרדיות בתקופת המלחמה כלל, לצד הבעת הזדהות ותמיכה, גם יצירת שפה משותפת שאפשרה חיבור

בין החרדיות לחברה הישראלית הרחבה, וכל זאת דרך פרקטיקות של הכלה, אמפתיה והפגנת אחריות קולקטיבית.

ההתפרשות הספרדית על כלל התמות ממחישה את הגיוון האידיאולוגי של הציבור החרדי הספרדי ואת נטייתו לבנות גשרים בין תפיסות העולם. לעומת זאת, החסידים, שהתמקדו בעיקר בביקורת על השלטון, משמרים את המסורת של הסתייגות ממוסדות המדינה, המחריפה בעיתות חירום. גישה זו היא לא עמדה פוליטית בלבד, אלא גם ביטוי לתפיסה החסידית של אוטונומיה רוחנית וקהילתית.

הפערים בין המגזרים מעידים כי גם בזירה הדיגיטלית תבניות הזהות החרדיות מכתיבות את גבולות ההשתייכות, וכי במעבר למרחב המקוון לא התרחש שינוי בדפוסי החשיבה והביטוי הפנים־חרדיים.

אסיים את המסה בקריאה למחקר רחב ומעמיק, מעבר לבחינה ראשונית ומגששת זו, של היחסים בין החברה החרדית, על מגזריה השונים, לחברה הישראלית הכללית בשעת חירום ברשתות החברתיות.

רשימת המקורות

אסבן, א' ובכר־כהן, י' (2020). **מובילי דרך: מנהיגות אזרחית חדשה בחברה החרדית**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

איילון, י' (2021, 7 בספטמבר). מחקר: כשני שליש מהחרדים משתמשים באינטרנט, האתר הכי פופולרי - כיכר השבת. *ICE*. https://www.ice.co.il/research/news/article/785565

בן־שחר, ר"נ (2024). באמונה ובאחדות: המלחמה בתקשורת החרדית - בין חרדיות לישראליות. בתוך ש' רביצקי טור־פז (עורכת), **ואתם תחרישון: האם השתנתה החברה החרדית במלחמה?** (עמ' 259-290). המכון הישראלי לדמוקרטיה.

בראון, ב' (2017). **מדריך לחברה החרדית: אמונות וזרמים**. עם עובד והמכון הישראלי לדמוקרטיה.

כהנר, ל' (2020). **החברה החרדית על הציר שבין שמרנות למודרניות**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

כהנר, ל' ומלאך, ג' (2023). **שנתון החברה החרדית בישראל**. המכון הישראלי לדמוקרטיה.

לאור, ט' (2022). "ציפציף מעל הרציף": דפוסי פעילות גילדת העיתונאים הישראליים בטוויטר. **קשר, 59**, 16-39.

מלחי, א' ולחמנוביץ', ר' (2024). כואב אבל פחות? שותפות חרדית-חילונית במלחמה: מחקר שדה. בתוך ש' רביצקי טור־פז (עורכת), **ואתם תחרישון: האם השתנתה החברה החרדית במלחמה?** (עמ' 19-53). המכון הישראלי לדמוקרטיה.

סיוון, ע' (1991). תרבות המובלעת. **אלפיים, 4**, 45-98.

פרידמן, מ' (1991). **החברה החרדית: מקורות, מגמות ותהליכים**. מכון ירושלים לחקר ישראל.

קפלן, ק' וסיוון, ע' (2003). **חרדים ישראלים: השתלבות ללא טמיעה?** מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

Asban, A. & Bahar-Cohen, Y. (2020). *Trailblazers: New Civic Leadership for Haredi Society*. The Israel Democracy Institute.

Ayalon, Y. (September 7, 2021). *Study: About Two-Thirds of Haredim Use the Internet; Most Popular Site — Kikar HaShabbat*. ICE.

Ben-Shahar, R.N. (2024). "In Faith and in Unity" The War in the Haredi Media—Between Haredi Identity and Israeli Identity. In S. Ravitsky Tur-Paz (ed.), "*As You Stand Silent" – Has October 7th Changed the Haredi Community?* (pp. 259–290). The Israel Democracy Institute.

Brown, B. (2017). *The Haredim: A Guide to their Beliefs and Sectors*. Am Oved and The Israel Democracy Institute.

Cahaner, L. (2020). *Ultra-Orthodox Society on the Axis between Conservatism and Modernity*. The Israel Democracy Institute.

Cahaner, L. & Malach, G. (2023). *Statistical Report on Ultra-Orthodox Society in Israel 2023*. The Israel Democracy Institute.

Caplan, K. & Sivan, E. (2003). *Israeli Haredim: Integration Without Assimilation?*. Hakibbutz Hameuchad and Van Leer Jerusalem Institute.

Friedman, M. (1991). *The Haredi (Ultra-Orthodox) Society - Sources, Trends and Processes*. The Jerusalem Institute for Israel Studies.

Hochschild, R. A. (1983*). The managed heart: Commercialization of human feeling*. University of California Press.

Laor, T. (2022). "Tweety": Patterns of Activity of Israeli Journalists on Twitter. *Kesher, 59,* 16–39.

Malchi, A. & Lachmanovich, R. (2024). Painful, But a Bit Less? Haredi-Secular Cooperation in the War—A Field Study. In S. Ravitsky Tur-Paz (ed.), "*As You Stand Silent" – Has October 7th Changed the Haredi Community?* (pp. 19–53). The Israel Democracy Institute.

Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy, 6*(1), 65–78.

Sivan, E. (1991). The Enclave Culture. *Alpaim, 4*, 45–98.

מאמרים באנגלית

גיליון 28, 2026

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10106

Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis Nadiv Mordechay and Sagiv Barhum

Nadiv Mordechay, Sagiv Barhum*

Abstract

The article advances a novel conceptual framework for analyzing the complex relationship between democratic backsliding and the media. Democratic backsliding is understood as a gradual, multilayered institutional and political process through which government seek to accumulate power by systematically capturing state institutions and reshaping the public sphere. Building on this body of literature, which has largely focused on constitutional institutions, the article develops a typological model demonstrating how processes of democratic backsliding manifest themselves in attempts to influence, constrain, and ultimately control the media across its various components.

* Dr. Nadiv Mordechay, Faculty of Law, The College of Law and Business, Ramat Gan (m.nadiv@gmail.com).
Sagiv Barhum, Mishael Cheshin Center for Advanced Legal Studies, The Hebrew University of Jerusalem (barhumsagiv@gmail.com).
This research was conducted with the generous support of the Rubinstein Center for Constitutional Challenges at Reichman University and the Minerva Center for the Rule of Law under Extreme Conditions at the University of Haifa.
We would like to thank Dr. Tehilla Shwartz Altshuler for her excellent comments on an earlier version of the article, and Yanai Ramot for his excellent assistance in conducting the research. We also thank the editors of the special issue, Prof. Doron Shultziner and Dr. Ines Gabel, as well as the anonymous reviewers, for their comments, which contributed greatly to improving the article. Responsibility for the content rests solely with us.

The proposed typology—conceptualized as a "playbook" of measures that recalibrate the balance of power between the government and the media—conceives of the media as a decentralized, multi-actor institutional arena, distinct from centralized constitutional bodies and therefore requiring a holistic analytical approach. The article delineates multiple dimensions and mechanisms of democratic backsliding in the media, including: the socio-political background conditions of populism; the erosion of public broadcasting; the politicization of appointments to public office; regulatory capture and structural transformation of the media market; concentration and strategic allocation of economic resources within the commercial media sector; the circumvention of legacy media through social media platforms; and the cultivation of hostility toward journalists which, in turn, encourages self-censorship. Operating simultaneously and interactively, these processes restructure the media environment in ways that serve governing interests and generate feedback loops that further entrench democratic backsliding.

Drawing on scholarly literature in the fields of media studies, democracy studies, and public law, the article seeks to make a dual theoretical contribution. First, it develops a multidimensional typology of democratic backsliding in the media that systematically and comprehensively maps the various channels through which governments may undermine media independence—an account informed by theory and by the experience of relevant countries, and one that can facilitate comparative media research aimed at identifying cross-national patterns. Second, the article employs the proposed typological model to demonstrate that it is highly relevant to contemporary Israel and, moreover, that processes of democratic backsliding can also be discerned in the recent past. In so doing, it adds Israel to the cases examined in the literature in this context.

Introduction

This article characterizes a range of phenomena concerning the relationship between democratic backsliding and the media. The identification of the various dimensions through which the relationship between media and

democracy may be analyzed is grounded in the paradigm of democratic backsliding (Bermeo, 2016). Democratic backsliding refers to the erosion of democratic values and institutions pursued by those in power, thereby transforming the democratic model within a given state.

Democratic backsliding is evident across numerous countries as part of the broader "global democratic recession" (Lührmann & Lindberg, 2019), with research indicating that its severity varies across democracies (Wolkenstein, 2022). Until recently, scholarship on democratic backsliding focused primarily on mapping and assessing how governments seek to capture constitutional institutions, with particular emphasis on processes of executive aggrandizement at the expense of checks and balances, constitutional change, judicial capture, and the contraction of the liberal sphere (Huq & Ginsburg, 2018; Scheppele, 2018; Haggard & Kaufman, 2021).

Today, democratic backsliding is understood as a wider process that extends beyond the constitutional domain and encompasses the transformation of additional social institutions in undemocratic directions, including, for example, culture, civil service and academia. More recently, scholarship has begun to examine the relationship between democratic backsliding and the media. This emerging body of research seeks to map the various channels through which governments may undermine the media landscape as part of anti-democratic ambitions and broader efforts to accumulate and consolidate power at the expense of state institutions, private actors, and the public sphere.

Against this backdrop, this article pursues a dual objective. First, it seeks to construct a typology of democratic backsliding in the media by identifying characteristic measures undertaken by governments seeking to erode media independence across multiple dimensions, which, cumulatively, amount to democratic backsliding in the media sphere. The article maps a series of relational dimensions between government and media, demonstrating how governments attempt to alter the balance of power between them. These processes have not yet been comprehensively

conceptualized. The proposed typology thus expands the existing body of research and offers a structured account of democratic backsliding as it pertains to the media.

Second, the article situates the Israeli case along the continuum of democratic backsliding in the media. Following the presentation of each component of the proposed typology, brief references are made to Israeli contexts that indicate governmental aspirations to curtail media independence and, at times, to take control of it.

Analyzing the relationship between media and democratic backsliding yields two principal contributions. The first lies in enhancing scholars' ability to identify the multiple dimensions through which this process may unfold and to construct a comprehensive analytical picture that captures its severity. We argue that only a holistic perspective on the relationship between media and government enables such an analysis, rather than an inspection of individual governmental initiatives in isolation. For example, reforms in public broadcasting—often placed at the center of contemporary discourse, particularly in Israel—should not be assessed in isolation from broader transformations. Rather, they must be evaluated cumulatively, including in relation to developments in the commercial media sector and the press market.

The second contribution concerns the Israeli case itself. It appears that, even in Israel, clear anti-democratic indicators typically associated with backsliding democracies can readily be identified. The article therefore offers a conceptual framework that will enable future reassessment of Israel's position along the continuum of democratic backsliding.

A. Democratic Backsliding: Preliminary Socio-Political Processes

The presence and intensity of democratic backsliding across different states are difficult to measure (Little & Meng, 2024; Knutsen, 2024). On the one hand, one may point to "former democracies," in which this process has already eroded democratic resilience, such as Turkey and Hungary (see Bajomi-Lazar & Stępińska, 2019; Benedek, 2024; Polyák,

2019), as well as additional countries in Central and Eastern Europe (CEE). On the other hand, in other states, the process is non-linear, and episodes of democratic erosion coexist with governmental turnover and the reaffirmation of the rule of law (e.g., Poland and Brazil).

Nevertheless, at the institutional level, democratic backsliding is characterized by patterns of governance aimed at increasing control over the institutions and sectors of liberal democracy. The media constitutes one such institution.

A typical process of democratic backsliding is marked by the prolonged rule of one side of the political spectrum, which succeeds in maintaining its dominance over time while adopting populist approaches to shaping the governmental and public spheres. Such a regime will seek to influence the political and public domains in its favor, with the aim of preserving its tenure and rendering the ideologies and values it promotes hegemonic. Unlike a coup or overt regime change, democratic backsliding is an internal, gradual, and politico-institutional process in which power is accumulated through the systematic capture of both formal and informal state institutions.

This process begins with the growing political and cultural influence of one side of the political spectrum. It then encompasses both attempts to capture the state's formal constitutional framework and successful efforts to do so, as well as the gradual institutional aggrandizement of the executive through informal constitutional means, involving measures that enhance its power at the expense of independent authorities, institutions that provide checks and balances, or other liberal spheres (Luo & Przeworski, 2023).

These developments constitute preliminary background conditions for the expansion of democratic backsliding into the media sphere. As noted, the prolonged rule of a single political bloc, coupled with socio-political conditions that enable such continuity, leads first to constitutional transformation centered on the empowerment of the executive at the expense of institutions that provide checks and balances. Subsequently,

the government will seek to capture additional state institutions, such as the civil service. Concurrently, and at various stages of the backsliding process (sometimes at its outset and sometimes at its height), the government will turn its attention to the media—either to consolidate prior processes of control and influence or to directly dominate it.

B. A Complex Characterization of Democratic Backsliding in the Media: The 'Playbook'

The following sections present a series of defining characteristics—the "typological playbook"—of democratic backsliding in the media. These characteristics reflect non-democratic processes unfolding within the media market, with varying intensities and sequences of development, throughout the course of democratic backsliding. Their articulation provides a conceptual foundation for a systematic inquiry into whether democratic backsliding as manifested in the media is taking place in Israel, or in any other state examined through the lens of the proposed typology.

For example, although recent legislative proposals in Israel have placed public broadcasting at the center of public discourse as a focal point of media capture—both in Israel and elsewhere (Neff & Pickard, 2024)—we contend that attention must also be directed toward additional channels (Štětka & Mihelj, 2023), including ownership structures within the media market, the politicization of appointments to regulatory bodies, and journalists' self-censorship.

We argue that a process of institutional democratic backsliding will also entail governmental aspirations to influence or capture additional social institutions that shape the public sphere. The government will identify targets such as the civil service, academia, institutions of culture and art, as well as economic and commercial bodies, and seek to advance its ideology and interests through them. As part of this broader trajectory, the media—namely, commercial media, the digital sphere, and public

broadcasting—will become a central target of governmental influence and potential capture (Çelik et al., 2024).

Furthermore, we contend that democratic backsliding in the media may be more complex and multidimensional than in other institutional contexts. This is not a straightforward institutional scenario in which an "empowered executive" confronts "the media" as a unified entity. Nor is it analogous to a single constitutional court, where once loyalists are installed, control over constitutional interpretation becomes nearly absolute. In contrast to the senior constitutional institutions that an ascendant government seeks to capture, the media field is characterized by a far more decentralized configuration of forces, actors, and organizations—both on the side of the executive and among the various media entities. Accordingly, democratic backsliding in the media must be examined through a holistic, multi-layered institutional perspective.

From the governmental side, the arenas of intervention in the media are numerous and include the Minister of Communications, the head of the executive branch himself (and his patronage), government ministries, the legislature, and captured regulators. From the media side, the environment is equally decentralized, comprising multiple actors with diverse interests, some of which may align with governmental capture strategies.

Recent scholarship has begun to identify the mechanisms through which governments attempt to shape the media (McDevitt, 2022; Över, 2021). Research on this phenomenon in the Israeli context is also emerging, with growing recognition of the connection between democratic backsliding in general and its manifestations in the media in particular. However, this field of research remains in its early stages (Ben-David et al., 2025).

In the present article, we characterize and analyze several typical channels through which this process unfolds, drawing on the evolving literature in the field (Culloty & Suiter, 2021). To facilitate a more comprehensive understanding, and building upon the typology proposed by Dragomir (2019), we introduce a conceptual framework and typology

of the phenomenon, presented in Table A, whose features will be elaborated upon in the sections that follow.

Table A: Media and Democratic Backsliding – Typology

In-Depth Socio-Political Processes	A constitutional–institutional process of political power consolidation within the executive branch.			
	A focus on the media market alongside the capture of "governance markets" (the constitution and gatekeeping institutions).			
	A sociopolitical process of exclusionary populism and the delegitimization of legacy media.			
Increasing Governmental Intervention in Media Markets	Capture of Commercial Media	Regulatory Capture	Capture of Public Broadcasting	Steering Public Funding
	Centralization	Favorable regulation of preferred platforms	Calls for "diversity"	Linking public funding to restrictions on freedom of expression.
	Tightening of government-media relations	Politicization through appointments	Delegitimization	Selective allocation of advertising resources
	Initiating control through loyalists	Capture of oversight bodies	Threats of budgetary changes	Active preference for advertising on favorable platforms.
	Control through complete alignment with the government	Establishment of parallel or alternative institutions	Nationalization or establishment of an alternative institution	Boycott of platforms opposed to the government
	Normalization of extremism on mainstream platforms.			
	Political bypassing of legacy media through social media.			
	Negative attitudes toward journalists and a culture of self-censorship.			
A Sociopolitical Feedback Loop	Exploitation of the new institutional–political media order to reconstruct the national narrative, with an emphasis on security, nationalism, and tradition.			

The various dimensions set out in the table constitute the "typological playbook" of democratic backsliding in the media, drawing on the experience of different democracies. Democratic backsliding in the media unfolds within broader socio-political deep-structural dynamics. It is characterized by increasing governmental intervention in key areas of the media system: commercial media, media regulation, public broadcasting, and the allocation of public funding. Within each of these domains, one can identify processes of progressively intensified state involvement, culminating, in the most severe cases, in sectoral capture.

At the same time, democratic backsliding in the media is characterized by several additional processes, foremost among them the political bypassing of legacy media through social media; the normalization of extremism on mainstream media platforms; and the emergence of negative, and at times openly hostile, attitudes toward journalists and media outlets. As these processes develop across the various domains outlined in the table, they ultimately contribute to a reorganization of the media system and of journalistic practice in ways that increasingly serve the interests of the governing authority. This process is accompanied by a feedback loop that, in turn, enables democratic erosion to deepen across additional arenas. The following sections examine these processes in detail.

B.1 Exclusionary Populism and the Delegitimization of Legacy Media

Media-related democratic backsliding often emerges in the wake of the establishment of populist politics (Manucci, 2017). Populism constitutes a socio-political background condition within which various institutional processes unfold, including the emergence of governmental efforts to capture the media and channel it toward the preservation of its rule. As part of a broader populist ideology, a process of media delegitimization takes place, reflecting the broader relationship between populist politics and both formal and informal state institutions. The government portrays major media outlets as elitist, politically biased, saturated with class-based and hegemonic interests, and acting against the will of the

public. Governmental rhetoric thus constructs a distinction between "the people" and "media elites."

Such polarizing populist rhetoric toward the media is difficult to address through existing policy tools, even as it fosters the unfair treatment of the media and contributes to its portrayal as an institution undeserving of independence. In this vein, the populist narrative broadly portrays "the media" as an institution aligned with other social elites, one that undermines the government's mandate and harms the "morale" of "the people." The long-term objective of this effort is to erode public trust in legacy media and weaken its independence. The populist narrative thus provides a foundation for governmental control over media platforms, legitimizing the capture of existing outlets or the establishment of media platforms aligned with governmental interests. Populism can therefore be understood both as a broad socio-political phenomenon underlying media-related democratic backsliding and as fertile ground for its further expansion.

To properly understand populism, it is important to note that it is a supra-political and ideologically neutral phenomenon in terms of its substantive content. Populism may assume a right-wing ideological orientation, but it may also be aligned with clearly left-wing economic or social ideologies. In Israel, political developments over the past two decades have contributed to the rise of an ethno-nationalist-security populism promoted and amplified by the political right. Populism is only one component shaping the ways in which the government seeks to structure the state; a right-wing government may employ populism to reduce public trust in social and state institutions and to delegitimize them.

It should be noted that the question of trust in the media is complex even independently of the current democratic crisis. Political polarization and existing social structures affect levels of public trust in the media. One could argue that trust in the media was initially low, thereby necessitating policy responses and direct governmental involvement in the media.

Alternatively, it is possible that the populist attack on the media is itself a cause of declining trust. Our argument is that the populist leader and his political rhetoric promote strong public claims of distrust toward legacy media, allegedly portraying it as betraying the interests of "the people," and that these claims are then used by the government as a pretext for attempts to capture media institutions, while simultaneously further intensifying their delegitimization.

In Israel, one can identify a long-term process that began years before the 2023 regime shift, whereby the media was portrayed as a left-wing elite saturated with class-based and hegemonic interests (similar to the judicial system) and as engaged in a struggle against the elected representatives of "the people" (Rogenhofer & Panievsky, 2020).

B.2 Erosion of Public Broadcasting

The most immediate and accessible tool enabled by the populist narrative against the media is the erosion of the legitimacy of public broadcasting, extending to explicit calls for its abolition and initiatives aimed at achieving this goal (Holtz-Bacha, 2021). Alternatively, populist leaders may seek to bring public broadcasting under their control, a pattern characteristic of democracies in more advanced stages of democratic backsliding. Examples include democracies in Central and Eastern Europe (CEE countries; see Appendix A), where governments have sought to capture public broadcasting in the early stages of governmental entrenchment. However, even in more robust democracies where publicly funded public broadcasting exists—such as the United Kingdom, Sweden (Hien & Norman, 2023), Denmark, Switzerland, and the United States—ongoing struggles persist over its continued existence and independence (Połońska & Beckett, 2019). Within this context, several governmental strategies for controlling or undermining public broadcasting institutions can be identified:

Media and Democratic Backsliding: A Multidimensional Conceptual Analysis Nadiv Mordechay and Sagiv Barhum

B.2.1 Disregard and Delegitimization

Even in countries where the threat to democracy is not perceived as severe, populist leadership may disregard the necessity (or even the legitimacy of its existence) of public broadcasting, express doubts about its utility and the justification for its funding, and use state power to constrain its operations. Such measures are typically presented publicly as being motivated by social considerations. Populist leaders amplify narratives alleging a lack of balance and diversity in the media generally, and in public broadcasting in particular, which is expected to represent "the people" who finance it rather than merely elite interests.

In most cases, the motivation for delegitimizing public broadcasting is political and stems from governmental dissatisfaction with its editorial coverage. Public broadcasting is particularly vulnerable to delegitimization efforts because it is state-funded. For example, former British Prime Minister Boris Johnson engaged in an open political confrontation with the BBC, the UK's public broadcaster. This conflict influenced the attitudes of Johnson's supporters, both moderate and hard-right, toward the institution. Johnson's rhetoric included amplifying public debates over alleged bias in political coverage, which contributed to broader questioning of the corporation's necessity and of the justification for its license-fee-based funding model. Accordingly, Johnson often adopted an "empty chair" policy, refusing to be interviewed by the BBC.

B.2.2 Budget Cuts

A further stage in the erosion of public broadcasting involves the use of budgetary instruments to curtail the scope of its activities. In several Western European countries, funding models continue to rely on license fees, and in recent years, some governments have pursued policies aimed at reducing or abolishing such fees. In countries where public broadcasting is funded through the state budget, proposals have likewise emerged to increase governmental control over public broadcasters' budgets or to reduce their allocations, thereby facilitating direct political intervention in their operations.

For example, in Denmark—a country not characterized by advanced democratic backsliding—a proposal was adopted to reduce the public broadcaster's budget by 20%, resulting in a reduction in both the scope of its operations and its workforce. In Israel, current efforts by the Minister of Communications seek to weaken the financial stability of the Israeli Public Broadcasting Corporation, raising concerns about reduced independence and a diminished capacity for content production.

Legislative bills on the issue also tend toward greater government involvement. In 2023, a bill was introduced to strengthen political oversight of the broadcaster's budget (Israeli Public Broadcasting Bill, 2023), while in 2024, another bill sought to eliminate the corporation's independent budgetary management and place it under the state budget (Israeli Public Broadcasting Bill, 2024). This bill continues to advance (April 2026).

The weakening of public broadcasting in Israel is also important to the government because the institution serves as a barrier to concentration in the media market (Ben-David et al., 2025, p. 40). When public broadcasting is weakened, this facilitates the takeover of frequencies by private actors, some of whom may have close ties to the government, and constitutes another mechanism that benefits politicians engaged in democratic backsliding.

B.2.3 Nationalization Through Appointments or Legislation

Another pathway through which governments may seek to control public broadcasting is its nationalization. Nationalization refers to the complete elimination of the distinction between an independent public broadcaster and the government. This can be achieved through several mechanisms, the most common of which is the replacement of personnel within the public broadcasting institution with individuals perceived as loyal to the governing authority.

Such processes have been pursued in several Central and Eastern European countries characterized by advanced democratic backsliding. For example, following the electoral victory of Hungary's Fidesz

party in 2010 and through 2015, more than 1,600 journalists and media professionals were dismissed from public media and replaced with employees considered more loyal to the government's narrative. This large-scale replacement brought about a profound structural transformation, through which public media lost its independence and became an entity controlled by the government, thereby strengthening the state's capacity to shape media content and the public discourse (Nemeth, 2025, p. 17).

Another way of taking control of public broadcasting is to undermine its independence through legislation, in ways that impair its ability to provide the public with high-quality and diverse offerings (content, documentaries, and news). A common means of implementing this in democracies experiencing democratic backsliding is to alter the definition of the purposes (objectives) of public broadcasting in its enabling legislation.

B.2.4 A Parallel or Subordinate Broadcasting Body

Another practice involves the creation of a new public broadcasting entity or supervisory authority that effectively neutralizes the existing public broadcaster.

For example, in Poland, legislation led by the Law and Justice Party (PiS) established a new entity (NTC), which was granted supervisory authority over the public broadcaster, with its leadership appointed by the government (Surowiec et al., 2021). Subsequently, the legal mandate of the new body was revised to emphasize national, religious, and other ideological objectives aligned with the party's agenda, contradicting the principle of press independence (Węglińska et al., 2022).

In Hungary, public media is directly controlled by the government, and operates without any independence whatsoever. A 2010 media reform restructured the regulatory framework governing the media market. The National Communications Authority and the National Radio and Television Commission were merged into a single body, the National Media and Info-communications Authority (NMHH), which was granted

oversight over both print and electronic media. The NMHH includes the Media Council, which is responsible for licensing, content regulation, and enforcement of media laws. The government exercises full control over appointments to both the authority and the council.

In 2011, the Fidesz government further transformed the media landscape by transferring all public broadcasting assets to the state fund MTVA (Media Service Support and Asset Management Fund), operating under the NMHH and the Media Council. News content, funding, asset management, and operational control of public broadcasters were centralized under MTVA, and, since 2015, also under the unified broadcaster Duna Media. Although the fund's annual budget is approved by parliament (controlled by Fidesz), the NMHH Media Council determines governance rules and resource allocation, resulting in direct political control over the content and financing of public media. This deepened dependence on the government, weakened institutional independence, and generated international criticism regarding declining pluralism and balance in news coverage (McNeill & Valentine, 2024). This represents the most advanced stage of direct governmental control, characterized by the absence of any institutional buffer or any degree of independence.

B.2.5 Privatization

A fifth strategy involves the privatization of public broadcasting. This approach is justified by governmental claims that there is no rationale for funding public broadcasting, although in practice it often stems from an underlying desire to control the ownership structure of the newly privatized entity. Privatization is sometimes perceived as a substantive and symbolic intervention and may therefore face stricter scrutiny from institutional checks and balances, on the assumption that their authority has not yet been undermined. In contrast, gradual and cumulative initiatives that erode the broadcaster's independence tend to encounter weaker legal resistance.

In Israel, current policy favors public debate of this type of privatization model. In recent years, the government has consistently and systematically

introduced bills to privatize public broadcasting, both with respect to the Israeli Public Broadcasting Corporation (Public Broadcasting Corporation Privatization Bill, 2022, 2024) and the Israel Defense Forces Radio station, *Galei Tzahal* (IDF Radio Privatization Bill, 2022, 2023, 2024). The most recent bill to date, from late 2024, seeks to stipulate that the public broadcasting corporation will cease to exist two years after the law enters into effect. More recently, the government decided to shut down *Galei Tzahal* (Government Resolution 3661 of the 37th Government), A move that was ultimately blocked only due to a Supreme Court ruling invalidating its legality (HCJ 61683-12-25).

The full set of strategies outlined above with respect to public broadcasting provides a framework for identifying and interpreting governmental actions in the context of media-related democratic backsliding. Experience shows that governments may adopt a range of policy measures that serve the same overarching objective—the politicization of public broadcasting—albeit with varying levels of intensity.

In Israel, the government has consistently brought forward far-reaching bills to privatize the public broadcasting corporation, a course of action characteristic of flawed democracies undergoing advanced democratic backsliding. However, some of these bills have not advanced rapidly, particularly when compared with the pace of public broadcasting capture in Central and Eastern European countries. These initiatives function both as an ongoing threat to the operation of the public broadcaster and as a form of symbolic political signaling.

B.3 De-Regulation for Government-Aligned Platforms

Another mechanism for strengthening media control involves regulatory bias in favor of platforms that are supportive of the government. This approach falls within the conventional domain of media market regulation and is typically framed in terms of legitimate policy objectives, such as media pluralism and the representation of diverse public voices. In

practice, however, its underlying aim is to promote favorable media coverage of the government.

In Israel, attempts have been made to shape television broadcasting in favor of government interests through regulation. Examples of regulatory favoritism that contributed to the rise of government-aligned platforms include the emergence of the newspaper *Israel Hayom* (and subsequent legislative attempts, first to facilitate its continued operation through special legislation and later to restrict its free distribution through further legislation; Globes, 2019), as well as Channel 14, which began broadcasting as a "National heritage" channel and later evolved into a news channel with the support of regulatory and financial benefits.

In parallel, there has been an ongoing struggle over appointments to regulatory authorities, with the government appointing controversial figures to key positions in an effort to secure favorable regulation. The underlying objective of these appointments is to exert control over media oversight through political influence over regulatory institutions.

Israel, particularly since 2023, has seen far-reaching legislative initiatives proposed by the government that seek to alter the democratic balance of checks and balances within institutional frameworks. Moreover, since 2024, there has been growing concern that the government is advancing a broad reform intended to tilt the media market in its favor. Prominent in this context is the Communications Bill (Broadcasts) from mid-2025, a government-sponsored bill being rapidly advanced by the Minister of Communications and currently debated in an ad hoc parliamentary committee established specifically for its passage.

Symbolically, this bill represents another step in a broader sequence of actions by the Minister of Communications, all of which are presented as part of a declared effort to bring about a "revolution" in the broadcasting market. This objective is characterized by a vision of dismantling the existing "centers of power" among established media actors and institutions. The bill is being advanced rapidly, without systematic preparatory work involving all relevant stakeholders and government

ministries, and merges multiple elements of reform—some of which have already been proposed but not enacted—into a single legislative package. This raise concerns that the process is being used to undermine the independence and resilience of media outlets.

At present, the bill's advancement has faced opposition from legal gatekeepers within the government and the Knesset, on the grounds that it includes components that undermine democratic checks and balances. Despite this opposition, the government bypassed the Knesset Economic Affairs Committee in order to neutralize its chair's opposition and established a special ad hoc committee to advance the bill—an unprecedented move that undermines the principle of separation of powers. At the time of writing, amid the ongoing campaign against Iran, an intensive legislative process is underway that has already pushed government intervention in the media market to unprecedented levels since the establishment of the state. This raises significant concerns regarding deficiencies that, it has been argued, justify unprecedented judicial intervention during the legislative process (Bar-Siman-Tov et al., 2025).

A fundamental component of the bill concerns the establishment of a new regulatory authority by the government, raising concerns that, as with the civil service, this authority would be established solely to increase political control over the existing regulatory system, similar to measures undertaken in Hungary and Poland. The bill includes the removal of mechanisms that safeguard the independence and autonomy of news broadcasting, thereby enabling political and economic intervention in such broadcasts by interested parties. It raises concerns regarding political affiliations in the appointment of public representatives to the new regulatory authority, owing to the structure of the appointments committee to be established and to the fact that the authority's budget would not be independent but rather part of the state budget. In addition, the bill under consideration contains a distinct element of politicization with regard to ratings data, through a provision that would allow the new authority to intervene in the way such data is measured. These features

led the Attorney General to issue an unusually strong and unprecedented warning about the bill's potential to undermine the democratic checks and balances of Israel's broadcasting market.

Another example of this characteristic is the attempt to exert political control over the regulation of audience ratings. A recent bill seeks to require television channels to display their real-time viewership data during peak viewing hours (Audience Data Disclosure Bill, 2024). Beyond the problem of the "reality-televisionization" of viewing, the bill seeks to flatten television viewing and diminish its value for freedom of expression. This represents a new form of tele-populism emerging in Israel against the backdrop of political disagreements between Channel 14 and the other channels regarding their relative influence and viewership figures.

B.4 Political Involvement in Commercial Ownership Structures

Another central phenomenon that can be identified as a foundation for potential political capture of the media is increasing political involvement in the ownership structure of commercial media, including the exploitation of market concentration and monopolistic ownership structures to transform media into an instrument serving political actors. This phenomenon has several dimensions.

In democracies undergoing democratic backsliding, there is a growing tendency to pressure international corporations to exit domestic media markets and cease providing services, with the aim of enabling nationalization or encouraging domestic actors aligned with the government to acquire media companies, as has occurred in Central and Eastern Europe (Dragomir, 2019). Such democracies are also characterized by cross-ownership structures, in which a single actor controls multiple media outlets operating across different platforms (television, radio, print media, and social media). In addition, close ties often develop between media owners and political actors, while political leadership encourages

business elites aligned with the governing party and its leaders to acquire private media outlets in order to shape editorial coverage.

Research on the relationship between democratic backsliding and the media has found that oligarchic control over commercial media markets predicts the government's direct takeover of the media at a later stage (Marius, 2019; Štětka, 2015). This does not involve a specific policy measure or legislative initiative that would lead to a direct and immediate governmental takeover. Rather, it is generally a gradual, long-term process in which the ownership structure of commercial media is reshaped in ways that align with the government's interests and ideology. This process unfolds through cumulative "soft" influence, as the government gradually strengthens its informal hold over major commercial platforms, with particular emphasis on news channels.

Hungary is frequently cited in the literature as a case study of this process. Beginning in 2002, increasing political involvement in media ownership structures preceded more direct governmental control over both public and commercial media. Even prior to the second Fidesz administration (2010), its leader Viktor Orbán promoted a "conservative media" ecosystem based on the assumption that legacy media served the opposition. A first step in this direction involved linking commercial media ownership to the party, including by encouraging politically affiliated actors to acquire media groups from international corporations.

A notable example is the takeover of Hír TV by Lajos Simicska, a close associate of Orbán, in 2004, transforming it into a media arm of Fidesz and later into a channel regularly associated with propaganda and disinformation. Subsequently, the media council established by Fidesz blocked the merger between two major foreign-owned newspaper publishers, Axel Springer and Ringier, forcing the sale of significant assets and opening the market to investors aligned with Fidesz. A similar move occurred in 2017, when the council blocked the merger between Magyar RTL Televízió Zrt and Central Digital Média Kft in order to limit RTL's digital expansion. These interventions reshaped the structure of the

media market and strengthened pro-government media actors (Benedek, 2024; Nemeth, 2025, p. 9; Rahmani, 2025).

In Israel as well, concentrated ownership in the commercial media has been a complex issue for many years, long before the emergence of the current anti-democratic threat. The structure of the media landscape creates conditions that enable democratic backsliding in the media market and may even intensify it. As is well known, media concentration is commonly analyzed from various perspectives, including by examining the control exercised by a single dominant actor over multiple media outlets operating across parallel platforms—broadcasting, the print press, and the internet (Ben-David et al., 2025, pp. 31–33; Barhum, 2026). However, research indicates that Israel's broadcasting market exhibits a medium-to-high degree of concentration, whether the markets are examined separately or as a whole (Ben-David et al., 2025, pp. 35–38).

Local examples of concentrated ownership in the Israeli context include the influence of *Israel Hayom* on the print media market and its entry into the Israeli market through foreign financing provided by a figure closely associated with the political right; political involvement in proposals to acquire stakes in commercial channels and in the ownership structures of new channels, such as Channel 14 and regional radio; and preferential treatment by the government toward a limited number of media outlets, indicating governmental support for them on the basis of their prevailing editorial line. With regard to ownership structures, capital–government relations in Israel predate the emergence of democratic backsliding.

In Israel, political involvement in media ownership structures and in journalistic coverage itself has also been addressed in recent years through criminal law, after regulatory and administrative tools failed to adequately address the phenomenon. Since 2016, criminal proceedings have been ongoing against the prime minister, a substantial part of which concerns allegations of biased coverage on two major commercial media platforms ("Case 2000" and "Case 4000"). This affair reflects an attempt by the law-enforcement system to address, through criminal proceedings,

issues involving regulatory benefits in exchange for biased coverage, as well as efforts to control the print media market against the backdrop of a struggle between *Yedioth Ahronoth* and *Israel Hayom*, the two leading newspapers in Israel.

B.5 Regulatory Capture

Democratic backsliding in the media is also characterized by the politicization of oversight bodies—attempts to capture independent state agencies and regulatory bodies in ways that increase political control over them at the expense of the professionalism and independence traditionally associated with them. Alongside public broadcasting, which is often relatively susceptible to governmental influence, as demonstrated above, in a democracy undergoing backsliding we would expect capture to extend to oversight bodies that the legislature has explicitly or implicitly distinguished from the political echelon. Unlike public broadcasting, these bodies oversee content production or regulate media platforms.

In Israel, recent representative cases include attempts by the Minister of Communications to increase his control over the Israeli Public Broadcasting Corporation's Council (Israeli Public Broadcasting Bill, 2025); to appoint a director general to his ministry while emphasizing and privileging the appointee's ideological position over formal eligibility requirements; and to control appointments to the Second Authority for Television and Radio Council, including the appointment of unequivocal government supporters to senior positions within the regulatory authority. Another example is the expressed desire to control the appointment of the commander of *Galei Tzahal*—a media outlet controlled by the IDF—a desire that has characterized successive Israeli governments over the years.

If media corporations are expected to operate independently, measures of this kind appear to indicate an aspiration to increase governmental control over appointments to key positions in the media market, while abandoning professional considerations and promoting positions that do

not regard regulatory independence as the central value guiding policy. An aspiration to control the media market is also evident in systematic measures that affect its structure and, within it, the structure of the bodies that comprise it. One such measure is a bill introduced in early 2025 under which the government would replace the appointments committee responsible for selecting the members of the Israeli Public Broadcasting Corporation's Council. In other words, the government, upon the recommendation of the Minister of Communications, would be responsible for appointing the Council's members. As a result, the Council of the Israeli Public Broadcasting Corporation—which is responsible for determining policy, procedures, the budget, and the appointment of the director general—would become subject to the considerations of the minister recommending candidates to the government.

In democracies undergoing backsliding, increased politicization of the media itself or of the bodies responsible for overseeing it is accompanied by governmental claims regarding the need for greater diversity and pluralism among media platforms. A discourse of diversity is characteristic of arguments advanced by the political right in public debate and is prevalent in many Eastern European countries. In Israel, the prime minister himself has advanced this discourse, defending himself during his trial with arguments that his alleged involvement in the media was intended to increase diversity in a market that, in his view, had for decades been characterized by uniformity and even by expressions of personal hostility toward him and his family members. There is nothing inherently undemocratic about the aspiration for media pluralism. An examination of the history of the Israeli media, at least until the early 1990s, suggests that such an aspiration has merit. However, research in this field (for example, on the legislative origins of the Israeli Public Broadcasting Corporation) indicates that claims concerning "diversity" do not, in practice, promote pluralism, but rather serve governments engaged in democratic backsliding as a means of pursuing narrow and immediate political objectives (Yadlin & Klein-Shagrir, 2024). In most cases, claims of a lack of diversity in the media serve as a gateway to political or

quasi-political appointments of ideologically uniform candidates aligned with the government.

B.6 Steering of Public Funding

Another mechanism for biasing media systems in favor of the government is the channeling of state advertising resources. The government is a major actor in the advertising market, financing a wide range of publications, from official notices to government campaigns conducted by various state authorities. The state channels budgets, which in principle should be distributed equitably, into various forms of government advertising. These budgets are sometimes a significant source of revenue for media outlets. This governmental leverage is particularly consequential in the print media market, which faces structural challenges in its funding model and often depends on revenue from government advertising. When the government seeks to disadvantage certain actors in the media market, it may allocate advertising resources unevenly, favoring supportive platforms and, at times, explicitly discriminating against critical or non-aligned outlets.

This process may manifest through several patterns of governmental conduct, varying in severity. At an initial stage, public discourse may link public funding—of media resources and of state resources more broadly—to the expectation that "the right" opinions be expressed, such as by refraining from criticizing national values and institutions. A similar phenomenon can be observed in the cultural sector, where attempts are made to withdraw funding from critical platforms. Another manifestation is the selective allocation of advertising resources. A more severe form of selective governmental treatment involves an active—and in some cases explicitly declared—preference for directing advertising resources exclusively to certain channels and toward supportive platforms. A further stage involves blunt political calls to boycott specific media outlets altogether and to prohibit state institutions from engaging with them, including by canceling subscriptions, withdrawing mandatory public notices such as tenders, and ceasing government advertising.

In Hungary, the use of public budgets has become a routine instrument for favoring supportive platforms. The National Communications Office, established in October 2015, is responsible for planning, formulating, and disseminating government messaging through media campaigns (Benedek, 2024, p. 475). Another body, NKOH, has since 2014 centralized the coordination of advertising contracts and media engagements of public institutions, including agreements with advertising agencies. Independent reports indicate that substantial sums of government advertising are directed annually to media outlets with close ties to the government, creating indirect political influence over the market. For example, in 2018, TV2—a government-aligned channel—received approximately 67% of state television advertising budgets, whereas the independent RTL Klub received approximately 1% (Commissioner for Human Rights, 2021, p. 5).

In Israel, a prominent recent example of an advertising boycott is an official Cabinet Resolution to withdraw the advertising resources of various government ministries from the newspaper *Haaretz* and to boycott it altogether. This followed statements made by the publisher of *Haaretz* regarding the Swords of Iron war. This is an example of a particularly overt and publicly declared governmental boycott, although such measures are more commonly implemented through administrative decisions that prioritize advertising on supportive platforms over the equitable and diverse distribution of advertising resources. In this context, another relevant development is the attempt to increase political control over the Government Advertising Bureau and to channel advertising resources in a politically biased and unequal manner.

B.7 Normalization of Political Extremism on Mainstream Platforms

Another process closely associated with manifestations of democratic backsliding in the media arises from the incentive structure of commercial media itself, which can fuel the radicalization of the political sphere (Szabó et al., 2018). This process has been characterized in the literature as the "normalization" of parties and elected officials belonging to the far

right (and, in other countries, the far left) within commercial broadcast media, particularly television and radio news outlets.

The normalization of extreme political positions involves ongoing sociopolitical changes through which political positions once regarded as extreme increasingly come to be perceived as normal and uncontroversial components of public discourse (Ekström et al., 2020, p. 469). This process of normalization, also referred to as "mainstreaming," begins within the political and party sphere, through the inclusion and integration of extremist parties into the democratic institutions of the state (Ekström et al., 2020, p. 470), often for narrow political considerations. This process is subsequently normalized within and through the media. Thus, a crucial stage in this process is political and precedes media involvement. It entails legitimizing extreme positions and blurring the ideological boundaries between political actors from the center and those at the political extremes.

Following political normalization, the media and press play a vital role in accelerating the process by providing extensive exposure to extreme positions and legitimizing them. In many countries experiencing democratic backsliding, the media becomes the primary intermediary through which extremist positions reach the public, thereby contributing to their normalization. Such mediation often stems from an excessive adherence to the notion that the media should serve as a pluralistic and diverse platform, requiring a simplistic balancing of opposing views without carefully examining the substance of those views (Ekström et al., 2020, p. 470).

Similarly, the tendency to provide sustained exposure to extreme positions is underpinned by a clear commercial consideration. First, when an extremist leader has secured the voters' trust, one rationale for giving that leader a media platform is the desire to attract the attention of his or her supporters—and this rationale is certainly grounded in democratic considerations. Second, extreme positions, many of which are simplistic, provocative, and sensationalist, generate interest and therefore attract

larger audiences than conventional positions (Karniel, 2025). Indeed, the routine and uncritical inclusion of public figures representing extreme positions in interviews, news coverage, and reporting on current events confers symbolic recognition on their views and grants them elevated status within the political landscape.

This process is not typical only of platforms aligned with the government, but of media outlets across the political spectrum. Although different platforms purport to provide a forum for diverse voices and to derive financial returns from doing so, the direct consequence of frequent representations of extreme positions is to entrench them at the center of public discourse as ordinary and conventional positions. The participation of extremist figures in live interviews and the provision of disproportionate exposure to their views on issues such as immigration or security normalize them by presenting them as consensus figures responding to current events from a distinctive and extreme perspective—one that is portrayed as necessary for the public to hear.

Indeed, when the individual in question is a senior elected public official, it is important that he or she be held accountable to the public for his or her policies, and an "empty chair" policy is highly problematic in this respect. However, providing disproportionate exposure to the public figure's extreme views, as well as adopting a restrained approach toward those views—for example, out of concern that the media outlet might be boycotted—produces the opposite effect: it incorrectly places extreme positions within the category of legitimate and widely held views in the public sphere. Experimental studies conducted in the United Kingdom and Australia show that exposure to such interviews, particularly with far-right activists, increases audience agreement with extreme statements and significantly strengthens the belief that such views enjoy broad support among the population (Bolet & Foos, 2025, pp. 1, 3).

This process is further intensified, both in Israel and globally, by elected officials holding extreme views who leverage the virality of social media. This dynamic reduces the ability of established media to

ignore such positions and may even compel them to adopt them, out of concern that they will lose their relevance. The normalization of extreme politics stems from the incentive structure of commercial media, which operates in a competitive environment characterized by competition for advertising resources, thereby contributing to the emergence of tele-populism. In such a context, sensationalist candidates who embody a rejection of social and political norms gain an advantage. This places media platforms in a dilemma between the desire to avoid providing exposure to sensationalism and the potential economic gains associated with such exposure. This process reflects a shift from viewing journalism as exposing threats to democracy toward a conception of journalism that reflects, reinforces, and adapts to an existing reality.

A representative Israeli example of normalization of political extremism in the media is the coverage of Itamar Ben-Gvir, who later became Minister of National Security. In earlier years, Ben-Gvir was portrayed as a fringe figure with highly marginal views, to the extent that the press's overt and widespread aversion to his positions was readily apparent. When he was covered, particular aspects of his past were highlighted, including his criminal convictions and his Kahanist views. Discussion of his persona and actions was not an integral part of the central issues on the public agenda, but rather served to mark him as representing the radical end of the political spectrum.

Over time, as part of a broader trend that spread throughout Israeli public life (Zonszein, 2024) and the country's media, Ben-Gvir, alongside other extremist candidates, began to receive greater media exposure. This increasingly positioned him as a legitimate, and eventually central, figure in journalistic coverage. As he accumulated political power, he was no longer presented primarily as a provocative politician, but became a regular interviewee across the media. Indeed, the extensive powers he holds as Minister of National Security make it necessary for the media to give voice to his views as part of the public debate. Nevertheless, the change in the media's treatment of him over the years reflects, in its outcome, a broader phenomenon: the normalization of what was once regarded as

"extreme" and its transformation into part of the "mainstream" in today's leading media channels.

The literature has not yet reached a definitive conclusion regarding how normalization processes unfold in the media—for example, whether they develop from the bottom up, in response to audience demand, or from the top down, shaped by interactions between political and media elites. Nevertheless, there is broad consensus that this process facilitates the erosion and even the breakdown of fundamental and broadly accepted political norms associated with the political center, as extremist parties and their candidates are increasingly normalized in the public sphere.

B.8 Attitudes Toward Journalists: From State Violence to a Culture of Self-Censorship

Another pattern characteristic of countries experiencing democratic backsliding is a change in the government's treatment of journalists who criticize it. Such countries are characterized by restrictions on freedom of expression and the space for liberal public discourse. Among other things, governments exercise state power against the media, investigative journalism, and the critical and democratic discourse generated by the media. In countries where democratic backsliding has been a long-standing process—as in Russia, Turkey, and Hungary—this may manifest in the closure of media outlets and even in the use of state violence against journalists. Such measures may include direct pressure to have journalists dismissed, criminal prosecution, and, in more severe cases, physical violence against journalists, as occurs under dictatorships.

In the Israeli context, particularly troubling findings include reports by 51 journalists, female journalists, and photojournalists of 35 incidents of violence in 2024, in which they experienced 68 acts of violence perpetrated by both civilians and police officers. Notably, the number of incidents involving physical violence—including beatings, pushing, kicking, spitting, and the throwing of objects—exceeded the number involving verbal violence alone (Ben-David et al., 2025, p. 59).

For our purposes, however, cases in which this process has already reached the point of political violence are less relevant than those in which it is less advanced. In such countries, governments seek to undermine the legitimacy and functioning of investigative and news journalism through more subtle and sophisticated means, such as political attacks, regulatory threats, and delegitimization efforts in public discourse. Particularly relevant in this regard is the governmental effort to restrict the independence of the media and its personnel as part of a broader process of democratic backsliding. This is because a leader who seeks to undermine the independence of the media will simultaneously seek to take control of other institutions whose independence is necessary for their effective functioning. Indeed, when a government weakens the independence of the police, for example, and takes control of appointments within the force, violence against journalists is likely to come, among other sources, from police officers who have internalized the government's message. This dynamic has characterized the attack on press freedom in Israel in recent years, as the number of incidents of violence against journalists perpetrated by police officers in particular has increased (Ben-David et al., 2025, pp. 60, 64).

The literature indicates that, unlike dictatorships, democracies experiencing backsliding seek to preserve the appearance of an open public sphere (Václav & Mihelj, 2004), while simultaneously developing norms intended to weaken the press through threats, silencing, governmental pressure, efforts to shape public consciousness, and other means. These, in turn, lead to self-censorship, whereby journalists adopt unwritten rules that discourage them from providing critical and challenging coverage of the government. Thus, journalism that internalizes the threatening message conveyed by the government will tend to refrain from challenging government policy, discontinue political investigative reporting, and marginalize sharp or critical opinions (Panievsky, 2022). Instead, it will focus on anticipating what the government wants journalistic coverage to yield and which issues the government would prefer journalists to avoid.

Fear of lawsuits intended to silence journalists is another factor underlying self-censorship. In recent years, evidence from Israel indicates that the government has encouraged this practice. Many elected officials file lawsuits against journalists who expose misconduct on their part in the course of their public duties, or encourage others to bring such suits against them. A prominent example is a private fund established by the Minister of Economy and Industry, Nir Barkat, for the purpose of financing lawsuits against Channel 12 News. The initiative followed an extensive investigative report critical of the minister's conduct and appears to have been prompted by it. Even when a civil lawsuit brought by an elected official is without merit, it requires journalists to devote resources to defending themselves rather than pursuing further investigations. It is worth noting that between 2008 and 2024, at least one-third of defamation suits against journalists were at least partially upheld, a finding that indicates the need for the press to exercise particular care in its reporting. Nevertheless, half of these suits were dismissed or struck out, pointing to the relative ease with which legal proceedings can be used to deter journalists (Ben-David et al., 2025, pp. 70–71).

Naturally, developments of this kind may ultimately lead to developments that go beyond self-censorship. As democratic backsliding intensifies, far more severe measures may follow, including the closure of media outlets. For example, in 2020, Hungary's Media Council revoked the license of Klubrádió, the country's largest independent radio station. The station, which had been one of the last platforms for broadcasting opposition voices, was forced to cease broadcasting in 2021 after a Budapest court upheld the Council's decision. Although the official justification for revoking the license was regulatory violations, human rights organizations and international oversight bodies argued that the measure was politically motivated and formed part of a long-standing effort to restrict critical space in the media. The closure of Klubrádió was viewed, both in Hungary and internationally, as a further sign of the erosion of press freedom and the deepening assault on media pluralism in the country (McNeill & Valentine, 2024).

In Israel, research indicates that a culture of self-censorship has developed among journalists, particularly in the news sector, in response to the delegitimization of the media promoted by the government (Panievsky, 2022). From a legal perspective, Israeli law contains no statute specifically protecting the work of journalists. For example, there is no law providing for enhanced criminal penalties when the victim of an assault is a journalist, whether the assault occurs in the course of the journalist's work or outside it. Proposals to introduce such provisions have not advanced (Barhum, 2026).

B.9 Political Circumvention of Legacy Media Through Social Media

A substantial body of research has examined the relationship between the rise of social media, social polarization, and broader negative effects on democratic systems. A comprehensive discussion of this literature is beyond the scope of this analysis. Nevertheless, this relationship has a significant impact on democratic backsliding from multiple perspectives and is also reflected in the manifestations discussed above. The various dimensions of social media are relevant here primarily because they can accelerate the processes of democratic backsliding described above.

Research indicates that in countries experiencing democratic backsliding—such as the United States, the United Kingdom, Hungary, Brazil, India, and Israel, to varying degrees—governments tend to exhibit distinct patterns of social media use aimed at weakening legacy media platforms. Populist leaders direct most of their efforts to influencing public opinion through social media, communicating directly with their supporters while distinguishing them from audiences that oppose them. This conduct intensifies polarization and, above all, enables such leaders to bypass legacy media or engage with it selectively. In many cases, these leaders express skepticism toward legacy media, question its output, and undermine the legitimacy of that output.

Various statements by political leaders are based on the reality that emerges from social media, rather than on the reality reflected in

established journalistic coverage. This configuration of flexible or alternative realities makes it easier for political actors to operate without having to confront the factual basis of objective reality or journalistic criticism of their conduct. Moreover, the toxic discourse prevalent on social media provides fertile ground for populist leaders. Against the backdrop of the increasingly radicalized discourse on these platforms, leaders can disseminate misinformation, amplify conspiracy theories, and attack their opponents, including journalists. Such treatment of journalists is intended to deter them from carrying out their professional duties (Ben-David et al., 2025, pp. 79–81).

From another perspective, this pattern shifts the news cycle and the focus of media coverage toward social media discourse, such that the agenda of legacy media platforms is set by messages disseminated by political actors on social media. At a time when journalistic identity itself is becoming fluid, under the influence of social media and the inherent need of legacy media platforms to compete in the social media environment, the boundaries between reporters and commentators, between journalists and the subjects of their coverage and interviewees representing particular interests, and between what takes place on social media and independent, fact-based reporting are becoming increasingly blurred (Barhum, 2026).

From a broader perspective, the relationship between the Donald Trump administration and social media platforms in the United States provides an illustrative example. This relationship exemplifies governmental preference for certain platforms—in this case, X and the dedicated platform Truth Social, which is owned by Trump himself—over other platforms, particularly when close ties exist between platform owners and the administration. This relationship is intended to serve the interests of both sides. In Israel, the government has for some time pursued an overt policy of exclusion toward major television and radio channels. Political actors refuse to appear on prominent media outlets and even publicly declare this policy, apparently with the aim of mobilizing their supporters and encouraging them to refrain from watching the boycotted channels. The Prime Minister has been a leading proponent of this policy, allocating

his media appearances in a manner that disregards legacy media and favors supportive and non-critical platforms, including social media and Channel 14.

C. Security, Media, and Democracy – A Distinctive Feature of the Israeli Case

Following the presentation of the general typology of democratic backsliding in the media, we turn to a distinctive feature of the Israeli case: the relationship between media and security.

In scholarship on democratic backsliding and constitutional law, the exploitation of emergency situations by governments seeking to expand their powers is a recognized issue. A key indicator of democratic backsliding in the media is a government's attempt to use war, and the state of emergency resulting from it, to undermine media independence. This phenomenon is not unique to the media sector; research has shown that complex security situations can serve as a basis for governments engaged in democratic backsliding to curtail democratic principles.

In Israel, national security lies at the heart of both social and constitutional identity and may itself intensify threats to democratic resilience. In our view, the security context also serves as a significant catalyst for democratic backsliding in the media. We will examine two principal factors underlying this dynamic: the conduct of the media during wartime and the conduct of the government. We argue that these factors have significantly shaped the Israeli media landscape during the Swords of Iron War and the military confrontations with Iran, thereby making Israel a distinctive case study in which the democratic crisis is shaped and redefined in the context of high-intensity warfare.

C.1 Internal Factor: The Ethos of Security Coverage

One factor accelerating democratic backsliding in the Israeli media in the context of security is the sustained and complex relationship

between media outlets and the military. This relationship is particularly pronounced in the context of prolonged warfare, during which it may exert a substantial influence on political culture and serve broader trends of democratic backsliding.

The literature identifies Israel as a distinctive example of what has been termed "security populism" (Levi & Agmon, 2020), that is, populism centered on relations between Jews and Arabs and between Israelis and the state's enemies. In other democracies experiencing democratic backsliding, exclusionary populism can be identified around issues of nationality, class, immigration, or religion. A culture of media alignment with the national effort during states of emergency raises questions with direct implications for the contraction of democratic space. Particularly close ties between the media and military sources of information may weaken the democratic climate, as they generally also serve the governing ethos promoted by the government in terms of public consciousness.

The combination of growing government power with existing media traditions and norms generates processes that facilitate democratic backsliding. Following the outbreak of the Swords of Iron War, Israeli media underwent a marked hardening of its outlook, manifested in what may be described as a near-total "media rally around the flag" (Katz & Liebes, 2009). The rules of journalistic practice changed almost overnight: major media outlets, including journalists ordinarily associated with journalistic independence and critical perspectives, adopted a uniform, nationally aligned, and restrained discourse, ranging from complete support for the government's position to an almost complete avoidance of substantive criticism.

This shift was initially understandable in light of the shocking events of the October 7 massacre. In practice, however, it has persisted to this day, without justification, reflection, or self-criticism, either within the media or in the public sphere. Particularly notable has been the tendency to adopt militaristic values far beyond those customary in routine military coverage, to portray the war and the military echelon as immune from

criticism, and to frame criticism as harmful to the national effort. In doing so, the media reinforced norms of loyalty to the government, suspicion toward public disagreement, and a significant narrowing of the space for questioning. The result has been a pronounced erosion of core principles of democratic journalism: independence, critical scrutiny, balance, and the preservation of an open space for discussion. This has made wartime coverage a troubling example of how states of emergency can accelerate the adoption of media patterns that are fundamentally undemocratic, at the expense of a public that needs free, responsible, and sober journalism more than ever.

The relationship between media and security in Israel also provides an example of the exploitation of unexpected macro-level events to reinforce existing anti-democratic trends. In this context, an emergency event such as the Swords of Iron War can be understood as an event that contributed to the trends outlined above.

C.2 External Factor: Emergency Legislation

Government action itself also contributes to the erosion of the liberal values that media independence is meant to safeguard. During the Swords of Iron War, reliance on emergency legislation empowering the government to shut down media platforms has increased. Under legislation enacted during the war, the Minister of Communications was authorized to suspend the broadcasts of a foreign channel, order the closure of its offices within Israel, seize equipment used to transmit its content, and remove its content from the internet.

Even if this legislation formally applies only in the context of the Swords of Iron War, it may indicate a broader shift in the regulatory model and raise questions regarding the boundaries of legitimate changes to that model under emergency conditions. During the war, numerous additional legislative and policy initiatives were introduced, addressing governmental control over the media, restrictions on coverage, limitations on journalists' access, and various measures aimed at reducing scrutiny

of governmental actions during wartime (Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security, 2024).

Even without delving into the full implications of the legislation enacted and the bills that were subsequently introduced, sanctions against a foreign channel—including the suspension of its broadcasts—may prevent the Israeli public, whom the legislature sought to protect, from accessing a comprehensive picture of what is taking place during wartime. The closure of foreign channels, a measure that may itself be legitimate in certain extreme circumstances, was used by the government to further delegitimize foreign media outlets. More significantly, this constitutes an exercise of governmental power under emergency conditions, and the current trend indicates that it may extend to the regulation of the Israeli media as well. This is precisely how the literature describes situations in which a state of emergency is used to increase governmental power (Gross & Ní Aoláin, 2006).

Conclusion

This article has sought to identify several dimensions through which the relationship between media and democratic backsliding can be understood. This conceptual framework and mapping of the pathways through which democratic backsliding unfolds deepen our theoretical and institutional understanding of the characteristics of this process and are intended to assist those seeking to study it.

The process described in this article does not end with the capture of the media; rather, it generates a self-reinforcing feedback loop. The government acts to erode media independence through the mechanisms outlined above: delegitimization, biased regulation, control over ownership, politicization of oversight bodies, and the channeling of resources. Once a new institutional order emerges, in which the government exercises heightened control over the media sphere, the media itself becomes an instrument serving the political project and strengthening governmental power. At this stage, the process extends beyond merely weakening

criticism or narrowing pluralism. It involves the deliberate use of the media to construct a new normative reality: cultivating particular political narratives, normalizing positions previously regarded as extreme, and framing anti-liberal conceptions as the "voice of the people." Thus, captured media is not merely a product of democratic backsliding in the constitutional sphere and in the media itself; it subsequently becomes a central driver of further backsliding, as it shapes public consciousness in ways that continually legitimize the government and facilitate further measures to concentrate power. The feedback loop is not incidental but inherent to the process: the more successfully the government shapes the media landscape and the way it operates, the greater its capacity to shape public perceptions through the media; and the more the public is exposed to this narrative, the greater the government's ability to continue changing the rules of the game in its favor and to entrench its hold on power over time.

Alongside the conceptual framework for understanding democratic backsliding in the media, the analysis yielded two principal conclusions.

The first conclusion is that it is necessary to examine not only deliberate changes to public broadcasting, which currently lie at the center of public discourse, but the media system as a whole, and in particular processes taking place within the commercial media sector. Such a comprehensive perspective makes it possible to anticipate the direction in which democratic backsliding in the media is heading in different countries. The panoramic picture outlined here enables Israel to be situated along a multidimensional continuum of democratic backsliding. In this sense, the article makes it possible to identify a general and multidimensional process of democratic backsliding in the Israeli media, rather than examining different segments of the media as if they were disconnected from one another.

The second conclusion is that undemocratic characteristics of the media identified in countries experiencing severe democratic backsliding can also be identified in Israel. The points of convergence and similarity

were examined throughout the article, alongside the observation that, in the Israeli case, the security context serves as a central catalyst for democratic backsliding in the media.

We hope that the typology presented in this article will enable researchers to better situate and reassess the process unfolding in Israel, as well as processes taking place in other countries.

Appendix A

Assessment of the extent of media capture in Eastern European countries according to four central indicators characterizing governmental capture of the media market—in its broad sense, rather than limited to public broadcasting (Dragomir, 2019):

Media capture in Central and Eastern Europe: an overview

Country	Regulatory capture	Funding	Commercial media capture	Public media capture
Bosnia & Herzegovina	Full control/decisions on mergers and acquisitions, licensing	Full control: preferential distribution, lack of transparency, state: the largest advertiser	High	Full control: governance structures and funding
Bulgaria	Full control/aligned with the political power	Full control: selective allocation of state advertising, lack of transparency	High	Full control: governance structures
Croatia	Full control/aligned with the political power	Relatively fair	Medium	Full control: governance structures and funding
Czech Republic	Full control/decisions on mergers and acquisitions, licensing	Full control: lack of criteria and transparency over the state advertising resources	High	Partial: governance structures
Hungary	Full control/aligned with the political power	Full control: totally discretionary decision-making, the government is the largest advertiser	High	Full control: governance structures and funding
Poland	Under attack	Full control: lack of transparency over allocation decisions	Medium	Full control: governance structures, funding, editorial decisions
Romania	Full control/aligned with the political power	Full control: total lack of transparency	Medium	Full control: governance structures and funding
Serbia	Full control/aligned with the political power	Full control: preferential distribution, lack of transparency, state: the largest advertiser	High	Full control: governance structures and funding
Slovakia	–	Full control: lack of transparency over allocation decisions	Medium	Full control: political control of governance structures

Notes:

* Dragomir proposes four dimensions for assessing the extent to which a government has captured the media: capture of regulatory agencies; government measures relating to funding; governmental capture of commercial media; and capture of public broadcasting.

* Central and Eastern European (CEE) countries provide prominent examples of contexts in which media capture has occurred on a particularly extensive scale over the past decade, as part of the broader phenomenon of democratic backsliding.

Bibliography

Audience Data Disclosure Bill, 5784-2024, P/4726/25.

Bajomi-Lazar, P., & Stępińska, A. (2019). The Hungarian media system under political pressure. *Central European Journal of Communication*, *12*, 257-262.

Bar-Siman-Tov, I., Gan-Mor, G., Zeng, H., Mordechay, N., Rozai, Y., & Reshef, M. (2025). The timing of judicial review of the legislative process – Sometimes prevention is better than cure. *ICON-S Essays: Essays in Public Law*, Essay No. 3 of 2025. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=6221678

Barhum, S. (2026). *The new journalism and judicial review: A dual classification of journalists.* University of Haifa.

Ben-David, A., Tsuriel, K., Tausig, S., Agari, H., Gatenio, S., & Boaz, H. (2025). *The Israeli Free Press Index: On the brink of the abyss – How press freedom is affected by democratic backsliding in Israel*. The Open University of Israel, The Seventh Eye, and the Van Leer Jerusalem Institute. https://www.vanleer.org.il/wp-content/uploads/2025/12/TEHOM_5-1-26_WEB.pdf

Benedek, I. (2024). Transforming the political public sphere: The media system of the Orbán regime in Hungary. *Partecipazione e Conflitto*, *17*, 469-489.

Bermeo, N. (2016). On democratic backsliding. *Journal of Democracy*, 27, 5-19.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron), 5784-2024.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron) (Amendment – Enforcement and Extension of the Temporary Provision), 5784-2024.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron) (Amendment – Extension of Validity), 5784-2024.

Bill on Preventing Harm by a Foreign Broadcasting Body to State Security (Temporary Provision – Swords of Iron) (Amendment – Prevention of Broadcasts), 5784-2024.

Bolet, D., & Foos, F. (2025). Media platforming and the normalisation of extreme right views. *British Journal of Political Science, 55*, 1–25. https://doi.org/10.1017/S0007123425000195

Çelik, B., Radl, M., Ribac, M., Toth, F., & Turnšek, T. (2024). The structural and temporal curb of populism: A cross-country analysis of authoritarian populist influences on journalism. *Journalism Studies, 25*(16), 1990–2010.

Commissioner for Human Rights (2021). *Memorandum on freedom of expression and media freedom in Hungary*. Council of Europe. https://rm.coe.int/memorandum-on-freedom-of-expression-and-media-freedom-in-hungary/1680a1e67e

Culloty, E., & Suiter, J. (2021). Media control and post-truth communication. In A. Sajo, R, Uitz & S. Holmes (Eds.), *Routledge Handbook of Illiberalism* (pp. 365-383). Routledge.

Dragomir, M. (2019, May). *Media capture in Europe*. Media Development Investment Fund. https://www.mdif.org/wp-content/uploads/2023/10/MDIF-Report-Media-Capture-in-Europe.pdf

Ekström, M., Patrona, M., & Thornborrow, J. (2020). The normalization of the populist radical right in news interviews: A study of journalistic reporting on the Swedish democrats. *Social Semiotics, 30*(4), 466–484.

Globes. (2019, October 26). "We have to make sure you'll be prime minister": The Netanyahu–Mozes recordings revealed, and there is much more in them than a demand for positive coverage. *Globes*. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001304677

Government Resolution 3661 of the 37th Government – Closure of the military radio station Galei Tzahal (December 22, 2025).

Gross, O., & Ní Aoláin, F. (2006). *Law in times of crisis: Emergency powers in theory and practice*. Cambridge University Press.

Haggard, S., & Kaufman, R. (2021). The anatomy of democratic backsliding. *Journal of Democracy, 32*(4), 27-41.

HCJ 61683-12-25 *Movement for Quality Government in Israel v. Government of Israel* (Nevo, February 2, 2026).

Hien, J., & Norman, L. (2023). Public broadcasting and democracy's defense: Responses to far-right parties in Germany and Sweden. *Democratization*, *30*, 1160-1181.

Holtz-Bacha, C. (2021). The kiss of death: Public service media under right-wing populist attack. *European Journal of Communication*, *36*, 221-237.

Huq, A., & Ginsburg, T. (2018). How to lose a constitutional democracy. *UCLA Law Review, 65*, 78-169.

IDF Radio Privatization Bill, 5783-2022, P/178/25.

IDF Radio Privatization Bill, 5783-2023, P/2919/25.

IDF Radio Privatization Bill, 5785-2024, P/5141/25.

Israeli Public Broadcasting Bill (Amendment – Annual Report to the Knesset Economic Affairs Committee), 5783-2023, P/3776/25.

Israeli Public Broadcasting Bill (Amendment – Budget of the Israeli Public Broadcasting Corporation), 5784-2024, P/4736/25.

Israeli Public Broadcasting Bill (Amendment – Method of Appointing the Council of the Israeli Public Broadcasting Corporation), 5785-2025, P/5389/25.

Jackson, V. (2022). Knowledge institutions in constitutional democracy: Reflections on 'the press'. *Journal of Media Law, 14*, 275-322.

Karniel, Y. (2025). Is media without provocation possible?. *Kotz*, 2.

Katz, E., & Liebes, T. (2009). "No more peace!": How disaster, terror and war have upstaged media events. In N. Couldry, A. Hepp & F. Krotz (Eds.), *Media events in a global age* (pp. 32-42). Routledge.

Knutsen, C. H., Marquardt, K. L., Seim, B., Coppedge, M. Edgell, A. B., Medzihorsky, J., Pemstein, D., Teorell, J., Gerring, J., & Lindberg, S. I. (2024). Conceptual and measurement issues in assessing democratic backsliding. *PS: Political Science & Politics, 57*(2), 162-177.

Krzyżanowski, M., & Ekström, M. (2022). The normalization of far-right populism and nativist authoritarianism: Discursive practices in media, journalism and the wider public sphere(s). *Discourse & Society, 33*(6), 719–729. https://doi.org/10.1177/09579265221095406

Levi, Y., & Agmon, S. (2020). Beyond culture and economy: Israel's security-driven populism. *Contemporary Politics*, *27*, 292-315.

Little, A., & Meng, A. (2024). Measuring democratic backsliding. *Political Science & Politics*, 57, 149-161.

Lucas, E. (2022). How autocrats undermine media freedom. *Journal of Democracy, 33*, 131-146.

Lührmann, A., & Lindberg, S. I. (2019). A third wave of autocratization is here: What is new about it? *Democratization, 26*(7), 1095–1113.

Luo, Z., & Przeworski, A. (2023). Democracy and its vulnerabilities: Dynamics of democratic backsliding. *Quarterly Journal of Political Science*, *18*(1), 105-130.

Neff, T., & Pickard, V. (2024). Funding democracy: Public media and democratic health in 33 countries. *The International Journal of Press/Politics,* 29, 601-627.

Nemeth, R. (2025). *Media capture monitoring report: Hungary – Measuring EMFA compliance*. IPI-MJRC Report I. https://ipi.media/wp-content/uploads/2025/12/HUNGARY-Media-Capture-Monitoring-Report-Overview-1.pdf

Manucci, L. (2017). Populism and the media. In C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa Espejo & P. Ostiguy (Eds.), *The Oxford handbook of populism* (pp. 467–488). Oxford University Press.

McDevitt, M. (2022). Journalism and democratic backsliding: Critical realism as a diagnostic and prescription for reform. *Political Communication, 39*, 500-516.

McNeill, Z., & Clare, V. R. (2024). Freedom of the press in Hungary & the United States: A comparative review. *City University of New York Law Review, 27*, 1-25.

Över, D. (2021). Democratic backsliding and the media: The convergence of news narratives in Turkey. *Media, Culture and Society*, *43*, 343-358.

Panievsky, A. (2022). The strategic bias: How journalists respond to antimedia populism. *International Journal of Press/Politics*, *27*, 808-826.

Polyák, G. (2019). Media in Hungary: Three pillars of an illiberal democracy. In E. Połońska & C. Beckett (Eds.), *Public service broadcasting and media systems in troubled European democracies* (pp. 279-303). Routledge.

Połońska, E., & Beckett, C. (Eds.). (2019). *Public service broadcasting and media systems in troubled European democracies*. Routledge.

Public Broadcasting Corporation Privatization Bill, 5783-2022, P/181/25.

Public Broadcasting Corporation Privatization Bill, 5785-2024, P/5142/25.

Scheppele, K. L. (2018). Autocratic legalism. *The University of Chicago Law Review, 85*(2), 545–584.

Second Authority for Television and Radio Bill (Amendment – Revocation, Expiration or Suspension of a Broadcasting Franchise or Broadcasting License), 5783-2023, P/3769/25.

Second Authority for Television and Radio Bill (Amendment No. 49), 5784-2024, Government Bills 3268.

Štětka, V. (2015). The rise of oligarchs as media owners. In J. Zielonka (Ed.), *Media and politics in new democracies: Europe in a comparative perspective* (pp. 85–98). Oxford University Press.

Štětka, V., & Mihelj, S. (2004). *The illiberal public sphere: Media in polarized societies*. Palgrave Macmillan.

Štětka, V., & Mihelj, S. (2023). Media and illiberalism. In M. Laruelle (Ed.), *The Oxford handbook of illiberalism* (pp. 870-849). Oxford University Press.

Surowiec, P., Kania-Lundholm, M., & Winiarska-Brodowska, M. (2021). Towards illiberal conditioning? New politics of media regulations in Poland (2015–2018). *East European Politics, 36*, 27-43.

Szabó, G., Norocel, O. C., & Bene, M. (2018). Media visibility and inclusion of radical right populism in Hungary and Romania: A discursive opportunity approach. *Problems of post-communism*, *66*, 33-46.

Węglińska, A., Szurmiński, Ł., & Wąsicka-Sroczyńsk, M. (2022). Politicization as a factor of shaping news in the public service media: A case study on public television in Poland. *Athenaeum Polskie Studia Politologiczne*, *72*, 29-51.

Wolkenstein, F. (2022). What is democratic backsliding? *Constellations, 30*(3), 261–275.

Yadlin, A., & Klein-Shagrir, O. (2024). On political interests and self-serving diversity: How state policymakers envision public service media. *The Communication Review*, *28*, 271-299.

Valentim, V. (2024). *The normalization of the radical right: A norms theory of political supply and demand*. Oxford University Press.

Rahmani, B. (2025). How autocrats use proxies to control the media. *Journal of Democracy*, *36*, 92-105.

Rogenhofer, J. M., & Panievsky, A. (2020). Antidemocratic populism in power: Comparing Erdoğan's Turkey with Modi's India and Netanyahu's Israel. *Democratization, 27*(8), 1394-1412.

Zonszein, M. (2024). *The mainstreaming of Israeli extremism*. Middle East Institute. https://mei.edu/publication/mainstreaming-israeli-extremism

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10107

Anti-Media Media: Channel 14 as a Case Study for a New Model

Ayala Panievsky, Shuki Tausig, Chen Egri*

Abstract

The rise in attacks on press freedom worldwide, combined with the populist weaponization of partisan media to undermine our information environment, require that we develop tools for distinguishing journalism – which enjoys press freedom protections – from manipulative attempts to exploit the façade of journalism to spread falsehoods, hatred, and government propaganda (Panievsky, 2025, 2026). This article presents a first attempt to operationalize the theoretical concept "anti-media media", by analyzing a sample of broadcasts from Israel's Channel 14 during 2024. We apply four central criteria for identifying anti-media media that undermine the democratic functions attributed to journalism: (1) approach to false claims and conspiracy theories; (2) the dissemination of hatred, racism, and incitement to violence; (3) approach to journalists and newsrooms; and (4) the uncritical amplification of government propaganda. We find that, first, each of the four criteria appeared in at least one-tenth of the items. Second, the most prevalent criterion – the uncritical amplification of government propaganda – appeared in more than 40% of the items. The second most common criterion was verifiably false claims, which appeared in 34% of the sample. Unfounded conspiracy theories appeared in over one-tenth of the items, most notably the theory claiming that the October 7 massacre was the result of "treason from

* Dr. Ayala Panievsky, political communication researcher, City, University of London (Ayala.Panievsky@City.ac.uk)
Shuki Tausig, Journalist, The Seventh Eye (shukitausig@gmail.com)
Chen Egri, Journalist, The Seventh Eye (Chenegri@gmail.com)

within". Finally, this article demonstrates that the proposed model for identifying anti-media media is both relevant and effective in the Israeli case. Although local coding will be necessary to apply, refine, and adapt the model for use in other countries, the underlying criteria (derived from a normative conception of journalism's role in a democratic society) remain. The distinction between journalism and anti-media media carries important legal, regulatory, and political implications for the future of news and the ability to protect it.

Introduction

Throughout the 20th century, media researchers and political scientists wrote extensively on the central role played by the media in establishing and shaping a democratic society. Mass media was considered an important tool in preserving and advancing liberal democracy through several key roles – from delivering vital information to the public to overseeing the government and power-holders (Curran, 2011; Gans, 1998; Overholser & Jamieson, 2005). However, in the first decades of the 21st century, the status of media outlets whose relationship with democracy is more complex, if not entirely antithetical, has risen. Unlike media outlets in which more and less professional journalists strive to ascertain the truth while cross-referencing sources and conducting journalistic investigations, to serve the public by exposing injustices and criticizing power centers, and to act independently and freely in order to reliably cover changing reality to the best of their ability and within external constraints – new media outlets, which are becoming increasingly dominant, maintain an entirely different relationship with these basic journalistic norms.

This article relies on the concept of "anti-media media" (Panievsky, 2025, 2026) to develop a model for identifying and assessing anti-media media outlets that exploit a news appearance and a journalistic façade – presenters in suits, a studio with a round table, news tickers at the bottom of the screen, etc. – for the systematic and conscious dissemination of falsehoods and conspiracy theories, the promotion of censorship and silencing of critical journalists and regime opponents, and the suppression

of stories inconvenient to system loyalists. In practice, media outlets of this type serve as propaganda arms of a politician, party, or political camp, hiding behind the appearance of journalistic work while enjoying the protections intended to ensure a press free from political or commercial control, as well as the prestige and credibility attributed to journalistic media outlets (Panievsky, 2026, pp. 717-718).

The concept of anti-media media is a derivative of a phenomenon researched for years known as "anti-media populism" (Bhat & Chadha, 2020; Panievsky, 2021; Soriano & Gaw, 2022) – a concept describing populist movements, parties and politicians, that dedicate a significant part of their political agenda to attacks on journalists and newsrooms, even when using rhetoric of opposition to "the media." Because there is no existing body of research in Hebrew dealing with "anti-media populism", the term "anti-media media" is more successful and precise.

The distinction between journalistic and anti-medua media outlets is based on four levels: facticity, loyalty, pluralism and solidarity (Panievsky, 2026). (1) The level of facticity, meaning, the treatment of facts, stems from the informative role journalism plays in a democracy. What is the assessed media outlet's approach to provable facts and unfounded claims? Are corrections published when errors are discovered in publication? What is the treatment of conspiracy theories? (2) The level of loyalty stems from the role of journalism as the "watchdog of democracy". Who is the object of loyalty of the assessed media outlet? Is it committed to a specific party, a politician, a movement, an idea, a policy, a certain public, or the owners? And what motivates such loyalty – ideological identification, commercial considerations, loyalty to the public interest, or corruption? (3) The level of pluralism stems from the role of the media as a "marketplace of ideas". Is space given to diverse opinions in the assessed media outlet? Specifically – is there room for opinions contrary to the source of the media outlet's loyalty (a politician, party or idea)? (4) The level of solidarity stems from the role of the media in creating social cohesion and building an imagined community. What is the assessed media outlet's approach to hate speech and incitement? How are racism

and violence covered? Is representation given to diverse communities in society?

This article presents a first attempt to apply the theoretical concept of anti-media media. To examine its degree of utility, we will address the empirical case study of Channel 14. We will develop here four key criteria for characterizing anti-media media outlets that undermine the roles attributed to journalism in research. The first criterion stems from the factual level: treatment of refutable falsehoods and conspiracy theories, before and after publication. The second criterion stems from the solidarity level: dissemination of hatred, racism, and incitement to violence. The third criterion stems from the pluralism level: treatment of journalists and journalistic media outlets. The fourth criterion stems from the loyalty level: uncritical echoing of government propaganda.

This is an original model based on the theoretical concept of anti-media media (Panievsky, 2026), intended to develop ways to apply it in research and content analysis of existing media outlets. It aims to fill a gap in media research, which struggles to contend with the rise of a new type of journalism – one that does not belong to the various categories of objective journalism but is also not party journalism with an explicit ideological agenda; rather, it operates according to an entirely different set of values, a separate epistemic conception, and an ethos that is not a journalistic ethos. This is a major challenge, and a single article cannot answer all questions and resolve all dilemmas involved in it; we hope that the original contribution presented here will assist other researchers in deepening understanding regarding this prominent phenomenon.

The article will focus on Channel 14 as a case study, analyzing the content broadcast on it according to criteria derived from the extensive scholarly literature on the social roles of journalism, and specifically from new research on anti-media media. The channel, established in 2014 under the name "The Jewish Heritage Channel" (Channel 20), has been accused over the years of turning into an explicit propaganda arm of Netanyahu governments, using tools of incitement, manipulation, and

fake news. Against the backdrop of Netanyahu's criminal indictments, frequent election campaigns, the judicial overhaul, and the October 7 war, journalists and researchers warned that the channel consistently broadcasts incitement against opposition activists, hostage families, Palestinians, journalists, media outlets, and the leadership of the defense establishment, the judiciary, and the civil service, proudly encourages war crimes, and spreads conspiracy theories such as "treason", "framed cases" and the "deep state" (Egri, 2024a; Persico, 2023, 2025a). Concurrently, Netanyahu governments rewarded Channel 14 (dating back to when it was called "Channel 20") by exempting it from most regulatory obligations imposed on competing media outlets, effectively creating a separate regulatory system for it that grants benefits with an accumulated value of tens of millions of shekels, with even the state of emergency used as a pretext to grant it additional benefits (B"Z, 2022, 2024; Tausig, 2023). Relying on the literature addressing the social role of journalism, alongside a first-of-its-kind systematic examination of leading programs in Channel 14's broadcast schedule in 2024, this article uses the Israeli case to establish the vital concept of "anti-media media", acknowledge the threat it poses to society – especially during times of war or crisis – and propose an agenda for future research and policy.

Theoretical Background: Journalism and Other Falsehoods

Partisan Media in Research

In the past decade, academic research and public discussion surrounding the question of partisan media and media bias have flourished. In view of the strengthening of politically identified channels, especially in the United States, many researchers sought to document and analyze the characteristics of ideological bias in media content and its effects on viewers, public discourse, and voting patterns (Bauer et al., 2022; Levendusky, 2013a; Morris & Morris, 2022). Some even claimed that "partisan media has become the crucial component of the political media

environment in the United States" (Druckman et al., 2019, p. 291; all translations are ours – A.P., S.T., C.E.).

The rich body of research dealing with partisan media (or hyperpartisan media) has focused over the past twenty years on several key issues. First, many researchers examined the link between biased media and the spread of disinformation and misinformation (Garrett et al., 2016; Simonov et al., 2022; Weeks et al., 2021), particularly following the Covid pandemic and the myriad conspiracy theories that accompanied it (Ash et al., 2024; Wu & Shen, 2022). Second, many researchers, in the United States and outside it, examined the link between biased media and an increase in political and affective polarization (Iyengar et al., 2019; Levendusky, 2013b; Martin & Yurukoglu, 2017; Stroud & Curry, 2015). Third, researchers asked what the connection is between the consumption of biased media and political awareness, participation in public life, and voting patterns (Broockman & Kalla, 2022; Casas et al., 2022; DellaVigna & Kaplan, 2007; Dilliplane, 2011; Suk et al., 2022; van Kempen, 2007). Alongside this, studies examined the connection between consuming biased media and damage to trust in mainstream media (Guess et al., 2021; Ladd, 2011), the creation of echo chambers and information bubbles (Bell et al., 2022; Jamieson & Cappella, 2008), and shaping the agenda of decision-makers and other media organizations (Arceneaux et al., 2016; Nygaard, 2021; Stevens & Allen, 2017).

In other words, many of the key and troubling issues in media research and political science today are tied to the question of partisan media and media bias. Another research strand focused on the history and annals of partisan media, primarily in the United States (Campbell, 2019; Kuypers, 2013; Ladd, 2011; Sheppard, 2007), even though partisan media existed in many countries over the years (Artz, 2026; Deacon & Wring, 2002; Labarre, 2024). In Israel too, a rich history of partisan media was written, mainly in the state's early years (Meyers, 2005; Neiger, 2023; Soffer, 2014), before professional norms inspired by the journalistic ethos that grew in the United States in the 20th century were adopted (Markowitz-Elfassi et al., 2018; Peri, 2004; Tsfati & Meyers, 2012).

Yet despite the wealth of research in the field, the concept of "biased media", or partisan media, remains vague. Most researchers in the field avoided providing a clear definition for it, or distinguishing between it and overlapping concepts such as advocacy media, political parallelism, or congruent media. Researchers who defined the concept of "biased journalism" included in this definition any media outlet deviating from the objectivity ethos of modern journalism as shaped in the United States in the early 20th century (Hackett & Zhao, 1998; Maras, 2012; Schudson, 1981). Jamieson and Cappella, for example, referred to biased media as media focusing on opinions instead of objective reports and being "ideologically consistent" (Jamieson and Cappella, 2008, p. 4). Druckman and colleagues described biased media as media that "avoids objectivity in favor of a specific point of view" (Druckman et al.,2019, p. 99). Arceneaux and Johnson used the term "ideologically slanted news" (Arceneaux et al., 2013, p. 227), and Levendusky concluded that "simply put, partisan media is opinionated media: media that not only reports the news but also offers a clear point of view on it" (Levendusky, 2013b, p. 2). Shultziner and Stukalin defined political bias as "presenting media products in a way that favors, criticizes, emphasizes, or minimizes a news story in accordance with political interests and ideologies" (Shultziner & Stukalin 2021, p. 373).

However, alongside this developing body of research, a phenomenon arose that exceeds the boundaries of coverage bias. Although media outlets can demonstrate various types of ideological bias on certain issues while upholding ethical rules and journalistic professionalism, in recent years we witness a growing phenomenon of media outlets crossing the lines from partisan, biased, or ideologically identified journalism into what will be termed here "anti-media media" (Panievsky, 2025, 2026). Later in the article, we will rely on theories dealing with the role of journalism in a democracy to develop a new model for distinguishing between journalism and anti-media media. We will illustrate the utility of this theoretical model through content analysis regarding an Israeli case study – Channel 14.

The Roles of Journalism in Democratic Societies in the 21st Century

Media researchers, political scientists, and political philosophers have produced an extensive body of research dealing with the connection between the institution of journalism and democratic society. In their recent book, James Curran and Joanna Redden summarize the primary roles attributed to media in liberal-democratic theory: (1) Informative role: Informing the public regarding current affairs so that they can participate in political life and vote for their preferred candidates; (2) Watchdog role: Serving as part of a system of checks and balances against power-holders in society, foremost among them the government; (3) Social role: Creating a shared imagined community, enforcing laws and norms, consolidating a shared identity, and creating a sense of closeness between people who have never met; (4) Public forum role: A stage or platform for conducting public debate and competition of ideas regarding the range of issues on the agenda (Curran & Redden, 2025). These roles have been discussed in the works of many media researchers over the years (Anderson, 2007; Bennett & Serrin, 2005; Carey, 1989; Carpentier & Wimmer, 2024; Curran, 2011; Rosen, 1999; Schudson, 2008, 2018; Strömbäck, 2005). These are the normative, ideal roles of mass media in a democratic society; their application, of course, is not optimal, and criticism of the performance of journalists and media outlets in democratic societies is longstanding, dynamic, and diverse (Goldstein, 2007; McChesney, 2004). Nevertheless, to assess the performance of media outlets in society and measure different types of media content in a systematic and coherent manner, clear and measurable criteria must be formulized.

The starting point of this study is that despite the many flaws in realizing the normative roles of journalism in a democracy, journalism remains a central – and even necessary – element in societies striving to maintain a democracy in the 21st century. This is a position based on the normative tradition of social responsibility, which emphasizes the informative, overseeing, and enabling roles of the media (Christians et al., 2010; Wyatt, 2007). This is not an unusual approach in media research, but it is also

not self-evident: writing on journalism and democracy has coalesced over recent decades (Anderson, 2007; Starr, 2008), shifting from a positivist approach regarding the ability to reflect reality (Habermas, 1991; McNair, 2012), through a cynical and skeptical approach regarding the media's ability to serve democracy (Baker, 2001; Usher, 2021; Zelizer, 2013), to attempts to show how journalism can serve democratic societies despite the flaws, errors, and failures along the way (Pickard, 2019; Schudson, 2018; Zelizer et al., 2022).

Most of the writing and research dealing with the roles of media in a democracy was created during the 20th century, when the information environment looked different – before the rise of smartphones, social media, algorithms routing the information environment, and various artificial intelligence developments. Today, any writing on democracy and information is required to address the dramatic change that occurred in the world of journalism following the rise in the use of social media to fulfill needs that mass media used to fulfill in the past.

In view of the dramatic changes in the information environment, and particularly the rise of social media as a channel for content consumption (news and other), the core roles of journalism in a democracy according to the liberal model – informing the public, overseeing power-holders, and creating a shared imagined community – have become even more vital and urgent. While algorithm-based social media constitute a reasonable partial substitute for the latter role (a public forum where public debate and competition of ideas regarding current affairs can be held), they clearly constitute a very poor substitute for the former roles of journalism in a democracy (providing reliable information, criticizing power-holders in society, and creating an imagined community at the national level). They promote ungrounded content, not based on the quality or reliability of the content or the speakers (Hameleers, 2020; Pickard, 2019; Tripodi et al., 2023; Tucker et al., 2018). They are built to highlight provocative and controversial content, as well as hate speech. In other words, they have the power to build communities around defined areas of interest, but they divide and polarize between them (Gerbaudo et al., 2023; Banaji

& Bhat, 2022; Heltzel & Laurin, 2024; Lajevardi et al., 2022; Vasist et al., 2023). Moreover, major social media platforms have brought about a concentration of capital unparalleled in human history, and a dangerous proximity between a tiny number of multi-billionaires – whose algorithms, designed as they see fit, determine what information and opinions the public is exposed to – and leaders with authoritarian tendencies in various countries worldwide (Akbari, 2025; Fuchs, 2018). Thus, in the current decade, social media is reshaping the information environment, and while these platforms replace journalistic media outlets in the everyday life of users, their spirit, policy, and societal impacts do not align with the roles of journalism in a democracy, and are even diametrically opposed to them.

To measure the role of media outlets in advancing or regressing democracy, and specifically the fulfillment of the key roles of journalism as summarized above, we developed the model for identifying anti-media media. The purpose of this model is not only to label media outlets as journalistic, anti-media media, or along the journalistic spectrum, but also to contribute to struggles against attempts to use a journalistic cover (Panievsky, 2025, 2026) for the promotion and dissemination of falsehoods and conspiracy theories, political propaganda, hate speech, racism, and incitement to violence. Furthermore, it aims to assist organizations working for press freedom, courts, and political decision-makers in identifying which media outlets meet these parameters in a manner that entitles them to the protection of freedom of expression and press freedom, and grants them the prestige and credibility of journalistic media outlets.

Between Journalism and Anti-Media Media: Criteria for Distinction

The concept of "anti-media" refers to media outlets that use a journalistic cover to disseminate non-journalistic content, which contradicts the professional practices and roles of journalism in a democracy. "Journalistic cover" means the array of stylistic characteristics of news content adopted by anti-media media outlets: frame design, sound design, dress, intonation, color palette, headline design, fonts, and more. These are all those stylistic cues that researchers view as tools assisting the

audience in assessing the credibility of the text (Rashkin et al., 2017; Panievsky, 2026). Stylistic elements can assist in evaluating a text's level of credibility, and thus in the fact-checking process; many media literacy initiatives use stylistic characteristics of this type. Commercial actors discovered the power of these stylistic elements decades ago and use them frequently, for example in the field of covert advertising (sponsored content) that took hold in commercial journalism. Subsequently, various political actors also adopted this mode of action. Therefore, especially in the current information environment, there is room to address the question of professional boundaries and establish criteria for distinguishing between journalistic media outlets and others.

The model we propose here is based on the primary roles of journalism in democratic societies in the current information environment. Each of the criteria stems from one of the vital roles of journalism, for which press freedom must be protected in legislation and norms:

1. Treatment of refutable falsehoods and conspiracy theories (contrary to the role of journalism to inform the public so it can participate in political life; related to the facticity level).
2. Dissemination of hatred, racism, and incitement to violence (contrary to the social role of journalism in shaping an imagined community and shared identity, as well as the do no harm principle; related to the solidarity level).
3. Treatment of critical and independent journalists and media outlets (contrary to the role of journalism as a public forum for conducting debate and competition of ideas regarding current affairs; related to the pluralism level).
4. Echoing government propaganda (contrary to the role of journalism to criticize and oversee power-holders in society, foremost among them the government; related to the loyalty level).

In the next section, we shall detail the role of each of these criteria in distinguishing between journalistic and anti-media media outlets.

[1] Treatment of Refutable Falsehoods and Conspiracy Theories

The first criterion in the model we propose here is intended to capture the informative role of the media (Aalberg & Curran, 2011). To what extent does the assessed media outlet inform the public reliably regarding public life? This is not a simple criterion to apply, but it is critical. How do we determine what is factually accurate? To whom is authority granted to determine the level of accuracy and credibility of the media? And how can an effective index be created across varied platforms and contexts? In recent years, with technological development and given the ease of establishing news websites, new phenomena of journalistic impersonation have grown – adopting a journalistic facade to distribute anti-democratic content such as falsehoods, incitement, and propaganda (Panievsky, 2025, 2026). We rely here on the distinction between biased news websites and untrustworthy news websites: "Untrustworthy sites differ in that they offer content that is factually inaccurate, and are often designed to deliberately mislead their audience" (Guess et al., 2021).

When large tech companies attempted to deal with public criticism over the spread of falsehoods and conspiracy theories on their platforms, they turned to professional fact-checkers worldwide (Andersen & Søe, 2020; Bachmann & Valenzuela, 2023; Booth, 2025). Yet in recent years, even organizations seemingly intended to cross-reference information and ascertain facts were established by political actors in various countries to legitimize propaganda (Jackson, 2017; Lee, 2019). In our assessment, this methodological difficulty is one of the motives for the inflation of relative studies, which prefer examining media bias relatively – meaning, on the range between right and left – and not empirically, meaning, in relation to reality. However, even when such a relative index is applied optimally, it is not useful in identifying falsehoods or conspiracy theories, or in examining the connection between media documentation and reality on the ground. Despite the difficulty, we propose here a path to return the treatment of facts to center stage.

In recent years, various attempts were made to map the nature and scope of falsehoods distributed in media outlets. Thus, for example, during the Covid pandemic, Staender et al. (2024) analyzed over 1,600 posts posted on the Facebook pages of 25 alternative media organizations in five Western countries (France, Germany, Switzerland, Britain, and the United States). Based on this analysis, the researchers constructed a disinformation-focused codebook that distinguished between four types of false reporting: moderate bias, heavy bias, ideological misinformation, and extreme misinformation. In the cases examined in that study, moderate bias and heavy bias were the most common, while ideological misinformation and extreme misinformation were relatively rare. Below, we will examine if this is also the case with respect to Israel.

It is important to note that in any index examining a media outlet's treatment of facts, refutable falsehoods, and conspiracy theories, one must rely on close familiarity with the researched context. As we will demonstrate below, in the case of Channel 14, our codebook was constructed based on in-depth, longstanding familiarity with the content broadcast on the channel and the conspiracy theories distributed on it (Egri, 2024a; Persico, 2023). The link between Channel 14 and unfounded conspiracy theories has been established previously: political psychology researchers Nimrod Nir, Nimrod Zeldin, and Asa Shapira surveyed a representative sample of the adult Jewish population in Israel after October 7, 2023 (alongside conducting a separate study among Arab society), and found that the conspiracy theory regarding "treason" – whereby elements in the "shadow state" in Israel were involved in the Hamas attack on the Gaza periphery communities – was spreading in Israeli society. Furthermore, they found an alignment between watching Channel 14 and believing in this conspiracy theory, even when controlling variables such as age, gender, and political stance (Persico, 2023).

Nevertheless, despite local nuances, the fundamental criterion we develop here – the treatment of refutable facts – crosses borders and cultures and may be useful in other languages, countries, and journalistic cultures as well. Even if the journalistic ethos and professional norms

vary from country to country, the pursuit of representing reality tends to be sweeping (Mellado, 2020; Waisbord, 2013). Content analysis of the type we demonstrate below regarding Channel 14 is the way to examine a media outlet's treatment of refutable facts and conspiracy theories.

[2] Dissemination of Hatred, Racism and Incitement to Violence

The second criterion for distinguishing between journalism and anti-media media is the media outlet's approach to disseminating hatred, racism, and incitement to violence. This criterion addresses the social role of the media in consolidating an imagined community, enforcing laws and social norms, building a shared identity, and creating a sense of closeness between those who have never met (Anderson, 2008). Although this role is given relatively low weight compared to other social roles of journalism – such as informing the public on current affairs and overseeing power-holders – researchers agree that this is a central role of mass media. For those who doubt the importance of journalism's role in shaping and formulating the "tribal campfire" or collective identity, sociologist Chris Anderson established an additional overarching journalistic principle relevant to media outlets spreading hatred, racism, or incitement: do no harm (Anderson, 2021). Anderson, writing on "journalism of fear" – a concept coined by political philosopher Judith Shklar – argues that journalists should see reducing cruelty in the world as their primary role, relying on the principle of preventing harm. Legally and ethically, media outlets in various countries are legally obligated to refrain from spreading hatred, racism, or incitement against an individual or group, and legal sanctions can be applied to journalists and media outlets doing so. In Israel, for example, the Prohibition of Defamation Law, 5725-1965, determines *inter alia*, that one must not "humiliate a person due to their race, origin, religion, place of residence, age, gender, sexual orientation, or disability"; and the Penal Law, 5737-1977, includes a "prohibition of publishing incitement to racism" regardless of whether the publication "led to racism or not, and whether it was true or not". In the Rules of Professional Ethics of Journalism, approved by the plenum of the Press and Media Council

(2020), it is also explicitly stated: "Journalists shall not publish anything that contains incitement or encouragement to racism."

The use of media for purposes of incitement is a central, and sometimes primary, element in extremist movements and regimes. As shown by cases such as the Nazi Party's use in Germany of radio broadcasts to spread hatred and propaganda before and during World War II, as well as the "Radio télévision libre des Mille Collines", which was used to spread propaganda and incitement during the Rwandan genocide in the 1990s – the consequences of mobilizing media outlets to spread hatred toward various groups in society can be devastating (Bromley, 2011). In both of these historical cases, notable precedents were set when newspaper editors, news presenters, and even cartoonists who participated in disseminating racist hate propaganda and inciting violence were tried and punished by courts in Britain and Germany and international tribunals for participating in encouraging and inciting war crimes. In another case, Serbian radio station RTS (Radio Television of Serbia), used by Slobodan Milošević to spread propaganda and persecute regime opponents in the country in the 1990s, published an official apology in May 2011 stating that its broadcasts "harmed the feelings, moral integrity, and dignity of the citizens of Serbia, humanist intellectuals, members of opposition parties, journalists with a critical approach, various minorities within Serbia, as well as neighboring countries and peoples" (Tanjug, 2011).

However, identifying and measuring the dissemination of hatred, racism, and incitement to violence are not simple tasks. First, the legal definition of hate speech, racism, and incitement to violence is not universal, but varies from country to country. In Germany, for example, the legislature gave special attention to Antisemitic hate speech, in view of the history of the Holocaust and the extermination of Jews in the country (Glaun, 2021). In other countries, such as New Zealand, legislation against hate speech and hate crimes does not focus on Antisemitism, but on concepts more relevant to local history, such as racism or homophobia (Vergani et al., 2024). In some European countries, the treatment of traveler communities receives a prominent place in legal definitions of hate speech, whereas in

Israel this is not a central issue (Vergani et al., 2024). The meanings and emphases regarding hate speech and incitement change from country to country and language to language. For instance, in Korea, a significant portion of online hate speech is based on affiliation with age groups, specific regions in the country, or specific religious communities (Ryu & Lee, 2025). This means that identifying hate speech requires mechanisms and researchers well-versed in local history and culture, and universal criteria cannot be set for it.

Second, as Austrian Antisemitism researcher Ruth Wodak writes, many messages of the populist right, based on the politics of fear, rely on "dog whistles" – content that is not explicit, but implied, requiring in-depth familiarity with the local context and culture to identify (Wodak, 2015). Hate speech and incitement to violence are not a fixed variable, but tightly bound to local culture and history. Without knowing the history of Antisemitism, for example, including prejudices toward Jews as an ethnic group and the traits attributed to them – which served to incite and spread hatred against them for centuries – it will be difficult to identify hints and references to those themes in contemporary content. The same applies to other minority groups, from Muslims in India to Afghan immigrants in Iran (Baider, 2023; Lindgren et al., 2024; Parvaresh, 2023; Wodak, 2015). In other words, any attempt to reliably, seriously, and systematically analyze and monitor hate speech in the media will require in-depth familiarity with the content, history, local culture, language, and its developing uses – both overt and implied.

Third, in attempts made in recent years to locate hate speech, racism, and incitement using AI-based tools, the task proved complex in other respects as well (Albladi et al., 2025; Fasching & Lelkes, 2025). For example, a study in which over a million sentences were reviewed to identify offensive content revealed that each of the large language models (LLMs) identified different sentences as containing hate speech. That is, identical sentences received different analyses when examined via Grok, ChatGPT, and others. In other words, despite the hope raised by the impressive capabilities of large language models to analyze massive

datasets quickly, at this stage they cannot be used to identify hate speech without human intervention or supervision.

[3] Treatment of Journalists and Media Outlets

A third criterion distinguishing between journalistic and anti-media media outlets concerns the treatment of critical and independent journalists and media outlets. In the past decade, with increased vigor, many media outlets use a journalistic facade to attack and smear, often without factual basis, journalists and media outlets expressing criticism of the government or independence from its grip (Panievsky, 2025). Researchers in Eastern Europe described these media outlets as part of the "illiberal sphere", and in Hong Kong as part of "anti-liberal journalism" (George, 2023; Štětka & Mihelj, 2024). These media outlets invest extensive broadcast time, resources, and energy in harsh criticism, escalating to defamation and sometimes incitement, not only against liberal values or their representatives in the public space, but also against journalists and media outlets carrying out their journalistic work. In some countries, they depend on public resources such as broadcast frequencies or licenses. In other countries, these media outlets – primarily websites and other low-cost production media – are funded by private donors, investors, or political operatives. However, this criterion does not address the ownership structures or commercial and political interests of the media outlet, but only the content they promote and their participation in undermining public trust and perceptions toward specific journalists, newsrooms, and "the media" as a collective concept (Ladd & Podkul, 2020; Panievsky et al., 2025; Van Dalen, 2021; Yamamoto et al., 2022).

Most research on the topic in the past decade focused on efforts by the political elite, especially in the populist right, to attack the media and intimidate it. Leaders such as Donald Trump, Benjamin Netanyahu, and Narendra Modi appear frequently in studies on their attempts to marginalize the media in their countries and reshape it (Adams, 2020; Boczkowski & Papacharissi, 2018; Carlson et al., 2022; Harrison & Pukallus, 2021; Lacatus & Meibauer, 2023; Panievsky, 2021; Rogenhofer

& Panievsky, 2020). At the same time, limited attention was directed at the efforts of populist media to participate in that same campaign against journalism, and at times even lead it. Media outlets of this type – some affiliated directly with populist right-wing parties, some completely separate from them, and some maintaining non-transparent reciprocal relations with them – arose in several countries simultaneously. In India, for example, researchers dedicated attention to the attack on the media by the pro-Modi right-wing website OpIndia (Bhat & Chadha, 2020, 2022). As Singaporean researcher Cherian George wrote, these media outlets warrant far broader scholarly attention (George, 2023).

[4] Echoing Government Propaganda

The definitions proposed over the years for the concept of "propaganda" are numerous and varied. Interest in this concept flourished in the United States in the mid-20th century, waned toward its end, and is currently enjoying renewed interest, at times under the heading of "disinformation" or "fake news" (Sotirovic, 2019). However, a clear, agreed-upon, and concrete distinction between journalism and propaganda was never made, neither in the journalistic field nor in the research field. In fact, attempts to restrict the journalistic profession according to a variety of criteria were perceived by some media researchers as "boundary work" – attempts to push outside the journalistic field new players who challenge the system, in order to preserve the status and authority of professional journalists (Carlson, 2016, 2018; Lewis, 2012; Nygaard, 2020; Revers, 2014). In the media itself, there is also traditional resistance to establishing defining and limiting criteria for "journalism" and "journalist," for fear they will serve as a tool to restrict the press by the government or other external actors. Yet without distinguishing criteria, the manipulative use of a journalistic facade will continue to empower political actors seeking to replace journalistic scrutiny with political propaganda.

When a media outlet is used to disseminate propaganda of a party, politician, or any political movement, this stands in direct contradiction to the most important role of journalism in a democratic society: criticism

of power-holders in society, foremost among them the government, as part of the system of checks and balances (Bennett & Serrin, 2005). Therefore, in the model we propose to distinguish between journalism and anti-media media, we address the systematic, uncritical echoing of government and political propaganda. Another relevant concept to consider in this regard is "political parallelism". Political parallelism refers to a pattern of relationships in which media outlets systematically echo the views and agenda of specific political groups (Albuquerque, 2018). In the past, studies on political parallelism primarily dealt with media systems and media outlets directly owned by a party, as was common in some countries, for example in Israel in the initial decades following the establishment of the state (Hallin et al., 2025; Hallin & Mancini, 2004; Meyers, 2005; van Kempen, 2007). In recent years, however, researchers have documented attempts by politicians, such as outgoing Hungarian Prime Minister Viktor Orbán, to create politically mobilized media even without formal and direct party ownership (Bajomi-Lázár, 2013; Griffen, 2020).

In the United States, several researchers recently raised question marks regarding the definition of cable channel Fox News as a journalistic media outlet rather than a propaganda arm of the Republican Party or the MAGA movement (Bauer et al., 2022; Nadler & Bauer, 2019). This type of overlap, between the talking points of a politician or party and the content of a media outlet, requires a two-step analysis: first, analyzing the primary messages distributed by the relevant political actors in that period; and second, analyzing the content distributed in the media outlet to examine the degree of alignment between them. This is, of course, a limited index; without constraints of time or resources, there would be room to attempt identifying the coordinated "silences" of media outlets and the politicians they serve (for instance, what topic was not covered in the news edition because it did not align with the messages of the politician or party it supports). Additional indications that could enrich this complex-to-measure criterion include a media change of direction coinciding with a political change of direction. We will attempt to provide

examples of this type of indication in the analysis of Channel 14 presented below.

Case Study: Channel 14 as a Flagship Example of Anti-Media MEdia

To demonstrate the model we developed for identifying and classifying anti-media media (Panievsky, 2026), we chose to use the case of Channel 14. Channel 14 is a good example of a media outlet that shelters under the protections of freedom of expression and press freedom, serves as a regular platform for the Prime Minister and other senior political figures in his circle, and claims the treatment, prestige, and credibility attributed to a journalistic media outlet. This is despite being accused of failing to fulfill the roles of media in a democratic society, and even demonstrably harming them: spreading conspiracy theories and falsehoods debunked in the past, echoing the changing messages of the Netanyahu administration, and spreading hate speech and incitement to violence against various groups in and outside Israeli society (see, for example: Persico, 2023, 2025a, 2025b).

Channel 14: History and Background

Channel 14 is an Israeli television channel owned by Yitzchak Mirilashvili, son of oligarch Michael Mirilashvili (B"Z, 2022). It was founded in 2014 under the name "Channel 20" as a dedicated channel for Jewish heritage broadcasting. The channel consistently violated license terms, according to which it was required to focus on religious and traditional broadcasting and refrain from engaging in news and current affairs to enjoy various regulatory benefits (such as exemption from structural separation, original production obligations, or permission to broadcast commercials). The serial violation of the license terms exposed Channel 20 to sanctions from the supervisory body, the Cable and Satellite Broadcasting Council. In 2015, the channel was fined 100,000 shekels after broadcasting an election rally of Benjamin Netanyahu, chairman of Likud and Prime

Minister (B"Z, 2022). That same year, it was fined again, in the amount of 150,000 shekels, following the broadcast of news flashes without a license (B"Z, 2022). In 2017, a violation proceeding was initiated against it following the broadcast of a news interview with the Prime Minister (B"Z, 2022).

In 2018, Prime Minister Netanyahu advanced an amendment to the Second Authority Law – the supervisory body for commercial television channels that are not dedicated – that would allow Channel 20 to turn from a dedicated channel for religious and traditional affairs into a general channel focusing on current affairs and competing with Channels 12, 13, and 11 (B"Z, 2022; Tausig, 2023; Persico, 2023). In this amendment, the channel was defined as a "micro-channel," and a temporary provision was applied to it exempting it from most regulatory obligations imposed on competing channels (Tausig, 2023; Persico, 2023). For example, it is exempt from the obligation imposed on other news channels to finance original productions to support the market for original film and television production. Furthermore, it was not required to establish a separate news company from the channel to moderate owner interference in broadcasts – unlike, for example, the Channel 12 News company separated from Keshet 12. In addition, the legislative amendment transferred supervision over the channel from the Cable and Satellite Council to the Second Authority – a shakier and weaker regulator (B"Z, 2020, 2022).

In the years that followed, Netanyahu governments renewed the temporary provision repeatedly, granting the channel cumulative benefits and concessions estimated to be worth at least tens of millions of shekels by exempting it from regulatory obligations such as paying for original productions, broadcasting from Jerusalem, license fees via payments to the Second Authority, establishing a separate news company, prohibition of cross-ownership, prohibition of full ownership, or rules regarding linear broadcasting on Idan Plus and OTT platforms (Egri, 2024a). Over the years, Netanyahu worked consistently to promote the channel to the broad public, both through direct promotion via his popular social media

accounts and by turning it into the exclusive platform for interviews with the Prime Minister of Israel in the Israeli media (Egri, 2024a).

As part of the series of governmental benefits, in January 2021, Channel 20 became a primary broadcast channel. Its name was changed and it began broadcasting on channel slot 14 (Egri, 2024a). Since then, the channel has competed with the three central television channels in Israel: two commercial channels (12 and 13) and one public (Kan 11), which, despite the rise in use of social media and sectoral media, remain popular and influential sources of journalism and news in a country where the scope of news consumption has always been exceptionally high (Markowitz-Elfassi et al., 2018; Neiger, 2023). In June 2024, broadcasts of an additional news channel, i24NEWS, began on channel slot 15.

In January 2023, with the establishment of the sixth Netanyahu government and the start of the judicial overhaul, the channel's popularity rose, after years in which ratings remained negligible despite concessions and benefits (Egri, 2024a). This was due, among other things, to meager investment in broadcast content – many times less than what is customary on competing channels; exclusive focus on low-budget studio content; and the complete absence of drama, comedy, or reality content. In average general ratings, Channel 14 fluctuates to this day between second and fourth place, because it does not broadcast reality or drama programs and due to the extreme nature of its content. However, in the news prime-time slot – critical regarding the connection between journalism and democracy – it is regularly in second place in viewership numbers in Israel, after market-leading Channel 12.

Throughout all these years, the channel enjoyed the favor of the regulator and legislature, which exempted it from the rules and obligations binding its competitors, but also protection from the liberal camp in Israel, which sanctifies freedom of expression and press freedom. Thus, for example, an editorial in the liberal newspaper Haaretz (2022), under the headline "Leave Channel 14 Alone", argued:

> Channel 14 is not a model of journalism, to put it mildly, but nonethe-

> less, there is no place for the petition by the Yesh Atid party against it to the Central Elections Committee. In Yesh Atid, they sought to declare the channel and its owner, billionaire Yitzchak Mirilashvili, as 'active election entities' and obligate them to 'label' their broadcasts as propaganda broadcasts.

In the years following 7 October 2023, government efforts to benefit Channel 14 continued through a series of legislative initiatives intended to contribute to promoting the channel and weakening its competitors (Gueta, 2026).

Research Design and Methodology

This study examines the content broadcast on the most-watched programs on Channel 14 during 12 randomly selected broadcast days in 2024. Such year was selected for two primary reasons: first, it being a fateful year in the history of the State of Israel, following the October 7 massacre and with the wars that ensued; and second, as a year in which a turning point occurred in the scope of the channel's influence and visibility (B"Z, 2024; Wertheim, 2024; Cohen, 2023). The research corpus includes 24 current-affairs and news programs and totals 275 items broadcast on Channel 14 during 2024. In the study, all items broadcast on the two most-watched programs on each of the dates included in the sample were analyzed. The items were analyzed through viewing, based on the understanding that using written transcripts may miss emotional effects and visual components of importance for coding purposes (for example, in certain cases, the contrast between spoken content and accompanying visual content creates the complete effect).

The analysis relied on the criteria detailed above and their translation into concrete classification categories. After a pilot study in which two coders coded all items broadcast on two Channel 14 programs to ensure the codebook was relevant, useful, and effective, we built the sample. We chose to focus on one year – 2024. We randomly sampled 12 dates throughout that year (all on weekdays, since the channel does not broadcast on Saturdays; the full list of dates is attached in the appendix). Access to

content included viewing programs recorded in the Channel 14 archive. On each date in the sample, all items in the two most-watched programs on the channel (mostly The Patriots1 and the Main Evening News) were analyzed. Every report, studio discussion, or opening monologue was considered an analysis unit. Each unit was marked with an identifying number, composed of the broadcast date and its position in the program sequence. In total, 275 items broadcast on Channel 14 during 2024 were analyzed.

The analysis of the items was conducted via thematic discourse analysis – a text-guided analysis method identifying recurrence of themes, categories, and key patterns in the research corpus (Boyatzis, 1998; Braun & Clarke, 2023; Fereday & Muir-Cochrane, 2006). The thematic discourse analysis was translated into numerical coding, enabling analysis of both key patterns in the coded content (for example, what conspiracy theories appeared in Channel 14 broadcasts in coded programs) and their dominance in the research corpus (for example, how dominant conspiracy theories were in coded items). This method combines qualitative and quantitative approaches to media content analysis, strengthening their advantages and reducing their disadvantages.

For the study, we built a codebook with analytical categories designed to anchor the theoretical model distinguishing between journalism serving democratic discourse and that harming it, or in other words, between journalism and anti-media. The codebook is divided into criteria translating the theoretical model into concrete distinctions: (1) Treatment of facts, refutable falsehoods, and conspiracy theories, before and after publication; (2) Dissemination of hatred, racism, and incitement to violence; (3) Treatment of critical and independent journalists and media outlets; (4) Uncritical echoing of government propaganda. The codebook includes questions such as: Does erroneous information appear in a given sampled item that can be refuted? Is any conspiracy theory mentioned in the item, and if so, which? Does hate speech or racism appear in the item, and if so, toward whom is it directed? Does explicit incitement to violence appear in the item?

Coding Falsehoods and Conspiracy Theories

Coders were instructed to code in this category only refutable empirical falsehoods and unfounded conspiracy theories, similar to the criterion used by Staender et al. (2024). In other words, statements such as "Netanyahu is an excellent prime minister" or "this is a period of miracles" were not coded here as refutable falsehoods, because these are impressions or opinions, not erroneous factual claims like incorrect reporting on public opinion polls or references to events that did not occur. Two questions in the codebook captured this criterion: "Do clear falsehoods appear in the item that can be refuted? (Possible answers: 0 No; 1 Yes; 2 Unclear/Hard to decide)", and "Is a conspiracy theory mentioned in the item? (Possible answers: 0 No, 1 Yes – treason, 2 Yes – protesters and opposition are operated by foreign agents, 3 Yes – framing of Netanyahu's cases, 4 Unclear/Hard to decide)".

Coding Hate Speech, Racism, and Incitement

There are various ways to define and measure hate speech, racism, and incitement to violence. One accepted definition is any speech that "expresses, encourages, provokes, or incites violence against a group of individuals with a specific characteristic or set of characteristics, such as race, ethnic origin, gender, religion, nationality, or sexual orientation" (Parekh, 2012, p. 40).

In the codebook, we used two questions to capture this criterion, with the first focusing on hate speech in sampled items and the second on racism and incitement to violence. The questions were drafted in the codebook as follows: "Does hate speech or racism appear in the item? (Possible answers: 0 No, 1 Yes – against Palestinians, 2 Yes – against Arab citizens of Israel, 3 Yes – against left-wingers, protesters, and government opponents, 4 Yes – against the LGBT community, 5 Unclear/Hard to say)", and "Does explicit incitement to violence appear in the item? (Possible answers: 0 No, 1 Yes – call for violence toward Palestinians, 2 Yes – call for violence toward Arab citizens of Israel, 3 Yes – call for violence

against left-wingers, protesters, and government opponents, 4 Yes – call for violence against the LGBT community, 5 Unclear/Hard to say).

In both questions, the drafting of possible answers was based on in-depth, prolonged, and systematic prior viewing of Channel 14 content and close familiarity with the dominant content broadcast on it (Egri, 2024a), as well as on a pilot study in which two sample programs were coded to ensure the codebook was useful and relevant. Furthermore, in both questions, more than one category could be marked, as in many cases hate speech in the sample included references to more than one group (for example, Palestinians and also left-wingers, or the LGBT community and also protesters).

Coding Treatment of Journalists and Journalistic Media Outlets

Another key component in anti-medua media outlets in the current decade, as well as in the rhetoric of populist leaders, is a systematic attack on journalistic media outlets (Panievsky, 2026). Therefore, this category was coded based on the following question: "Does criticism of journalists, specific media outlets, or 'the media' in general appear in the item? Possible answers: 0 No, 1 Yes – legitimate criticism claiming the media is politically biased or factually mistaken, 2 Yes – unfounded criticism that is not inciting, 3 Yes – criticism comparing journalists or media outlets to enemies of the state and traitors, 4 Unclear/Hard to say".

The goal here is to distinguish between legitimate media criticism, which is an important and even vital part of a functioning democracy; legitimate but erroneous media criticism, which aligns with the previous criterion of refutable falsehoods; and illegitimate criticism encouraging harassment and incitement against journalists and media outlets criticizing the government. Previous findings indicate that public opinion in Israel, particularly among Netanyahu supporters, echoes this type of delegitimization as well (Panievsky et al., 2024).

Coding Uncritical Echoing of Government Propaganda

This criterion was more complex to analyze, and was therefore examined in two stages. In the first stage, a thematic analysis (Braun & Clarke, 2023) was conducted of the key messages of Prime Minister Benjamin Netanyahu in the timeframe corresponding to our sample of Channel 14 broadcasts. To distill Netanyahu's talking points during that period, his official statements – including speeches, press conferences, and press releases – were collected from the official YouTube channel of the Prime Minister of Israel.2 In total, 289 YouTube videos were analyzed. The central themes that emerged in the analysis are detailed in the Findings Chapter, and include, among others: describing Netanyahu's trials as a "witch hunt"; media channels not loyal to Netanyahu as "panic channels"; the campaign in Gaza as one that will end in "total victory"; Hamas's refusal as the sole obstacle to reaching a deal for the release of hostages from Gaza; military pressure as the exclusive means to return the hostages; and protesters against the war and the government as an "extremist and violent minority".

After the qualitative classification of the central themes in government propaganda as they appeared in Netanyahu's official statements, we moved to the second stage of analysis, the quantitative one, during which instances of these messages – without criticism or alternative journalistic framing – were coded in programs included in the sample. This coding was done alongside the coding of the other criteria, in the same Excel file. The alignment between messages issued by Netanyahu's office and those broadcast on the most-watched programs on Channel 14 in the relevant period served us to demonstrate uncritical echoing of government propaganda.

Findings

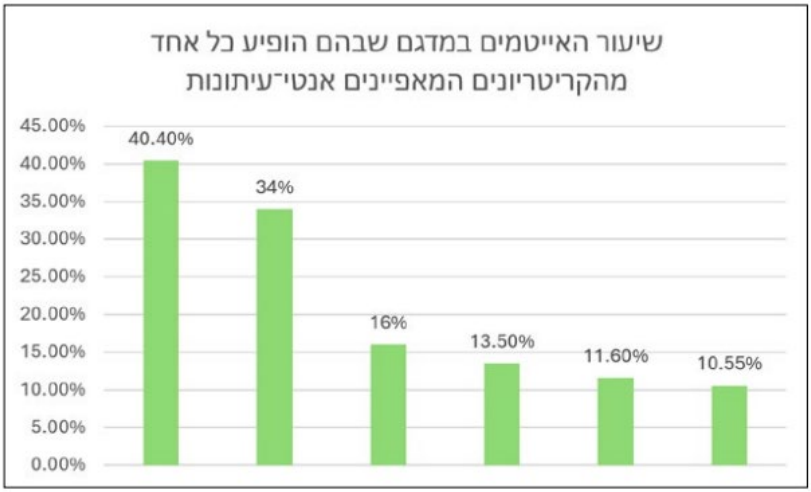

From right to left: conspiracy theories, incitement to violence, criticism of journalists, hate speech, falsehoods, propaganda.

In the findings chapter, we shall present descriptive statistics including the number and rate of items on Channel 14 that corresponded to the four categories we developed for identifying anti-media media. The presentation of each criterion will be accompanied by sample quotes from the materials.

[1] Treatment of Facts, Refutable Falsehoods and Conspiracy Theories

In 34% (N=94) of the items, refutable false assertions were found, meaning, facts and not opinions or assessments, for which reliable contradicting information exists – which appeared across the 24 sampled programs. In this category, controversial opinions or unfounded positions were not counted, but only factual references to information already proven incorrect (for example, erroneous coverage of public opinion polls, references to events that did not take place, etc.).

Below are several examples of publishing facts that were coded as false: "Also regarding stopping the war, in every poll, it's a very small percentage of the people of Israel. The people of Israel are much more determined than the IDF Spokesperson's appearance tonight, regarding defeating Hamas, toppling Hamas, and destroying Hamas" (Yotam Zimri, The Patriots, 6 February 2024). Unlike what was said in the studio, polls consistently showed that the overwhelming majority in Israeli society – about 70 percent – supported the signing of an agreement to end the war (Deitch et al., 2025; Hermann et al., 2025; Kushmaro, 2025).

Another example concerned the claim that legislative initiatives to change the judicial system in Israel did not truly create a rift or fear among the people, and that these were the domain of a limited elite only. As Irit Linur claimed:

> "I remind you, there were people walking around with the feeling that there is a rift in the nation, and that the nation is alarmed by the judicial reform. That was never the case, and certainly these things never were, paraphrasing the poet Rachel. There was television there, there were inversions of numbers there, there were strikes in academia and indoctrination, and people who entrenched themselves in all kinds of positions you can't move them from (The Patriots, 20 March 2024).

Contrary to these statements, the attempt to pass a dramatic judicial reform sparked immense public protest in Israel, exceptional in scope, which lasted for long months and included, according to police estimates as well, millions of citizens (see, for example: Eliran & Deitch, 2023; Hermann & Anabi, 2023).

Furthermore, broadcasts on the channel claimed that protests against Israel on campuses in the United States are funded by entities funding "left-wing organizations" in Israel. According to Amir Ivgi, "the spreading protests on campuses in the United States are known for their anti-Israel and Antisemitic line. Now it turns out that the foundations behind the protests there also fund and transfer money to a series of left-wing organizations here in the country" (The Main Evening News, 8 May 2024). Yet unlike what was claimed in the studio, the report published

by the US Congress, upon which the report ostensibly relied, refuted the claim, and the Trump administration even emphasized this (Klein & Bar-Meir, 2025).

In addition, in 10.55% of the items (N=27), conspiracy theories lacking factual basis appeared. These theories share a common premise: behind the scenes, there is a plot by many people and organizations acting secretly and maliciously to harm one politician: Benjamin Netanyahu.

The first theory recurring in the sample preceded October 7 and the war in Gaza – the "framed cases" theory regarding Netanyahu's criminal charges. According to the theory, energetically promoted by Netanyahu himself, government ministers, his supporters, and his attorneys – the investigations and indictments against the Prime Minister are part of a "witch hunt" conducted by the Israel Police, the State Attorney's Office, the Attorney General, and Israeli media, which involves hundreds of investigators, prosecutors, and journalists at all ranks, who for more than a decade maliciously, planned, and deliberately invented charges, biased witnesses, and fabricated evidence against Netanyahu to cut short his political career. Unlike specific claims regarding investigative failures and the like, which have support or basis, the "framed cases" theory contradicts known facts and reasonable logic, cannot be proven, and has never been provided with supporting evidence.

Thus, for example, the "framed cases" theory recurred in the sampled Channel 14 programs:

> Netanyahu's trial resumed today with the testimony of former National Fraud Unit commander, Assistant Commissioner Coresh Barnoor. The cross-examination, on its second day, dealt with Barnoor's witch hunt in the Prime Minister's cases and the approvals to open an investigation (Maggie Tabibi, The Main Evening News, 9 April 2024)

> Listen, today I am truly sad. After the testimony we saw of Coresh Barnoor in the Netanyahu trial, it must be said with sorrow that a group of senior officials in Israel decided to oust a sitting Prime Minister, and committed all offenses and violations of the law in order to

> meet this task [...] You cannot ignore this, truly; five hundred years from now when the history of the people of Israel is written, this will be remembered. It is simply a disgrace (Guy Bossi, The Patriots, 9 April 2024).
>
> There is a system here that joined together as a conspiracy to topple a sitting Prime Minister (Yaki Adamker, The Patriots, 5 December 2024).
>
> Let's tell the truth, fine, it's not the testimony and it's not the war and it's not bribery, all these cases are framed. All these cases are a witch hunt, all these cases are because his name is Netanyahu (Itamar Fleischmann, The Patriots, 5 December 2024).
>
> Guy Bossi: I speak with many senior criminal attorneys, and all of them tell me, all of them, without exception, that Mr. Netanyahu and Elovitch are innocent in Case 4000. But they add that there is no chance this court will acquit them. But I want to say something from a bird's-eye view. The conduct of the State Attorney's Office in this case is a disgrace. It is a shame.
>
> Irit Linur: It is criminal, Bossi.
>
> […] Guy Bossi: I appeal to Elyakim Rubinstein and Aharon Barak, stop this farce. What is happening here, the three judges don't have courage. Let them grow balls, and do what they need to do – stop the crazy trial, this is unacceptable [...] We must ask ourselves in fairness, how did it reach a situation where senior state prosecutors, senior investigators in Israel, believe with whole faith that the sitting Prime Minister is a demon, that he is a thief, that he is corrupt, without any evidence. Let it be clear, there was no evidence, they simply marked the target and shot the arrows. How the elite of the State Attorney's Office and the elite of the police, that's what they are (The Patriots, 20 March 2024).

The "framed cases" conspiracy is a local development of a conspiracy theory imported from the United States, that of "The Deep State" (Berg, 2023; Horwitz, 2022; Michaels, 2018). According to this theory, the country is not governed by elected officials, but by a secret network of civil service members (officials, judges, prosecutors, and more),

academia, and the media, all acting in coordination against the elected leader and against the will of the people. This conspiracy theory takes various forms in different countries and periods, and was used among other things to spread Antisemitism (Berg, 2023). This is how the version of this conspiracy theory sounded in sampled Channel 14 broadcasts: "In the absolute end, there is a sovereign here who is not allowed to govern! There is an elected government here unable to govern because a gang of officials, strong and carrying a long tradition of statesmanship and all that talk, simply will not let it govern (Erel Segal, The Main Evening News, 5 December 2024).

In the sample of Channel 14 content, the theory also appeared in an Antisemitic context, whereby wealthy Jews are behind the protests against the war in Gaza at universities worldwide, for example: "Pritzker, Soros, and Gelman are the ones who funded the campus protests (Moshe Cohen Elia, The Patriots, 6 February 2024).

However, the most common conspiracy theory in our sample is that of "treason". This too is a long-standing conspiracy theory, whose most famous appearance was in Nazi propaganda regarding the "stab in the back of the nation", intended to explain failure in World War I. In Israel, the theory was born on October 7 itself, intended to explain the failure in repelling the Hamas attack. Netanyahu, his circle, and his supporters adopted it as part of the campaign to remove responsibility for the failure from the government, and as part of the preceding campaign to smear protest organizations against the judicial overhaul. According to the "treason" conspiracy, the Hamas attack on October 7 was the product of cooperation, passive or active, direct or indirect, between the murderous terrorist organization and Israeli "traitors from within". The group included in this theory expanded over the war to include the top tier of the defense establishment and other parts of it, protest organizations, critical journalists, opposition representatives, and even families of hostages and murder victims who criticized the government's conduct. In the sample from Channel 14 broadcasts, this was expressed, for example, as follows:

> The restart for the state needs to be done from the deep state. Now, what is the deep state? People think it's some High Court octopus like that, with all its arms: media, Mossad, Shin Bet, police, that's all true. But that's not the main thing. The deep state is an organic system. The High Court didn't order Uri Sagi, a colonel, to remove me from the cockpit. It didn't order the Chief of Staff to appoint that questionable inquiry committee, it didn't order Blinken to tell him: I'm coming to meet you secretly, and it didn't order General Toledano: listen, answer insolently to Minister Strook – rather, there is a system here functioning organically, consciously, masterfully, for 120 years already. And in the end, it reaches the same danger, when the Southern Command Chief, the Shin Bet Director, the Chief of Staff, and the Head of Military Intelligence sit and decide: we will not wake the Prime Minister (Shai Kalach, The Patriots, 28 February 2024).

> The Air Force Commander closes ranks here with all the elites to launder the great crime committed against the Jewish people in 2023 by the likes of 'Brothers in Arms' and that is very troubling. I ask myself how much can we rely on the judgment of an Air Force Commander who acts as a link within an oiled system trying to carry out consciousness engineering, with authority (Moshe Cohen Elia, The Patriots, 18 July 2024).

In summary, in 34% (N=94) of the sampled items, refutable false assertions were found, and 10.55% of the items (N=27) included conspiracy theories lacking factual basis. This is an exceptionally high rate. On the spectrum mapped by Staender and colleagues, Channel 14 stands closer to the category of "extreme misinformation" than to the category of "moderate bias", which is the most common on alternative news sites in Western countries (Staender et al., 2024).

[2] Dissemination of Hatred, Racism, and Incitement to Violence

In 16% of the sampled items (N=44), instances of hatred, racism, and incitement were identified. Most hate speech appearing on Channel 14 broadcasts was directed toward government opponents. Thus, for example, opposition politicians such as Members of Knesset Ofer Cassif and Yair Golan were labeled enemies of Israel:

> Member of Knesset Ofer Cassif from the Joint List, in another performance of solidarity with the enemy, launches an attack against Israel and accuses it of war crimes (Maggie Tabibi, The Main Evening News, 14 August 2024).

> Have you learned nothing??? People were killed here! Women were raped, because of your madness! Your craziness, you destroyed a country! You, Yair Golan, are a criminal! The way you speak, you are a criminal, you are inciting, you are dismantling the State of Israel! You are a criminal individual who does not deserve to be in a democratic country! (Yinon Magal, The Patriots, 18 July 2024).

In some cases, attempts to portray opposition leaders as enemies of the state and haters of their people included additional groups in Israeli society, for example lecturers and researchers in universities:

> What are the admission requirements to be junior or senior faculty? Being Antisemitic? The more Antisemitic you are, the more you are promoted? You see people who are genuinely, literally, terror supporters, and nevertheless they are in academia [...] Those same people are also the ones who pass this content to the likes of Yair Golan and the IDF Spokesperson and feed it (Dror Kapach, The Patriots, 3 June 2024).

Alongside this, protesters against the Netanyahu government were labeled partners of the Hamas terrorist organization and other state enemies:

> Sinwar sits, from the seventh of October, a few days later this campaign began marking Netanyahu as solely guilty, and all he does is rub his hands with pleasure and say thank you very much to whoever leads this campaign, thank you very much to whoever pumps it, thank you very much to whoever pours millions into billboards. And this is what these people need to know – that when we are fighting for our fate in the Land of Israel, for our right to exist, they go and give a gift to Sinwar and our greatest enemies in Gaza and the world (Yaki Adamker, The Patriots, 28 February 2024).

> They also pass the content to the Americans, when someone needs to inform, as was the custom of certain Jews throughout history [...] There was a name in history for those Jews (Yotam Zimri, The Patri-

ots, 3 June 2024).

> The idea is to create chaos, disrupt, harass, they don't really care, not about the hostages, they want to topple the government, everything else is cynical use, whether it's hostages, bereaved families, anything possible (Shai Goldstein, The Patriots, 20 March 2024).

> You are a zealous, vengeful, irrelevant, petty camp, and I am so glad that it is simply composed of a bunch of losers – the country is not important to you! (Noam Fathi, The Patriots, 5 December 2024).

> There will be no book, no text, and no seminar that does not address the role of the insubordinates in what happened to us on October 7th (Naveh Dromi, The Patriots, 28 February 2024).

Racism, primarily toward Palestinians, Muslims, and Arabs, also appeared in this category. For example: "The nations of the world are now in a process of Islamic conquest. We are talking about the Americans and the Europeans, and the entire Western world is now in a process of Islamic conquest" (Shai Goldstein, The Patriots, 20 March 2024); "Wherever there are Arabs, there will be terrorism against Jews. That is unequivocal, that I know" (Yotam Zimri, The Patriots, 14 August 2024).

In other cases, generalizing discourse of this type was directed toward world Jewry as well: "Jews in the Democratic Party are the biggest disaster for Israel, historically" (Dror Kapach, The Patriots, 14 August 2024); I don't know how to break it to you, but most Jews in the US are on the side of the Muslims" (Yotam Zimri, The Patriots, 20 March 2024).

Furthermore, instances of incitement to violence, war crimes, and genocide in the Gaza Strip were identified in 11.6% of the items (N=32). For example, calls by broadcasters and reporters to halt humanitarian aid to the Gaza Strip appeared in the sample: "Here, I bring this: stop the humanitarian aid, stop the fuel, and stop the water" (Guy Bossi, The Patriots, 8 May 2024); Or to conquer the Gaza Strip and carry out ethnic cleansing as a means of punishment: "The enemy must pay in the currency that matters to them. Which is, of course, land" (Irit Linur, The Patriots, 20 March 2024). In other cases, broadcasters called to cancel the trial

of soldier Shalev Golan, who was arrested after an indictment was filed against him for looting and taking weapons during his military service in the Gaza Strip.

Many cases of this type – and even far more severe – were documented, among other places, in petitions against Channel 14 and state authorities refraining from enforcing the law (Persico, 2025a, 2025b). In May 2025, civil society organizations and research institutes (The Democratic Bloc, Zulat Institute, and the Movement for Fair Regulation) filed a petition against the Israel Police, the State Attorney, and the Attorney General demanding the opening of a criminal investigation against Channel 14, claiming it broadcast "repeated statements constituting incitement to genocide, incitement to violence, and incitement to racism" (Persico, 2025b). For example:

> In the first day or two we should have killed a hundred thousand [Gazans]... very few are perhaps human beings there. 90-something percent are terrorists and involved! Not involved, there is no such thing as not involved (Dani Neumann, The Main Evening News, 8 May 2024).

> There are no innocents. Exactly that, when you say 'population', there is no population. There are two and a half million terrorists [...] The moment there are no innocents in Gaza, there is no point to 'roof knocking'. Because everyone is a terrorist (Eliyahu Yossian, The Patriots, 29 October 2023)

> There are no innocent people. Fleischmann speaks constantly about the Nakba. In 48' they brought the Nakba upon themselves. Now they will have a second Nakba, but a real one. To finish Ben-Gurion's work (Naveh Dromi, The Patriots, 14 October 2023).

> I expected much larger masses of killing among Hamas members and among the citizens of Gaza who are all, as we know, not 'uninvolved' (Dana Varon, The Patriots, 8 August 2024).

> This is how all of Gaza should look, without one house, stone upon stone (Yinon Magal, The Patriots, 1 April 2024).

> Any order that is not 'anyone who comes near you will be eliminated' is a patently illegal order [...] No matter what the order is: you shoot to kill (Itamar Fleischmann, The Patriots, 1 October 2024).

In the response filed by the Israel Police with the court, it was claimed that the matter is under examination, but the examination will take an unknown amount of time. The findings from the sample examined here illustrate how prevalent this discourse was in the channel's broadcast schedule during that period, and that it was not an exceptional finding in the channel's content.

[3] Treatment of Critical and Independent Journalists and Media Outlets

In 13.5% of the items (N=37), criticism of journalists and media outlets identified as critical of the government appeared. In some, specific reporters were marked, in some, newsrooms were attacked, and in others, the entire Israeli "media" was targeted. Here too, a distinction was made between legitimate criticism and criticism of the type marking journalists and media outlets as enemies of the state, for example:

> Israeli media is a parody. It is a media against its country. It is simply a wonderful thing (Yinon Magal, The Patriots, 9 April 2024).

> What is happening in the media is truly, it’s like, one needs to deal with a counter-attack by the media against Israel. That is more or less the situation (Yinon Magal, The Patriots, 9 April 2024).

> Only here, in some of the media outlets, do people struggle to part, if not from Hamas, then at least from the unclear addiction to defeatism (Tamir Morag, The Main Evening News, 6 February 2024).

> One second, but I think you have an error in defining this discourse as defeatist. There is a difference between the things said here on the program and the things said in the media, or people like Yadlin who say this, because from the first moment they didn't want to see Israel win. They have one hatred for one person, for Netanyahu, as long as he manages the war. As far as they are concerned, let Hamas win (Yaki

Adamker, The Patriots, 9 April 2024).

> What is happening in the media is simply a wondrous thing. All the terminology they use is a mind game, it is consciousness engineering, it is an unbelievable thing, I haven't yet seen a thing as despicable as splitting a state memorial ceremony for a national disaster, I haven't yet seen such a despicable thing, and the entire media cushions this event (Yinon Magal, The Patriots, 27 August 2024).

In 4.73% of the items (N=13), journalists and media outlets were compared to terrorist organizations, Nazis, Antisemites, and enemies of the state due to their journalistic activity. For example:

> Amir Oren is ultimately one of many at the newspaper Haaretz who since October 7th simply do a terrible thing, harming our fighters, harming the State of Israel, harming the war we are managing against our greatest enemies. And here is the place to mention the thing that is nothing less than a disgrace and still happens after such headlines, which is the fact that the State of Israel still transfers millions of shekels annually to "Haaretz", whether through subscriptions for senior IDF officialdom, whether through various advertisements via the Government Press Office or various other bodies, it is time for a newspaper that from within us, from within our people, causes this harm, to also stop this economic funding (Yaki Adamker, The Patriots, 28 February 2024).

> This newspaper does damage. I am not calling to shut it down, okay? But I'm saying, there is a boundary between not shutting down a newspaper and starting to distribute it, for the state to distribute it via IDF bases and the like. If you want to read the newspaper and be Antisemitic, knock yourself out. There is no reason for the State of Israel to fund it, both through government advertising and through distribution to various government bodies, so the time has come for the Minister of Communications or the Minister of Defense, or whoever it may be, to put a stop to it (Dror Kapach, The Patriots, 14 August 2024).

> Yotam Zimri: "Amira Hass is really, I already told you that I prefer pronouncing her last name differently [...]". Yinon Magal: "Here live happily Amira and Rudolf Höss" (The Patriots, 28 February 2024).

> Anat Matar and Amira Hass can establish a party together – identifying with the enemy (Moshe Cohen Elia, The Patriots, 9 April 2024).

> Regarding Ronen Bergman and the Barak Ravids of the world, I constantly raise this point: you are Israelis. Your supreme loyalty is here. Just because you work at The New York Times, you still identify as Israeli, it is simply troubling to see how much the work of our enemies is done many times by people from within (Moshe Cohen Elia, The Patriots, 18 July 2024).

In summary, attacks on media outlets and journalists appeared in over one-tenth of the items (13.5%), and almost 5% of all items in the sample included delegitimization of journalists and comparing them to terrorist organizations, Nazis, Antisemites, and enemies of the state.

[4] Uncritical Echoing of Government Propaganda

This criterion, as described in the methodological chapter, was examined in two stages. In the first stage, we checked what the primary messages of Prime Minister Netanyahu were in the months included in the sample. The analysis of government propaganda during 2024, relying on frequent press conferences and press releases from Netanyahu's office published on the official YouTube channel of the Prime Minister of Israel, yielded the following key messages:

"Witch hunt". Netanyahu's criminal trial is "framed," the product of a malicious plot by Netanyahu opponents: "This is an organized witch hunt" (Prime Minister's statement, 10 November 2024); "I am waiting to expose the system of a cruel witch hunt [...] The people are not stupid, they understood exactly what is happening here – political investigations and a political witch hunt" (Press conference, 9 December 2024).

"Panic channels". The mainstream media broadcasts falsehoods and misleads the public to provoke polarization, panic, and fear: "Media fake news [...] poison and panic in the midst of war" (Prime Minister's statement, 10 November 2024).

"Total victory". Netanyahu as supreme commander will end the war with the complete destruction of Hamas and not with an agreement with it: "We will achieve total victory" (Prime Minister's statement, 20 May 2024); "I am more determined than ever to lead us to total victory" (Prime Minister's statement, 10 November 2024).

"Hamas refusal". Hamas is the sole and exclusive obstacle to signing a deal to release the hostages: "Israel is not the one preventing a deal. Hamas is preventing a deal" (Cabinet meeting, 7 April 2024); "Hamas is the one thwarting the release of our hostages" (Prime Minister's statement, 5 May 2024); "The one preventing the release of our hostages is Hamas, which continues to oppose the framework, and not the Government of Israel, which accepted it" (Cabinet meeting, 4 August 2024).

"Military pressure will release hostages": The hostages will be released specifically due to the continuation of the military campaign by Israel, and not through an agreement with Hamas: "The military pressure they exert here [...] helps us advance the hostage deal" (Prime Minister's statement, 18 July 2024); "Entering Rafah serves two central war goals: returning our hostages and eliminating Hamas. We already proved in the previous hostage release – military pressure on Hamas is a necessary condition for returning our hostages" (Prime Minister's statement, 7 May 2024).

"Extremist and violent minority". Whoever opposes the way Netanyahu manages the war, like hostage families and their supporters, are traitors from within who wish to disintegrate Israeli society:

> At this moment, in the midst of the war, we must unite to repel the attacks against us. This is the time for unity. But precisely at this time, an extremist and violent minority is trying to drag the country into division. There is nothing our enemies want more. They wish for internal division and baseless hatred to stop us a moment before victory (Cabinet meeting, 7 April 2024).

In the second stage, the correlation between the messages of the Prime Minister's Office and Channel 14 broadcasts in the same timeframe was examined.

In 40.4% of the sampled items (N=111), uncritical echoing or echoing without journalistic framing of key government messages of that period appeared. Furthermore, in one of the programs in the sample, an image video for Prime Minister Netanyahu was broadcast (The Patriots, 20 March 2024), without framing or criticism. In another case, news edition presenter Yinon Magal broadcast the program wearing a hat with the slogan coined by Netanyahu's media advisors: "Total Victory" (The Patriots, 6 March 2024). This hat appeared on many programs on the channel, and Magal even attempted to sell such hats – an attempt cut short following complaints by the Movement for Fair Regulation and coverage of the initiative on The Seventh Eye website (Egri, 2024b).

Apart from external symbols, Netanyahu received sweeping compliments, exclusive credit for successes, and blind trust, at times avowedly:

> First of all let us say, yesterday's decision, the one who remained alone at the top and made the decision, with great boldness, with great courage, is Benjamin Netanyahu (Yaakov Bardugo, The Main Evening News, 31 July 2024).

> I trust Netanyahu, even when he is under full anesthesia, more than I trust Gantz or Lapid (Yinon Magal, The Patriots, 1 April 2024).

> I see how he [Netanyahu] defends the interests of the State of Israel, against all the weakening forces [...] You can count on him (Yinon Magal, The Patriots, 18 July 2024).

> I say wholeheartedly that I believe the Prime Minister, that if he asked Yoram Cohen to conduct wiretaps, it was only for state security, because state security was harmed because our senior officials have a big mouth (Erel Segal, The Main Evening News, 5 December 2024).

Alongside echoing Netanyahu's messages, broadcasting propaganda videos on his behalf, and positive and praising commentaries, no criticism of the Prime Minister was heard in the sampled content. In the future, there is room to examine the possibility of refining the process and relying in this criterion on computerized text analysis, and perhaps even AI-based

analysis. The primary task – identifying the degree of overlap between messages of the Prime Minister's Office and messages of the media outlet – is a task matching the capabilities of large language models. This criterion could even be refined thanks to technological developments expected in the coming years.

Discussion

The findings raise several conclusions and several questions. First, it is evident that the criteria for identifying anti-media media – foremost among them falsehoods and government propaganda – were consistently and systematically present in Channel 14 content, both in the news edition and on The Patriots program. Yet Channel 14 is not an isolated case. In Israel, quite a few media outlets arose that operate similarly, raising concerns of anti-media media to varying degrees (for example, Israel Hayom, founded to promote Netanyahu [Benzaquen, 2015; Dahan & Bentham, 2017; Grossman et al., 2022], or later developments such as the Economic Channel owned by Yitzchak Mirilashvili, channel i24, or the planned Channel 16). The next stage will be relying on the criteria we designed to place them on the spectrum between journalism and anti-media media as well. Likewise, it will be possible to examine similar media outlets globally, in countries such as the United States, India, and Hong Kong, according to these criteria (Chadha & Bhat, 2022; George et al., 2025; Peck, 2019). Such a systematic examination could also answer the question raised by American media researchers Bauer and his colleagues: is Fox News a media outlet or a political machine? (Bauer et al., 2022).

Second, in terms of treatment of facts, it seems the Israeli case is more severe than those documented recently in other countries. As stated, Staender et al. (2024) distinguished between four types of false reporting appearing in alternative media outlets in France, Germany, Switzerland, Britain, and the United States: moderate bias, heavy bias, ideological misinformation, and extreme misinformation. In the cases examined in their study, primarily the first two, more moderate types of

bias were found. Among alternative media outlets with moderate bias, for example, conspiracy theories were found in only 3% of content. A direct comparison cannot be made between the cases, which differ across varied parameters; however, the presence of conspiracy theories in over one-tenth of the content on Channel 14, which is a popular television channel and not a marginal news website, is an indication of the severe state of the information environment in Israel. Future research could examine the factors to which the severity of content on Channel 14 can be attributed compared to parallel media outlets in other countries: is the reason a lack of regulation? Government takeover of regulatory bodies? The extreme affective polarization in Israel? And perhaps Netanyahu's ongoing war against critical journalism?

Third, an alarming rate of items in which instances of hatred, racism, and incitement were identified, was found (16%), and particularly hate calls against Palestinians in the Gaza Strip, including incitement to violence, war crimes, and genocide (11.6%). The content itself, and the examples brought in the article, are also difficult to digest. It will be interesting to examine further whether now, almost three years after October 2023, the rate of hate instances on the channel has decreased, or if only the mix of its targets changed (for example, more hatred toward protesters, less hatred toward Gazans). While many studies monitor and analyze hate speech on social media, and even use AI-based tools to shorten monitoring work, limited research attention has so far been directed at monitoring and analyzing expressions of hatred, racism, and incitement in media outlets. In view of democratic backsliding in many countries worldwide and the rise in populist authoritarianism, there is room to deepen our knowledge on the dissemination of hatred and incitement in media outlets, and not only on social media.

Conclusion

The rise in attacks against press freedom worldwide, and the manipulative use by populist politicians of mobilized media outlets to harm the information environment required for any society striving to

be democratic, obligate the journalistic world – both journalists and media researchers – to develop tools to distinguish between journalism and manipulative attempts to use a journalistic facade to disseminate falsehoods, hatred, and propaganda (Panievsky, 2025, 2026). This article takes a first step in this needed direction, attempting to develop indices that will assist in placing media outlets on the spectrum between journalistic media outlets and media outlets masquerading as such to spread disinformation, propaganda, and hatred (Damstra et al., 2021; George, 2023; Palau-Sampio, 2023). The contribution of this article relates to two levels: first, formulating four criteria for identifying anti-media media outlets, and second, demonstrating the utility of this model through the case of Israeli Channel 14.

We began by presenting the criteria for distinguishing between journalism – intended to inform, criticize the government, create an imagined community, and provoke discussion on current affairs – and anti-media media, whose goals are entirely different, and at times opposite. The criteria we proposed are normatively based on the history of writing on the roles of journalism in societies striving to be democratic, and include: (1) treatment of refutable falsehoods and conspiracy theories; (2) dissemination of hatred, racism, and incitement to violence; (3) treatment of journalists and journalistic media outlets; (4) echoing government propaganda. We demonstrated the utility of the model for distinguishing between journalism and anti-media media through the case study of Channel 14. Through coding a sample of the channel's broadcasts during 2024, we found that the rate of items in which all criteria for identifying anti-media media appear is exceptionally high, even in a comparative perspective. Each of the criteria appeared in over one-tenth of the items in the sample. The most dominant criterion, "echoing of government propaganda", appeared in over 40% of the items. Following it, the most common criterion was "refutable falsehoods", which appeared in 34% of the content. Unfounded conspiracy theories also appeared in over one-tenth of the items in the sample, led by the conspiracy theory claiming that the Hamas attack on October 7th was the result of "treason".

This finding provides further reinforcement for the findings of Nir and his colleagues, who conducted audience research and found an alignment between watching Channel 14 and believing in the conspiracy theory (Persico, 2023).

The model we proposed here is relevant and effective for the Israeli case. Culture-based coding will be necessary to refine it and adapt it for application in other countries, but the basic criteria, stemming from a normative view regarding the role of journalism in a democratic society, remain intact. Alongside the many challenges posed by new technologies – foremost among them AI-based large language models – to the journalistic profession and media researchers, there are also opportunities. In the context of the current study, we wish to direct attention to the potential inherent in using artificial intelligence tools to distinguish between journalistic and anti-media media outlets. This distinction has legal, regulatory, and political implications. Future research in different countries and journalistic cultures will be required to develop, sharpen, and improve the pioneering anti-media media index presented here.

Notes

1 In 2020, following complaints regarding the content broadcast on the program The Patriots, the Cable and Satellite Broadcasting Council instructed the channel to add a disclaimer to the program whereby "The program The Patriots is a current affairs program that may contain satirical content. To the extent that satirical content is integrated into the program, no other meaning or attempted harm shall be ascribed thereto". At present, the program is defined on the channel's website as a "daily satire program", however, in practice, it features neither sketches nor satire, but rather functions as a current affairs program in every respect, with various commentators analyzing the day's events.

2 https://www.youtube.com/@IsraeliPM

Bibliography

Aalberg, T., & Curran, J. (Eds). (2011). *How media inform democracy: A comparative approach*. Routledge.

Adams, K. (2020). Between Trump and a hard place: Civil gatekeeping and moral equivalence in press endorsements of 2016 presidential candidates. *Journalism Studies, 21*(11), 1531–1550. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1770118

Akbari, A. (2025). Big Tech authoritarianism: Political synergies of an emerging power. *Dialogues on Digital Society, 1*(3), 317–321. https://doi.org/10.1177/29768640251370968

Albladi, A., Islam, M., Das, A., Bigonah, M., Zhang, Z., Jamshidi, F., Rahgouy, M., Raychawdhary, N., Marghitu, D., & Seals, C. (2025). hate speech detection using large language models: A comprehensive review. *IEEE Access, 13*, 20871–20892. https://doi.org/10.1109/ACCESS.2025.3532397

Andersen, J., & Søe, S. O. (2020). Communicative actions we live by: The problem with fact-checking, tagging or flagging fake news – the case of Facebook. *European Journal of Communication, 35*(2), 126–139. https://doi.org/10.1177/0267323119894489

Anderson, B. (2008). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. In S. Seidman & J. C. Alexander (Eds.), *The new social theory reader* (2nd ed.). Routledge.

Anderson, C. W. (2021). 'A journalism of fear'. *Journalism, 22*(8), 1912–1928. https://doi.org/10.1177/1464884920913383

Anderson, P. J. (2007). Competing models of journalism and democracy. In P. J. Anderson & G. Ward (Eds.), *The future of journalism in the advanced democracies*. Routledge.

Arceneaux, K., Johnson, M., Lindstädt, R., & Vander Wielen, R. J. (2016). The influence of news media on political elites: Investigating strategic responsiveness in congress. *American Journal of Political Science, 60*(1), 5–29. https://doi.org/10.1111/ajps.12171

Arceneaux, K., Johnson, M., & Cryderman, J. (2013). Communication, persuasion, and the conditioning value of selective exposure: Like minds may unite and divide but they mostly tune out. *Political Communication, 30*(2), 213–231. https://doi.org/10.1080/10584609.2012.737424

Ash, E., Galletta, S., Hangartner, D., Margalit, Y., & Pinna, M. (2024). The effect of Fox News on health behavior during COVID-19. *Political Analysis, 32*(2), 275–284. https://doi.org/10.1017/pan.2023.21

Bachmann, I., & Valenzuela, S. (2023). Studying the downstream effects of fact-checking on social media: Experiments on correction formats, belief accuracy, and media trust. *Social Media + Society, 9*(2), 20563051231179694. https://doi.org/10.1177/20563051231179694

Baider, F. (2023). Covert Islamophobia and Antisemitism via conspiracy theory. In V. Guillén-Nieto, A. Doval Pais, & D. Stein (Eds.), *From fear to hate: Legal-linguistic perspectives on migration* (pp. 149–172). De Gruyter Mouton.

Baker, C. E. (2001). *Media, markets, and democracy*. Cambridge University Press.

Banaji, S., & Bhat, R. (2022). *Social media and hate*. Taylor & Francis. https://doi.org/10.4324/9781003083078

Bar-Zohar, I. (2020, May 4). Double sabotage by the political system in overseeing commercial media. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/371214 [in Hebrew]

Bar-Zohar, I. (2022, January 2). Netanyahu and Channel 20: The story of selective enforcement. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/440625 [in Hebrew]

Bar-Zohar, I. (2024, November 9). Exposed: Government advertising spend on Channel 14 surged after Netanyahu's return to power. *Shakuf*. https://shakuf.co.il/53563 [in Hebrew]

Bauer, A. J., Nadler, A., & Nelson, J. L. (2022). What is Fox News? partisan journalism, misinformation, and the problem of classification. *Electronic News, 16*(1), 18–29. https://doi.org/10.1177/19312431211060426

Bell, A. M., DeSante, C. D., Gift, T., & Smith, C. W. (2022). Entering the "foxhole": Partisan media priming and the application of racial justice in America. *Research & Politics, 9*(4), 20531680221137136. https://doi.org/10.1177/20531680221137136

Bennett, W. L., & Serrin, W. (2005). The watchdog role. In G. Overholser & K. H. Jamieson (Eds.), *The press* (pp. 169–188). Oxford University Press.

Bhat, P., & Chadha, K. (2020). Anti-media populism: Expressions of media distrust by right-wing media in India. *Journal of International and Intercultural Communication, 13*(2), 166–182. https://doi.org/10.1080/17513057.2020.1739320

Boczkowski, P. J., & Papacharissi, Z. (Eds). (2018). *Trump and the media*. The MIT Press.

Booth, R. (2025, January 8). 'Dispiriting': Factchecker reacts to Meta's move to scrap role. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/technology/2025/jan/08/dispiriting-a-factchecker-reacts-to-meta-facebook-move-to-scrap-role

Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. SAGE.

Braun, V., & Clarke, V. (2023). Thematic analysis. In F. Maggino (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research* (pp. 7187–7193). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-17299-1_3470

Bromley, R. (2011). *Beast, vermin, insect – Hate media and the construction of the enemy: The case of Rwanda, 1990–1994*. Brill. https://doi.org/10.1163/9789401200387_004

Broockman, D., & Kalla, J. (2022). *The manifold effects of partisan media on viewers' beliefs and attitudes: A field experiment with Fox News viewers*. OSF Preprints. https://doi.org/10.31219/osf.io/jrw26

Carey, J. W. (1989). A cultural approach to communication. In *Communication as culture: Essays on media and society* (pp. 11–28). Routledge. https://doi.org/10.4324/9780203928912

Carlson, M. (2016). Metajournalistic discourse and the meanings of journalism: Definitional control, boundary work, and legitimation. *Communication Theory, 26*(4), 349–368. https://doi.org/10.1111/comt.12088

Carlson, M. (2018). Boundary work. In T. P. Vos, F. Hanusch, D. Dimitrakopoulou, M. Geertsema-Sligh and A. She (Eds.), *The international encyclopedia of journalism studies*. John Wiley & Sons. https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0035

Carlson, M., Robinson, S., & Lewis, S. C. (2022). *News after Trump: Journalism's crisis of relevance in a changed media culture*. OUP USA.

Carpentier, N., & Wimmer, J. (2024). Media and democracy. In *democracy and media in europe*. Routledge.

Casas, A., Menchen-Trevino, E., & Wojcieszak, M. (2022). Exposure to extremely partisan news from the other political side shows scarce boomerang effects. *Political Behavior, 45*, 1491–1530. https://doi.org/10.1007/s11109-021-09769-9

Chadha, K., & Bhat, P. (2022). Alternative news media and critique of mainstream journalism in India: The case of OpIndia. *Digital Journalism, 10*(8), 1283–1301. https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2118143

Christians, C. G., Glasser, T. L., McQuail, D., Nordenstreng, K., & White, R. A. (2010). *Normative theories of the media: Journalism in democratic societies*. University of Illinois Press.

Cohen, I. D. (2023, March 9). Channel 14's ratings are soaring, and not only thanks to Netanyahu and Distel Atbaryan. *Haaretz*. https://www.haaretz.co.il/gallery/media/2023-03-09/ty-article-magazine/.premium/00000186-c159-d247-a5ff-cb7f71c20000 [in Hebrew]

Curran, J. (2011). *Media and democracy*. Taylor & Francis.

Curran, J., & Redden, J. (2025). *Understanding media*. Penguin Press.

Damstra, A., Boomgaarden, H. G., Broda, E., Lindgren, E., Strömbäck, J., Tsfati, Y., & Vliegenthart, R. (2021). What does fake look like? A review of the literature on intentional deception in the news and on social media. *Journalism Studies, 22*(14), 1947–1963. https://doi.org/10.1080/1461670X.2021.1979423

Deitch, M., Shafran Gittleman, I., Gitlin, A., & Shani, G. (2025, October 21). *"Swords of Iron" survey findings: October 2025*. Institute for National Security Studies (INSS). https://www.inss.org.il/he/publication/survey-october-2025/ [in Hebrew]

DellaVigna, S., & Kaplan, E. (2007). The Fox News effect: Media bias and voting. *The Quarterly Journal of Economics, 122*(3), 1187–1234. https://doi.org/10.1162/qjec.122.3.1187

Dilliplane, S. (2011). All the news you want to hear: The impact of partisan news exposure on political participation. *Public Opinion Quarterly, 75*(2), 287–316. https://doi.org/10.1093/poq/nfr006

Druckman, J. N., Gubitz, S. R., Levendusky, M. S., & Lloyd, A. M. (2019). How incivility on partisan media (de)polarizes the electorate. *The Journal of Politics, 81*(1), 291–295. https://doi.org/10.1086/699912

Editorial Staff. (2022, October 3). Leave Channel 14 alone. *Haaretz*. https://www.haaretz.co.il/opinions/editorial-articles/2022-10-03/ty-article-opinion/.premium/00000183-98ba-ddae-a387-bbfa2f390000 [in Hebrew]

Egri, C. (2024a, September 17). Channel 14 is a new kind of threat to Israeli democracy. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/529152 [in Hebrew]

Egri, C. (2024b, June 7). A total win for Yinon Magal's bank account?. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/521074 [in Hebrew]

Elran, M., & Deitch, M. (2023). *The judicial overhaul and public resistance to it: To what extent will social resilience and national security be harmed?*. Institute for National Security Studies (INSS). https://www.inss.org.il/he/publication/reform-and-social-resilience [in Hebrew]

Fasching, N., & Lelkes, Y. (2025). Model-dependent moderation: Inconsistencies in hate speech detection across LLM-based systems. In W. Che, J. Nabende, E. Shutova, & M. T. Pilehvar (Eds.), *Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL 2025* (pp. 22271–22285). Association for Computational Linguistics. https://doi.org/10.18653/v1/2025.findings-acl.1144

Fereday, J., & Muir-Cochrane, E. (2006). Demonstrating rigor using thematic analysis: A hybrid approach of inductive and deductive coding and theme development. *International Journal of Qualitative Methods, 5*(1), 80–92. https://doi.org/10.1177/160940690600500107

Fuchs, C. (2018). *Digital demagogue: Authoritarian capitalism in the age of Trump and Twitter*. Pluto Press.

Gans, H. J. (1998). What can journalists actually do for American democracy? *Harvard International Journal of Press/Politics, 3*(4), 6–12. https://doi.org/10.1177/1081180X98003004003

Garrett, R. K., Weeks, B. E., & Neo, R. L. (2016). Driving a wedge between evidence and beliefs: How online ideological news exposure promotes political misperceptions. *Journal of Computer-Mediated Communication, 21*(5), 331–348. https://doi.org/10.1111/jcc4.12164

George, C. (2023). Left or right, reactionary anti-liberal media are worth closer study. *Journalism & Communication Monographs, 25*(4), 365–369. https://doi.org/10.1177/15226379231201457

Gerbaudo, P., De Falco, C. C., Giorgi, G., Keeling, S., Murolo, A., & Nunziata, F. (2023). Angry posts mobilize: Emotional communication and online mobilization in the Facebook pages of Western European right-wing populist leaders. *Social Media + Society, 9*(1), 20563051231163327. https://doi.org/10.1177/20563051231163327

Glaun, D. (2021). Germany's laws on Antisemitic hate speech and Holocaust denial. *PBS*. https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/germanys-laws-antisemitic-hate-speech-nazi-propaganda-holocaust-denial/

Goldstein, T. (2007). *Killing the messenger: 100 years of media criticism* (revised edition). Columbia University Press.

Guess, A. M., Barberá, P., Munzert, S., & Yang, J. (2021). The consequences of online partisan media. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 118*(14), e2013464118. https://doi.org/10.1073/pnas.2013464118

Guetta, Y. (2026, April 26). Channel 14 has already become a cash machine — so why does it keep getting perks and breaks?. *TheMarker*. https://www.themarker.com/news/themedia/2026-04-26/ty-article/.premium/0000019d-c55d-db3c-a1ff-d7fd1e7a0000 [in Hebrew]

Habermas, J. (1991). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger, Trans.). MIT Press.

Hackett, R. A., & Zhao, Y. (1998). *Sustaining democracy?: Journalism and the politics of objectivity* (2nd ed.). University of Toronto Press.

Hallin, D. C., Kitzberger, P., & Palos-Pons, M. (2025). Media anti-populism and political parallelism in Latin America. *Annals of the International Communication Association, 49*(2), 61–95. https://doi.org/10.1093/anncom/wlaf003

Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge University Press.

Hameleers, M. (2020). Populist disinformation: Exploring intersections between online populism and disinformation in the US and the Netherlands. *Politics and Governance, 8*(1), 146–157. https://doi.org/10.17645/pag.v8i1.2478

Harrison, J., & Pukallus, S. (2021). The politics of impunity: A study of journalists' experiential accounts of impunity in Bulgaria, Democratic Republic of Congo, India, Mexico and Pakistan. *Journalism, 22*(2), 303–319. https://doi.org/10.1177/1464884918778248

Heltzel, G., & Laurin, K. (2024). Why Twitter sometimes rewards what most people disapprove of: The case of cross-party political relations. *Psychological Science, 35*(9), 976–994. https://doi.org/10.1177/09567976241258149

Hermann, T., & Anabi, O. (2023, March 13). *February 2023 survey: Rising support for all forms of protest against the Levin plan*. Israel Democracy Institute. https://www.idi.org.il/articles/48227 [in Hebrew]

Hermann, T., Yohanani, L., Kaplan, Y., & Sapozhnikova, I. O. (2025, January 15*). December 2024 survey: Majority of the public supports a comprehensive deal to release all hostages in exchange for ending the war*. Israel Democracy Institute. https://www.idi.org.il/articles/57946 [in Hebrew]

Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science, 22*(1), 129–146. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034

Jackson, J. (2017, February 15). Fact-checkers are weapons in the post-truth wars, but they're not all on one side. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/media/2017/feb/15/fact-checkers-are-weapons-in-the-post-truth-wars-but-theyre-not-all-on-one-side

Jamieson, K. H., & Cappella, J. N. (2008). *Echo chamber: Rush Limbaugh and the conservative media establishment*. Oxford University Press.

Klein, A., & Bar-Meir, U. (2025, July 26). Did the Biden administration fund anti-government protest organizations to the tune of a billion dollars? The case is weak. *Globes*. https://www.globes.co.il/news/article.aspx?did=1001517085 [in Hebrew]

Kushmaro, D. (2025, July 11). Ulpan Shishi survey: Overwhelming majority of the public favors a single-phase deal and an end to the war in Gaza. *Channel 12 News*. https://www.mako.co.il/news-politics/2025_q3/Article-8201fd74a2af791026.htm [in Hebrew]

Lacatus, C., & Meibauer, G. (2023). Crisis, rhetoric and right-wing populist incumbency: An analysis of Donald Trump's tweets and press briefings. *Government and Opposition, 58*(2), 249–267. https://doi.org/10.1017/gov.2021.34

Ladd, J. M. (2011). *Why Americans hate the media and how it matters*. Princeton University Press.

Ladd, J. M., & Podkul, A. R. (2020). Sowing distrust of the news media as an electoral strategy. In E. Suhay, B. Grofman & A. H. Trechsel (Eds.), *The Oxford handbook of electoral persuasion* (pp. 427–454). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190860806.013.17

Lajevardi, N., Oskooii, K. A. R., & Walker, H. (2022). Hate, amplified? Social media news consumption and support for anti-Muslim policies. *Journal of Public Policy, 42*(4), 656–683. https://doi.org/10.1017/S0143814X22000083

Lee, D. (2019, November 19). Election debate: Conservatives criticised for renaming Twitter profile 'factcheckUK'. *BBC News*. https://www.bbc.co.uk/news/technology-50482637

Levendusky, M. (2013a). *How partisan media polarize America*. University of Chicago Press.

Levendusky, M. S. (2013b). Why do partisan media polarize viewers? *American Journal of Political Science, 57*(3), 611–623. https://doi.org/10.1111/ajps.12008

Lewis, S. C. (2012). The tension between professional control and open participation: Journalism and its boundaries. *Information, Communication & Society, 15*(6), 836–866. https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.674150

Lindgren, E., Rönnerstrand, B., Rettenegger, G., Breitholtz, E., Cooper, R., & Sayeed, A. (2024). Coded appeals and political gains: Exploring the impact of racial dogwhistles on political support. *Journalism & Mass Communication Quarterly, 103*(2), 696–723. https://doi.org/10.1177/10776990241280373

Maras, S. (2012). *Objectivity in journalism*. Polity Press.

Martin, G. J., & Yurukoglu, A. (2017). Bias in cable news: Persuasion and polarization. *American Economic Review, 107*(9), 2565–2599. https://doi.org/10.1257/aer.20160812

McChesney, R. W. (2004). *Our unfree press: 100 years of radical media criticism*. The New Press.

McNair, B. (2012). *Journalism and democracy: An evaluation of the political public sphere*. Routledge.

Mellado, C. (Ed.). (2020). *Beyond journalistic norms: Role performance and news in comparative perspective*. Routledge.

Meyers, O. (2005). Israeli journalism during the state's formative era: Between ideological affiliation and professional consciousness. *Journalism History, 31*(2), 88–97.

Morris, D. S., & Morris, J. S. (2022). Partisan media exposure, polarization, and candidate evaluations in the 2016 general election. *Social Science Quarterly, 103*(5), 1101–1112. https://doi.org/10.1111/ssqu.13182

Nadler, A., & Bauer, A. J. (2019). *News on the right: Studying conservative news cultures*. Oxford University Press.

Nygaard, S. (2020). Boundary work: Intermedia agenda-setting between right-wing alternative media and professional journalism. *Journalism Studies, 21*(6), 766–782. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1722731

Nygaard, S. (2021). On the mainstream/alternative continuum: Mainstream media reactions to right-wing alternative news media. *Digital Journalism, 9*(10), 1398–1414. https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1894962

Overholser, G., & Jamieson, K. H. (2005). *The press*. Oxford University Press.

Palau-Sampio, D. (2023). Pseudo-media disinformation patterns: Polarised discourse, clickbait and twisted journalistic mimicry. *Journalism Practice, 17*(10), 2140–2158. https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2126992

Panievsky, A. (2021). Covering populist media criticism: When journalists' professional norms turn against them. *International Journal of Communication, 15*, 2136–2155.

Panievsky, A. (2025). *The new censorship: How the war on media is taking us down*. Footnote Press.

Panievsky, A. (2026). Anti-media media: A normative approach to media positionality. *International Journal of Communication, 20*(17), 714–730.

Panievsky, A., David, Y., Gidron, N., & Sheffer, L. (2025). Imagined journalists: New framework for studying media–audiences relationship in populist times. *The International Journal of Press/Politics, 30*(1), 38–62. https://doi.org/10.1177/19401612241231541

Parekh, B. (2012). Is there a case for banning hate speech? In M. Herz & P. Molnar (Eds.), *The content and context of hate speech* (pp. 37–56). Cambridge University Press.

Parvaresh, V. (2023). Covertly communicated hate speech: A corpus-assisted pragmatic study. *Journal of Pragmatics, 205*, 63–77. https://doi.org/10.1016/j.pragma.2022.12.009

Penal Law, 5737-1977 (Isr.). https://fs.knesset.gov.il//9/law/9_lsr_311018.PDF [in Hebrew]

Persico, O. (2023, December 12). "Frequency of watching Channel 14 increases belief in conspiracy theories". *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/505158 [in Hebrew]

Persico, O. (2025a, February 12). Call for a criminal investigation against Channel 14 on suspicion of sedition and incitement. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/543343 [in Hebrew]

Persico, O. (2025b, December 14). Israel Police: Complaints of incitement to war crimes on Channel 14 under review. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/562727 [in Hebrew]

Press and Communications Council, Plenum. (2020, September). *Code of ethics of the Press and Communications Council in Israel*. https://fs.knesset.gov.il/25/Committees/25_ci_bg_5541045.pdf [in Hebrew]

Prohibition of Defamation Law, 5725-1965 (Isr.). https://fs.knesset.gov.il//5/law/5_lsr_208497.PDF [in Hebrew]

Pickard, V. (2019). *Democracy without journalism? Confronting the misinformation society*. Oxford University Press.

Rashkin, H., Choi, E., Jang, J. Y., Volkova, S., & Choi, Y. (2017). Truth of varying shades: Analyzing language in fake news and political fact-checking. In M. Palmer, R. Hwa, & S. Riedel (Eds), *Proceedings of the 2017 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing* (pp. 2931–2937). Association for Computational Linguistics. https://doi.org/10.18653/v1/D17-1317

Revers, M. (2014). Journalistic professionalism as performance and boundary work: Source relations at the state house. *Journalism, 15*(1), 37–52. https://doi.org/10.1177/1464884913480459

Rogenhofer, J. M., & Panievsky, A. (2021). Antidemocratic populism in power: Comparing Erdoğan's Turkey with Modi's India and Netanyahu's Israel. *Democratization, 28*(8), 1394–1415. https://doi.org/10.1080/13510347.2020.1795135

Rosen, J. (1999). *What are journalists for?* Yale University Press.

Schudson, M. (1981). *Discovering the news: A social history of American newspapers*. Basic Books.

Schudson, M. (2008). *Why democracies need an unlovable press*. Polity.

Schudson, M. (2018). *Why journalism still matters*. Polity.

Shultziner, D., & Stukalin, Y. (2021). Politicizing what's news: How partisan media bias occurs in news production. *Mass Communication and Society*, *24*(3), 372-393.

Simonov, A., Sacher, S., Dubé, J.-P., & Biswas, S. (2022). Frontiers: The persuasive effect of Fox News: Noncompliance with social distancing during the COVID-19 pandemic. *Marketing Science, 41*(2), 230–242. https://doi.org/10.1287/mksc.2021.1328

Sotirovic, M. (2019). Propaganda and journalism. In M. Powers (Ed.), *Oxford Research Encyclopedia of Communication* (online ed.). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.864

Staender, A., Humprecht, E., & Esser, F. (2024). Alternative media vary between mild distortion and extreme misinformation: Steps toward a typology. *Digital Journalism, 12*(6), 830–850. https://doi.org/10.1080/21670811.2024.2326928

Starr, P. (2008). Democratic theory and the history of communications. In B. Zelizer (Ed.), *Explorations in communication and history* (pp. 27–44). Routledge.

Štětka, V., & Mihelj, S. (2024). The rise of the illiberal public sphere. In V. Štětka & S. Mihelj (Eds.), *The illiberal public sphere: Media in polarized societies* (pp. 25–59). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54489-7_2

Stevens, D., & Allen, B. (2017). When going to war is costly: A comparative study of audiences and the partisan press. *The International Journal of Press/Politics, 22*(3), 380–401. https://doi.org/10.1177/1940161217708065

Strömbäck, J. (2005). In search of a standard: Four models of democracy and their normative implications for journalism. *Journalism Studies, 6*(3), 331–345. https://doi.org/10.1080/14616700500131950

Stroud, N. J., & Curry, A. (2015). The polarizing effects of partisan and mainstream news. In A. Yoshinaka & J. A. Thurber (Eds.), *American gridlock: The sources, character, and impact of political polarization* (pp. 337–354). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781316287002.017

Suk, J., Shah, D. V., & McLeod, D. M. (2022). Breaking the "virtuous circle": How partisan communication flows can erode social trust but drive participation. *Human Communication Research, 48*(1), 88–115. https://doi.org/10.1093/hcr/hqab015

Tanjug. (2011, May 24). State broadcaster "sorry" for 1990s. *B92*. https://www.b92.net/o/eng/news/politics-article?yyyy=2011&mm=05&dd=24&nav_id=74507

Tausig, S. (2023, February 7). Netanyahu grants Channel 14 benefits worth tens of millions of shekels. *The Seventh Eye*. https://www.the7eye.org.il/477999 [in Hebrew]

Tripodi, F. B., Garcia, L. C., & Marwick, A. E. (2023). "Do your own research": Affordance activation and disinformation spread. *Information, Communication & Society*, *27*(6), 1212–1228. https://doi.org/10.1080/1369118X.2023.2245869

Tucker, J. A., Guess, A., Barbera, P., Vaccari, C., Siegel, A., Sanovich, S., Stukal, D., & Nyhan, B. (2018). *Social media, political polarization, and political disinformation: A review of the scientific literature* (SSRN Scholarly Paper No. 3144139). Social Science Research Network. https://doi.org/10.2139/ssrn.3144139

Usher, N. (2021). *News for the rich, white, and blue: How place and power distort American journalism*. Columbia University Press.

Van Dalen, A. (2021). Rethinking journalist–politician relations in the age of populism: How outsider politicians delegitimize mainstream journalists. *Journalism, 22*(11), 2711–2728. https://doi.org/10.1177/1464884919887822

van Kempen, H. (2007). Media-party parallelism and its effects: A cross-national comparative study. *Political Communication, 24*(3), 303–320. https://doi.org/10.1080/10584600701471674

Vasist, P. N., Chatterjee, D., & Krishnan, S. (2023). The polarizing impact of political disinformation and hate speech: A cross-country configural narrative. *Information Systems Frontiers, 26*, 663–688. https://doi.org/10.1007/s10796-023-10390-w

Verthaim, D. (2024, December 17). Ratings briefing: Keshet 12 and Channel 14 climb, Reshet 13 keeps sinking. *Walla.* http://b.walla.co.il/item/3712422 [in Hebrew]

Waisbord, S. (2013). *Reinventing professionalism: Journalism and news in global perspective*. Polity.

Weeks, B. E., Menchen-Trevino, E., Calabrese, C., Casas, A., & Wojcieszak, M. (2021). Partisan media, untrustworthy news sites, and political misperceptions. *New Media & Society, 24*(12), 2765–2783. https://doi.org/10.1177/14614448211033300

Wodak, R. (2015). *The politics of fear*. Sage.

Wu, Y., & Shen, F. (2022). Exploring the impacts of media use and media trust on health behaviors during the COVID-19 pandemic in China. *Journal of Health Psychology, 27*(6), 1445–1461. https://doi.org/10.1177/1359105321995964

Wyatt, W. N. (2007). *Critical conversations: A theory of press criticism*. Hampton Press.

Yamamoto, M., Jo, H., & Ran, W. (2022). Anti-media expression by citizens: Conservative summary sites, hostile media perceptions, and media trust in Japan. *Information, Communication & Society, 25*(13), 1952–1968. https://doi.org/10.1080/1369118X.2021.1907436

Zelizer, B. (2013). On the shelf life of democracy in journalism scholarship. *Journalism, 14*(4), 459–473. https://doi.org/10.1177/1464884912464179

Zelizer, B., Boczkowski, P. J., & Anderson, C. W. (2022). *The journalism manifesto*. Polity.

Appendix 1: List of dates, 2024

6 February

28 February

11 March

20 March

9 April

8 May

3 June

18 July

31 July

14 August

27 August

5 December

*Since Channel 14 does not broadcast on weekends, the sample refers to weekdays only.

https://doi.org/10.57583/MF.2026.28.10092

Russian-Language Media in Israel: Characteristics, Consumption, and Impact

Alina Bradach-Yalov*

Abstract

The article examines Israeli Russian-language media and the way it is perceived among repatriates from the former Soviet Union in Israel. The study addresses three central questions: to what extent these repatriates are familiar with Israeli Russian-language media outlets; what levels of trust and hostility they attribute to them; and where they position them on the political-ideological spectrum.

The article situates the discussion within a body of literature on right-wing media as ideological and alternative media, trust and hostility toward media outlets, media repertoires, ethnic media, and ideological ambiguity. The study is based on three consecutive surveys conducted among repatriates from the former Soviet Union, through which it examines patterns of familiarity and consumption, political-ideological perceptions, and levels of trust and hostility toward Israeli Russian-language media outlets.

Introduction

In recent decades, right-wing media has become increasingly important as a force shaping both the public agenda as well as collective identity, extending far beyond its role as a mere channel of information. This phenomenon is conceptualized as an ideological media system that distinguishes itself from mainstream media through its language and content, and functions as an active political actor offering an alternative interpretation of reality. Scholars emphasize that such media emerges from broader social contexts and fulfills

* Dr. Alina Bradach-Yalov, Jerusalem Multidisciplinary College, (elinaba@edu.jmc.ac.il)

a dual role: reinforcing existing perceptions while simultaneously mobilizing and shaping new identities (Benkler et al., 2018).

In the United States, networks such as Fox News have become a model of partisan media, generating narratives of "us" versus "them" (Jamieson & Cappella, 2008). Similarly, in several European countries, populist media outlets have strengthened the connection between right-wing parties and the public through consistent criticism of the establishment and immigration policies (Kramer, 2017; Nygaard, 2020). These comparisons demonstrate that right-wing media constitutes a significant component of the socio-political structure, influencing patterns of trust as well as citizens' sense of belonging or exclusion.

The Israeli case is not disconnected from these global developments, yet it manifests in a distinctive local context. The present study focuses on Israel's Russian-speaking community, which numbers more than one million people and represents a substantial demographic and political force. There exists a significant research gap regarding the media consumption patterns of this particular population, a gap that has become even more pronounced following the wave of immigration triggered by the Russia–Ukraine war that began in 2022. For these immigrants, Russian-language media serves as a vital mechanism of socialization, fulfilling a dual function: preserving their original identity and connection to their former homeland while simultaneously helping them navigate the challenges of integration into Israeli society.

The present study seeks to address three central research questions: To what extent are immigrants from the former Soviet Union familiar with Israeli Russian-language media outlets? What levels of trust and hostility do they express toward these outlets? And where do they position these media outlets on the political-ideological spectrum? Understanding the perceived ideological positioning of Russian-language media is essential for assessing the challenges faced by immigrants from the former Soviet Union and by Israeli society as a whole. This is particularly important in light of the growing influence of right-wing media, which draws inspiration from international trends but is shaped by local social divisions and cultural contexts.

Literature Review

Right-Wing Media as Ideological and Alternative Media

Contemporary research suggests that right-wing media operates simultaneously on two complementary dimensions: as ideological media that anchors and shapes political identity, and as alternative media that defines itself through criticism of, and opposition to, the mainstream. In both respects, it is not viewed as a neutral channel for transmitting information, but rather as a cultural-political agent actively involved in shaping the boundaries of the public sphere (Benkler et al., 2018).

On the ideological level, media functions as part of a broader structure of political meaning-making. As Hallin and Mancini (2004) demonstrate, media outlets do not merely reflect reality; they actively construct it through the selection, framing, and interpretation of issues. In this context, right-wing populist media contributes to the development of a distinct collective identity based on a narrative that portrays the mainstream as a detached and misleading elite, in contrast to "the people", whom alternative media claims to represent (Kramer, 2017). This narrative creates a sharp "us versus them" dichotomy, reinforcing political polarization and distrust in institutions (Nygaard, 2020).

This dynamic is also reflected in polarized structures of trust. Research conducted by the Pew Research Center points to profound ideological differences among American audiences regarding trust in the media. Conservative audiences tend to express low levels of trust in mainstream media and rely primarily on sources associated with their own political camp, whereas liberal audiences generally display higher levels of trust in news outlets and draw on a broader range of information sources (Pew Research Center, 2025). As a result, distinct "trust fields" emerge, in which credibility and legitimacy are evaluated according to group loyalty.

At the same time, right-wing media also functions as alternative media, defining itself through its opposition to the media establishment. It constitutes a hybrid space: on the one hand, it adopts professional journalistic practices, while on the other, it presents itself as an alternative voice to established elites

(Holt et al., 2019). Its alternative character is reflected not only in its content, but also in its underlying stance—the rejection of mainstream authority and the framing of the media as a site of political struggle.

Within this framework, exposure to alternative media has been linked to declining trust in mainstream news outlets and increasing trust in media perceived as "ours" (Andersen et al., 2023). This process contributes to the emergence of a parallel media system in which group identity determines the boundaries of knowledge and legitimacy. Simultaneously, alternative media fulfills important communal and organizational functions by enabling audiences to participate actively in content creation and dissemination and by facilitating political mobilization and the formation of networks of collective action (Atton, 2002; Downing, 2001; Kenix, 2011).

However, both the ideological as well as the alternative dimensions involve a structural paradox. Although right-wing media presents itself as an authentic, anti-establishment force operating outside the system, it functions within a competitive media market and depends on economic models based on advertising, subscriptions, or donations (Holt et al., 2019). Moreover, much of its activity takes place on commercial platforms such as Facebook and YouTube, which are governed by corporate logics of commercialization and surveillance (Fuchs, 2014). Consequently, a persistent tension emerges between ideological commitments and economic survival, whereby even substantive political content is transformed into a "product" designed to attract attention and user engagement.

In this sense, right-wing media combines identity production, opposition to institutional authority, and market-oriented practices. This combination enables it to establish itself simultaneously as a mobilizing community space and as a central media actor, while maintaining the image of an "outsider" challenging the existing order and reshaping the boundaries of political and public discourse.

Trust, Hostility, and Polarization in Media

The relationship between trust in and hostility toward media outlets is not a simple linear inverse; rather, it is best described as a strong negative correlation

between two distinct yet interconnected dimensions. Trust in media reflects a cognitive assessment of credibility, fairness, and professionalism, whereas hostility represents an emotional and identity-based response rooted in mechanisms of group affiliation and political polarization. This is a cyclical dynamic: hostility erodes trust, and the erosion of trust increases the tendency to perceive news coverage as hostile, reflecting a cumulative process of affective polarization and the delegitimization of mainstream media.

At the center of this mechanism is the hostile media effect, which posits that individuals with strong political commitments tend to perceive even balanced reporting as biased against their own group (Gunther & Schmitt, 2004; Vallone et al., 1985). In highly polarized media environments, such hostility constitutes an active emotional stance that encourages systematic avoidance of media outlets associated with the opposing political camp (Arceneaux et al., 2012). Moreover, such avoidance further reinforces hostility: limited exposure to opposing sources of information strengthens prejudices and entrenches negative perceptions (Peterson & Kagalwala, 2021).

This dichotomy draws clear identity boundaries. Trust delineates the internal boundaries of the political in-group and becomes part of the individual's political identity, while hostility defines the boundaries of the out-group. Accordingly, media outlets that individuals trust are perceived as belonging to their group, whereas others are viewed as foreign and even antagonistic. This process is reinforced by the formation of "echo chambers," or closed media ecosystems, in which audiences are exposed primarily to messages that reinforce their existing views and portray mainstream media as biased and misleading (Benkler et al., 2018; Jamieson & Cappella, 2008). As a result, distinct "trust fields" emerge, in which credibility is assessed according to a narrative's alignment with one's political camp rather than by professional standards.

Research also points to an asymmetry between political camps. In the United States, right-wing media has been found to have developed into a relatively "closed ecosystem," characterized by internal feedback loops that reinforce trust within the camp while fostering the persistent rejection of external sources (Benkler et al., 2018). Consequently, conservative audiences exhibit

consistent patterns of selective exposure to ideologically congruent sources and express particularly high levels of trust in media outlets associated with their political camp (Stroud, 2011), while mainstream media is frequently perceived as hostile.

These patterns are not unique to the American case. Findings from the Reuters Institute's *Digital News Report* reveal similar polarization in media trust across other national contexts, although its intensity varies according to the structure of each country's media system (Newman et al., 2021). In countries characterized by traditions of partisan journalism, trust tends to divide clearly along ideological lines, whereas countries with strong public-service media systems generally exhibit higher and more stable levels of trust and comparatively lower levels of polarization.

The implications of these dynamics extend beyond the media sphere. Selective exposure to partisan media reinforces existing attitudes, intensifies negative feelings toward political opponents, and reduces willingness to engage in political compromise (Levendusky, 2013; Stroud, 2011). Concurrently, the delegitimization of mainstream media often spreads to other institutions, including the judiciary, academia, and the scientific community (Hmielowski et al., 2013; Merkley, 2020), and is associated with a marked decline in trust in public institutions (Iyengar et al., 2019).

In this sense, trust in and hostility toward media operate together as a socio-political mechanism for drawing boundaries. They reinforce the collective identity of the in-group while simultaneously fostering suspicion toward external groups and institutions. The result is deep affective polarization, in which political identity is defined not only through identification with one's own camp but also through active rejection of the opposing camp (Iyengar et al., 2012). Consequently, the media becomes not merely a vehicle for information dissemination but a central arena for the construction of political and identity boundaries.

Media Repertoires

The media repertoire approach provides a theoretical framework for understanding media consumption as a dynamic and integrated process

that takes place across multiple platforms simultaneously. According to this perspective, individuals combine different sources of information in order to satisfy a range of needs, including information seeking, entertainment, social belonging, and cultural identity (Hasebrink & Popp, 2006). The concept of a media repertoire refers to the relatively stable and personalized set of media outlets and platforms that individuals assemble for themselves, reflecting their habits, preferences, technological access, and the socio-cultural contexts in which they operate. Such repertoires are shaped by resource availability, accumulated experience, cultural and communal affiliations, and socio-demographic characteristics (Hasebrink, 2011; Hasebrink & Domeyer, 2012).

Immigrants tend to develop repertoires that combine ethnic media with media produced by the host society. On the one hand, they rely on information sources in their native language, which provide familiarity, cognitive comfort, and a connection to their cultural homeland. On the other hand, over time they gradually turn to additional information sources in the local language as part of broader processes of integration and cultural adaptation (Matsaganis et al., 2011).

Ideological Ambiguity in Ethnic Media

While the media repertoire approach explains patterns of media consumption from the audience's perspective, understanding the structure of the media field also requires examining how media outlets themselves adapt to these audiences. In this respect, ethnic media often adopts distinctive strategies of ideological ambiguity.

Research on ethnic media suggests that the avoidance of clear ideological positioning does not reflect a lack of political engagement; rather, it stems from structural, economic, and communal constraints. Studies indicate that ethnic media typically operates within relatively small, community-based markets while serving heterogeneous audiences. Consequently, it tends to prioritize informational and infrastructural functions, appeal to broad common denominators, and avoid content that could generate internal polarization or undermine economic sustainability (Riggins, 1992; Yu &

Ahadi, 2010). In this context, Ferrández Ferrer and Retis (2019) argue that growing dependence on private funding and commercial pressures fosters patterns of ideological restraint, including a preference for "soft" content, the avoidance of controversial issues, and even forms of self-censorship aimed at satisfying private sponsors and advertisers. Collectively, these dynamics produce a relatively restrained and ideologically ambiguous profile, enabling ethnic media to maintain legitimacy within the community while continuing to operate in media environments characterized by limited resources and considerable internal diversity.

This ambiguity is further reinforced by the internal heterogeneity that characterizes immigrant and minority communities. Such groups are often composed of subgroups that differ in their political backgrounds, socioeconomic status, and generational status within the migration experience, resulting in a wide range of worldviews within a single ethnic community. To avoid internal divisions that could weaken communal cohesion, ethnic media tends to avoid one-dimensional representations and strives to remain as broadly accessible as possible (Georgiou, 2006; Riggins, 1992). Nevertheless, ideological ambiguity should not be interpreted as the absence of political or values-based content. Research demonstrates that even media outlets that avoid explicit partisan signaling may still convey ideological tendencies through framing practices, source selection, and issue emphasis (Entman, 1993; Scheufele & Tewksbury, 2007). By refraining from overt political branding, such media enables diverse audiences to consume its content without experiencing alienation or identification with a specific political camp.

More broadly, ideological ambiguity functions as an adaptive mechanism that allows ethnic media to serve as a unifying force. Shi (2009) demonstrated that economic constraints often lead ethnic media to avoid controversial topics and focus instead on "soft" content. This strategy helps establish ethnic media as an essential resource for navigating the host society while preserving collective identity (Matsaganis et al., 2011). Even when immigrant communities become more politically mature or when media outlets adopt agendas promoted by interested stakeholders, the ambiguous character of

ethnic media generally persists due to economic pragmatism and the need to appeal to the broadest possible segment of the community (Caspi et al., 2002).

The Uniqueness of the Israeli Case

The Israeli media system represents a unique and complex case that is difficult to classify within conventional typological frameworks used in comparative media research. According to Caspi and Limor (1999), even after decades of statehood, Israeli media does not fit neatly into a single model of political media. The above stems from the combination of a dominant security-based culture shaped by the ongoing Israeli–Palestinian conflict (Peri, 2012; Wolfsfeld, 1997), a small and concentrated media market, and intense political polarization reflected in deep social divisions. In addition, the historical legacy of direct political involvement in the media—when many outlets were formally affiliated with political parties—has left enduring ties between politics and journalism even after processes of commercialization transformed the media landscape (Caspi & Limor, 1999; Peri, 2004).

Over the past two decades, media polarization has accelerated, particularly through the strengthening of media outlets associated with the political right in opposition to others perceived as liberal or left-leaning (Weiss Yaniv & Tenenboim-Weinblatt, 2016). This trend intensified during the years of right-wing governance under Benjamin Netanyahu, as he and many members of his governing coalition adopted strategies aimed at delegitimizing mainstream media (Mordechai & Barhum, 2026). The framing of the media as an adversarial political actor has eroded its traditional role as a mediating institution responsible for providing the public with reliable information. (Panievsky, 2022; Peri, 2004).

A prominent turning point was the establishment of the newspaper *Israel Hayom* in 2007. Distributed free of charge and backed by substantial private funding, the newspaper has been characterized in the scholarly literature as a "disruptive actor" that altered the economic and professional balance of power within the newspaper industry (Dahan & Bentman, 2017). This development coincided with the declining influence of critical news outlets such as *Haaretz*, the weakening of *Yedioth Ahronoth*'s position within the commercial media

market, and a broader process of declining confidence in mainstream media as a shared mediating institution. Together, these developments contributed to the emergence of a polarized media environment characterized by parallel "factual systems" and information consumption within ideological "echo chambers" (Benkler et al., 2018).

Polarization within the Israeli media field intensified further with the rise of Channel 14 (formerly Channel 20), which was established as a heritage channel in 2014 and later developed into a news channel with a pronounced right-wing political orientation. The channel plays an active role in challenging the legitimacy of state institutions and, unlike traditional journalism, promotes rhetoric that depicts the security establishment, judiciary, and the professional civil service as "enemies from within" acting against the will of the people (Egri, 2026). Government support and regulatory advantages have enabled the channel to replace fact-based deliberation with personal political loyalty. In this way, it has evolved from a media platform into a central mechanism within a broader project aimed at deconstructing the state and its liberal values (Navot & Goldshmidt, 2025).

Russian-Language Media in Israel

Within this polarized media environment, sectoral media systems have also emerged, shaping identity and political consciousness among specific social groups. One of the most prominent examples is Israeli Russian-language media. The large-scale immigration from the former Soviet Union beginning in 1989 created a demand for a dedicated media system, leading to the development of a distinct Russian-language media field. Consistent with the model proposed by Katz et al. (2011), this media is produced by and for the immigrant community and fulfills a dual function: preserving cultural identity and internal cohesion while simultaneously mediating between immigrants and the institutions of the host society.

As a result, a parallel media system emerged, serving not only as a source of information but also as a vehicle for the formation of a distinct collective consciousness. Consuming media in Russian enabled immigrants to follow

developments in Israeli society while preserving their language, cultural codes, and ties to the post-Soviet sphere (Elias & Caspi, 2011). Thus, it fostered the formation of a hybrid identity that combines ethnic belonging with partial integration into Israeli society.

Beyond its informational role, Russian-language media has also served as an arena for shaping group boundaries. Research indicates that it has frequently highlighted the distinctions between immigrants and the host society and, at times, criticized the treatment they received, thereby reinforcing internal cohesion and consolidating a distinct collective identity (Elias, 2011; Zilberg & Leshem, 1996). Nevertheless, its role is not one-dimensional. While fostering differentiation, it has also facilitated adaptation, provided accessible information, and supported gradual integration of immigrants into Israeli society (Caspi et al., 2002).

In the political sphere, Russian-language media has become a major strategic resource. It has provided a platform for political mobilization and mediation between political parties and immigrant voters, creating a symbiotic relationship between political actors and media outlets (Caspi et al., 2002). In doing so, it has transcended the category of "immigrant media", evolving into a media field with substantial influence on public discourse in Israel.

In the digital era, the role of Russian-language media has expanded even further. Online platforms have created a transnational space linking immigrants in Israel with post-Soviet communities around the world, enabling the preservation and expansion of social and cultural capital even after linguistic integration has taken place (Lissitsa & Chachashvili-Bolotin, 2014).

Taken together, these characteristics demonstrate that Russian-language media in Israel functions simultaneously both as a mechanism of integration as well as one of differentiation. It facilitates navigation within a new social environment while preserving identity boundaries and shaping a distinctive political consciousness. As such, it constitutes an important case study for

understanding how sectoral media systems develop within polarized and multi-layered media environments.

Research Questions and Hypotheses

The study was designed to address the following questions: To what extent are immigrants from the former Soviet Union familiar with Israeli Russian-language media outlets? What levels of trust and hostility do they express toward these outlets? And where do they position them on the political-ideological spectrum? In doing so, the study seeks to provide a current and comprehensive picture of the complex relationship between Israel's large immigrant community from the former Soviet Union and its dedicated media sphere, thereby contributing to a better understanding of the dynamics and processes shaping interactions between former Soviet immigrants and Israeli media outlets.

Research Hypotheses

1. With the exception of a few isolated cases, Israeli Russian-language media outlets will not be perceived as having a distinct political-ideological orientation. Previous research on Russian-language media in Israel suggests that in a small ethno-linguistic media market, the desire to reach a broad audience encourages a service-oriented and integrative profile while discouraging clear partisan branding.

2. Older respondents and recent immigrants will exhibit relatively high levels of consumption of Russian-language media outlets due to linguistic dependence and the need to preserve cultural identity. The literature indicates that media consumption patterns vary according to age and duration of residence in Israel: whereas older immigrants and first-generation immigrants tend to rely on Russian-language media to maintain their language and cultural heritage, younger individuals and Israeli-born members of the community primarily consume Hebrew-language media (Elias & Lemish, 2008).

3. Levels of trust and hostility toward Russian-language media outlets

3.1 Trust in Russian-language media outlets is expected to be below the long-term average reported among the Jewish population (34%) (Hermann et al., 2025). This relatively low level of trust stems from a "culture of resistance" and an ingrained skepticism toward media institutions that developed under centralized political regimes in immigrants' countries of origin. Consequently, this audience tends not to perceive sectoral media as a unifying or independent actor; rather, it often adopts an "oppositional decoding" stance and suspects that media outlets serve those in positions of power (Bognar, 2018).

3.2 Levels of hostility toward Russian-language media outlets are expected to be moderate. Ethnic media primarily functions as a community-oriented service platform and therefore tends to avoid strong ideological signaling, reducing the likelihood of extreme hostility.

3.3 A negative correlation is expected between trust and hostility: as trust in a particular media outlet increases, hostility toward that outlet will decrease. Research on the hostile media effect demonstrates that trust and hostility constitute opposing poles. Trust delineates the boundaries of a reliable "us" group, whereas hostility marks the boundaries of an unreliable "them" (Arceneaux et al., 2012; Vallone et al., 1985). Selective media consumption patterns and individual media repertoires encourage exposure primarily to content that aligns with consumers' existing views, thereby reinforcing both trust in supportive sources and hostility toward opposing ones (Hasebrink & Popp, 2006; Stroud, 2011).

Research Design

Three consecutive surveys conducted among immigrants from the former Soviet Union examined the attitudes of Russian-speaking Israelis toward Israeli Russian-language media outlets. The study adopted a multidimensional approach across three principal dimensions:

1. A survey of media consumption patterns was conducted in April 2024 by the *Midgam* research institute among 493 respondents. Participants were recruited primarily through online panels, with targeted telephone sampling (approximately 10%–20%) employed to ensure the inclusion of populations with lower levels of digital access.
2. A survey examining perceptions of the political orientation of media outlets was conducted in March 2025 by the *Maagar Mochot* research institute among 601 respondents, using the same data collection methodology.
3. A survey examining trust and hostility toward media outlets was conducted in August 2025 among 610 Russian-speaking respondents, using an online panel (PanelView).

Respondent Recruitment and Sampling Methods

Respondents were recruited through several commercial online panels (PanelView, Panel4All, and iPanel). In addition, targeted telephone interviews were conducted by the survey institutes' call centers using random sampling procedures. The telephone component was intended to improve the inclusion of populations that are relatively difficult to reach through digital means, particularly older long-established immigrants and recent immigrants. Across all three surveys, the target population consisted of men and women aged 18 and older who had immigrated to Israel from countries of the former Soviet Union in 1989 or later.

Research Instruments and Questionnaire Content

This article analyzes media-related items selected from broader survey instruments that also included economic and political issues relevant to immigrants from the former Soviet Union. These items concern respondents' familiarity with Russian-language media outlets, their consumption of media content, perceptions of the outlets' political-ideological orientation, and levels of trust and hostility toward them. The full wording of the items, response scales, and a complete demographic profile of the respondents are provided in Appendix 2.

Demographic Breakdowns and Analyses

Demographic breakdowns (e.g., age, period of immigration, gender, and additional variables) were conducted for all relevant measures whenever subgroup sample sizes were sufficient to support valid statistical inferences. One notable exception was the measure of "perceived right-wing orientation of media outlets". Because the number of respondents who classified specific media outlets as "right-wing" was very small, no demographic breakdowns were performed for this variable in order to avoid drawing conclusions from extremely small subsamples. Relevant demographic analyses were conducted for all other measures.

Respondent Burden Considerations and Measurement Stability

Given the large number of niche Russian-language media outlets, and particularly because each outlet appeared twice in the trust and hostility matrices, concerns arose regarding respondent fatigue and potential break-off toward the end of the questionnaire. Accordingly, in the August 2025 survey, only media outlets known to have relatively high levels of familiarity among respondents were presented

Comparison Across the Three Samples

Although the use of three surveys conducted at different points in time presents certain challenges for comparison, it also makes it possible to assess the consistency of patterns across independent samples and over time. Future research would benefit from employing a single, comprehensive research instrument. Table 1 presents a demographic comparison of the three samples.

Table 1: Demographic Breakdown by Survey

Research Institute	PanelView	Maagar Mochot	Midgam
N	610	601	493
Data Collection Method	Online panel only	Online panel + telephone	Online panel + telephone (~10–20%)
Age Categories	6 (18–25 to 68+)	5 (18–30 to 65+)	7 (18–24 to 75+)
Gender (% female/male)	59/41	54/46	51/49
Immigration wave 1989–2000	71%	92%	90%
Recent immigrants (from 2022 and onward)	8%	1%	1%

It should be noted that the age categories are not identical across the surveys, and differences also exist in the gender distributions and the composition of immigration waves. For example, the proportion of recent immigrants in the most recent survey is eight times higher than in the first survey. These differences should be taken into account when interpreting the comparative findings (see Table A in Appendix 1). To assess the degree of comparability among the three samples, a comparison of their key demographic characteristics was conducted. Examination of these indicators points to a high degree of similarity between the groups:

1. Gender: The gender distribution is highly consistent across all samples, with very similar female-to-male ratios.

2. Age: Because the data was collected by different survey institutes, the age categories are not identical across the questionnaires. Nevertheless, the overall age composition is comparable, with the median age category in all samples centered approximately around ages 45–55.

3. Geography: All samples exhibit broad nationwide coverage, with substantial representation from central, southern, and northern Israel. The observed regional differences (Total Variation Distance < 0.15) do not suggest meaningful differences in the composition of the populations surveyed.

4. Political orientation: The study sample comprised 610 respondents, including right-wing (N = 317), centrist (N = 167), and left-wing (N = 70) participants.

Limitation of ideological measurement: It should be noted that the study examined only whether media outlets were perceived as right-wing. The questionnaire did not assess public perceptions of media outlets across the full ideological spectrum (right–left). Consequently, conclusions regarding ideological ambiguity should be drawn with caution, as the data does not indicate whether these outlets are perceived as left-wing.

Research Findings

Consumption patterns

The findings reveal a stable hierarchy in patterns of consumption of Russian-language media in Israel. Channel 9 leads by a substantial margin, with a consumption rate of 40.6% of respondents, followed by Radio KAN REKA, at 19.4%.

Besides the leading outlets, the data indicates clear market fragmentation: 15.7% and 14.3% of participants, respectively, reported using the Channel 9 website and the Vesty website of the Yedioth Ahronoth Group (which transitioned from print to digital format several years ago). These were followed by NEWSru (13.3%), RTVI** (12.4%), and IsraelInfo (11.3%). For

** RTVI (Russian Television International) is an international Russian-language television channel serving Russian-speaking diaspora communities worldwide. It broadcasts news, current affairs, and cultural content, while maintaining a local Israeli team that produces original material, including a dedicated Israeli affairs program.

the remaining Russian-language media outlets, consumption rates fell below 10%.***

The most widely recognized media outlets were Channel 9 (92.6%), Radio KAN REKA (79.3%), Vesty (74.3%), RTVI (72.8%), and NEWSru (70.3%). The least widely recognized outlets were Strana (40.0%), ISRAland (40.3%), Cursor (47.2%), MigNews (48.7%), and Arutz Sheva (53.6%).

Approximately one quarter of respondents (25.8%) selected "other Russian-language media outlets". This indicates that a significant portion of consumption occurs outside the list of brands included in the survey—likely including additional Russian-language websites examined in later surveys, as well as Telegram channels and various YouTube and other social media platforms. This pattern is consistent with the Long Tail model (Anderson, 2006), according to which a small number of dominant actors coexist with a large number of niche outlets that collectively account for a substantial share of the market. It also aligns with the literature on audience fragmentation and the growing role of digital platforms as alternative information sources (Webster & Ksiazek, 2012).

The most prominent finding in the study is a pronounced generational gap in the consumption of Russian-language media. The data indicates an almost linear gradient: the younger the age group, the lower the rates of consumption of Russian-language media (Table 2). Among respondents aged 25–34, only 46.3% report consuming Russian-language media, compared to 96.8% among those aged 75 and older. This trend indicates a process of media assimilation among younger generations of immigrants from the former Soviet Union, reflecting broader patterns of integration into Israeli society.

*** See Table B in Appendix 1 for a detailed breakdown.

Table 2. Consumption of Russian-language media by age

What is your age?							
	Total Sample	25–34	35–44	45–54	55–64	65–74	75+
Consume information from Russian-language media	**71.60%**	46.30%	61.40%	66.30%	77.90%	92.30%	96.80%
Do not consume information from Russian-language media	**28.40%**	53.70%	38.60%	33.70%	22.10%	7.70%	3.20%

Accordingly, age emerges as the strongest predictor, with older respondents exhibiting higher levels of Russian-language media consumption than younger respondents. In addition, a statistically significant correlation was found between income level and four media outlets. No statistically significant correlations were found with regard to education level or period of immigration.

Table 3. Correlations between demographic variables and Russian-language media consumption

Variable	Media Outlet	χ^2	df	p
Age	Channel 9	106.86	6	<.001***
Age	Radio KAN REKA	115.68	6	<.001***
Age	Vesty website	32.86	6	<.001***
Age	Cursor website	28.46	6	<.001***
Age	Novosti Nedeli Newspaper	19.5	6	=.003**
Gender	Cursor website	8.41	1	=.004**
Income Level	Channel 9	38.59	5	<.001***
Income Level	Radio KAN REKA	31.34	5	<.001***
Income Level	Cursor website	20.96	5	<.001***
Income Level	Vesty website	12.65	5	=.027*

Concurrently, respondents reported consuming an average of approximately 2.2 Russian-language media sources, while among respondents aged 75 and older, the average rose markedly to approximately 4.2 sources. This pattern is consistent with media repertoire theory, which posits that individuals combine multiple information sources—including television, radio, the internet, and print media—to satisfy diverse informational needs (Hasebrink & Popp, 2006).

In addition, 39.4% consume Russian-language media less than once a week; 35.9% consume it daily; 13.8% consume it once to twice per week; and 10.9% consume it three to four times per week. A dichotomous distribution in consumption habits emerges: large groups reported either "daily" (35.9%) or "less than once a week" (39.4%), while medium-frequency users account for a smaller proportion (24.7%). This pattern reflects two distinct usage profiles: a core of regular, "heavy" consumers versus low-frequency consumption.

The data also reveals a negative correlation between income level and consumption of Russian-language media. Among respondents with below-average income, only 16.6% reported not consuming Russian-language media, compared with 35.7% among those with above-average income. This finding suggests that as economic integration increases, reliance on Russian-language media declines, while consumption of Hebrew-language media increases, often alongside improved Hebrew proficiency.

A moderate increase is also evident in the proportion of respondents who do not consume Russian-language media as education level rises: from 24.9% among respondents with up to secondary education to 29.2% among university graduates. In addition, men report higher levels of Russian-language media consumption than women (76.2% compared with 67.4%), a difference that may reflect variations in media preferences or distinct patterns of integration between the genders.

The analysis further shows that consumption rates among recent immigrants are substantially higher than among long-established immigrants (85.7% compared with 70.1%). This finding is consistent with studies demonstrating that reliance on ethnic media is particularly common during the early stages

of adaptation, when immigrants use such media for orientation, maintaining cultural identity, and sustaining a sense of belonging. Over time, reliance tends to decline as language proficiency improves and ties with the broader society deepen (Matsaganis et al., 2011).

Taken together, the findings support Hypothesis 2: consumption of Russian-language media is indeed more prevalent among older respondents and recent immigrants, as predicted based on the literature.

Perceptions of the Political Positioning of Russian-Language Media Outlets

The most striking and unexpected finding of the survey is that a large majority of respondents (69%) selected "don't know" when asked to identify which outlets on the list were considered right-wing. It is important to note that the question examined only right-wing affiliation and did not assess whether outlets were perceived as left-wing. Consequently, no conclusions can be drawn regarding their positioning along the broader right–left political spectrum.

Among all Russian-language media outlets, only Channel 9 stood out, with 20% of respondents identifying it as right-wing. It was followed by Radio KAN REKA, the Vesty website, and the Arutz Sheva website, each of which was identified as right-wing by approximately 6% of respondents. Approximately 4% identified RTVI as right-wing, while all other outlets were classified as right-wing by only 1–2% of respondents.

From a functional perspective, many Russian-language media outlets serve an ethnic-instrumental role: they provide access to information in Russian and help sustain community ties, rather than operating primarily as explicitly political brands. Consequently, their ideological signaling tends to remain weak and implicit. Moreover, respondents demonstrated a broader reluctance to assign political classifications. Even those familiar with particular outlets often refrained from categorizing them ideologically, whether due to perceptions of political neutrality or uncertainty about their positioning.

This tendency further contributes to the overall ambiguity surrounding these outlets (Matsaganis et al., 2011).

Consistent with this, editorial statements from various outlets indicate a professional norm of adherence to "objectivity," "neutrality," and a public image of political non-alignment. For example, according to Channel 9's editorial statement: "The editorial team operates out of commitment to the public interest and adheres to the principles of objectivity, transparency, and ethics, in accordance with the professional journalists' code [...] We are an independent media outlet and are not affiliated with any political party, public organization, or commercial entity" (Channel 9, n.d.; translation: mine, A.B.Y.).

In the Russian-language advertising market, which is limited to begin with since not all advertisers operate within it, any perceived political affiliation may further reduce the pool of advertisers. Consequently, editorial strategies of avoiding partisan signaling are maintained. This ambiguity reduces political differentiation and recognition but expands audience reach and minimizes the risk of segmentation in a small advertising market.

However, it should be noted that even outlets widely regarded as right-wing within the broader media landscape are seldom perceived in these terms by Russian-speaking audiences. For example, only 6% of respondents identified the Arutz Sheva website as right-wing. Yet a comparative analysis of the outlet's Hebrew- and Russian-language content revealed substantial differences: at least half of the articles published on the Hebrew site did not appear in the Russian version. In addition, visual markers of religious identity were far less prominent in the Russian edition; for example, images depicting men wearing kippot and women with head coverings were relatively rare. Similarly, the Russian version included articles featuring representatives of opposition parties that were absent from the Hebrew site at the time of analysis. Taken together, these findings suggest a strategy of moderating ideological signaling and a deliberate editorial effort to maintain as politically neutral a profile as possible. It is also possible that respondents, most of whom positioned themselves on the center-right or right of the political spectrum, did not perceive Arutz Sheva as being significantly more right-wing than themselves.

Table 4. Identification of Russian-language media outlets as right-wing*

Which Russian-language media outlets do you consider to be right-wing? (Multiple responses permitted)

	No	Yes
Channel 9 (TV channel/website)	80%	20%
RTVI channel	96%	4%
Radio KAN REKA	94%	6%
Radio Rishon	99%	1%
Radio Luchshee	99%	1%
Novosti Nedeli newspaper	98%	2%
Vesty website	94%	6%
NEWSru website	98%	2%
Detaly website	99%	1%
Arutz Sheva website	94%	6%
MigNews website	99%	1%
Strana website	99%	1%
ISRAland website	98%	2%
Cursor website	99%	1%
Other	97%	3%
Don't know	69%	

* Given the small cell sizes, these percentages should be interpreted with caution. Confidence intervals for these cells are presented in Table C in Appendix 1.

The empirical findings provide full support for Hypothesis 1: Russian-language media outlets exhibit high levels of ideological ambiguity and a lack of clear political identification, with one notable exception—Channel 9, which was identified as right-wing by 20% of respondents. Nevertheless, a measurement limitation should be acknowledged: because the question assessed identification with the right only, rather than ideological positioning along the full left–right spectrum, the findings do not permit conclusions regarding whether these outlets are perceived as left-wing. Future research that extends the measurement to the full left–right ideological axis may reveal additional patterns of political classification that were not captured in the present study.

Trust in Media Outlets

Table 5. Levels of Trust in Russian-Language Media Outlets

	Very high	Fairly high	Fairly low	Very low	No trust at all	Positive-Negative balance	Familiar but no opinion	Not familiar	Percentage with low or no hostility among those familiar with the outlet
RTVI channel	2.00%	6.70%	7.40%	12.80%	16.90%	**-28.40%**	27.10%	27.20%	55.80%
Radio Rishon	2.80%	5.60%	9.30%	9.30%	14.10%	**-24.30%**	22.30%	36.60%	63.10%
Radio KAN REKA	3.40%	9.70%	9.70%	8.40%	10.70%	**-15.70%**	31.00%	20.70%	63.30%
Radio Luchshee	3.10%	12.30%	9.50%	5.30%	9.20%	**-8.60%**	21.00%	39.70%	65.60%
Vesty website	2.30%	12.50%	11.50%	9.00%	12.30%	**-18.00%**	26.70%	25.70%	62.20%
Novosti Nedeli newspaper	1.60%	5.90%	8.80%	4.80%	9.80%	**-15.90%**	24.10%	44.90%	59.90%
Detaly website	2.50%	8.40%	10.20%	6.20%	10.20%	**-15.70%**	18.70%	43.90%	63%
NEWSru website	3.80%	13.80%	12.50%	6.40%	11.20%	**-12.50%**	22.80%	29.70%	64.20%

	Very high	Fairly high	Fairly low	Very low	No trust at all	Positive-Negative balance	Familiar but no opinion	Not familiar	Percentage with low or no hostility among those familiar with the outlet
MigNews website	1.30%	5.30%	7.20%	5.90%	9.00%	**-15.50%**	20.00%	51.30%	61.80%
Artuz Sheva website	1.10%	5.10%	9.20%	6.20%	10.00%	**-19.20%**	21.60%	46.40%	60.70%
Cursor website	1.80%	5.40%	5.90%	4.90%	9.20%	**-12.80%**	20.00%	52.80%	60.80%
Strana website	1.10%	3.80%	5.70%	4.40%	8.50%	**-13.70%**	16.40%	60.00%	65.10%
ISRAland website	1.50%	4.30%	5.90%	4.40%	9.20%	**-13.70%**	15.10%	59.70%	63.10%
Channel 9	5.50%	24.90%	16.80%	16.50%	12.40%	**-15.30%**	16.50%	7.40%	77.10%

The survey data indicates that levels of trust in Israeli Russian-language media outlets are relatively low. Even Channel 9, the leading outlet in terms

of consumption, is perceived as highly or very highly trusted by only 30.4% of respondents. It is followed by NEWSru (17.6%), with Radio Luchshee ranking third (15.4%).

Notably, none of the Russian-language media outlets exhibits a positive net trust score. The outlets with the most favorable trust balances are Radio Luchshee (-8.6%), NEWSru (-12.5%), and Cursor (-12.8%). The outlets with the most negative trust balances are RTVI (-28.4%) and Radio Rishon (-24.3%). Even Channel 9, the most prominent and widely recognized media outlet among Russian speakers, exhibits a negative trust balance (-15.3%). On the one hand, it enjoys the highest levels of trust among all the outlets examined; on the other, it is also the subject of considerable distrust. This pattern suggests that, despite its dominant position, it remains a contested media outlet.

The findings point to a critical and discerning audience characterized by complex patterns of media consumption. The fact that consumption persists despite relatively low levels of trust indicates that the role of media extends beyond the provision of reliable information to encompass social, cultural, and psychological functions. Moreover, the gap between high levels of familiarity and consistently negative trust balances suggests that media use is shaped not only by trust, but also by factors such as accessibility, language, and habitual consumption. Finally, the distribution of media use reflects a fragmented market structure, characterized by a small number of dominant brands alongside a “long tail” of niche outlets.

Hostility toward media outlets

The hostility data present a different picture. Only a small proportion of respondents reported high or very high levels of hostility, ranging from 4.6% toward Strana to 11.1% toward Channel 9. Although hostility tends to increase slightly as familiarity with a media outlet rises, the relationship is weak and does not reach statistical significance. Across all outlets, more than 55% of respondents familiar with them reported either low levels of hostility or no hostility at all.

Channel 9 stands out in this regard: approximately 77% of respondents reported either no hostility or only minimal hostility toward the channel. It is followed by Radio Luchshee (approximately 66%) and Strana (just over 65%). At the other end of the spectrum, RTVI records the lowest share of respondents reporting low or no hostility, at slightly below 56%.

Table 6. Hostility Levels Toward Russian-Language Media Outlets

	Very high	Fairly high	Fairly low	Very low	No hostility at all	High-Low balance	Familiar but no opinion	Not familiar
RTVI channel	5.60%	5.30%	8.50%	5.10%	30.00%	-32.70%	23.80%	21.80%
Radio Rishon	2.80%	3.60%	6.70%	5.60%	32.00%	-37.90%	19.50%	29.80%
Radio KAN REKA	1.80%	4.40%	6.90%	7.20%	37.50%	-45.40%	23.80%	18.40%
Radio Luchshee	2.60%	3.10%	6.60%	5.70%	32.80%	-39.40%	17.40%	31.80%
Vesty website	2.60%	4.90%	7.50%	5.60%	34.10%	-39.70%	21.10%	24.10%
Novosti Nedeli newspaper	2.30%	4.40%	5.90%	4.30%	36.60%	-40.10%	18.70%	27.90%
Detaly website	2.10%	4.60%	6.40%	4.60%	26.70%	-31.00%	15.40%	40.20%
NEWSru website	2.60%	4.40%	6.40%	6.20%	31.80%	-37.40%	17.70%	30.80%
MigNews website	2.10%	3.30%	7.40%	3.80%	23.60%	-29.40%	15.40%	44.60%
Artuz Sheva website	2.50%	4.30%	6.90%	4.40%	25.10%	-29.60%	16.60%	40.30%
Cursor website	2.30%	4.10%	5.30%	4.30%	23.80%	-27.00%	15.10%	45.30%
Strana website	1.60%	3.00%	6.20%	5.10%	22.00%	-28.70%	13.30%	48.90%
ISRAland website	2.30%	2.50%	6.60%	3.80%	21.30%	-26.90%	13.80%	49.80%
Channel 9	3.60%	7.50%	11.60%	9.80%	49.20%	-59.40%	12.10%	6.20%

Overall, hostility toward Russian-language media outlets is not particularly high. On average, approximately 30.5% of respondents report no hostility at all toward the outlets examined, while only about 2.6% report very high levels of hostility. These findings are consistent, among other things, with the literature on selective exposure and avoidance. According to cognitive dissonance theory, individuals tend to select content that aligns with their pre-existing attitudes and avoid dissonant content. Consequently, potential antagonists are less frequently exposed to media that contradicts their views, thereby reducing the contribution of hostile perceptions to the overall measure (Festinger, 1957; Garrett, 2009; Hart et al., 2009).

Spearman's and Kendall's rank correlation coefficients were used to examine the relationship between levels of hostility toward media outlets and levels of trust in them (see Table D in Appendix 1). The findings reveal considerable variation across media outlets. While statistically significant positive correlations were identified for some outlets (Spearman ≈ 0.06–0.30; Kendall ≈ 0.02–0.20), for others the relationship was weak or not statistically significant. Where such a relationship exists, it indicates that as the value of one variable increases, the other also tends to increase, albeit modestly. Weak negative Kendall correlations were observed for NEWSru and Channel 9; however, these were not statistically significant. Relatively strong correlation coefficients were found for Strana, ISRAland, MigNews, Cursor, Arutz Sheva, and Novosti Nedeli.

The presence of a positive correlation between trust and hostility is a relatively unusual finding in the literature, which typically reports a negative correlation between these measures. One possible interpretation is brand-level polarization: certain media outlets may elicit strong emotional responses characterized simultaneously by high trust and high hostility. Additional explanations include respondents' limited familiarity with some outlets, leading them to assign low scores on both measures, as well as a high proportion of "no opinion" responses, which may influence correlation patterns.

The outlets exhibiting the strongest correlations are Strana, which shows the highest positive correlation (0.30 based on Spearman's coefficient and 0.19 based on Kendall's coefficient); ISRAland, which also demonstrates a relatively high correlation (0.29 and 0.20, respectively); and Cursor, MigNews, Arutz Sheva, and the Novosti Nedeli newspaper, which show similar correlations (0.23–0.24 based on Spearman's coefficient). These findings indicate that, for these outlets, the inverse correlation between hostility and trust is strongest and most robust, even after applying a conservative statistical correction.

The weakest correlations were observed for NEWSru and Channel 9. Kendall's coefficient indicated a weak negative correlation (−0.04) in both cases, which did not reach statistical significance. Radio KAN REKA, Radio Rishon, and Vesty likewise exhibited only weak correlations. Although some of these relationships were significant in the initial analysis (Spearman ≈ 0.10–0.11), they did not remain significant after Bonferroni correction and should therefore be interpreted with caution.

Levels of hostility by political orientation

An analysis of average levels of hostility toward Russian-language media outlets by political orientation (see Table E in Appendix 1) revealed no pronounced differences across most groups. The hostility scale ranged from 0 (no hostility at all) to 4 (very high hostility), and mean scores were relatively low across most outlets, indicating generally moderate levels of hostility. A partial exception was observed for RTVI, Channel 9, and Cursor, which elicited somewhat higher levels of hostility among respondents identifying with the political left. However, even in these cases, the differences between groups remained modest.

The standard deviation of the political orientation variable (SD = 1.15) indicates a moderate degree of ideological dispersion within the sample. Table 7 presents Spearman correlation coefficients between ideological positioning and levels of hostility toward different media outlets. All coefficients are positive and range from 0.098 to 0.296, indicating weak to

moderately low positive correlations. Accordingly, the more ideologically defined respondents' political orientations are, the higher their levels of hostility toward media outlets tend to be.

An examination of the relationship between political orientation and hostility reveals clear patterns of polarization. While outlets such as Novosti Nedeli and RTVI exhibit relatively strong correlations (0.296 and 0.274, respectively), suggesting a substantial influence of political orientation on audience perceptions, the correlations for Channel 9 and Detaly are negligible (below 0.12). In other words, hostility toward Channel 9 and Detaly appears largely unrelated to respondents' political orientation. For most other outlets, the coefficients fall within the 0.15–0.26 range, reflecting a moderate correlation between political identity and hostility.

A further noteworthy finding concerns respondents who identified with the political center and those who responded "don't know." These groups sometimes exhibited the lowest levels of hostility, yet in other cases reported relatively high levels. For example, hostility toward Strana among these respondents reached 1.25, exceeding even the levels recorded among respondents at the ideological extremes. This pattern suggests greater variability and less consistent patterns of hostility among these groups.

Table 7. Correlations Between Trust in Media Outlets and Political Orientation

Media outlet	Spearman's Correlation: Between Trust and Hostility	Spearman's Correlation: Hostility and Political Orientation	Spearman's Correlation: Trust and Political Orientation
Channel 9	0.06	0.098	0.038
Radio KAN REKA	0.13	0.259	0.024
Radio Rishon	0.17	0.205	0.02
Radio Luchshee	0.21	0.256	-0.05
RTVI channel	0.14	0.274	-0.031
Vesty website	0.09	0.22	-0.045

Media outlet	Spearman's Correlation: Between Trust and Hostility	Spearman's Correlation: Hostility and Political Orientation	Spearman's Correlation: Trust and Political Orientation
NEWSru website	0.08	0.159	0.004
Detaly website	0.15	0.12	-0.091
Arutz Sheva website	0.22	0.214	0.075
MigNews website	0.28	0.159	-0.02
Strana website	0.39	0.158	-0.048
ISRAland website	0.32	0.175	-0.197
Cursor website	0.28	0.176	-0.143
Novosti Nedeli newspaper	0.32	0.296	-0.18

In examining the mean levels of trust in media outlets (see Table 8), it emerges that certain media outlets consistently receive relatively high levels of trust across the entire political spectrum. The most prominent among these are Radio KAN REKA and Radio Rishon, which are perceived as reliable sources of information regardless of political orientation. Channel 9 also enjoys relatively broad-based trust, although to a less pronounced extent.

However, some media outlets generate marked differences between political groups, with high levels of trust on one side of the political spectrum and low levels of trust on the other (see Table 8). Cursor provides the clearest example of this pattern, with a trust level of 2.43 among respondents identifying with the left, compared to 1.08 among those identifying with the right. A similar pattern is evident for ISRAland: 1.89 among left-wing respondents versus 0.91 among right-wing respondents. Strana shows a similar but more moderate trend: 0.95 among right-wing identifiers compared to 2.0 among those identifying with the center-left. In addition, Vesty enjoys relatively high trust among left-leaning respondents (2.29), while NEWSru receives high levels of trust among center-left respondents (2.64). Overall, both of these outlets receive higher trust ratings from the left side of the ideological spectrum (see Table 5).

It is noteworthy that among immigrants from the former Soviet Union who identify with the political right, Arutz Sheva does not receive high levels of trust (1.59 among center-right respondents and 1.43 among right-wing respondents). By contrast, two outlets that receive relatively high levels of trust among center-right respondents are Radio Luchshee (2.24) and NEWSru (2.05). Among centrist respondents, high levels of trust are observed toward both radio stations—Radio KAN REKA and Radio Rishon—each receiving an average score of 2.07.

Table 8. Trust Scores for Russian-Language Media Outlets by Political Orientation*

	Right	Center-right	Center	Center-left	Left	Don't know
Radio Rishon	1.61	2	2.07	1.57	1.9	1.92
Radio Luchshee	1.6	2.24	1.77	2.88	1.4	1.81
Novosti Nedeli newspaper	1.09	1.66	1.65	2.5	1.67	1.58
Vesty website	1.33	1.71	1.65	1.71	2.29	2.14
NEWSru website	1.53	2.05	1.77	2.64	1.91	2
Detaly website	1.23	1.7	1.85	2.27	2.2	1.58
Arutz Sheva website	1.43	1.59	1.41	1.75	1	1.18
MigNews website	1.13	1.64	1.57	1.6	1.43	1.35
Strana website	0.95	1.47	1.53	2	1.17	1.5
ISRAland website	0.91	1.56	1.61	2.67	1.89	1
Cursor website	1.08	1.69	1.59	2.6	2.43	1
RTVI channel	1.07	1.39	1.61	1.47	0.92	1.24
Radio KAN REKA	1.61	2	2.07	1.57	1.9	1.92
Channel 9	1.44	1.42	1.6	1.83	1.32	1.87

* The figures represent the mean trust scores for the media outlets on a scale ranging from 1 (no trust at all) to 5 (complete trust).

However, the analysis found no statistically significant correlation between the political positioning of immigrants from the former Soviet Union and their levels of trust in Russian-language media outlets. In terms of Spearman

correlations, this indicates that despite variation in political orientation, there is no consistent correlation between respondents' political positioning and their trust in specific media outlets. Most correlations are close to zero or very weak, ranging from −0.197 to +0.075. Accordingly, Hypothesis 3 is only partially confirmed:

Hypothesis 3.1 (Trust) The hypothesis is supported. The findings confirm that levels of trust in Russian-language media outlets are lower than the long-term average in the Jewish sector (34%). Indeed, even Channel 9, the leading and most widely known outlet among Russian speakers, received high or very high trust ratings from only 30.4% of respondents. Levels of trust in all other Russian-language media outlets are considerably lower. Moreover, none of the examined outlets demonstrates a positive net trust balance. In every case, without exception, the proportion of respondents expressing distrust exceeds the proportion expressing trust.

Hypothesis 3.2 (Hostility) The hypothesis is supported. High levels of hostility (fairly high and very high) were reported by only a small proportion of the total sample, ranging from 4.6% toward Strana to 11.1% toward Channel 9. On average, only 2.6% of respondents expressed very high hostility toward the media outlets examined. Across all outlets, more than 55% of respondents familiar with them reported low levels of hostility or no hostility at all. Channel 9 recorded the highest proportion in this regard, with approximately 77% of respondents reporting either no hostility or only low levels of hostility toward it.

Hypothesis 3.3 (Correlation) The hypothesis was not supported. It predicted a negative correlation between trust and hostility, whereby higher levels of trust in a media outlet would correspond to lower levels of hostility toward it. However, the findings reveal the opposite pattern: for most outlets, statistically significant positive correlations were found, indicating that trust and hostility tend to increase together rather than move in opposite directions. This anomalous finding is discussed in detail in the conclusion section.

Summary and Conclusions

The present study examined the Russian-language media field in Israel through three main dimensions: exposure and consumption, trust and hostility, and ideological positioning. It sought to determine whether Russian-language media in Israel functions primarily as ideologically right-wing media, reflecting patterns identified in the international literature (Benkler et al., 2018; Jamieson & Cappella, 2008), or rather as instrumental ethnic media focused on community service, language preservation, and cultural mediation (Matsaganis et al., 2011).

The findings suggest that the dominant model in this field is a hybrid ethnic-commercial model: a combination of community-based linguistic and identity needs alongside significant commercial constraints. Unlike mainstream Israeli media, where political identity may itself become a brand (e.g., Channel 14 or Haaretz), Russian-language media outlets are characterized by ideological fluidity and a functional orientation centered on survival and adaptation. Community-service goals, language accessibility, and market pressures all moderate political-ideological signaling and may even encourage the maintenance of deliberate ambiguity.

The findings reveal three central patterns. First, the dominance of Channel 9 (40.6% exposure) alongside a digital "long tail," with 25.8% of respondents reporting consumption of sources outside the list of established brands. According to the Long Tail model (Anderson, 2006), markets are structured around a small number of dominant players alongside a large number of niche outlets that collectively account for a substantial share of consumption. Second, a pronounced generational divide and clear processes of media assimilation: consumption of Russian-language media declines steadily among younger age groups (46.3% among those aged 25–34 compared with 96.8% among those aged 75+), suggesting that Russian-language media serves as a transitional mechanism for younger generations while remaining a stable information source for older immigrants and recent arrivals. Third, pronounced ideological ambiguity (69% selected "don't know" when asked to identify right-wing outlets, while only 20% identified Channel 9 as

right-wing), combined with a dual pattern of low trust (no outlet achieved a positive trust balance) and low hostility (an average of only 2.6% reported very high hostility). This pattern coexists with localized polarization (e.g., toward Cursor and ISRAland) alongside relatively broad-based trust in Radio KAN REKA and Radio Rishon.

Evaluation of Hypotheses

The research question was fully addressed in the dimension of exposure and consumption, and adequately addressed in the dimension of trust–hostility. In the ideological positioning dimension, the analysis was limited to identifying outlets as right-wing—a limitation that must be taken into account when interpreting the findings.

Hypothesis 1 (Ideological ambiguity): Fully supported

A large majority of respondents (69%) refrained from assigning Russian-language media outlets a right-wing political identity. Only Channel 9 was identified as right-wing by 20% of respondents. Even Arutz Sheva, widely perceived as right-wing in the broader Israeli media landscape, is rarely identified as such among Russian speakers (only 6%). It should be noted that only right-wing identification was measured; future research should expand this to the full ideological spectrum.

Hypothesis 2 (Differences by age and immigration tenure): Fully supported

A near-linear gradient by age was found: among respondents aged 25–34, only 46.3% consume Russian-language media, compared to 96.8% among those aged 75+, a gap of 50.5%. In addition, consumption among recent immigrants (2022–2024) is significantly higher than among long-established immigrants (85.7% vs. 70.1%).

Hypothesis 3 (Trust and hostility): Substantially Supported, but Only Partially Confirmed

3.1 (Trust): Fully supported—levels of trust in Russian-language media outlets are lower than the long-term average for the Jewish population (34%) across all outlets, without exception. Although Channel 9 leads in both consumption and familiarity, only 30.4% of respondents report high or very high levels of trust in the channel, and not a single Russian-language media outlet exhibits a positive trust balance.

3.2 (Hostility): Fully supported—levels of hostility are generally moderate and non-extreme.

3.3 (Correlation): Not supported—in contrast to the expected negative relationship between trust and hostility, weak to moderate positive correlations were found in most outlets.

The most anomalous finding is the positive correlation between trust and hostility across most media outlets, albeit weak to moderate. This contradicts theoretical expectations of a negative relationship, as derived from the Hostile Media Effect theory (Vallone et al., 1985) and Affective Polarization theories (Iyengar et al., 2012). In the literature, trust and hostility are typically conceptualized as opposing poles: trust defines the boundaries of the trusted in-group ("we"), whereas hostility marks the distrusted out-group ("they").

The following section presents three possible interpretations, examined in light of the available data.

Brand-level polarization: Media outlets that generate high levels of emotional engagement may elicit polarized responses among different audience segments—high trust among those who identify with them and high hostility among those who reject them. Aggregating the entire sample combines these two emotional responses, thereby producing a positive correlation. The observed data patterns support this interpretation. The media outlets that exhibit the strongest positive correlations between trust and hostility—Strana, ISRAland, and Cursor websites—are also the outlets for which the largest differences in levels of trust were found across political

groups. However, it is also possible that the correlation is partly driven by the structure of the data itself, and this should be acknowledged as a limitation of the study.

Methodological "no-opinion floor effect": Respondents unfamiliar with a media outlet may assign low scores for both trust and hostility. This creates a concentration of low trust and low hostility responses, which inflates the correlation coefficient and produces a technical positive correlation (see Table 6).

A supplementary analysis excluding respondents who selected "no opinion" or "not familiar" still produced positive correlations, many of which were even stronger. This weakens the methodological explanation and suggests that the positive correlation is not merely a derivative of variance compression; rather, it reflects a substantive pattern among engaged media consumers.

Ambivalence toward ethnic media: Unlike the broader media environment, in which media outlets are often clearly perceived as "ours" or "theirs," Russian-language ethnic media may evoke an ambivalent response among consumers. On the one hand, these outlets elicit trust rooted in linguistic accessibility, a sense of communal belonging, and reliance on them as sources of information in one's native language. On the other hand, they may also evoke hostility stemming from frustration with content quality, suspicions regarding vested interests or implicit political agendas, or the perception that an outlet does not adequately represent the needs of the community. Such patterns of ambivalence, characterized by simultaneous attachment to and criticism of community institutions ("love-hate relationship"), have been documented in the literature (Remennick, 2007). The finding that a majority of Russian speakers consume Russian-language media (71%), even when their trust in these outlets is limited, suggests that the role of these media extends beyond the provision of reliable information, and also encompasses needs related to language, belonging, and habit. This reality, in which consumers remain dependent on media outlets that simultaneously evoke trust and suspicion, creates fertile ground for ambivalence.

An additional and unexpected finding is that an exceptionally high proportion of respondents (69%) selected "don't know" when asked to identify which media outlets are considered right-wing. This finding may be understood as reflecting the interaction of two forces operating simultaneously. The first is strategic ambiguity on the part of media producers: in a limited ethno-linguistic market, economic considerations take precedence over ideological considerations, and explicit political branding may undermine the existing audience base rather than expand it. Accordingly, editors and channel owners may consciously adopt ambiguity as a strategy that enables them to appeal to the widest possible audience.

The second force is functional consumption: for many consumers, Russian-language media outlets do not serve as a political compass, but rather as a cultural and linguistic conduit. When the motivation for consumption is instrumental (language comprehension, information regarding rights, nostalgia), the question of a media outlet's political identity becomes irrelevant to the consumer.

From the perspective of political orientation, the data reveals an asymmetry between the two measures. Although no significant correlation was found between respondents' ideological positioning and their levels of trust in media outlets, consistent positive correlations were found in relation to hostility. In other words, the more strongly respondents position themselves ideologically, the higher their levels of hostility toward media outlets. This pattern is particularly evident in relation to the Novosti Nedeli newspaper and RTVI, whereas Channel 9 demonstrates the weakest correlation. At the same time, localized points of polarization were identified in relation to trust: the Cursor and ISRAland websites exhibit substantial differences in levels of trust across political groups, whereas Radio KAN REKA and Radio Rishon enjoy stable, broad-based trust across the political spectrum.

Theoretical and Practical Implications

The discussion of the implications of ideological ambiguity in Israel's Russian-language media market is grounded in a unique empirical

configuration that combines structural concentration with the absence of clear political positioning. On the one hand, the market is characterized by a high degree of concentration, with a single dominant actor—Channel 9—whose exposure levels far exceed those of Radio KAN REKA, the second most widely consumed outlet. On the other hand, the remainder of the market is fragmented across a range of digital platforms, including Vesty, NEWSru, and RTVI. Despite the dominance of Channel 9, the system as a whole is characterized by ideological ambiguity, making it difficult to identify clear political orientations among the various outlets.

These findings suggest that ideological ambiguity should not be interpreted as an absence of influence. Rather, it appears to constitute a strategic mode of operation that enables media outlets to serve as a broad communal infrastructure within a small ethno-linguistic field. In this environment, commercial constraints encourage the avoidance of explicit partisan branding that could narrow the target audience, thereby leading the media to moderate political tensions rather than amplify them.

From the perspective of the public sphere, this means that consumers are exposed to the Israeli public agenda through a media system that is familiar to a very large proportion of immigrants from the former Soviet Union—particularly through Channel 9 and Radio KAN REKA—yet one that appears to refrain from offering a clear ideological compass. This ambiguity may help reduce intra-community polarization, but it may also contribute to a form of *discursive fragmentation*, in which assessments of credibility are based more on language and group affiliation than on an understanding of competing political interests.

In the context of integration processes, Russian-language media functions as a kind of "revolving door" that is essential for the absorption of successive waves of immigration. The findings indicate that media consumption among immigrants who arrived in Israel after 2000 stands at 85.7%, substantially higher than among immigrants who arrived between 1989 and 2000 (70.1%). In other words, these media outlets serve as a critical primary agent of socialization—an instrumental gateway into Israeli society. Despite the

pronounced generational divide in the consumption of Russian-language media, its relevance is renewed with each successive wave of immigration, as it provides newcomers with an anchor of information and a sense of belonging before they potentially transition to Hebrew-language media.

Patterns of trust and hostility within this market reflect a skeptical and decentralized form of media consumption. Although no media outlet achieved a positive net trust balance, levels of hostility are remarkably low, suggesting a functional mode of consumption largely devoid of deep ideological sentiment. This phenomenon may be explained in terms of *brand-level polarization*, whereby the relationship between trust and hostility is not necessarily negative, as certain media brands evoke strong emotional responses in opposite directions regardless of their position on the right–left spectrum. Finally, the "long tail" finding—according to which 25.8% of respondents consume media outlets not included among the major brands—highlights the shift toward alternative and niche channels, such as Telegram channels and media outlets operating through social media platforms.

In conclusion, Russian-language media in Israel constitutes a stabilizing social mechanism that mitigates intra-community tensions and polarization through the adoption of an ideological ambiguity strategy. This media sphere serves as a vital informational safety net, enabling recent immigrants to undergo a gradual process of adaptation to Israeli society, while for the older population it functions as a central anchor for preserving connection and a sense of belonging within the public sphere.

Research Limitations and Recommendations for Future Research

Methodologically, the study is limited by its reliance on surveys conducted by different research institutes and the use of online panels, which may introduce sampling bias. In addition, the measurement is susceptible to self-reporting biases and to respondents' difficulties in defining their political orientation, as reflected in the high proportion of "don't know" responses. To deepen the findings, future qualitative research is recommended to examine the motivations underlying the selection of information sources and the complex

relationship between trust and hostility. In parallel, comparative content analysis could help determine whether political ambiguity is embedded in the media content itself, while the use of browsing data could validate actual patterns of media consumption. Finally, future studies should expand the measurement to a full bipolar political spectrum (right–left) in order to identify patterns that were not captured by the current measurement.

References

Andersen, K., Shehata, A., & Andersson, D. (2023). Alternative news orientation and trust in mainstream media. *Digital Journalism, 11*(5), 833–852. https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1986412

Anderson, C. (2006). *The long tail: Why the future of business is selling less of more.* Hyperion.

Arceneaux, K., Johnson, M., & Murphy, C. (2012). Polarized political communication, oppositional media hostility, and selective exposure. *Journal of Politics*, *74*(1), 174–186. https://doi.org/10.1017/S002238161100123X

Atton, C. (2002). *Alternative media.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781446220153

Benkler, Y., Faris, R., & Roberts, H. (2018). *Network propaganda: Manipulation, disinformation, and radicalization in American politics.* Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780190923624.001.0001

Bognar, B. (2018). A culture of resistance: Mass media and its social perception in Central and Eastern Europe. *Polish Sociological Review, 2*(202), 225–242. https://doi.org/10.26412/psr202.05

Caspi, D., Adoni, H., Cohen, A. A., & Elias, N. (2002). The red, the white and the blue: The Russian media in Israel. *Gazette, 64*(6), 537–556. https://doi.org/10.1177/17480485020640060201

Caspi, D., & Limor, Y. (1999). *The in/outsiders: The media in Israel*. Hampton Press.

Channel 9. (n.d.). *Editorial policy*. https://www.9tv.co.il/Content/10

Dahan, M., & Bentman, M. (2017). The ripple effects of a partisan, free newspaper: Israel Hayom as disruptive media actor. *Studies in Communication Sciences*, *17*(1), 99–106. https://doi.org/10.24434/j.scoms.2017.01.008

Downing, J. D. H. (2001). *Radical media: Rebellious communication and social movements.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781452204994

Egri, C. (2026, January 5). *Should Channel 14 be shut down? HaAyin HaShevi'it*. https://www.the7eye.org.il/573069

Elias, N. (2011). Russian-speaking immigrants and their media: Still together? *Israel Affairs, 17*(1), 72–88. https://doi.org/10.1080/13537121.2011.522071

Elias, N., & Caspi, D. (2007). From Pravda to Vesty: The Russian media renaissance in Israel. In A. Epstein & Z. Khanin (Eds.), *Every seventh Israeli: Patterns of social and cultural integration of the Russian-speaking immigrants* (175-198). Bar-Ilan University Press.

Elias, N., & Caspi, D. (2011). Don't patronize me: Media-by and media-for minorities. *Ethnic and Racial Studies*, *34*(1), 61–83. https://doi.org/10.1080/01419871003781314

Elias, N., & Lemish, D. (2008). Media uses in immigrant families: Torn between "inward" and "outward" paths of integration. *International Communication Gazette*, *70*(1), 21-40. https://doi.org/10.1177/1748048507084576

Elias, N., & Zelcer-Shorrer, M. (2007). Browsing without borders: Online journalism of immigrants from the former Soviet Union in Israel. In T. Schwartz-Altshuler (Ed.), *Dot.com journalism: Online journalism in Israel* (pp. 147–176). The Israel Democracy Institute.

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, *43*(4), 51–58. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x

Ferrández Ferrer, A., & Retis, J. (2019). Ethnic minority media: Between hegemony and resistance. *Journal of Alternative and Community Media, 4*(3), 1–13. https://doi.org/10.1386/joacm_00054_1

Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance.* Stanford University Press.

Fraser, N. (1990). Rethinking the public sphere: A contribution to the critique of actually existing democracy. *Social Text, 25/26*, 56–80. https://doi.org/10.2307/466240

Fuchs, C. (2014). *Social media: A critical introduction.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781446270066

Garrett, R. K. (2009). Politically motivated reinforcement seeking: Reframing the selective exposure debate. *Journal of Communication, 59*(4), 676–699. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2009.01452.x

Georgiou, M. (2006). *Diaspora, identity and the media: Diasporic transnationalism and mediated spatialities*. Hampton Press.

Gunther, A. C., & Schmitt, K. (2004). Mapping boundaries of the hostile media effect. *Journal of Communication, 54*(1), 55-70. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02613.x

Hallin, D. C., & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics.* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511790867

Hart, W., Albarracín, D., Eagly, A. H., Brechan, I., Lindberg, M. J., & Merrill, L. (2009). Feeling validated versus being correct: A meta-analysis of selective exposure to information. *Psychological Bulletin, 135*(4), 555-588. https://doi.org/10.1037/a0015701

Hasebrink, U. (2011). Giving the audience a voice: The role of user practices in driving media change. *Journal of Media Business Studies*, *8*(1), 1–17.

Hasebrink, U., & Domeyer, H. (2012). Media repertoires as patterns of behaviour and paths through media repertoires. In H. Bilandzic, G. Patriarche & P. J. Traudt (Eds.), *The action selection of audiences: Explaining selection and use across media* (pp. 149–164). Routledge.

Hasebrink, U., & Popp, J. (2006). Media repertoires as a result of selective media use: A conceptual approach to the analysis of patterns of exposure. *Communications, 31*(3), 369-387. https://doi.org/10.1515/COMMUN.2006.023

Hermann, T., Yohanan, L., Kaplan, Y., & Spogenikov, O. (2025). *The Israeli Democracy Index 2025*. The Israel Democracy Institute. https://www.idi.org.il/articles/62682

Hmielowski, J. D., Feldman, L., Myers, T. A., Leiserowitz, A., & Maibach, E. (2013). An attack on science? Media use, trust in scientists, and perceptions of global warming. *Public Understanding of Science, 23*(7), 866-883. https://doi.org/10.1177/0963662513480091

Holt, K., Ustad Figenschou, T., & Frischlich, L. (2019). Key dimensions of alternative news media. *Digital Journalism, 7*(7), 860-869. https://doi.org/10.1080/21670811.2019.1625715

Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N., & Westwood, S. J. (2019). The origins and consequences of affective polarization in the United States. *Annual Review of Political Science, 22*, 129–146. https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-051117-073034

Iyengar, S., Sood, G., & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology: A social identity perspective on polarization. *Public Opinion Quarterly, 76*(3), 405–431. https://doi.org/10.1093/poq/nfs038

Jamieson, K. H., & Cappella, J. N. (2008). *Echo chamber: Rush Limbaugh and the conservative media establishment.* Oxford University Press.

Kenix, L. J. (2011). *Alternative and mainstream media: The converging spectrum.* Bloomsbury.

Kramer, B. (2017). Populist online practices: The function of the Internet in right-wing populism. *Information, Communication & Society*, *20*(9), 1293–1309. https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1328520

Ladd, J. M. (2012). *Why Americans hate the media and how it matters.* Princeton University Press.

Levendusky, M. (2013). *Partisan media exposure and attitudes toward the opposition. Political Communication*, *30*(4), 565–581. https://doi.org/10.1080/10584609.2012.737435

Lissitsa, S., & Chachashvili-Bolotin, S. (2014). Use of the Internet in capital enhancing ways – ethnic differences in Israel and the role of language proficiency. *International Journal of Internet Science, 9*(1), 9-30.

Matsaganis, M. D., Katz, V. S., & Ball-Rokeach, S. J. (2011). *Understanding ethnic media: Producers, consumers, and societies.* Sage. https://doi.org/10.4135/9781452230412

Merkley, E. (2020). Anti-intellectualism, populism, and motivated resistance to expert consensus. *Public Opinion Quarterly, 84*(1), 24-48. https://doi.org/10.1093/poq/nfz053

Mordechai, N., & Barhum, S. (2026). Media and democratic backsliding: A multidimensional conceptual framework. *Media Frames*, 28.

Moshkova, T. (2018). The Russian-speaking community of the State of Israel. *Bulletin of Palestine Studies, 3*, 1-19. https://doi.org/10.34230/fiad.400935

Navot, D., & Goldshmidt, Y. (2025). The deconstruction of the Israeli state. *Frontiers in Political Science*, *7*, 1553516. https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1553516

Newman, N., Fletcher, R., Schulz, A., Andı, S., Robertson, C. T., & Nielsen, R. (2021). *Reuters Institute digital news report 2021.* Reuters Institute, University of Oxford. https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021

Nygaard, S. (2020). Boundary work: Intermedia agenda-setting between right-wing alternative media and professional journalism. *Journalism Studies*, *21*(6), 766–782. https://doi.org/10.1080/1461670X.2020.1722731

Panievsky, A. (2022). Strategic rituals of loyalty: When Israeli journalists face digital hate. *Digital Journalism*, *10*(9), 1940-1961. https://doi.org/10.1080/21670811.2022.2118144

Peri, Y. (2004). *Telepopulism: Media and politics in Israel*. Stanford University Press.

Peri, Y. (2012). The impact of national security on the development of media systems: The case of Israel. In D. C. Hallin & P. Mancini (Eds.), *Comparing media systems beyond the Western world* (pp. 40-64). Cambridge University Press.

Peterson, E., & Kagalwala, A. (2021). When unfamiliarity breeds contempt: How partisan selective exposure sustains oppositional media hostility. *American Political Science Review, 115*(2), 585-598. https://doi.org/10.1017/S0003055420001124

Pew Research Center (2025, June 10). *The political gap in Americans' news sources.* https://www.pewresearch.org/journalism/2025/06/10/the-political-gap-in-americans-news-sources

Prior, M. (2007). *Post-broadcast democracy: How media choice increases inequality in political involvement and polarizes elections.* Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9781139878425

Remennick, L. (2007). *Russian Jews on three continents: Identity, integration, and conflict.* Transaction.

Riggins, S. H. (1992). The promise and pitfalls of ethnic minority media. In S. H. Riggins (Ed.), *Ethnic minority media: An international perspective* (pp. 1-30). Sage.

Scheufele, D. A., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication*, *57*(1), 9-20. https://doi.org/10.1111/j.0021-9916.2007.00326.x

Shi, Y. (2009). Re-evaluating the 'alternative' role of ethnic media in the US: The case of Chinese-language press and working-class women readers. *Media, Culture & Society, 31*(4), 597-616. https://doi.org/10.1177/0163443709335219

Stroud, N. J. (2011). *Niche news: The politics of news choice.* Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199755509.001.0001

Vallone, R. P., Ross, L., & Lepper, M. R. (1985). The hostile media phenomenon: Biased perception and perceptions of media bias in coverage of the Beirut massacre. *Journal of Personality and Social Psychology, 49*(3), 577-585. https://doi.org/10.1037/0022-3514.49.3.577

Webster, J., & Ksiazek, T. (2012). The dynamics of audience fragmentation: Public attention in an age of digital media. *Journal of Communication, 62*(1), 39-56. https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2011.01616.x

Weiss Yaniv, N., & Tenenboim-Weinblatt, K. (2016). Right-wing populism and beyond. In T. Aalberg et al. (Eds.), *Populist political communication in Europe* (pp. 293-306). Routledge.

Wolfsfeld, G. (1997). *Media and political conflict: News from the Middle East*. Cambridge University Press.

Yu, S. S., & Ahadi, D. (2010). Promoting civic engagement through ethnic media. *PLATFORM: Journal of Media and Communication, 2*(2), 54–71. https://platformjmc.files.wordpress.com/2015/04/platformvol2issue2_yu_ahadi.pdf

Zilberg, N., & Leshem, E. (1996). Russian-language press and immigrant community in Israel. *Revue Européenne des Migrations Internationales, 12*(3), 173-189. https://doi.org/10.3406/remi.1996.1522

Appendix 1

Table A: Demographic Breakdown

Variable	Category	Study 1	Study 2	Study 3
Gender	Men	46%	49%	46%
	Women	54%	51%	54%
Age	**Group 1**	18–30 (12%)	18–24 (4%)	18–25 (3%)
	Group 2	31–40 (27%)	25–34 (17%)	26–35 (14%)
	Group 3	41–50 (25%)	35–44 (22%)	36–45 (32%)
	Group 4	51–64 (22%)	45–54 (16%)	46–55 (21%)
	Group 5	65+ (14%)	55–64 (16%)	56–67 (11%)
	Group 6	–	65–74 (14%)	68+ (19%)
	Group 7	–	75+ (11%)	–
Area of Residence	North	13%	13%	18%
	Haifa	18%	20%	15%
	Central Israel	26%	25%	27%
	Tel Aviv	18%	18%	12%
	Jerusalem	5%	4%	6%
	South	19%	18%	19%
	Judea & Samaria	1%	3%	1%
	Shfela (Lowlands)	–	–	2%

Table B: Patterns of consumption of Russian-language media

Do you consume information from one or more of the following media outlets?	Channel 9	40.6%
	Radio KAN REKA	19.4%
	Channel 9 website	15.7%
	Vesty website	14.3%
	NEWSru website	13.3%
	RTVI channel	12.4%
	IsraelInfo website	11.3%
	Radio Rishon	8.2%
	Radio Luchshee	8.0%
	MigNews website	7.9%
	Zahav.ru website	7.8%
	Detaly website	5.8%
	Novosti Nedeli newspaper	4.1%
	Another Russian-language media outlet	25.8%
	Do not consume information from a Russian-language media outlet	28.4%
	Total	223%

Table C: Confidence Intervals for Small Cells

Media Outlet	n	%	Confidence Interval 95%
Radio Pervoe	39	7.80%	[5.8%, 10.5%]
Radio Luchshee	38	7.60%	[5.6%, 10.3%]
Detaly website	28	5.60%	[3.9%, 8.0%]
Arutz Sheva website	38	7.60%	[5.6%, 10.3%]
Strana website	37	7.40%	[5.4%, 10.0%]
ISRAland website	20	4.00%	[2.6%, 6.1%]

* Six media outlets were identified as small cells (n<30 or %<10%)

Table D: Correlations Between Hostility Toward Media Outlets and Trust in Them

Rank	Media Outlet	Spearman	Kendall	Spearman p-value	Kendall p-value	Bonferroni Correction Status
1	Strana website	0.3	0.19	p<0.001***	p<0.001***	both
2	ISRAland website	0.29	0.2	p<0.001***	p<0.001***	both
3	MigNews website	0.24	0.13	p<0.001***	p<0.001***	both
4	Cursor website	0.24	0.14	p<0.001***	p<0.001***	both
5	Arutz Sheva website	0.23	0.14	p<0.001***	p<0.001***	both
6	Novosti Nedeli	0.23	0.12	p<0.001***	p<0.001***	both
7	Radio Luchshee	0.19	0.06	p<0.001***	p=0.031*	Spearman only
8	Detaly website	0.18	0.06	p<0.001***	p=0.031*	Spearman only
9	RTVI channel	0.14	0.04	p<0.001***	p=0.150 (n.s.)	Spearman only
10	Radio Rishon	0.11	0.03	p=0.007**	p=0.283 (n.s.)	Not robust
11	Radio KAN REKA	0.11	0.02	p=0.007**	p=0.473 (n.s.)	Not robust
12	Vesty website	0.1	0.02	p=0.013*	p=0.473 (n.s.)	Not robust
13	NEWSru website	0.06	-0.04	p=0.138 (n.s.)	p=0.150 (n.s.)	Not significant
14	Channel 9	0.06	-0.04	p=0.138 (n.s.)	p=0.150 (n.s.)	Not significant

*** p < .05 = significant before correction; ** p < .01 = highly significant before correction; *** p < .001 = very highly significant before correction; n.s. = not statistically significant.**

Correction robustness key:

Bonferroni (both) = remains significant after Bonferroni correction in both measures (strong and robust relationship);

Spearman only = remains significant after correction only for Spearman's coefficient (partially robust relationship);

Not robust = does not remain significant after the conservative correction (although significant in the uncorrected test);

Not significant = not statistically significant even in the uncorrected test ($p > .05$).

Significance note: With $N = 610$, Spearman correlation coefficients of approximately $\rho \geq .11$ are significant at the $p < .01$ level, while coefficients of approximately $\rho \geq .08$ are significant at the $p < .05$ level. The weak negative correlations ($\rho \approx -.04$) are not statistically significant according to either measure. A total of 28 correlation tests were conducted (14 media outlets × 2 coefficients), increasing the risk of Type I errors. A conservative Bonferroni correction (**adjusted $\alpha = .05/28 \approx .0018$**) was therefore applied as an especially stringent safeguard. Despite this stringent correction, the six media outlets exhibiting the strongest correlations ($\rho \geq .23$) remained significant according to both coefficients, indicating the robustness of the findings.

Table E. Mean Levels of Hostility Toward Russian-Language Media Outlets by Political Orientation

	Right	Center-right	Center	Center-left	Left	Don't know
Radio Rishon	0.79	0.63	1.05	0.36	0.64	0.85
Vesty website	0.97	0.6	0.95	0.82	1.08	0.65
NEWSru website	0.94	0.72	0.83	0.55	1.08	0.96
Radio KAN REKA	0.68	0.52	0.86	0.62	0.82	1
RTVI channel	0.92	0.9	1.39	1.14	1.62	1.16
Radio Luchshee	0.66	0.54	1.02	0.33	1	1.21
Novosti Nedeli newspaper	0.75	0.58	1.14	0.67	1.18	1.08
Detaly website	1.09	0.72	0.9	0.47	1.13	1
Arutz Sheva website	0.72	0.89	1.26	0.79	0.91	1
MigNews website	0.96	0.77	1.11	0.4	0.8	1.12
Strana website	0.87	0.74	0.96	0.36	1	1.25
ISRAland website	0.93	0.7	1.07	0.67	0.89	1.12
Cursor website	0.9	0.72	1.07	0.22	1.5	1.18
Channel 9	1.16	1.13	1.08	0.92	1.76	1.73

Appendix 2

Midgam Survey

1. How frequently do you consume information from Russian-language media outlets?

1. Every day
2. Three to four times a week
3. Once or twice a week
4. Less than once a week

2. Do you consume information from one or more of the following media outlets? (More than one answer may be selected)

1. Channel 9
2. RTVI channel
3. Radio KAN REKA
4. Radio Pervoe
5. Radio Luchshee
6. Vesty website
7. Channel 9 website
8. NEWSru website
9. Detaly website
10. MigNews website
11. IsraelInfo website
12. Zahav.ru website
13. Novosti Nedeli newspaper
14. Another Russian-language media outlet

15. I do not consume information from Russian-language media outlets

Gender

Responses	Total sample
Men	**49%**
Women	**51%**

Age

Responses	Total sample
18–24	4%
25–34	17%
35–44	22%
45–54	16%
55–64	16%
65–74	14%
75+	11%

Level of Education

Responses	Total sample
Elementary/partial secondary education	1%
Secondary education	11%
Post-secondary education	24%
Academic education	64%

Income Level

Responses	Total sample
Well below average	18%
Slightly below average	14%
Average	21%
Slightly above average	29%
Well above average	14%
Refuses to answer	4%

Period of Immigration

Responses	Total sample
1989–2000	90%
2001–2013	8%
2014–2018	1%
2022–2024	1%

Area of Residence

Responses	Total sample
Jerusalem	4%
North	13%
Haifa	19%
Central Israel	25%
Tel Aviv	18%
South	18%
Judea & Samaria	3%

Political Orientation

Responses	Total sample
Far Right	8%
Right	32%
Center-Right	24%
Center	23%
Center-Left	5%
Left	3%
Far Left	1%
Refused to answer	4%

Maagar Mochot Survey

Which Russian-language media outlets, in your opinion, are right-wing? (Response options were presented in random order; multiple responses were permitted.)

1. Channel 9 (TV channel/website)
2. RTVI channel
3. Radio KAN REKA
4. Radio Pervoe
5. Radio Luchshee
6. Novosti Nedeli newspaper
7. Vesty website
8. NEWSru website
9. Detaly website
10. Arutz Sheva website
11. MigNews website
12. Strana website
13. ISRAland website
14. Cursor website
15. Other
16. Don’t know

Gender

Responses	Total sample
Men	**46%**
Women	**54%**

Age

Responses	Total sample
18–24	12%
25–34	27%
35–44	25%
45–54	22%
55–64	14%
65–74	12%
75+	27%

Area of Residence

Responses	Total sample
North	13%
Haifa	18%
Central Israel	26%
Tel Aviv	18%
Jerusalem	5%
Judea & Samaria	1%
South	19%

Political Orientation

Responses	Total sample	Combined Percentages
Left	2%	8%
Center-Left	6%	
Center	29%	29%
Center-Right	23%	61%
Right	38%	
Undecided	2%	2%

PanelView Survey

To what extent do you trust each of the following media outlets?

Media Outlet	Very high	Fairly high	Fairly low	Very low	No trust at all	Familiar with the outlet, but no opinion (because I do not consume it)	Familiar with the outlet, but no opinion (although I consume it)	I am not familiar with this media outlet
Channel 9 (TV channel/ website)								
RTVI channel								
Radio KAN REKA								
Radio Pervoe								
Radio Luchshee								
Novosti Nedeli newspaper								
Vesty website								
NEWSru website								
Detaly website								
Detaly website								
Arutz Sheva website								
MigNews website								
Strana website								
Cursor website								

To what extent do you feel hostility toward each of the following media outlets?

Media Outlet	Very high	Fairly high	Fairly low	Very low	No trust at all	Familiar with the outlet, but no opinion (because I do not consume it)	Familiar with the outlet, but no opinion (although I consume it)	I am not familiar with this media outlet
Channel 9 (TV channel/ website)								
RTVI channel								
Radio KAN REKA								
Radio Pervoe								
Radio Luchshee								
Novosti Nedeli newspaper								
Vesty website								
NEWSru website								
Detaly website								
Detaly website								
Arutz Sheva website								
MigNews website								
Strana website								
Cursor website								

Gender

Responses	Total sample
Men	**41%**
Women	**59%**

Age

Responses	Total sample
18–25	1%
26–35	14%
36–45	44%
46–55	25%
56–67	11
68+	5%

Area of Residence

Responses	Total sample
North	18%
Haifa	15%
Central Israel	33%
Tel Aviv	8%
Jerusalem	6%
Judea & Samaria	1%
South	19%

Political Orientation

Responses	Total sample
Left	5%
Center-Left	6%
Center	27%
Center-Right	24%
Right	29%
Undecided	9%

Period of Immigration

Responses	Total sample
2000-1989	%71
2013-2001	%13
2018-2014	%8
2024-2022	%8

Level of Education

Responses	Total sample
Completed only a few years of schooling/Did not attend school	1%
Elementary/partial secondary education	2%
Secondary education	8%
Post-secondary education	20%
Bachelor's Degree	34%
Master's Degree	31%
Doctoral Degree	4%

סקירת ספרים

מעריב-סדרה גיליון 28, 2026

סקירת ספרים

קונילמלים: דתיים בקולנוע הישראלי

אדם צחי, כרמל, 2024. 201 עמ'.

יהודה ויטלזון*

Book Review

Screening Orthodoxy: Religious Jews in Israeli Cinema

Adam Tzahi, Carmel, 2024. 201 pp.

Yehuda Witelson

בשנים האחרונות, ריבוי הייצוגים של דת ומסורת יהודית בסרטים וסדרות טלוויזיה בישראל מוביל לפרסום מחקרים שונים בנושא. ניתן להצביע על ארבעה מעגלי מחקר בהקשר של דת ואומנויות המסך. המעגל הראשון עוסק בשפה קולנועית יהודית, וכולל מחקרים המנסים לזהות סוגי אסתטיקה קולנועית ומבעים קולנועיים ייחודיים שבאמצעותם ביקשו יוצרים להמחיש נוכחות אלוהית על המסך (למשל: פרצ'ק, 1998; Chyutin, 2015; Duvdevani, 2013). המעגל השני עוסק במיתוסים, מוטיבים וסמלים יהודיים, ומחקרים המשתייכים אליו מבקשים למצוא בסרטים התכתבויות מובהקות עם מקורות יהודיים ולעורר דיון ביחס לאמונה באל או לפרקטיקה הדתית (למשל: ריבלין, 2005; Ben-Zvi Morad, 2018; Zanger, 2003). המעגל השלישי עוסק במרחבי יצירה שונים השייכים למרחב החרדי או הדתי־לאומי, ומנסה לאפיין את המגבלות, הסגנונות והמהות של הסרטים הנוצרים בהם (למשל: וניג, 2011, 2021; רקנטי, 2009).

המעגל הרביעי, שהוא הרחב ביותר, עוסק באופני ייצוגם של דתיים בקולנוע, לרוב בהקשר של הרקע החברתי־פוליטי בתקופה הנידונה, או בהקשר של זהות היוצרים.[1] אל מעגל זה מצטרף עתה ספרו של ד"ר אדם צחי, **קונילמלים** (אף שפרק הסיום שלו

* ד"ר יהודה ויטלזון, החוג לתקשורת, מכללת אורות ישראל (Ywitelson@gmail.com)

דן גם במיתוסים, מוטיבים וסמלים יהודיים). ספר זה מציע סקירה של סרטים שבהם בולטים ייצוגי דתיים, משנת 1935 ועד לשנת 2021.

ברבות השנים התפרסמו ספרי מחקר שהציגו מגמות בקולנוע הישראלי בכל הקשור לייצוג חיילים, נשים וקבוצות נוספות בחברה הישראלית, אך ספר מקיף בעברית המוקדש לייצוג דתיים טרם ראה אור, וכבר בכך חשיבותו של **קונילמלים**. שם הספר מושך תשומת לב ומעורר דאגה באשר למה שייחשף בו. אך מי שיתבונן בכריכתו יבחין במפגש בין קצוות – מחד גיסא הכותרת "קונילמלים" מסמלת, בעקבות טרילוגיית הסרטים הידועה, סטריאוטיפ של צעיר חרדי חלש, נשי, פגום ומיושן. מאידך גיסא, הצילום על העטיפה מציג את דמותו של משה בלנגה (שולי רנד) מתוך הסרט **האושפיזין** (גידי דר ושולי רנד, 2004) כשהוא עטוף טלית ואוחז לולב, כמו מוכן לקרב.

ייתכן שעבור הצופה הישראלי שאינו חובב קולנוע מושבע, אלו שני הסרטים המזוהים ביותר עם ייצוגי דתיים, והם גם אלו שממחישים את המהפך שחל באופי הייצוג: מייצוג רפרזנטטיבי בידי יוצרים שאינם מגיעים מהעולם הדתי ומתארים את מי שחיים בו ואת מנהגיהם בהתנשאות ושיפוטיות, אל ייצוג מורכב ומודע מבפנים, שמביע ביקורת אך גם אמפתיה והערכה. את המהפך הזה מציג המחבר כבר בפתיחה: "אם לסכם את הסיפור בשורה אחת, הרי שהיא תהיה: 'נפילתו ועלייתו של היהודי הישן בקולנוע הישראלי'" (עמ' 21).

לפני שני סרטי הקצה האלה, ביניהם וגם אחריהם, הופקו בישראל סרטים רבים שעסקו בתמה הדתית. מחקרים שונים פטרו עצמם מעיון בתקופות המוקדמות של ייצוגי דת, וקבעו כי ייצוגים אלה "נעדרו" או "הודחקו". אדם צחי נענה לאתגר, ומשווה בפרק הפתיחה בין סרטים שנוצרו בשנות ה־30 וה־40 והציגו דת ומסורת באופנים מגוונים. הוא אף מתאר לא פחות מארבעה סוגים שונים של מערכות יחסים בין ייצוגי דתיים ובין הרצון לברוא "יהודי חדש".

בסקירה, וגם בהמשך הספר, משולבים ציטוטים של הוגים, היסטוריונים, פוליטיקאים, אומנים, סופרים ומשוררים. ציטוטים אלו מעשירים ומגוונים את הקריאה, מציבים את הדברים בהקשר רחב יותר, ומראים כי הקולנוע הישראלי אינו מתקיים בחלל ריק. מחקרים קודמים כבר הצביעו על האופן שבו הצורך של התנועה הציונית לברוא "יהודי חדש" הוביל אותה לסמן מאפיינים שונים, ובתוכם הזהות הדתית, כ"בעייתיים", וצחי מציג את המגמה הזו בביקורתיות ומראה עד כמה היא השתרשה בתרבות הישראלית. עם זאת, לעיתים הוא עצמו חוטא בחיבור כמעט אוטומטי בין אופי "גלותי" ובין דתיות, כאשר הוא דן בסרטים שמנציחים את חולשת "היהודי הישן" על אף שייצוג הדת אינו מהותי בהם. כך למשל קורה בעת העיון בסרט **הם היו עשרה** (ברוך דינר, 1960) או

במסמך התיעודי המטריד **סעדיה: שורשים במולדת** (זאב רב־נוף, 1951), שאומנם כוללים אלמנטים הקשורים לדת ולמסורת, אך באופן אגבי בלבד.

לאחר פרק הפתיחה, עובר המחבר לדיון בייצוגים בתקופות מאוחרות יותר. בעוד הפרק הראשון היה השוואתי, הפרקים הבאים מציעים סקירות כרונולוגיות של סרטים. בסקירות אלו צחי מאזכר רעיונות שעלו ממחקרים שונים, מעלה רעיונות משלו ומצביע על מגמות. למשל, רעיון חשוב שהוא מנסח קשור למוטיב הכפילות, המופיע בסרטים מתקופות שונות. לפי מוטיב זה, לישראלי יהודי שאינו דתי יש יכולת להעמיד פני דתי ולהתל בסביבתו כדי להשיג את מטרותיו. טרילוגיית **קוני למל** (ישראל בקר, 1966; יואל זילברג, 1976, 1983) **וסנוקר** (בועז דוידזון, 1975) הן קומדיות מוכרות בהקשר הזה, אך צחי מראה שמוטיב זה קיים גם בדרמות משנות ה־90, כמו **האח של דריקס** (אורי ענבר ודורון צברי, 1994) או **שחור** (שמואל הספרי, 1994), ואפילו בסרטם של גיא עמיר וחנן סביון **מחילה** (2019).

מוטיב הכפילות שעליו מצביע המחבר מעיד על יחסי שנאה־אהבה בין הזהויות. הדינמיקות בין דמויות דתיות לדמויות לא דתיות בסרטים יכולות ללמד על שינויי עומק בחברה הישראלית. כמו בפרק הפותח, גם בפרקים העוסקים בתקופות מאוחרות יותר נמנע צחי מלהציג מגמה בודדת ושטחית, ומתאר את פסיפס העיסוק בתמת הדת גם בשנים שהיה דל יחסית. לדוגמה, הוא מראה את העיסוק הפרובוקטיבי והמטריד בתמה זו בסרט **הבננה השחורה** (בנימין חיים, 1976), ולהבדיל, את זה המעמיק, הפיוטי והביקורתי של הבמאי משה מזרחי בסרטיו **אני אוהב אותך רוזה** (1972) **ואיש רחל** (1976).

הפרק העוסק בייצוגי דת במאה ה־21 – תקופה שזכתה בכינוי "הגל התיאולוגי של הקולנוע הישראלי" (רוה, 2016; שוייצר, 2017) – כולל סקירה נרחבת ומרשימה של נסיבות עלייתה של תמת הדת בקולנוע ובטלוויזיה בישראל. הסקירה מציעה נימוקים חברתיים, פוליטיים, כלכליים ואפילו טכניים שהובילו לעלייה זו באיכות ובכמות.

מלבד סקירה חשובה זו, המחבר מבקש לתת סימנים בעשרות הסרטים שכללו תמה של דת החל משנת 2000, וביתר שאת החל משנת 2007. בהחלטת עריכה אמיצה, הוא מחלק את הפרק הזה לשלושה תת־פרקים, ומוסיף לו נספח העוסק במיתוסים דתיים. אותם תת־פרקים מתארים שלוש מגמות של התייחסות לדת בקולנוע הישראלי – מבט ביקורתי, מבט מבפנים, שהוא אוהד יותר, ומבט אמביוולנטי. כל תת־פרק כולל חלוקה נוספת לשלושה סוגי ייצוג – חרדי, דתי־לאומי ומסורתי. יהיו מי שיראו בעודף סעיפים שכזה סרבול מכביד, אך המחבר מבקש להתעמק ולכן מציע, כמעט בעקשנות, את החלוקות השונות.

כאמור, על ייצוגי הדת בסרטי המאה ה־21 נכתבו לא מעט מאמרים. חלקם עסקו באפשרות של שפה קולנועית דתית יהודית, חלקם בחנו מוטיבים וסמלים, ואחרים עסקו באופני הייצוג של הדמויות השונות. צחי מצליח לחדש ולאתר מגמות מעניינות בסרטים מתקופה פורייה זו. כך למשל הוא מתאר את הייצוג של דתיים־לאומיים בטרילוגיה של יוסף סידר כמאבק בין שלושה טיפוסים מאוכלוסייה זו: הדתי הבורגני, איש גוש אמונים והדתי השואף למודל "הצבר". לאחר ניתוח הרובד הסמלי בסרט **ההסדר** (2000), הוא מסכם:

> היהודי הישן אמנם מת, אך זהותו של מנחם עדיין אינה ברורה דיה: הלנו אתה או לצרינו? האם מתחת ליפי בלוריתו מסתתר חזונו המשיחי של הרב מלצר, או ממלכתיות בן־גוריונית? [...] אך נאמנותו של מנחם נתונה, בסופו של דבר, לדמוקרטיה הישראלית. הוא מזדקף אט־אט, ידיו מעל ראשו, וחייו ניצלים. הזרם המרכזי של הציונות הדתית זוכה לאמון קולנועי. על תנאי (עמ' 127).

קריאת הפרקים העוסקים במאה ה־21 מעידה על העושר והגיוון שמציע הקולנוע הישראלי במסגרת תמת הדת. יש לקוות לפרסום מחקרים נוספים שיעסקו בתמה זו על תקופותיה השונות, וכן בבמאים ראויים לדיון אשר נטו לעסוק בה בסרטיהם, כמו משה מזרחי, אבי נשר או יוסי מדמוני.

בזמן כתיבת שורות אלו, עלה לאקרנים הסרט המדובר **פינק ליידי** (ניר ברגמן ומינדי ארליך, 2025), ובטלוויזיה משודרת העונה השלישית של הסדרה **שבאבניקים** (אלירן מלכה ודני פארן, 2017-2025). נדמה כי "הגל התיאולוגי של הקולנוע הישראלי" ממשיך ומתפתח גם בשנת 2025. קריאה בספרו של אדם צחי משכללת את יכולת ההעמקה בסרטים העוסקים בתמת הדת ויש לברך עליו.

הערות

1 לצד מאמרים רבים שנכתבו בהקשר הזה, ניתן לציין שני חיבורים שביקשו להקיף תקופות נרחבות: ויטלזון, 2022; Peleg, 2016.

רשימת המקורות

ויטלזון, י' (2022), **ייצוגה של הדתיות היהודית בקולנוע הישראלי מראשיתו ועד שנת 2000** [עבודה לשם קבלת תואר דוקטור]. אוניברסיטת בר־אילן.

וניג, מ' (2011). **הקולנוע החרדי**. רסלינג.

וניג, מ' (2021). **קולנוע משלהן**. רסלינג.

פרצ'ק, ר' (1998). מעבר לגדר: הרגש הדתי בקולנוע הישראלי. בתוך נ' גרץ, א' לובין וג' נאמן (עורכים), **מבטים פיקטיביים – על קולנוע ישראלי**. (עמ' 328-341). האוניברסיטה הפתוחה.

רוה, י' (2016, 26 בדצמבר). סיכום 2016: השנה שבה נמכרו שני מיליון כרטיסים לסרטים ישראליים. **סינמסקופ**. cinemascope.co.il/archives/25831

ריבלין, י' (2005). ישם מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים: על גלגולו של סמל מקראי בקולנוע הארץ־ישראלי. **אקדמות, ט"ו**, 61-80.

רקנטי, י' (2009). **הציונות הדתית ואמנויות המסך: בית הספר 'מעלה', תלמידיו וסרטיהם כמקרה מבחן** [עבודה לשם קבלת תואר דוקטור] אוניברסיטת בר־אילן.

שוייצר, א' (2017). **קולנוע ישראלי חדש**. כרמל.

Ben-Zvi Morad, Y. (2018). From binding to crucifixion: The political role of Christian motifs in Israeli cinema. *Jewish Film & New Media*, *6*(2), 137-157.

Chyutin, D. (2015). Lifting the veil: Judaic-Themed Israeli cinema and spiritual aesthetics. *Jewish Film & New Media, 3*(1), 25-47.

Duvdevani, S. (2013). Magical realism in Israeli cinema. In D. Gurevitch, E. Gomel & R. Graff (Eds.), *With both feet on the clouds: Fantasy and Israeli culture* (pp. 61-81). Academic Studies Press.

Peleg, Y. (2016). *Directed by God: Jewishness in contemporary Israeli film and television*. University of Texas Press.

Zanger, A. (2003). "Hole in the moon" or Zionism and the Binding (Ha-Ak'eda) Myth in Israeli cinema. *Shofar*, *22*(1), 95-109.

תקצירים בערבית

עמדת-מדיה גיליון 28, 2026

وسائل الإعلام والتراجُع الديموقراطيّ: إطار مفاهيميّ متعدّد الأبعاد

ديف مردخاي، روت أفيدار، ساغيف برهوم

الملخص

يقدّم المقال إطارًا مفاهيميًّا مبتكرًا لفهم العلاقة المعقّدة بين ظاهرة التراجع الديموقراطيّ (Democratic Backsliding) والمجال الإعلامي. التراجع الديمقراطي هو عملية مؤسّساتيّة-سياسيّة، تدريجيّة ومتعدّدة المستويات، تسعى السلطة من خلالها إلى مراكمة النفوذ عبر الاستيلاء المُمنهَج على مؤسَّسات الدولة والمجال العامّ. يُوسِّع المقال الأدبيّات العلميّة القائمة حول هذا الموضوع، التي ركّزت على المؤسَّسات الدستوريّة، ويقدّم نموذجًا تصنيفيًّا يوضح تأثير عمليّة التراجع الديموقراطيّ على الإعلام في البلاد، بمكوّناته المختلفة، بل وتصل إلى حد الاستيلاء عليه.

هذا التصنيف المقترح – المعروف بـ "كتيّب القواعد (Playbook)" الخاصّ بالإجراءات الكفيلة بتغيير ميزان القوى بين السلطة والإعلام – يستند إلى رؤية الإعلام بوصفه منظومة مؤسّساتيّة لامركزيّة متعدّدة اللاعبين، على عكس المؤسَّسات الدستوريّة المركزيّة، ممّا يتطلّب تحليلًا شموليًّا. ويستعرض المقال جملة من المستويات والآليّات التصنيفيّة للتراجع الديموقراطيّ في المجال الإعلاميّ، ومنها: الخلفيّات الاجتماعيّة السياسيّة للشعبويّة؛ وتقويض البثّ العام؛ وتسييس تعيينات المسؤولين وأصحاب المناصب؛ والاستيلاء على الهيئات التنظيميّة وإحداث تغيير هيكليّ في سوق الإعلام؛ بالإضافة إلى الاحتكار وتوجيه الموارد الاقتصاديّة في الإعلام التجاريّ؛ وتجاوز الإعلام التقليديّ عبر شبكات التواصل الاجتماعيّ؛ فضلًا عن خلق مناخ من العداء تجاه الصحفيّين، وهو ما يشجّع على الرقابة الذاتيّة. هذه العمليّات، التي تعمل بالتوازي وتتفاعل فيما بينها، تؤدّي إلى إعادة تشكيل الفضاء الإعلاميّ بما يخدم مصالح السلطة الحاكمة، بل وتُتيح تغذية راجعة تُعمِّق التراجع الديموقراطيّ.

بالاستناد إلى الأدبيّات العلميّة من مجالات الإعلام ودراسات الديموقراطيّة والقانون العامّ، يسعى المقال إلى تقديم مُساهَمة نظريّة مزدوجة. أولاً، تطوير تصنيف متعدّد الأبعاد للتّراجع الديموقراطيّ في مجال الإعلام، يرسم بشكل منهجيّ وشامل المسارات المختلفة التي قد تلجأ إليها السلطة لتقويض استقلاليّة الإعلام – وهو توصيف يستعين بالنظريّة وبتجارب الدول ذات الصلة، بما يتيح إجراء بحوث إعلاميّة مقارِنة لتحديد الأنماط العابرة للدول. ثانيًا، يوظّف المقال النموذج

التصنيفيّ المقترَح لإظهار أنّه ذو أهمّيّة بالغة في إسرائيل المعاصرة، بل وأكثر من ذلك – أنّه يُمكِن ملاحظة عمليّات التراجع الديموقراطيّ حتى في الماضي القريب. وبذلك، يُدرج المقال إسرائيل ضمن الحالات الدراسيّة التي تناقشها الأدبيّات العلميّة في هذا السياق.

مناهضة الصحافة: القناة 14 كحالة دراسة لنموذج جديد

أييالا بانييفسكي, شوقي طاوسيغ, حين إغري

الملخص

إن تصاعد الهجمات على حريّة الصحافة حول العالم، والتوظيف التضليليّ لوسائل إعلام مجنَّدة من قِبَل سياسيّين شعبويّين بهدف الإضرار بالبيئة المعلوماتيّة الضروريّة لكلّ مجتمع يطمح للديمقراطيّة، يفرض على باحثي الإعلام تطوير أدوات للتمييز بين الصحافة – التي تقع تحت حماية حرّيّة الصحافة – وبين المحاولات التضليليّة التي تهدف إلى استغلال المظهر الصحفيّ من أجل نشر الأكاذيب، الكراهية، والدعاية (بانيفسكي، ٢٠٢٥، ٢٠٢٦).

يقدّم هذا المقال محاولة أولى لتطبيق المفهوم النظري لـ "مناهضة الصحافة"، وذاك من خلال تحليل محتوى عيّنة من بثّ القناة ١٤. يُطبّق التحليل أربعة معايير رئيسيّة لتوصيف وسائل الإعلام المناهضة للصحافة، والتي تقوّض الأدوار المنسوبة إلى الصحافة في النظام الديموقراطيّ: (١) الموقف من الأكاذيب القابلة للدحض ونظريّات المؤامرة؛ (٢) نشر الكراهية، العنصرية، والتحريض على العنف؛ (٣) التعامل مع الصحفيّين ووسائل الإعلام الصحفيّة؛ (٤) الترديد الخالي من النقد للدعاية الحكوميّة.

كشف تحليل المحتوى لعيّنة من بثّ القناة ١٤ خلال عام ٢٠٢٤ النتائج التالية: أوّلًا، كلّ واحد من المعايير لتحديد مناهضة الصحافة ظهر في أكثر من عُشر الموادّ التحليليّة في العيّنة. ثانيًا، ظهر المعيار الأكثر هيمنة، وهو "ترديد الدعاية الحكومية"، في أكثر من ٤٠٪ من موادّ العيّنة، تلاه المعيار الأكثر شيوعًا وهو "الأكاذيب القابلة للدحض"، والذي ظهر في ٣٤٪ من المضامين. ثالثًا، ظهرت نظريّات المؤامرة التي لا أساس لها في أكثر من عُشر موادّ العيّنة، وعلى رأسها نظرية المؤامرة القائلة بأنّ مذبحة السابع من أكتوبر كانت نتيجة "خيانة من الداخل".

أخيرًا، وكما يُوضِّح هذا المقال، فإنّ نموذج تحديد مناهضة الصحافة يُثبت ملاءمته وفعاليّته للحالة الإسرائيليّة. ستكون هناك حاجة إلى ترميز يراعي الخصوصيّات الثقافيّة لكلّ دولة لتحسين النموذج وملاءمته للتطبيق في دول أخرى، لكنّ المعايير الأساسيّة، النابعة من التصوُّر المعياريّ لدور الصحافة في المجتمع الديموقراطيّ، تظلّ قائمة. ويترتّب على هذا التمييز تبعات قانونية وتنظيميّة وسياسيّة وثيقة الصلة بمستقبل الصحافة والقدرة على حمايتها.

وسائل إعلام باللغة الروسيّة في إسرائيل: مميّزات، استهلاك وتأثيرا

إيلينا برداتش-يالوف

الملخص

يتناول المقال وسائل الإعلام الإسرائيليّة باللغة الروسيّة، وكيف ينظر القادمون من الاتّحاد السوفييتي سابقًا إليها في إسرائيل. يفحص البحث ثلاثة أسئلة مركزيّة: إلى أيّ مدى يعرف القادمون وسائل الإعلام الإسرائيليّة باللغة الروسيّة؛ ما هي مستويات الثقة والعداوة التي يعبّرون عنها تجاه وسائل الإعلام؛ وأين يموضعونها على المحور السياسيّ-الأيديولوجيّ.

هذا المقال يضع الحوار في إطار الأبحاث التي تتناول وسائل الإعلام اليمينيّة كميديا أيديولوجيّة وبديلة، في الثقة والعداوة تجاه وسائل الإعلام، في المُجمَل العامّ للميديا، في الميديا الإثنية وفي الغموض الأيديولوجيّ. يرتكز البحث على ثلاثة استطلاعات للرأي متتالية تمّ إجراؤها مع قادمين من الاتّحاد السوفييتي سابقًا، وفحصت أنماط معرفة واستهلاك، مفاهيم سياسيّة-أيديولوجيّة، وأيضًا مستويات ثقة وعداوة تجاه وسائل إعلام إسرائيليّة باللغة الروسيّة.